2. BASIM

Mino'nun Siyah Gülü

HÜSNÜ ARKAN

ROMAN

KIRMIZIKEDİ

Kırmızı Kedi Yayınevi: 91
Türk Edebiyatı: 16

Mino'nun Siyah Gülü
Hüsnü Arkan

©Hüsnü Arkan, 2011
©Kırmızı Kedi Yayınevi, 2011

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir
Kapak Tasarımı: Ayşe Nur Ataysoy
Düzelti: Serra Tüzün
Grafik: Yeşim Ercan Aydın

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın, hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Birinci Basım: Ekim 2011
İkinci Basım: Kasım 2011
ISBN: 978-9944-756-94-5
Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset 0212 412 17 77
Pasifik Ofset Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi
www.kirmizikedikitap.com / kirmizikedi@kirmizikedikitap.com
Ömer Avni M. Emektar S. No :18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

Hüsnü Arkan

MİNO'NUN SİYAH GÜLÜ

ROMAN

20 Aralık 1998

"... Hasan küçükken çok sessizdi. Her şeyi uzaktan seyrederdi; büyük büyük, meraklı meraklı bakardı. Seyredip kafasında bir yere yazardı sanki. Nuri Abi'yle, Gülizar'la konuşurken, yanımızda Hasan da varsa, ağzımdan çıkanlara dikkat ederdim. Hep rüya görüyormuş gibi gelirdi bana. Avluda tek başına oturur, ağaç dallarından uçak filan yapardı. Bazen kendi kendine konuştuğunu görür, dinlemek için yakınlaşırdım. Susardı.

Onu asanlar bunları bilemez, öyle değil mi?

Cehalet diye işte buna derler."

Halan Münevver

1. Bölüm
15 Eylül 2007, Bağ Evi

Kapı tıkırtısıyla uyandım.

Şöminenin mermer alınlığına perde aralığından güneş vurmuş; ışık demetinin içinde bir sinek uçuyor.

Küçükken, öğle uykusuna yatmadan önce, halam sinekleri havluyla dışarı kovarken, Hasan, Halime ve ben, şimdi oturduğum sedirde bacaklarımızı sarkıtıp otururduk. Halamın öğle uykusu ayinini sessizce izlerdik. O, havluyu sallayıp savurdukça ortalık serinler, tül perdeler hafifçe kımıldardı.

Bir an, kapıyı çalanın halam olduğunu düşündüm. Elinde havluyla içeri girivercek, "Çocuklar, uyku vakti!" diyecek. Ayin başlayacak.

Halam pazartesi günü, ben Karatepe'deyken öldü. Önceden tembihlemiş olmalı ki, Nuri Amca, öldüğünü cenaze kalktıktan iki gün sonra haber verdi bana...

Kırk yıl içinde, onu yalnızca kasabadaki cenazelerde gördüm. Birkaç kez de Ankara'da... İlkinde, Niyazi'yi doğurduğumda gelmiş, adını koyup gitmişti. En son, üç yıl önce, annem ilk kalp krizini geçirdiğinde görüşmüştük. Ama ben, halamı hep genç kızlık haliyle anımsıyorum. Pencerenin önüne, ışığa oturmuşum. Resmimi yapıyor... Gözlerini bana dikmiş, yüzümü inceliyor... Elinde kalem, kâğıt; koltuğunun kolçağında bir kül tablası... Sonra, bahçede sebzelerin arasında yalınayak dolaşıyor; etekleri uçuşuyor. Bana dönüp gülümsüyor. Taşlığa çıkınca, ayaklarına hortumla su tutuyorum. Çamurlar akıp gidiyor. Henüz beş yaşındayım...

O günleri anımsadığımda, bahçelerdeki pembe güllerin kokusu da çıkagelir... Koku hayaletleri...

Şimdi salonu dolduruyorlar. Elimden tutup pencereye götürüyorlar. "Bak işte! Çocukluğunu saran gerçek buydu," diyorlar.

Bu sabah, minibüs kasabaya yaklaştığında, birden o gerçeğin içine girdiğimi fark ettim.

Yol boyunca sıralanan eski kerpiç evlerin çoğunu yıkıp yenilerini yapmışlar. Yıkılmayanların sıvaları dökülmüş. Gıcırtıyla açılan kapılar eğilip bükülmüş. Eski ağaçlar bahçelerden başlarını uzatmış dışarıyı seyrediyor. Koku hayaletleri gitgide gerçek oluyor...

Hasan'ı anımsadım; Hasan'sız olmaz! Bugüne dek onu düşünmediğim tek bir gün geçirmedim.

Yargıtay'ın cezayı onayladığı gün, Çorum'daki kazıya iş için başvurmuştum. O güne dek, Hititoloji'nin bir işe yarayacağından emin değildim. Okulu bitirdikten sonra, öğrenimimle ilgisi olmayan işlerde çalışmıştım; bir inşaat şirketinde sekreterlik, bir arkadaşımın çıkardığı aylık dergide montajcılık yapmıştım. Bir ara, kapı kapı dolaşıp tencere, tava bile satmıştım. Ne yapayım? Evde bunalıyordum. Annemin, babamın gölgeleri, fısıltıları, ses-

sizlik içinde geçen akşam yemekleri, caddeye bakan pencereden gördüğüm beyaz ışıltı; kar sesi... Dünya katlanamayacağım kadar bulanıktı. İçine sığamayacağım kadar dardı. Ufku olmayan, karanlık bir şehirde, hiçbir beklentim olmadan yaşıyordum. Arkadaşlarımın çoğu cezaevindeydi. Ortada kalmıştım.

Tayin emrim üç ay sonra çıktı. Emri aldığım günün sabahında Hasan'ı astılar.

Nuri Amca, infazdan iki gün önce Ankara'ya gelmişti. Avukatların hâlâ bir şeyler yapabileceğini mi umuyordu, yoksa yalnızca oğlunun yakınında mı olmak istemişti, bilmiyorum.

İnfaz gecesi uyumamıştık. Babam, Nuri Amca, annem ve ben, salondaki masanın çevresinde oturuyorduk. Pencerenin önündeki çıplak akasyaya konmuş suskun, korunmasız kış serçeleri gibi... Babam koltuğuna gömülmüş, kitap okuyormuş gibi yapıyordu. Televizyon programı bitmişti, radyoyu açmıştık; bir haber bekliyorduk. Annem sık sık mutfağa gidip ağlıyordu. Nuri Amca, kımıldamaksızın önüne bakıyordu. Elleri dizlerinin üstündeydi. Omuzları çökmüştü. Sırtında yeşil bir kazak, siyah yelek vardı. Giysileri, üstünde emanetmiş gibi duruyordu. Konuşmuyorduk. Birbirimizin yüzüne bakamıyorduk.

İnsan, sonuna kadar umutlu olabiliyor. Umut bir çare değil ama galiba çareden daha büyük bir şey.

Ertesi gün öğleye doğru, babam, ben ve Nuri Amca, Hasan'ın avukatı Ergün Bey'e gittiğimizde infaz çoktan gerçekleşmişti.

O gün Ahmet büroda değildi; bizi Ergün Bey karşılamıştı.

"Elimizden geleni yaptık, üzgünüm," demişti.

Nuri Amca'yla benim elime birer mektup tutuşturdu. Yaşamı gibi kısa bir mektup yazmıştı Hasan.

"Sevgili Zehra,
Senden metin olmanı istiyorum.
Devrim için ölen arkadaşlarım gibi, ölüme gözümü kırpmadan

gidiyorum. Faşizme ve emperyalizme karşı halkımın çıkarlarını savunmaya çalıştım. Bu kavgadaki başarısızlığımızın bedelini ödemeye hazırım.

Kahrolsun faşizm, kahrolsun kapitalizm. Yaşasın halkların kardeşliği!"

Hasan

Hepsi bu kadardı; başka hiçbir şey yoktu.

Ergün Bey, geceden kalma yorgunluğuyla, arada bir tekleyerek, duraksayarak anlatıyor, biz, başımız önde onu dinliyorduk.

"Üç buçukta imam gelmiş... İster misin, istemez misin diye sormamışlar... Bizi geç içeri aldılar, hücresine gittiğimizde imam yanındaydı. Hasan yatağında oturuyordu. İmam ayakta, başı önde, alçak sesle dua okuyordu. Hasan'ın memnuniyetsizliğini görünce infaz savcısını uyardım; imamı dışarı çıkardılar. Savcı bir şey isteyip istemediğini sordu. Duymazdan geldi. Elindeki iki zarfı bana uzattı.

'Bunları babamla Zehra'ya ver,' dedi.

'Bir şey istiyor musun?' dedim.

Gülümsedi. Kötü görünmüyordu. Huzurluydu. Çay istedim, getirdiler. Sonra bir sigara uzattım.

'Bu benim ilk sigaram,' dedi.

Savcı gergindi. Sigarası bitmeden elinden aldı. Orada, hükmü okumak isteyince engelledim. Lüzumsuz bir şeydi bu; bana hükmün infaz sırasında okunacağını söylemişlerdi. Hasan bana baktı, savcıya baktı. Savcı vazgeçti, okumadı. Sonra gardiyan erler geldi. Onları görünce ayağa kalktı. Erlerin başındaki çavuşa, 'Çocuklardan mektup var mı?' dedi.

Çavuş yanıt vermedi, yalnızca başını salladı; üzgündü.

'Onları mutlaka okut!' dedi Hasan.

Hücreden çıktık, maltaya doğru yürümeye başladık.

Üst koğuşlardan sesler geliyordu. Slogan atıyorlardı. Sonra marş söylemeye başladılar. Alt koğuşların bahçesine çıkan koridor iki yüz metre kadar... Maltada başka erler, astsubaylar bekliyor... Nasıl yapılacağını

bilmiyordum, nasıl davranmam gerektiğini bilmiyordum; ben de ilk kez bir infaza katıldım..."

Ergün Bey sustu. Bir süre dördümüz öyle susarak kaldık; sessizliği dinledik. Sonra bir kız çay getirdi. Çay bardaklarımıza baktık. Öyle bakıyorduk, öyle dinliyorduk; yutkunuyorduk. Zaman da bizimle birlikte, o küçük odada donup kalmıştı sanki.

Ergün Bey, Nuri Amca'ya döndü:

"Sizinle görüşmeyi çok istiyordu," dedi.

Babam ansızın ayağa kalkıp dışarı çıktı. Onun ağladığını ilk ve son kez orada gördüm. Nuri Amca ağlamadı, ben de ağlamadım. Ergün Bey'in, Hasan'ın son dakikalarını tek bir saniyeyi atlamadan anlatmasını bekledik.

"Sehpaya yürürken gayet dikti. Yolda yürüyormuş gibiydi... Cellada hiç bakmadı, onu görmezden geldi. Tabureye kendi çıktı, ilmiğe boynunu kendi uzattı. Başını havaya kaldırıp bağırdı: 'Yaşasın halkların özgürlüğü,' dedi ama sonrasını getiremedi. O anı görmek istemedim, başımı çevirdim... Üzgünüm..."

Üzgünüz, evet... Hepimiz çok üzgünüz...

Bu sabah, kasabaya gelir gelmez ilk işim Avukat İbrahim'e uğramak oldu. Halam hastaneden yolladığı son mektubunda, veraset işleriyle onun uğraşacağını yazmıştı.

Geldiğim minibüsün şoförü, kasabanın girişinde, yol üstündeki büyük bir apartmanın önünde frene basıp bana döndü.

"İbrahim Bey'in evi burası... Üçüncü kat," dedi.

İbrahim'i son gördüğümde beş yaşındaydım. Halime'nin ilkokuldan sınıf arkadaşıydı. Kasabadaki evde sık görürdüm onu. Birlikte, yemek masasının üstünde ders çalışırlardı.

Üçüncü kata çıkıp kapıyı çaldım. Karısı açtı.

"İbrahim, bir bayan seni soruyor," diye içeri seslendi.

Kapıya gelince birbirimize baktık. Elimi uzattım, gülümsedim.

"Ben Zehra!" dedim.

Tanıyamadı tabii ki...

Şişko bir adam olmuş. Saçları dökülmüş, gözlük takmış; ayağında terlikler...

"Münevver Hanım'ın yeğeniyim... Siz beni hatırlamazsınız," dedim.

Şaşırdı, gülümsedi. Bir süre, nasıl davranacağını bilemez bir halde karşımda durdu. Sonra elimdeki valizi aldı.

"Hoş geldin," dedi. "Geleceğini haber verseydin ya!"

İçeri girdim. Karısıyla öpüştük; kızıyla, torunlarıyla tanıştık. Kahvaltı masasına bir tabak daha koydular. Göz açıp kapayıncaya kadar önüme sahanda yumurta geldi. Çocuklar bir yabancının yumurta yiyişini meraklı, utangaç bakışlarla izlediler.

Kahvaltıdan sonra, İbrahim'in yazıhanesine gidip vasiyetnameyi okuduk.

"Dün gelseydin vekâlet işini de hallederdik," dedi.

"Ne yapalım," dedim, "pazartesi akşamı giderim artık."

"Nerede kalacaksın? İstersen bizde kalabilirsin."

Teşekkür ettim. Bağ evine gideceğimi söyledim.

Yazıhaneden çıkıp kasaba meydanına kadar yürüdük. Ayrılırken, meydandaki asma çardağının altında çay içen taksiciye beni işaret edip bağırdı:

"Rıdvan!"

Taksici gelip valizimi aldı.

Bağ yoluna sapana dek konuşmadık. Gözucuyla ellerine baktım. Yaşlanmış.

"Rıdvan Abi, beni hatırladın mı?" dedim.

Utandı, gülümsedi; ön dişlerinden ikisi yoktu.

"Münevver Hanım'ın yeğeni değil misin sen? Küçücük bir şeydin," dedi.

Bazen babasıyla dedemin ziyaretine gelirlerdi. O zaman da dişleri eksikti. Dedem, bahçede rakı içerken ona mevlit okuturdu... Ellerini göbeğinde birleştirir, gözlerini kapayıp kaşlarını kaldırır-

dı. Akasya ağacının gölgesinde, incecik çocuk sesi yankılanırdı.

Ortaokulu bitirememiş. Askerden dönünce evlenmiş, araba almış, taksiciliğe başlamış; *'buralardan çıkamamış!'*

"Nereye gideceksin? İş burada, tarla burada, çoluk çocuğa karıştık," dedi.

Çukurlara girip çıktık. Otomobilin açık pencerelerinden gül kokusu geliyordu.

"Cavidan Teyze iyi mi?" diye sordum.

Annesinin adını nasıl anımsadım, bilmiyorum. Galiba akıl çıkınımdan çıkardım.

"Allah'a şükür, iyi," dedi.

"Mevlitlere gidiyor mu hâlâ?"

Daha geniş gülümsedi. Daha çok eksik diş...

"Bacakları tutmuyor artık. Ama kafa zehir gibi... Münevver Hanım'ı duydum, başın sağ olsun."

Zaman bize dişlerini geçirdi ama buraya geçirememiş.

Taksi, mezarlığın yanından geçerken yavaşlayınca bunu düşünmüştüm; yol bozuktu. Su motorlarının sesi, mezarlığın alçak taş duvarı, serviler, saksağanlar, bağ evlerinin çivit mavi şeritleri hep anımsadığım gibi duruyor; uzakta bir resim gibi.

Gül kokuyor. Hasan burada yatıyor.

Yol kıyısında iki çocuk birbirlerini kovalıyorlar. Bir diğeri onlara bağırıp gülüyor. Öndeki, defterini havada sallayarak okulun bahçesine doğru koşuyor.

İlkokulu mezarlığın yanına yapmışlar. Çocuklar servilerin gölgesi altından avaz avaz geçsinler, ölülere dünyayı hatırlatsınlar diye herhalde! Birbirlerine taşları göstersinler, taşların arkasına saklansınlar, birbirlerini bulsunlar; korkmasınlar, kanıksasınlar diye...

Düşündüğümün tam tersini söylüyorum:

"Her şey değişmiş."

"Değişti... Dört tane ilkokul, iki de lise var şimdi. Bir de meslek yüksekokulu açıldı," diye yanıtlıyor Rıdvan Abi.

Sarıdere kurumuş. Tırnaksız'a baraj yapmışlar, ilk iki yıl su tutmuş; sonra o da kurumuş. Turistik Otel'de hiç turist konaklamamış; yirmi yıl bir beton yığını olarak bekledikten sonra inşaatı bitirip kaymakamlığı oraya taşımışlar. Taş ocakları mahsul bırakmamış; kum yağıyor...

Sarıdere, Tırnaksız isimlerini hayal meyal hatırlıyorum.

Çukura giriyoruz, çukurdan çıkıyoruz. Gül kokuyor; pembe, yediveren güller; hiçbir şey değişmemiş ve her şey değişmiş. Yanımızda koşan çocuklar gibi, elimde boş bir defterle kendi öyküme koşuyorum. Saçlarımda eylül rüzgârı, çocukluk sevinçlerim, çocukluk tasalarım, pembe güller; açıyorlar, soluyorlar.

Nuri Amca bağ evinin girişinde, çivit mavisinin önünde, bir ağacın dibini çapalıyor.

Yanı başında Gülizarı.

Hoşça kal Rıdvan Abi!

Bağ evinde, çocukluğumda öğle uykusuna yattığım sedirdeyim şimdi. Şöminenin yanında ceviz sehpa, sehpanın üstünde kristal şekerlik, küçük şamdan... Arkada mermerşahi perdeler kımıldıyor; pencere aralık kalmış. Üzgün inliyor; özgürlük saati gelmiş olmalı. Halamın birkaç yıl önce yazdığı bir mektubu anımsıyorum:

"Nuri'nin, Kocamusalı'dan, bir çobandan aldığı bir köpek vardı, annen görmüştü... Adı Vicdan'dı. O öldükten sonra bir-iki sokak köpeği geldi geçti. Şimdi yeni bir köpek aldık. Almadık da, bir arkadaşım hediye etti. Adı Üzgün; daha on aylık. Alıştırmak için akşamları serbest bırakıyoruz. Geçen gece bir gelinciği boğmuş; geldiğinde her yeri yara bere içindeydi..."

Halam, bana mektup yazmaya on yıl kadar önce başladı, İlk mektubunu aldığımda şaşırmıştım. Çorum'da, Antalya'da, Kayseri'de çalışırken, eski arkadaşlarımla yazışırdım. Ama sonra, kâğıdı kalemi bırakıp telefon tuşlarına, bilgisayar klavyelerine alıştık işte!

Bir gün halamdan mektup alacağım aklımın köşesinden geçmezdi. Çok sık yazmazdı. Aklına estikçe... Mektuplarını birkaç cümleyle yanıtlar, arada bir de telefon ederdim.

"Halacığım, bu bayramda da gelemiyorum ama bayramdan sonra seni mutlaka bekliyoruz," derdim.

"Nasipse gelirim," derdi.

Gelmezdi. Her seferinde bir bahane uydurur, İzmir'den, kasabasından, bağ evinden dışarı çıkmazdı.

Annemle sık buluşurlar, sürekli yazışırlardı. Halam, mektuplarına "Sevgili Yengecim," diye başlardı; annem Yengeç burcuydu... Onun, zarfları açarken duyduğu heyecanı imrenerek izlerdim. Bazı mektupları yüksek sesle bana da okurdu. Halam yaptığı resimlerden, kitaplardan söz eder, anlamadığım, ama annemi çok güldüren şakalar yapardı. Selam faslına gelince, annem başını kaldırıp bana bakar, "sana da selam söylemiş," derdi. Babama bu mektupları okumaz, hatta sözünü bile etmezdi. Sonra babam öldü. 1982 Ocak'ıydı; çok genç öldü. Annem, babamla halamın küs ölmemeleri için bir şeyler yapmış mıydı, bilmiyorum. Yaptıysa da başaramadı herhalde...

Halamla, bazen İzmir'de, bazen de kasabadaki bağ evinde birkaç haftalığına bir araya gelirlerdi. Hasan öldükten sonra daha sık buluştuklarını anımsıyorum.

Ona, koşar gibi giderdi annem. Babamla bana daha önce hiçbir şey söylemezdi; gitmeye ansızın karar vermiş gibi yapardı. Küçük, kırmızı, çiçek desenli bavulunu masanın üstüne koyar; eşyalarını, halama aldığı boyaları özenle yerleştirmeye başlardı. Babam gazetesini koltuğun yanındaki sehpaya bırakıp, gözlüklerinin üstünden bakarak sorardı:

"Nereye gidiyorsun hanım?"

"Münevver'e... Uzun süredir gitmedim, çok yalnız kaldı."

Böyle anlarda kısa bir sessizlik olurdu. Sessizlik, babam derin bir soluk alıp verene dek sürerdi.

"Biletini aldın mı?"

"Aldım."

"Ben seni garaja bırakırım..."

Galiba annem de halam kadar yalnızdı. Üstelik onun, yeşilin bin bir tonuyla boyanmış uçsuz bucaksız bir ovası, yağlıboyaları, resim kartonları ve tuvalleri de yoktu; yalnızca kitapları vardı. Belki bir de ben ve babam... Belki.

Birlikte neler yaşadıklarını, nasıl bir dostlukları olduğunu bilmiyorum. Ben dört-beş yaşındayken, bağ yollarında uzun yürüyüşlere çıktıklarını, ellerinde meyvelerle, çiçeklerle, gülüşerek bağ evine döndüklerini anımsıyorum... Bazen de, bu salonda, pencerenin kenarında oturup saatlerce kitap okuduklarını ve sustuklarını... Yanlarında uykulu bir köpek; merdivenlerde Hasan'ın, Halime'nin, benim ayak seslerimiz... Henüz çok küçüğüm...

Birbirlerinden hep sevgiyle söz etmiş olmalarını garipserdim. Çünkü birbirlerine hiç benzemezlerdi. Annem, çocuklu bir kadın... Babam nereye gitse sevgili bir yengeç gibi peşinden koşmuş... Benden, kızından, kısa sayılmayacak sürelerle ayrı kalmayı bile göze almış... Halamsa hiç evlenmedi... Anneme gönderdiği bir mektupta, kimsenin üstüne düşmeyen bir ışıkla, renklerin güneşiyle aydınlanmak istediğini yazmıştı. İzmir'de, kasabada, bağ evinin ıssızlığında, tek başına, yakınmadan yaşıyordu...

Dışarıdan Gülizar Teyze'nin sesi duyuluyor; Üzgün'le konuşuyor olmalı. Bir çocukla konuşur gibi; sesini incelterek, yumuşatarak... Gün ışığı pencere camında yavaş yavaş eriyor. Eşyaların renkleri can çekişerek soluyor. Halamın yazdığı gibi, renkler ve ışık sessizce hareket ediyor. Onlara halamın gözleriyle bakmaya

çalışıyorum. Geçip gidiyorlar, hemen başka bir biçime dönüşüyorlar. Başka bir zamanda yaşanmış bir anıya...

Üç yıl önce, hastaneye geldiğinde, elindeki bir demet beyaz gülü annemin yatağının yanındaki komodinin üstüne koymuştu.

Bir süre, konuşmadan, ama konuşur gibi birbirlerine bakmışlardı. Sonra Niyazi'yle ben odadan çıkmış, onları yalnız bırakmıştık.

Eve döndüğümüzde benimle, Ahmet'le, Niyazi'yle ilgilenmişti. Akşamdan kalan bulaşıkları yıkamış, yemek pişirmiş, geçmiş olsun demeye gelenleri ağırlamıştı. Yemekten sonra Ahmet'in karşısına geçip, onun bir resmini yapmıştı.

Sabahleyin erkenden İzmir'e dönmüştü.

Annem, neredeyse iki yıldır, hastane yatağında kımıldamadan, konuşmadan, gözleri kapalı yatıyor. Belki bir yararı olur diye, ona, halamın bana yazdığı eski mektupları okuyorum. Hoşuna gideceğini sandığım bazı cümleleri birkaç kez tekrarlıyorum; bir tepki versin diye bekliyorum. Vermiyor.

Haftanın üç günü ben gidiyorum hastaneye; bir gün de kocam. Niyazi arada bir uğruyor yanına; kulaklıkla müzik dinletiyor. Gerisini babamın eski emir eri Rüstem Abi hallediyor.

Konuştuklarımızı duyduğunu düşünüyorum. Kendimi avutuyorum.

13 Temmuz 1957

"...Bizim şu karnımız var ya! Konuşmayıp da sustuklarımız, içimize attıklarımız, şiştiklerimiz, şişip de istifra edemediklerimiz... İşte bunlar bizi başka biri yapıyor, yabancı yapıyor... Durup selam verdiklerine kulak asma, yengecim; mutlaka birine benzetmişlerdir.

Bundan sonra bana ait olmayan her şeye hayır diyeceğim... Cennete, cehenneme, topuklu iskarpinlere, gece elbiselerine, erken uyanmaya... Hayır... Bütün abilere hayır!"

Mino'n

2. Bölüm
15 Eylül 2007, Hastane

Dört yaşındayken kızamık geçirmiştin.

Bir cuma gecesiydi, 1961 Mart'ının sonuydu. Baban iki gün önce Kore'ye uçmuş, bizi yalnız bırakmıştı. Ankara'nın mart soğuklarını bilirsin. Nasılsa halana göçeceğiz diye kömür de almamışız. Kapıcı Rüstem Efendi ricam üzerine bir çuval odun getirmişti; onu yakıyorum... Dizlerimde battaniyem, pencerenin önünde oturmuş dışarıyı seyrediyorum. Tek tük arabalar geçiyor. İğne iplik bir köpek, sokak lambasının ışığı altında büzülmüş, titriyor. Kendimi, seni, ona benzetiyorum.

Bir ara, banyo kapısının eşiğinde yere düştün, ağlamaya başladın. Huysuz bir çocuk değildin sen; durduk yerde ağlamazdın.

Kucağıma alıp alnını öptüğümde fark ettim ki, ateşler içindesin. Hemen Rüstem Efendi'yi uyandırdım. Babanın eski emir eri. Apar topar hastaneye götürdü bizi. Bir gece yattın. Ertesi gün eve döndük. Sonra iki gün başında bekledim. Otobüs biletlerimizi erteledim, halana ancak bir hafta sonra gidebildik. Hiç kimsem yoktu; yapayalnızdım.

Yıllar sonra, sen beni hastanelere taşıdın; bu işler sırayla... Doktora gitmekten haz etmiyordum, biliyorsun. Senin Numune'de bir arkadaşın vardı ya; Fatma... Bir defasında beni zorla ona götürmüştün. Aslında ciddi bir şikâyetim yoktu. Uyuyamıyordum, bacaklarım ağrıyordu; hepsi buydu. Fakat işin aslı, neşemi kaybetmiştim. Galiba o günlerde Mino da beni istemiyordu. Son iki mektubuma cevap vermemişti.

Babanın sağlığında, oyalanacak bir şeyler buluyordum. Onun uyanışı, kahvaltısı, kahvesi; sonra öğle yemeğine gelişi, alışveriş ve kendiliğinden iniveren akşamlar... Sonra kapının zili çalar; sen gelirsin. Kitaplarını, çantanı masaya bırakır banyoya girersin; saatlerce çıkmazsın.

Neden böyleydin? Neden saatlerce çıkmazdın? Süsüne düşkün bir çocuk da değildin.

Sonra bir gün yine Numune'ye götürdün beni. Sırtım ağrıyor, kolum uyuşuyordu; yine uyuyamıyordum. Meğer kalp krizi geçiriyormuşum, nereden bileceğim? Benim bildiğim kalp krizi babanınki gibi olur; hastaneye gidemeden göçüverirsin.

Senin Fatma hâlâ Numune'deydi. Gece boyunca, ikiniz, yatağımın başucunda oturup eski günlerinizden, hocalarınızdan, daha çok da erkeklerden söz ettiniz. Ben de uyuyor gibi yapıp sizi dinledim. Senin hakikaten bir hayatın olduğunu ilk defa o gece anladım. Nasıl utandığımı bilemezsin.

Sonraki günlerde başka doktorlar da ilgilendi benimle. Sağ olsun, Fatma her şeyi bir güzel ayarlamıştı. Ameliyata aldılar ve kalbimin iki damarını tamir ettiler.

Ama bir daha iflah olmadım. Sen beni eve götürdün ve kötü geçen iki seneden sonra yine yatağa düştüm. Hem de bu kez kalkmamacasına...

Doktorları niye sevmiyorum, biliyor musun? Birkaç sihirli kelimeyle insanı kandırabileceklerini sanıyorlar... Sanki bu dünyada ölüm yok! Bir de, doğru dürüst bir şey anlatmıyorlar... Ya da ben böylelerine rastladım; hepsinin günahını almayayım...

İkinci krizden birkaç gün sonra, kendimi iyi hissetmeye başlamıştım. Rüstem Efendi, ona ne zaman ihtiyacım olsa yanımdaydı. Sen ve Ahmet iş çıkışlarında uğruyordunuz. Bazen güzel torunum Niyazi de geliyordu. Hatta halan da gelmişti; gül getirmişti değil mi? Beyaz güller... Çantasından iğne oyası bir örtü çıkarıp başucumdaki komodinin üstüne sermişti; gülleri onun üstüne koydu... Yoksa ilk krizde mi gelmişti... Hatırlamıyorum, neyse...

Bizi yalnız bırakmıştınız. Eski zamanlardan söz edip gençliğimizdeki gibi gülüşmüştük. Babandan, senin çocukluğundan ve sırlarımızdan bahsetmiştik.

Sonra... Nasıl oldu, bilmiyorum. Halan hâlâ Ankara'da mıydı, hatırlamıyorum. Ya da, dedim ya, belki halan iki yıl önce gelmişti... Zaman bazen böyle karışıyor...

Tavuk suyu içmiştim, tuzsuzdu. Rüstem Efendi elimden tutmuş, beni balkona çıkarmıştı. Hava, soğuk olmasına rağmen güneşliydi. Hastane bahçesine arabalar girip çıkıyor; insanlar koşuşturuyor... Balkon korkuluğuna dayanıp, öylece onları seyrettim. Sonra, birden içim boşaldı. Ürpermeye benzer bir şey ama ürperme değil... Hani, içinde bir ilmik çözülmüş gibi... Bacaklarım, kollarım bulut gibi oldular; uçuyorum sandım. Sonrasını hatırlamıyorum...

Rüstem Efendi, herhalde yatağıma götürmüştür. Öldüğümü sanmıştır. Kat hemşiresini çağırmıştır.

Çok kısa sürmüştü, anlayamamıştım. Kafamda incecik bir sızıyla uykuya dalmıştım. Bu incecik sızı lafını sen bilmezsin. Biz,

eski kadınlar biliriz. Halan gibi, ben gibi... Her şeyi böyle tarif ederiz. Acıyı, sevinci, ölümü, sevgiyi...

Temiz çarşaflara uzanmışım. Yastığım, yorganım, çocukluğumdaki gibi lavanta kokuyor. Başucumda bir matem havası içinde, mırıltılarla konuşan biri oturuyor. Rüstem Efendi değil; bir başkası... Ölmüşüm gibi. İncecik bir sızıyla...

Doktorlar, önce öldüğümü düşündüler. Ölmediğimi anlayınca, çok kısa bir süre sonra öleceğime hükmettiler. Seni hastaneye çağırdılar. Ahmet'le birlikte geldiniz. Sonradan Niyazi de geldi. Ellerimi avucuna alıp benimle konuştu. Sen ona, "dereceni söyle, dereceni söyle," deyip durdun. O da yüz metreyi mi, bin metreyi mi, bilmem ne kadar dakikada koştuğunu söyledi... Konuştuklarınızı işitebiliyordum ama cevap veremiyordum. Cevap vermeyi bırak, Niyazi'nin avucunun içinde pelteleşen parmaklarımı bile kıpırdatamıyordum. Bu, çok ağırıma gitmişti.

"Ben artık burada değilim yavrum," demek istiyordum.

Aslında diyordum ama siz işitmiyordunuz...

Odanın penceresinden çınar ağacı görünüyor. Ben görmüyorum; siz görüyorsunuz.

"Anne, iyi misin?" diyorsun.

Hayır, iyi değilim. Artık yaşıyor sayılmam. Seni duyuyorum ama cevap veremiyorum. Ben şimdi bitkisel hayattayım... Rüstem Efendi beni odaya alırken üç buçuk dakika kaybetti. Kalbim üç buçuk dakika durdu ve sonra yeniden çalıştırdılar.

Aslında buradan ayrılınca başka bir yere gitmeyi ümit ediyordum. Rahmetli baban Allah'a inanmazdı, biliyorsun. Ama ben hep inandım. Babanın rahatsız olmayacağını bilseydim, sen solcu olmasaydın, namaz kılıp hacca da giderdim. Baban böyle bir kadını herhalde boşardı.

Şimdi içimde yine bir ümit var; öte dünya olsa fena mı olur? Halanla bazen bunları konuşurduk, biliyor musun? Gittiğimiz yerde de beraber olma fikri bize güzel görünürdü. Yahya Kemal'in

sessiz gemisine binip, memnun kalacağımız bir sahile ulaşmanın nesi kötü? Göz alabildiğine su, göz alabildiğine mavi, yeşil... Kim dönmek ister ki oradan?

Sen ne iyi bir çocuktun! Hâlâ da öylesin... Damarlarıma tüpler sokulurken başucumda oturuyorsun. Başımı okşuyorsun. Benim bu okşayışı hissedebileceğimi düşünüyorsun. Rüstem Efendi odanın kapısından bizi izliyor.

Annem babam öldüklerinde, uzun süre aynalara bakamamıştım. Baban öldüğünde de bakamamıştım. Ama babanın ölümünden iki yıl önce Hasan'ı astıklarında, ayaklarım beni banyoya götürmüştü. Kendimi zorlamış, başımı kaldırıp bakmıştım. İçimde, bütün bunların, kabul edilebilir şeyler olduğuna dair bir ses duyabilmek ümidiyle bakmıştım. Ki vardı... Ne yazık ki vardı. Yeterince kuvvetliydim, evet... Çığlık atmamak için kendimi tutabiliyordum. Ama bu her zaman iyi bir şey değildir, öyle değil mi?

Sana da bir şey olacak diye ödüm kopardı. Bir tek baban için endişelenmezdim. Ona bir şey olmazdı.

Halbuki ona da oldu. Çok sevdiği ordusundan kovdular, hapishaneye attılar da dayanamayıp gitti.

Bütün bu olanlar güçlü olduğum manasına geliyor, garip değil mi? Hasan'ın ölümünden sonra, halanla bu konuda çok konuştuk, çok yazıştık. Sonunda şu fikre vardık ki, güçlü olmak denen şey, çaresizlikten doğuyor. Işığın, karanlığı beyaza boyaması gibi bir şey... Karanlık olmazsa ışığı hissedemeyiz ki...

Halanın resimlerine baktığımda hep bunu görürdüm. Yağlıboya bezinin, resim kartonunun, aslında beyaz değil de siyah olduğunu düşünürdüm. Sonra renklerin ışığı gelir, karanlık gider... Ama hakikatin kendisi bir yağlıboyaya benzemiyor işte. Bu karanlığı halan bile aydınlatamaz.

Ben, çaresizlikle birçok defa karşılaştım. Baban öldükten sonra, Kore'deyken yazdığı mektupları çıkarıp okur, ağlardım. O,

Kore'de iaşe subayıydı. İkinci defa gittiğinde savaş çoktan bitmişti ama anlattığına göre, fakirlik, bulaşıcı hastalıklar savaşı aratmıyordu... Tabura giren bisküvilerin hepsini çekik gözlü köylü çocuklarına dağıttığını yazmıştı.

"Bütün bu olanları düzeltmek için hiçbir şey yapamıyorum, Ayşe; çaresizliğim hiçbir işe yaramıyor... Tanrı'nın, cennetin ve hatta cehennemin var olmasını diliyorum. Küçük şeyler önemini kaybediyor. Memleketi kurtarmak için içine daldığım it dalaşına uzaktan bakma imkânı buldum şimdi. Bizim silahlarımız ve gücümüz vardı. Halbuki kilometrelerce ötede, tabancam elimden alınmış da esir düşmüşüm gibi hissediyorum kendimi... Bir gün vatanıma dönebilecek miyim? Döndüğümde her şey eskisi gibi olacak mı?"

Böyle yazmıştı. Ağlayarak okumuştum.

Döndüğünde her şey eskisi gibi olmuştu tabii... Silahlarına, gücüne kavuşmuş, hikâyesini kaldığı yerden yaşamaya başlamıştı.

Seneler sonra ilk soruyu sen sormuştun, hatırlıyor musun?

"Kore'de ne işiniz vardı, baba?"

Ben sana kızmıştım.

"Babanla nasıl konuşuyorsun?" demiştim.

Bana dönüp öyle bir gülümsemiştin ki... Bütün zehrini içime akıtmıştın sanki. Oysa içinin tertemiz olduğunu bilmeliydim.

Öğrendim ama! Geç de olsa öğrendim. Babanla ben, senin yaşadıklarını şaka sanıyorduk. İşin tuhafı, ben babanın yaşadıklarını da şaka sanıyordum. Senin arkadaşların öldü; ben bunu mühimsemedim. Hasan öldüğünde biraz bir şeyler görür gibi olmuştum ama ben ancak senin ölümünü anlayabilirdim.

Şimdi de kendi ölümümü anlamaya çalışıyorum işte! Ölümle yüz yüze gelmek, insanın senelerce kafasında taşıdığı korkulara hiç benzemiyor... Ya da benimki benzemiyordur, ne bileyim? İnsanoğlu çeşit çeşit...

İşte, halanın okuduğu Rus romanlarındaki yaşlı kadınlar gibi konuştum şimdi.

Bir gün, bir bakıyorsun herkes çekip gitmiş... Biri odamın perdelerini örtüyor. Sonra o da çekip gidiyor... Azrail ya da doktor; kimin umurunda? Bir daha hiç kimse ziyaretine gelmeyecek. Küçük bir armağan; bir tabak çilek ya da torunum Niyazi'nin kokusu... Antrenmandan yeni dönmüş, boynunu havluyla sarmış, yanakları domates gibi, çilek gibi...

Babanı tanımıyorsun değil mi?

Onu, güzel günlerin akşamlarında kapımızı çalan heybetli bir adam fotoğrafı olarak hatırlıyorsun. Ya da demokrasi düşmanı bir darbeci olarak... İlkini çocukluğundan biliyorsun, diğerini gençliğinden... Zaman böyle bir şeydir; ileri geri döner durur. Yakınlıklar uzaklıklarla yer değiştirir. Sonra o uzaklıklar başka bir yerde, başka bir şekilde tekrar yakınlık haline gelir. Galiba olgunlaşmak diye buna diyorlar; her şeyi kabul etmeye başlıyorsun... İnsan beyni mükemmel bir çiftçi; durmadan ekip biçiyor... Sonunda, olan biten her şeyi anlıyorsun. Anlamak çok tehlikeli bir şey...

Ölmeden önce babana ben de sormuştum. Şaka yolluydu ama sormuştum.

"Sen Kore'ye ne için gittin, Cemil?"

Senin kelimelerinle, gülümseyerek mırıldanmıştı:

"Emperyalistlerin çıkarları için..."

Artık gülümseyebiliyordu.

Sen ve Hasan bizi böyle etkilemiştiniz. Sarsarak... Uykudan uyanmıyor olmamıza hayret ederek... Şaşkınlığınızı göremiyorduk ama acımanızın, adalet hissinizin kiri pası üstümüze yapışıyordu. Ne kadar yıkanırsak yıkanalım çıkmıyordu. Kirle temizlenmeyi siz biliyordunuz; biz bilmiyorduk.

Ama ne yazık ki yaşınız mırıldanmaya elvermiyordu. Siz haykırıyordunuz. Haykırmakta da haklıydınız.

Keşke mırıldansaydınız. Belki öylesi daha iyi olurdu. Ama belki de olmazdı. Ne bileyim?

Hasan'ın ölümünden bir yıl sonra, kasabaya, halanın yanına gittiğimde babandan bir mektup aldım. O sıralar canı çok sıkkındı. Kendini, Hasan'ın asılmasından mesul tutuyordu. Oysa dava için ne kadar uğraştığını biliyorsun. Evren'i Konya'dan da, Kore'den de tanırdı. Askeri yargıçlardan biri devre arkadaşıydı. Onlara defalarca başvurdu, mektuplar yazdı. Hiçbirine cevap alamadı.

Bana yazdığı mektupta şöyle diyordu:

"Rahmetli babam asker olmam için elinden ne geliyorsa yaptı. Ailede tek sivil oydu. Okuyamamıştı, asker olamamıştı; okumak, asker olmak demekti. Haftada iki gün avcılar kulübünün avlarına gider ve mutlaka beni de götürürdü.

Dedem Sina'dan yaralı dönmüş, altı ay sonra acılar içinde, tevehhümle sayıklayarak ölmüştü. Büyük amcam Dobruca'da, dayılarımdan biri Erzurum'da ölmüştü; bir mezarları bile yoktu. Çocukluğum, onların kahramanlık hikâyelerini kafamda tekrar ve tekrar canlandırmakla geçti. Türkiye'nin tamamına bakmayı, kaderimizin o tamama tâbi olduğunu daha o yaşlarda öğrendim. Demek ki bir şeyler yapmak gerekiyordu. Harem-i ismetimize uzananlar, ellerini kendi istekleriyle üstümüzden çekecek değildiler ya!"

Baban kötü bir adam değildi. Biraz kapalıydı; çevresinden, yaşadıklarından çok düşündüklerini mühimserdi. Bir de, her şeyin kafasındaki nizama göre işlemesini isterdi... Askerdi işte!

8 Nisan 1999

"...Renkler ve ışık durmadan hareket ediyor, eski hallerini aklımda tutamıyorum artık... Bazen, fırçayı vurduğumda kendiliğinden bir şeyler oluyor ama bana resim yapıyormuşum gibi gelmiyor. Bu yaşta yeniden bir hocaya gitsem, bana bir şeyler öğretin desem... Yapamam herhalde, zor olur. Ya, 'sen artık kefenini boya kadın,' derse...

Ama kendi kendime bir şeyler deniyorum. Yağlıboya, guaj, pastel; hepsi bir arada.

Bir gün, çok eskiden, çok kötü bir gün, boyadığım tuval yağmurda kalmıştı; üstünde pastel eskizler de vardı. Sonra baktım, iyi olmuş, değişik olmuş. O günden beri böyle karışık şeyler yapıyorum; resimlere su tutuyorum. İtfaiyeciler gibi...

Yolladığın Cezanne albümünü aldım. Niye zahmet ettin? Nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Gözlerinden öpüyorum."

Halan Münevver

3. Bölüm
15 Eylül 2007, Bağ Evi

Kapı bir kez daha çalınıyor. Uyumadan önce üstüme aldığım pike yere düşmüş.

"Zehra Hanım!" diye sesleniyor Nuri Amca.

Pikeyi yerden kaldırıp katlıyorum; yatağa koyuyorum. Perdeyi aralayıp dışarı bakıyorum. Çam ağacının arkasında beyaz güller...

Halam, uzun, ince parmaklarıyla kolalı saç kurdelemi bağlıyor; beyaz!

"Çok güzel oldun!"

Çok güzel oldum! Beyaz güller gibi...

Babam Kore'de galiba... O uzaklara gidince, annem beni alıp yine halama taşınmış. Yatakta üstüme eğiliyor.

"Yalnızca üç gün için minik kuşum, yalnızca üç gün için... Halan sana çok iyi bakacak, biliyor musun?"

Tabii ki biliyorum... Babam birkaç günlüğüne Ankara'ya dönmüş olmalı. Annemi özlemiş olmalı. Beni özlememiş olmalı!

Annem sözünde durmuyor; ayrılık bir hafta sürüyor. Uzaklaşıp yakınlaşmanın zorluklarıyla yüzleşmek için henüz çok küçüğüm... Bereket versin Kore'ye gidemiyor. Oraya kadınları almıyorlar.

Kapı bir daha çalındı,

"Girsene Nuri Amca!" dedim.

Doğrulup kalktım. Konsolun aynasına baktım. Kaz ayaklarıma, burnumun eğrisine, saçlarıma... Boyam gelmiş... Ojelerime baktım; vişneçürüğü... Ellerim çok güzel olmuş. Çok hoş olmuşum, yaşlanmışım.

Kapı açıldı.

"Uyandın mı?"

"Uyandım."

Bir çift ışıltılı yeşil göz... Önce çıplak ayaklarıma, sonra yüzüme baktı. Elindeki vazoda bir demet beyaz gül.

"Yemeği hazırladık, acıkmışsındır."

Vazoyu sehpaya koydu.

"Bunlar benim için mi?"

"Son güller bunlar; bu mevsimde bu kadar oluyor."

Halamın boyadığı resimlerdeki gibi duruyor. Başını hafifçe yana eğmiş, kasketi elinde; yüzündeki ışık beyazı maviye çalıyor. Bakışları o kadar huzurlu ki, yaşayabileceği her şeyi yaşa-

mış sanki. Yanaklarına hafif bir pembelik dokundurmuş halam. Boynunda, çenesinin altında yeşilimsi bir gölge...

"Bahçede yer misin?"

Bilmem! Bahçede yer miyim? Büyük çamın altında... Ovanın solan, solarken birbirine karışan renklerine karşı... Dedemle Yüzbaşı Osman Bey'in arasında, Hasan'ın yanında, Halime'nin karşısında... Beş yaşında...

"Halam nerede yerdi?" diye soruyorum.

"Bu mevsimde bahçede yerdi. Annen geldiğinde, kışın bile bahçede yerlerdi."

"O zaman öyle yapalım. Ama birlikte yiyelim..."

Resim hareket ediyor, inceliyor, duş alıyor, boyalar akıyor.

"Biz yemiştik Zehra Hanım."

Hiç öyle şey olur mu? Bak, tavandaki örümcek kımıldadı. Perdeler iç çekti. Üzgün yine inliyor.

"Gel bakalım buraya, akala pamuğum!"

Dizlerine nazlanmadan oturuverdim.

"Bu gözler niye maviş?"

Utandım. Ellerimi tuttu.

"Bunu annen mi aldı?"

Elimi çektim, nazar boncuklu bileziğimi kaçırdım. Beş yaşındaydım.

Küçükken kokusuna bir ad bulamamıştım. Yıllar sonra, staj için gittiğim bir kazı yerinde, kekik kokusunu içime çekip mırıldandığımı anımsıyorum. *"Nuri Amca kokuyor..."*

"Köpek ağlıyor mu hep böyle?"

"Üzgün mü? Akşamları salıyoruz ama şimdi güvercinler dışarıda; birazdan bırakırım."

O çıkınca kalktım. Perdeyi aralayıp bahçeye baktım. Gülizar Teyze, masaya işlemeli bir örtü sermiş. Kenarlarındaki küçük yuvarlaklar iğne oyası... Sürahiyi, bardağı, tabağı, çatal kaşığı, yeşil biberden tuzluğu yan yana dizmiş.

Eşyalar ölmez mi?

Biber biçimli tuzluğu çocukluğumdan tanıyorum. Eski mutfakta, pencere mermerinin üstünde dururdu.

"Zehra, gel! Bak size darı haşladım, Hasan'la, Halime'yle beraber yiyin!"

Hasan'la, Halime'yle, Gülizar Teyze'ye koşuyoruz. Mutfak penceresi açık... Hasan, biberden tuzluğa uzanıyor.

"Sana da dökeyim mi?"

"Dök!"

Birden gül kokusu. Aramızdan, sevgiyle, gülümseyerek geçen beyaz güllerin kokusu...

Pencereden onları izliyorum. Gülizar Teyze, şalvarının üstüne ben geldim diye allı yeşilli yeni bir bluz giymiş.

Sürahinin yerini beğenmedi; tabağın yanından alıp ekmeğin yanına koydu.

Nuri Amca güvercin kümesinin önünde... Kümesin kapısı açık, güvercinler girip çıkıyor; halamın güvercinleri...

Nuri Amca göğe bakıyor. Elinde beyaz bir güvercin çırpınıyor. Diğerleri ayakucunda geziniyor. Sonra bir patırtı; kanat sesi. Biri takla atarak yere iniyor.

Gülizar Teyze, elindeki güveci masaya bırakıp mutfağa döndü. Masa çam ağacının altında, halamın resimlerindeki gibi bomboş kaldı... Ağaç ne kadar küçükmüş! Ben beş yaşındayken her şey ne kadar büyüktü, değişikti...

Eğilmiş bir daldan ampul sarkıyor. Ötede, yeşil dalgalarıyla mısır denizi akıyor. Uzakta bir yelkenli; karaağaç! Hasan'ın karaağacı... Daha uzakta ağır, dev bir kadırga... Üç ay önce dutla yüklüydü; şimdi yalnızca yeşil. Benim dutum, benim yeşilim... Küçükken her birimizin bir ağacı vardı. Uyandığımızda, acaba yerlerinde duruyorlar mı diye, gidip bakardık. Nereye gidecekler? Denizin ortasında kalmışlar...

Uzakta, ufku kapatan dağlara, bulutların arasından akşamın

ışığı dökülüyor. Beride beyaz güller. Hasan'la benim aramda duruyorlar; kokuyorlar.

Gülizar Teyze mutfaktan koşarak çıktı. Elindeki bıçağı tabağımın yanına bıraktı.

Çoğul sözcüklerin re'lerini yutuyor.

"Münevver Hanım benim de resimleemi yaptı..."

Gülizar Teyze, salondaki uzun koltuğa oturmuş. Üstünde, ince, ipekli, şala benzer bir şey var. Başını önüne eğmiş, yalnızca burnu ve çenesi görünüyor. Bir memesinin yarısı açık...

Halam, bu resmi, babamın cenazesi için geldiğimde, kasabadaki evde göstermişti; yıllar önce... Bir anın yağlıboyası... Gülizar Teyze, daha fazla öyle kalamayacakmış gibi duruyor. Az sonra başını kaldırıp bakacak.

"Bitmedi mi Münevver Hanım? İnip sebzeleen suyunu açmam lazım..."

Halam yanıtlamıyor. Tuvalden gözünü ayırmıyor. İşte bu ışık! Bu da beyaz! Gülizar'ın açık memesinden dökülmüş. Hasan'ın dudaklarına...

Pencereye baktı. Beni görünce gülümsedi.

Artık bahçeye inmeliyim.

Çıkarken, gözüm kapının yanındaki fotoğrafa ilişiyor.

Müzeci Mehmet Ali Amca, eski müze binasının önünde, tanımadığım bir adamla birlikte ayakta duruyor. Adamın benzi biraz soluk görünüyor; hastaymış ya da bir şeye üzülmüş gibi...

Fotoğrafın sağ alt köşesine bir tarih düşülmüş; 9 Şubat 1961...

11 Ocak 1962

"Cahit Adamı! Cahit Adamı! Bu sabah da uyanır uyanmaz sizi düşündüm... Ama sanmayın ki, özel bir adamsınız... Arzunun kapısı açık kaldığında, içeri mutlaka biri girer."

Münevver

4. Bölüm
Şubat 1961, Kasaba

Fotoğraftaki adam benim. Adım Cahit...

Biraz solgun göründüğüm doğrudur; ayazda sıkı giyinmemenin bedelini, otel odasındaki yatağımda üç battaniyenin altına gömülerek ödedim. İki gün bu şekilde yattıktan sonra, ancak bugün ayağa kalkabildim.

İki haftadır bu otelde kalıyorum. Geceleri, pencere aralıklarından, kapının altından sızan rüzgârın ıslığını dinleyerek uyuyorum. Sabahları büzülmüş bir halde uyanıyor, soğuk suyla tıraş oluyorum. Karımın, çamaşırların arasına sıkıştırdığı kavanozdaki baldan bir kaşık alıp müzeye yollanıyorum.

Halimden şikâyet edecek değilim. Bu kasabaya, dört ay süren bir ön kazı için yıllar önce de gelmiştim. O zamanlar bir otel bile yoktu; çadırlarda, derme çatma kulübelerde kalıyorduk.

Otele yerleşince ilk işim, çocukların fotoğraflarını, karşısında tıraş olduğum aynanın çerçevesine sıkıştırmak olmuştu. Geçen sabah onlara bakarken, annelerinin bir fotoğrafını niye yanımda

taşımadığımı düşündüm. Cevabını veremedim.

Karımdan, çocuklarımdan ilk kez ayrı kalmıyorum. Ama bu defa karışık duygular içindeyim. Eskiden, onları özleyince, mesafelere ve yalnızlığıma, tatlı anıları hatırlayarak katlanırdım. Oysa şimdi yalnızlığım hoşuma gidiyor. Evimin sıcak akşamlarını, çocukların şamatasını arada bir özlemiyor değilim. Ama otel odasının sessizliğinde radyo dinleyerek kitap okumanın, düşüncelere dalmanın keyfine de diyecek yok... Tabii, otel sahibi İhsan Bey ve Kâtip izin verirlerse...

Ne yazık ki, bir ev bulana kadar onları her gün görmeye mecburum.

Tavırları ve huyları birbirlerine benzeyen bu iki adam, yalnızlık hissetmemem için ellerinden geleni yapıyorlar; başka müşterileri olmadığı için üstüme titriyorlar.

İhsan Bey, geçen çarşamba, gecenin bir vaktinde kapımı çaldı. Pijamalarımı giyip yatağa girmiş, elime de bir kitap almıştım. Toparlanıp kapıyı açtım.

"Hayrola İhsan Bey!" dedim.

Elinde tuttuğu iki zarfı uzattı.

"Mektuplarınız var," dedi.

Buna bir anlam veremedim. Akşamüstü, lobide yarım saat oturduğum halde, Kâtip mektuplardan söz etmemişti. Lobi dediğim yerin lobiye benzer bir yanı yok; daha çok bir çay ocağını andırıyor ama Kâtip'le İhsan Bey böyle diyorlar işte!

"Kâtip vermeyi unutmuş... Ben de eve gitmeden size bir uğrayayım dedim."

İhsan Bey, birkaç gündür şehir kulübünde görünmüyordu. Kâtip, oğlunu evereceğini, Ödemiş'e kız istemeye gittiğini söylemişti. Kız tarafı biraz nazlıymış dedi ama ben bundan başka bir şey anlamıştım. Ömer, hayta bir çocuk... Daha on dokuz yaşında. Lise ikiden terk, elinden hiçbir iş gelmiyor. Kızı bir akrabasının düğününde görmüş. Sonra, İzmir'de gizlice buluşup görüşmüş-

ler. İhsan Bey, evlenirse kendine çekidüzen verir diye düşünüyor ya, ben pek ümitli değilim.

Adamcağız kapıda öyle dikilip durunca, içeri davet etmek zorunda kaldım. Öyle ya, bana uğramasının, mektupları getirmekten başka bir nedeni olmalıydı. Kapıda görünüşü pek sefildi. Kravatı gömleğine ters bakıyor, ceketi omuzunda eğri duruyordu. İçkiliydi.

"Ne oldu size İhsan Bey? İyi görünmüyorsunuz," dedim.

İçeri girdi, ceketini odadaki tek koltuğun arkasına attı.

"Gripin'iniz var mı?" dedi.

Ecza dolabını açtım; içinde yalnızca yarım paket pamuk vardı.

"Yoksa boş verin; ben size akıl danışmaya geldim, Cahit Bey," dedi.

Kravatını çözdü. Koltuğun önündeki sehpaya eğilip gözlerini bana dikti.

"Bu çocuk beni öldürecek," dedi.

"Ömer mi?"

Başını salladı, eliyle saçlarını karıştırdı. Haline acıdım; arada bir ısınmak için yudumladığım cep kanyağı şişesini komodinin çekmecesinden çıkarıp uzattım.

"Bir yudum alın, rahatlarsınız," dedim.

Birden, ağlamaya, ceketinin yenine sümüklerini silerek hünkürmeye başladı. Yatıştırmaya çalıştım ama beceremedim; koskoca adamın başını da okşayamazdım ya! Mendilimi verdim. Yüzünü sildi, sonra da sümkürdü.

"Burada konuşamayacağım, hadi meyhaneye gidip iki tek atalım," dedi.

"Bu saatte içki mi içilir İhsan Bey? Hem nereye gideceğiz? Kulüp kapanmak üzeredir," dedim.

"Siktir et kulübü! Seni başka bir yere götüreyim ben."

Ben, şehir kulübünden başka bir yer bilmiyordum. Bilmememin de iyi bir şey olduğunu düşünüyordum. En azından, orada kar-

şılaştığım adamlar, yabancılara nasıl davranılması gerektiği hakkında fikir sahibiydiler; çünkü kendileri de yabancıydı. Ama adamcağızı kıramadım; pijamamın üstüne pantolonumu giyip, ceketimi, paltomu sırtıma geçirdim.

"Hadi gidelim," dedim.

Gidelim dediğim yer, mahalle arasında bir esnaf meyhanesiydi. Üniversitedeyken, Yorgo'yla para buldukça gittiğimiz, yumurtalı piyaz yiyip köpek öldüren içtiğimiz Dışkapı'daki ucuz esnaf meyhanelerini andırıyordu. Ortada aşçı, garson filan görünmüyordu; her işi Manda Muammer adında, iriyarı, yaşlı ve gülümsemeyi bilmeyen eski bir kabadayı yapıyordu. Müşterileri, birkaç at arabacısıyla, büyük bir ihtimalle borç yazdıran emekli memur kılıklı bir-iki adamdı. Duvarlar, memelerinin uçları yıldızlarla kapatılmış çıplak kadın fotoğraflarıyla süslenmişti. Hülyalı bakışlarıyla, aralık dudaklarıyla sohbetimizi dinler gibiydiler.

İhsan Bey'in derdi, oğlu Ömer'i, Ödemişli kızla evlendirmekti. İki gün Ödemiş'te kalmış, kızın ailesini razı etmeye çalışmış ama bir hal yolu bulamamıştı. Bir süre, kadehime koyduğu rakıyı koklayarak içer gibi yaptım ama muhabbeti çekilmez hale gelince mecburen yudumlamaya başladım. Anlattıklarını, karşımdaki duvarda, eteğini çekiştirirken bir yandan da öpücük yollayan Marilyn Monroe'yla birlikte dinledik.

Otele dönerken, birbirimize ve ağaçlara tutunarak yürüdüğümüzü hatırlıyorum. Öylece kendimi yatağa atmışım. İhsan Bey evine mi gitti, yoksa otelde mi kaldı, bilmiyorum.

Sabah uyanınca, sehpanın üstünde karımdan ve Yorgo'dan gelen mektupları gördüm. Kahvaltıya inmeden önce okudum. Yorgo sahaflığı bırakıp İpek Film'de işe girdiğini yazmış; sevindim. Yine küçük odalara hapsoldum, demiş. Bu defa kitap yerine makaraları istifliyormuş. İstanbul'da kış ağır geçiyormuş; kömür pahalanmış, odun yakıyormuş.

"Ne yapayım? İsa kadar fakir değilim fakat pekâlâ havarilik yapabilirim," diyor.

Karımsa, havaların değiştiğinden, kar yağdığından bahisle, sırtıma her zaman bir yün hırka almamı, işyerinde paltomu üstümden çıkarmamamı öğütlemiş.

Lobiye inmek üzere oda kapısını kapatırken şöyle bir içeri baktım da kendime acıdım. Mehmet Ali Bey'e yine hatırlatayım da artık bana bir ev bulsun, diye düşündüm. Gerçi iki günde bir söylüyorum ama oralı olmuyor; yaparız, ederiz deyip, gülümseyerek geçiştiriyor. Gülümseyince yuvarlak yüzü daha bir yayılıp sofra sinisi gibi oluyor.

"Bizim burada bir laf vardır Cahit Bey; sabrı güvey yapmışlar, çocuğum nerede demiş... Merak etmeyin, bütün tanıdıklara haber verdim, bakıyorlar," diyor.

Geçen cuma, pazar yerine yakın iki göz bir yer bulduğunu, ama karısının beğenmediğini söyleyince canım sıkıldı. 'Yengeyle mi kalacağız Mehmet Ali Bey,' diyesim geldi ya, kendimi tuttum.

Bir an evvel bir ev bulmam lazım. Otel kırık dökük bir yer; yapıldığı tarihten beri tamirat bir yana badana bile görmemiş. Lavabonun musluğu sabaha kadar şıp şıp damlıyor. Otel kâtibi de çekilecek adam değil. Askerliğini Selimiye Kışlası'nda yapmış. Boş bulunup Üsküdarlıyım deyince, üstüme çıktı ve bir daha da inmedi. Geceleri birkaç saat, sabahları da kırk beş dakika eziyet etmeden bırakmıyor. Hem geveze hem de nahoşsohbet bir adam.

Perşembe günü öğleden sonra, birdenbire kar yağmaya başladı. Hem de nasıl! Kısa bir zaman içinde, yer beyaz, gök beyaz!

Böyle bir şeyi hiç beklemiyordum; günlerdir tepemizde asılı duran bulutların bahara kadar öyle kalacaklarını, sonra da dağılıp gidivereceklerini sanıyordum.

Ortalığın beyazlaşmasıyla, kendimi mahzunluğun koynunda buldum. Halbuki sokaklarda bir bayram havası vardı ki, sebebi

çocuklar olsa gerek! Gülme ve koşturma hastalığına tutulmuş gibi birbirlerini kovalayıp kahkaha atıyorlar. Tuhaf şey; bu hastalık büyüklere de sirayet etmişe benziyor. Herkes birbirinin yüzüne gülüyor, herkesin yüzü tipiden kıpkırmızı; tanıdık tanımadık herkes selamlaşıyor. Pazara gelen Çepnilerin, o daima önlerine bakarak yürüyen derviş görünüşlü köylülerin hali bile birkaç saat içinde değişiverdi.

Hava soğuktu ama dükkânların kapıları ardına kadar açıktı. Pazar tezgâhlarında lahanalar, kerevizler, dut kuruları, bakliyat çuvalları sıralanmış. Çuvalları örtmemişler; üstlerine kar yağıyor. Kıvrak giymiş kadınlar, aceleci yürüyüşleriyle bir tablonun içinden geçiyormuş gibiler.

Belki de manzara hep böyleydi ama benim bunları görebilmem için kar yağması gerekiyordu.

Otele dönünce, lobiden telefon bağlatıp karımla konuştum. İstanbul'dan ayrılırken eve telefon almıştım. İşe yarıyordu işte!

Sonra odama çıktım; bir süre, penceremden görünen kasaba resmine baktım. Bembeyaz çatılarda boş leylek yuvaları gördüm hep. Bir de, bacalardan tüten duman...

Üsküdar'daki evimizi hatırladım... Babamı... Cumbada kahvesini höpürdetiyor, kafesteki muhabbet kuşlarına ıslık çalıyor. Pencerenin kanadı çarpıyor; lodos var. Sokak, evlerin cepheleri, ağaçlar, rüzgârla cilalanmış sanki; renkler öyle canlı, öyle parlak...

Kırk yaşında, iki çocuk sahibi bir adamım. Epey bir vakittir, geçmiş dendiğinde, çocukların yüzlerinden başka bir şey aklıma gelmiyor. Artık bu çeşit duyguları onlar yaşayacak. İlkokul senelerine, annelerinin, benim genç olduğumuz günlere, o günlerin kokularına, renklerine, seslerine dönecekler.

Ne garip; kar yağmasaydı bunları düşünmeyecektim!

Bu sabah da işe gidemedim; Mehmet Ali Bey'e Kâtip'le haber yollayıp hâlâ hasta olduğumu bildirdim. Öğleyin, kendimi zor-

layıp, bir şeyler atıştırmak için dışarı çıktım.

Meydandaki çorbacıda bir tas çorba içip karnımı doyurduktan sonra müzeye doğru yürüdüm. Kapıda, Mehmet Ali Bey'i fotoğrafçı Ekrem Bey'le sohbet ederken buldum.

"Şöyle bir durun, fotoğrafınızı çekeyim," dedi Ekrem Bey.

Öyle durduk.

Mehmet Ali Bey, "İyileşirseniz akşam kulüpte görüşürüz, efendim," deyip ayrılınca, ben de otele döndüm. Sonra bu soğuk odada yorgan döşek yattım. Sokakta ayaz var; değil kulübe gitmek, kapıdan dışarı adım atacak halim yok...

Akşama doğru, dayanamayıp ziyaretime gelen Mehmet Ali Bey halime acımış olacak ki, "Sizin şu ev meselesini bir an önce halletmek lazım, Müdür Bey," dedi.

"Yenge Hanım'a ev beğendirirsek, bir gün o da olur," dedim.

Bu laf üzerine fazla kalmadı; çıktı. Yarım saat sonra bir çocukla Gripin gönderdi.

Sağ olsun, otel Kâtibi de saat başı yokluyor! Aslına bakılırsa, odayı yol belledi; yerli yersiz girip çıkıyor. Bir saat önce limonlu çay getirdi, az evvel gitti. Surat assam olmuyor; terslesem yakışmayacak. Bir de dakika başı sigara yakıyor adam. Oda nefes alınmaz hale geliyor.

En sonunda, "Ben biraz çalışacağım, siz keyfinize bakın," dedim de, çıktı gitti.

Yalan değil, çalışmam da lazım... Herr Gnobel'in, Bozköy'deki kazıyla ilgili otuz sayfalık raporunu tercüme etmeliyim. Raporu beş gündür çantamda dolaştırıyorum.

Bunlarla uğraşmam gerekmiyor ama duramıyorum işte!

İzmir Arkeoloji Müzesi'ne müdür yardımcısı olarak tayin edilince bayağı sevinmiştim. Evi birkaç hafta içinde taşımayı, çocukları da İzmir'de bir okula yazdırmayı düşünüyordum. İzmir güzel şehir... Sıcak, ucuz... Çocuklar için de iyi olacaktı. Gelgelelim, evdeki hesap çarşıya uymadı. Bakanlıktakiler, İzmir'de çalışmam

için, Berlin'de iki yıl arkeoloji okumamı kâfi görmemiş olacaklar ki, tayinimden beş gün sonra, antropoloji diplomamdan ötürü, kasabanın küçük müzesine bir etnografya salonu kurmak maksadıyla geçici görev icat edip, beni buraya yolladılar. Vekâleten müdür olarak...

Müzedeki müdüriyet odası geldiğimden beri tadilatta... Diğer odada çalışmam da imkânsız. Bekçisinden hademesine herkes, gün boyu bu mezbelelikte toplanıp çay ve sigara içiyor. Ellerini kömür sobasına uzatıp ısınırken, huzurda olmayanların dedikodusunu yapıyorlar. Aslında kimse olmasa da, Mehmet Ali Bey'in varlığı yetiyor. Yardımsever, babacan, gamsız biri bu adam... Benim vekâlet ettiğim müze müdürü emekliye ayrılınca, ben gelinceye kadar o da vekâleten bu işi yürütmüş.

Ben daktilonun başındayken, bir yardımı dokunabilirmiş gibi tepemde dikiliyor; şeridin akışını nazik bir merakla izliyor.

Sonunda, böyle olmayacağını o da fark etti.

"Tadilat bitene kadar size belediyeden bir oda ayarlayalım," dedi.

Geçen hafta Belediye Reisi'ne ricada bulunmuş; belediye binasının çatısında bir yer gösterdiler bana. Loş, soğuk, apteshane gibi bir yer. Rüzgâr ağzımdan giriyor, kıçımdan çıkıyor; herhalde orada üşüttüm. Bir defa kapısını açtım, bir daha açmadım.

Kasabaya geldiğimden beri hava hep kapalıydı. Yağmur, iki hafta boyunca hiç ara vermedi. Sonra da bulutlar iyice alçaldı; kar yağdı... Nihayet bugün güneş açtı fakat şimdi de bu ayaz başladı işte. Sabahleyin, Herr Gnobel, karın dinmesini fırsat bilip ekibini toplamış, Bozköy'e keşfe gitmiş. Aralarında Albert adında Polonya asıllı, inatçı ve cahil cesuru bir genç var. Bozköy'ün altında, dere yatağının bitişiğindeki Sarıdere köyünde üç çömlek parçasıyla birkaç eski para bulmuş; mühimdir, Roma yerleşimi olabilir diye tutturdu. Herr Gnobel, "oğlum, dere işte, kapmış getirmiş" diyor,

bizimki ikna olmuyordu. Çocuk aptal mı, yoksa dâhi mi anlayamadım. Fakat üstünde cibilliyetindenmiş gibi duran kifayetsiz bir kâşif hali var ki, bu kesin görünüyor.

Lobiden karımı aradım. Sesi uzaktı. Akşam yemeği yapıyormuş; kıymalı patates... Çocuklar iç odada ders çalışıyorlarmış. Birazdan yemeğe oturacaklarmış. Bir an, yanlarında olmak istedim. Dış kapıyı açtım, paltomu, ceketimi çıkarıp duvara astım. Masanın çevresine dizildik.

Meral'in mutfaktan getirdiği tencereden duman çıkıyor.

Garip hissettim kendimi.

21 Aralık 1999

"... Halbuki dünya küçük bir kasaba... Belediye reisi var, zabıtası var, komşular var... Pencereyi açık bıraksan biri bakar. Soyunup dökünmüşsen ayıplanırsın. Hiç alışmadıkları gibi davranırsan seni taşlarlar.

Ama insanın korkmaması lazım... Utanmayacaksın, geride durmayacaksın, acaba ne derler diye düşünmeyeceksin...

Korkmasaydık ne olurdu? Hiçbir şeyden korkmasaydık! Ne belediye reisinden, ne zabıtadan, ne de komşulardan...

Hepsini lanetliyorum... Seni, Alımet'i, Niyazi'yi öpüyorum..."

Halan Münevver

5. Bölüm
15 Eylül 2007, Bağ Evi

"Eskiden yemekte nasıl kalabalık olurduk, değil mi," dedi Gülizar Teyze.

Nuri Amca'yı masaya güç bela oturtabildim ama o hâlâ ayakta; yüzünde utangaç bir gülümsemeyle bir şeyler getirip götürüyor.

"Piyazdan da yiyin Ayşe Hanım... Biraz da karnabahar koyayım mı?"

1961 Nisan'ı; henüz beş yaşındayım... Kasabadaki evin salonunda, yemek masasındayız. Ayşe Hanım benim annem; yemeklere çatalının ucuyla dokunuyor, gözucuyla beni izliyor. Halam

sık sık sigara tabakasını açıyor. Dedemin önünde duran, içi hapla dolu çay tabağına bakıyor. Babam Kore'de...

Kalabalığız, evet... Annem, halam, dedem, Halime, Hasan, Nuri Amca... Başkaları da var ama onları anımsamıyorum. Gülizar Teyze, tabaklarımıza tavşan yahnisi dolduruyor. Ortadaki büyük tabak tepeleme marul salatasıyla dolu. Annem, koyu yeşil bir kazak giymiş. Arada bir Gülizar Teyze'nin ellerine bakıyor. Tahta kaşığı tutuşuna...

Tavşanı dedem vurmuş...

Tabağımdaki tavuk budu, bıçağı dokundurunca dağılıverdi; tadına baktım.

"Çok güzel olmuş, Gülizar Teyze!" dedim.

Güvecin kapağını açıp elindeki tahta kaşığı içine bıraktı. Hareketleri yavaşlamış, boyu kısalmış, incelmiş, küçülmüş.

"Ben yapmadım, Nuri Amcan yaptı," dedi.

"Eline sağlık Nuri Amca!"

Yeşil yeşil ışıldadı.

"Bu gözler niye yeşil Nuri Amca?"

"Ani geldin, kasabaya inip et alamadım."

"Bana masal anlatırdın; öndeki devenin çanları 'benim ağam zengin, benim ağam zengin,' diye çalardı... Hatırlıyor musun?"

"Suni yem kullanmadık hiç, ne varsa onunla doyuyorlar..."

Gülizar Teyze kaşıksız kaldı; öyle ayakta duruyor.

"Gülizar Teyze," dedim, "Allah aşkına, bir sandalye al da otur şuraya!"

Uzaklaştı. Az sonra plastik bir oturak getirip masanın ucuna ilişti. Mısırların arasından, Üzgün'ün sesini duyuyoruz. Artık inlemiyor, havlıyor.

"Köye gidiyor musun, Nuri Amca?" dedim.

"Yok be kızım," dedi. "Kimimiz kimsemiz kalmadı köyde. Taşlık bir yer vardı, onu da torunlar büyüyünce sattık. Okuyorlar şimdi."

Gülizar Teyze'ye baktım. Torunlarından söz edilince pırıl pırıl gülümsüyor; kırış kırış...

"Halime senelerdir İzmir'de," dedi. "Geçen bayram çocuklarla geldiler."

Başını bir kuş gibi omuzlarının arasına gömdü. Nuri Amca'ya döndü.

"Fotoğraflarını göstersene!"

Nuri Amca pantolonunun arka cebinden cüzdanını çıkardı. Burada eşyalar ölmüyor; yıpranmış, yamulmuş siyah cüzdanı çocukluğumdan tanıyorum. Gülizar Teyze, Nuri Amca'nın elindeki vesikalık fotoğrafları çekip aldı; birini bana uzattı.

"Bu küçüğü... Niyazi... Adını Münevver Hanım koydu..."

Halam, bütün çocuklara Niyazi adını koyuyor! Benim Niyazi'nin adını da o koydu...

"Üniversiteye bu yıl başladı..."

Fotoğrafa baktım. Kravatı ters dönmüş, tüysüz bir çocuk. Öğrencilerime benziyor; cin gibi... Gülizar Teyze, öteki fotoğrafı elinde tutuyor, vermiyor.

"Başka fotoğraflar da var içerde. Getirsene Nuri!" diyor.

Nuri Amca, başka fotoğrafları almaya gitti. O uzaklaşınca, ikinci vesikalığı avucumda buldum.

"Bu da büyük... Dayısının adını verdik; Hasan..."

Bunu sıradan bir şey söylermiş gibi söyledi. Bir parça acınma isteği göstermeden... Çiçeklere su veriyormuş gibi, tabaklarımıza yemek koyuyormuş gibi.

"Biliyorum," dedim, "halam bir fotoğrafını göndermişti."

"Kısmetse mühendis olacak; üçüncü sınıfta..."

Fotoğrafa bakarken, "Hasan bu demek?" diyorum.

"Benziyor mu?"

Bir soru değil de, bir yanıt olarak algılıyorum bunu. İçimde bir kapı gıcırdıyor. Açılıyormuş gibi değil; yıkılıyormuş gibi. Menteşeleri pas tutmuş. Sallanıyor, sarsılıyor ama bir türlü yıkılmıyor.

Gülizar Teyze'nin yüzüne artık bakamam; onun kadar dayanıklı değilim. Çocukların yüzlerine bakarım. Büyüğü bıyıklı, yeşil gözlü; Hasan'dan çok dedesine benziyor.

Nuri Amca bir tomar fotoğraf getirip önüme koydu.

Hasan ortaokulda, Niyazi lisede... Sünnetteler, piknikteler, Halime'nin kucağındalar, dillerini çıkarmışlar, gülüyorlar, hüzünlüler; mısır denizinin içinde yüzüyorlar.

Uzaktan Üzgün'ün sesini duyuyoruz. Dalgalar eski bir akşamın kıyısını dövüyor. O zamanlar mısır yok; pamuk denizi var. Eski Hasan, ben ve Halime yeşil sularda yüzüyoruz; pamuklar köpürüyor.

Uzaktan annemin sesini duyuyoruz.

"Zehra, hadi gelin artık, akşam oldu."

Fotoğrafları masaya bıraktım.

"Bugün Avukat İbrahim Bey'le konuştum," dedim.

Başlarını eğdiler.

"Halam, altı ay önce vasiyetini ona vermiş. Müştemilatın tapusunu ayırmış... Size bırakmış..."

Öyle bakıyorlar. Masaya, boşluğa; içlerine...

"İlk iki yılın mahsulünü de size bırakmış... Bir de, Halime'nin çocukları için para ayırmış; eğitimleri için... Bunu çocuklar yirmi beş yaşına gelinceye kadar ben idare edeceğim; öyle istemiş..."

Birbirlerine baktıklarını, sevindiklerini görmek istiyorum ama bakmıyorlar, sevinmiyorlar. Hatta Gülizar Teyze'nin gülümseyişi kayboluyor. Bir mendille silinmiş gibi. Mendil masada, üçümüzün arasında, salata tabağının yanında duruyor; buruşuk...

Nuri Amca, neden sonra elinin tersiyle alnını siliyor. Bana bakıp gülümsüyor. Ben de gülümsüyorum. Ellerimi açıp, "Hepsi bu kadar," diyorum. Gülizar Teyze, önemli bir şey söyleyecekmiş gibi boğazını temizliyor.

"Yemeği beğendin mi?" diyor.

"Ellerinize sağlık, çok güzeldi."
Ayağa kalkıp masayı toplamaya başlıyor.
"Ben gidip meyve getireyim!"

Gecenin bir yarısında, Üzgün'ün sesiyle uyandım. Sonra yastığım diken gibi battı, döndüm durdum; bir daha da uyuyamadım. Salona çıkıp, bir süre çocukluğumun yatağında oturdum; eşyaların karartılarını izledim. Duvara yaslanmış aynalı konsol, eskiden kasabadaki evin salonundaydı. Küçükken, çerçevenin üstündeki aslan başından korktuğumu anımsıyorum. Ağzı açıktı; ahşap yelesi iki yana uzar, aynanın üst köşelerinde birer kasımpatı haline gelirdi.

Kalkıp ışığı yaktım; aslana baktım. Çenesi ve burnu kırılmış, yelesinin bir kısmı kopmuş; kasımpatılardan biri yok... Korkulacak hiçbir yanı kalmamış.

Konsolun yanındaki küçük sehpa da kasabadaki evden gelmiş; üstünde dantel bir örtü var. Çeyiz sandığını tanımıyorum; yeni alınmış olmalı. Ama koltuklar yıllar öncesinden kalma... Yaşlanmış iki kız kardeş gibi pencerenin önünde birbirlerine bakıyorlar. Halamla annemin yüzleri pencereye dönük... Aralarındaki küçük sehpanın üstündeki tabaklarda üzüm ve kurabiye var. Annemin başında yazma. Halamın başı açık... Ne konuştuklarını bilmiyorum. Belki babamın gittiği tatbikattan, belki okudukları bir romandan, belki de akşam ne yeneceğinden söz ediyorlar. Transistorlu radyoda bir kadın şarkı söylüyor. Gülizar Teyze içeri girince ona dönüp gülümsüyorlar. Elinde kahve tepsisiyle kuş gibi sekiyor Gülizar Teyze. Henüz saçları ağarmamış, henüz kaşlarını alıyor; yüzü dupduru.

Dedem, bu bağ evini biz doğmadan çok önce yaptırmış. İki büyük odadan ve mutfak işlerinin görülebileceği sundurmadan ibaret bir yermiş... Yazları, at arabalarına yığdıkları denklerle buraya göçerlermiş. Ben doğduktan bir yıl sonra, ikinci kat çıkılmış;

bahçeye de, bir odayla bir mutfaktan oluşan müştemilat eklenmiş. Nuri Amca'yla Gülizarı orada yaşamaya başlamışlar.

Nuri Amca, çiçek tarhlarının hâlâ eski yerlerinde olduğunu söyledi. Bir de, evin arkasındaki on kadar asma kütüğü o zamandan kalmaymış. Ama eski komşuların bağlarını ve bağ evlerini diğer asma kütükleriyle birlikte söküp götürmüşler. Yerlerine pamuk, tütün ekmişler. Sonra onları da söküp götürmüşler. Ayçiçeğiyle mısır getirmişler.

"On yıl önce mısıra çevirdik," dedi.

Bunu söylerken, başını yana eğmiş, mısır denizinin karanlığına bakıyordu. Hayalet gemilere; duta, karaağaca...

Pencereye gittim. Perdeyi araladım. Üzgün hâlâ havlıyor, bahçede hâlâ ışık var. Nuri Amca yakın gözlüklerini takmış, kitap okuyor.

Kitap okuyor olmasına şaşırdım. Yatak odasına gidip giyecek bir şeyler aradım. Kapının arkasında, halamın sabahlığı asılıydı. Üstüme atıp bahçeye indim.

"Köpek çok havladı," dedi Nuri Amca, "uyutmadı seni."

Karşısına oturdum.

"Sen de uyuyamamışsın," dedim.

"Uyku yaramıyor bana; üç-dört saat yetiyor."

"Ne okuyorsun?"

Kitabı kaldırıp kapağını gösteriyor. Parasız Yatılı, Füruzan...

"Hasan'ın kitapları," dedi. "Ankara'dan geldikçe kitap getirirdi. 12 Eylül'den sonra, içeri girince korktum, yakayım dedim ama Gülizar razı olmadı; İzmir'e, Münevver Hanım'a telefon edip yakacağımı söylemiş. O da, 'hiç öyle şey olur mu, kasabadaki eve götürün!' demiş. Kasabaya, eve götürdüm... Bir sandığa koyup, tavuk kümesinin altına gömdüm. Sonra tekrar buraya getirdik işte; ocağın yanına dizdim, sırayla okuyorum."

Mısır denizi çalkalandı. Rüzgâr kitabın sayfalarını çevirdi.

"Altmışıma kadar okumazdım. Şimdi torunlar da kitap yolluyorlar; koyacak yer kalmadı."

Bunları, herkesten gizleyerek yaptığı bir iyiliği anlatır gibi utana sıkıla anlatıyordu. Masanın üstüne, kitabın yanına koyduğu ellerine bakarak...

Sonra bana döndü.

"Sana bir kahve yapayım!" dedi.

"Gülizar Teyze'yi uyandırmayalım!"

"Gülizar Teyzen top patlasa uyanmaz, merak etme!"

Bir de sigara bulsa ne iyi olur. İki aydır bırakmaya çalışıyorum; paket almayı bırakmakla başladım ama gerisi gelmiyor.

"Dur bakalım," dedi, "dolapta damadın sigarası vardır belki; her gelişinde bir paket unutuyor. Ben bırakalı yirmi seneyi geçti."

Ayağa kalktı. Kulübeye doğru ilerlerken arkasından baktım. Adımları küçülmüş, kamburu çıkmış...

Sundurmaya gidip derme çatma mutfak tezgâhındaki ocağı yaktı, cezveye kahve koydu, su doldurdu; sonra içeri girdi.

Mısır denizi dalgalanarak açıldı. Bir karartının bana doğru koştuğunu gördüm. Sandalyeme yaklaşınca zınk diye durdu. Yana eğilmiş kocaman bir kafa, üzüntülü bir yüz ifadesi, sarkık, salya içinde yanaklar... Biraz korktum ama belli etmemeye çalıştım.

"Üzgün Bey, nasılsınız?"

Vıyıklıyor. Galiba, 'iyiyim' diyor. 'Çok koştum, çok yoruldum ama iyiyim,' diyor.

Elimi ürkerek başına koydum; başı sıcak. Şımardı, kuyruğunu sallamaya başladı; ön patisiyle dizime birkaç kez vurdu.

Nuri Amca, elinde kahve tepsisiyle masaya gelip oturdu.

"Misafiri pek sever," dedi.

Kahve fincanını önüme koydu; yanına bir paket sigara bıraktı.

"Üzgün, yat oraya!' dedi köpeğe.

Üzgün oturduğu yere, ayakucuma homurdanarak yığılıverdi.

"Gündüzleri sıcaktan bunalıyor hayvan. Geceleri de azıyor..."

Kahvelerimizi yudumladık. Üzgün'ün bir gözü bende, bir gözü Nuri Amca'da... Kim konuşursa ona bakıyor, arada bir vıyıklıyor.

Nuri Amca, "Kasabadaki eve de uğramak ister misin?" diye sordu.

"Yarın uğrarız," dedim.

Kahve fincanı elinde, mısırların karanlığına bakıyor.

"Gülizar Teyzen, arada bir kasabaya gidip evi temizliyor. Her şey olduğu gibi duruyor... Eskiden kışları orada kalırdık ama Münevver Hanım İzmir'den dönünce, buraya, bağa yerleştik... Son yıllarında o da hiç gitmedi, hep burada kaldı. Arada, annen geldiğinde filan, İzmir'deki eve giderlerdi. Allah rahmet eylesin, hiç hastalık görmedi. Geçen yaz biraz tansiyonu yükselmişti, doktor çağıralım dedik; istemedi... Sonra, bu hastalık çıkınca hastaneye yatırdık. Cenazeye seni çağıracaktık ama onu da istemedi. Bana yemin ettirdi; kimseyi işinden gücünden etme, dedi."

Resim yapıyor muydu peki?

"Çok yapardı, hep resim yapardı. Bahar gelince şuraya, hayata çıkardı. Boyalar, yağlar, fırçalar; eylüle, ekime kadar..."

"Ortalıkta hiç görmedim, duvarlara da asmamış. Kasabada mı resimler?"

"Yok... Orada da var ama burada boyadıkları burada kalırdı; yatağın altına, sandıklara kaldırırdı... İzmir'deki evde de çok resim vardı; vefat edince evi boşalttık, resimleri de buraya getirdik..."

Üzgün, gürültülü bir silkinişle, homurdanarak ayağa kalktı. Ön patisini yine dizime koydu.

"Adı niye Üzgün?" dedim.

Nuri Amca gülümsedi.

"Gülizar Teyzen koydu... Münevver Hanım'ın Manisa'dan doktor bir arkadaşı vardı, o getirdi bunu. Ben böyle köpekleri bilmem tabii... Anası babası da cinsmiş bunun. Enikken çok sevimliydi; hâlâ sevimli ya... Gülizar Teyzen baktı baktı, bunun adı

Üzgün olsun dedi. Münevver Hanım'ın da hoşuna gitti. Geçen yıl bir enik getirdim, kabul etmedi; elinden zor aldık; kıskanç biraz..."

Kahvelerimiz bitti. Nuri Amca'dan izin isteyip kalktım. Üzgün, evin kapısına kadar eşlik etti bana. Kapıyı içerden kapatırken, dokunaklı bakışlarla beni izledi.

Aynaya bakarken, konsolun üstünde bıraktığım telefonumu gördüm; yanıp sönüyor... Uyumadan önce sesini kapatmıştım.

"Neredesin Zehra?"

Ahmet bu; benim kocam!

"Buradayım," dedim, "halamın bağ evinde."

Dışarda yaşlı bir adamla bir köpek var. Adam kitap okuyor, köpek üzgün... Bugün oğlan çocuklarıyla okulun bahçesine kadar koştuk, pembe, beyaz güllere doğru... Su motorlarının sesini duydum, sümüklü Rıdvan Abi büyümüş, taksi şoförü olmuş; onu gördüm. Bir de İbrahim'e uğradım, vasiyetname ondaymış. Sen tanımıyorsun, ben de hayal meyal hatırlıyorum; o da sümüklüydü. Şimdi avukatlık yapıyor... Biraz büyümüş, irileşmiş. Dede olmuş, iki torunu var...

"Niyazi de aramış defalarca, açmamışsın," dedi.

Bu Niyazi benim oğlum. Bir oğlan daha doğurmayı, ona da Hasan diye seslenmeyi çok istedim ama olmadı. Olsun! Halime doğurdu ya!

"Merak ettim seni."

Merak etme beni; çok iyiyim. Akşam ne yedin? Isıtabildin mi? Salata yapsaydın yanına. Yıkamıştım, sebzelikteydi... Şimdi aslanlı aynanın önündeyim, kendimi seyrediyorum, seninle konuşuyorum. İşleri hallettim, evet; sen niye uyumadın bu saate kadar?

"Az önce uyandım, uyanmışken tekrar arayayım dedim. Ne zaman dönüyorsun?"

"En erken pazartesi akşamı çıkabilirim. İbrahim'e vekâlet vermem lazım."

Hem burası çok güzel... Huzur hayalleri kuruyorsun ya; burada onun gerçeği var. Bana çok iyi geleceğinden eminim. Okul yok, öğrenciler yok, Karatepe yok, kazı yok, uzaklaşmak yok... Diplomaları da yatak odasına asarız.

"Kal o zaman! Ben de ilk uçakla geleyim!"

"Ciddi misin?"

Sorumu yanıtlamakta zorlandığını hissediyorum; ciddi olmadığını biliyorum.

Farkında olmadan konsolun üst çekmecesini açmışım. Beyaz, işlemeli yastık kılıfları; beyaz, işlemeli yatak örtüleri; beyaz, işlemeli havlular... İğne oyaları, katlanmış ipekliler...

"Ben ciddiyim," diyorum.

"İşleri ne yapacağız?"

Burada çok iş var. Dut pekmezi yaparım, mısırları söküp yeniden bağcılık yaparız, yağlıboya filan takılırım... Sen de ahşap oyarsın!

İkinci çekmeceyi açtım. Yine ipekliler, gece elbiseleri, saten çamaşırlar.

"Niyazi'yi ne yapacağız, peki?" diyor.

Niyazi evlenmeden hiçbir yere gidemeyeceğimi biliyor. Hatta evlenince de birkaç yıl yakınında olmalıyım.

"Bence çocuğu rahat bırakmalıyız artık. Yirmi dört yaşına geldi, evi var, işi var..."

Söylediklerime kendim de inanmıyorum. Ama her şey böyle başlamaz mı? Aklınıza gelen ilk şeyi söylersiniz ve sonra söylediklerinizin arkasında durmanız gerekir.

"Aklıma gelmişken söyleyeyim; artık kız arkadaşı da var!" diyor Ahmet.

İrkiliyorum. Aynada yüzüme bakıyorum, kendi görüntümden korkuyorum.

"Ne?"

Ahmet sesini yumuşatıyor.

"Kötü bir şey değil bu Zehra."

"Sana mı söyledi?"

"Ne yapsaydı yani, sana mı söyleseydi? Dün tanıştık kızla; bir yıldır beraberlermiş."

Ellerim titremeye başlıyor. Artık aynaya bakamıyorum, saçlarımın diken diken olduğunu düşünüyorum.

Bir yıldır...

"Niyazi'yle mi kalıyor?"

"Üç aydır... Kasım sonunda evlenmeyi düşünüyorlar."

"Bunu söylemek için benim Ankara dışına çıkmamı mı bekledi?"

"Bilmem! Galiba..."

Soğuk soğuk terlemeye başlıyorum. Ne yapıyor bu çocuk?

"Beni, evlendikten sonra mı tanıştıracak kızla?"

"Kız hamile!" diyor Ahmet.

Duymuyorum bunu. Duyuyorum ama duymuyorum. İlk aklıma gelen, kızın Niyazi'mi kandırmış olduğu...

Cesaretimi toplayıp yeniden aynaya bakmaya çalışıyorum. Beceremiyorum. Sırtımı konsola dayayıp, kayarak tahta döşemeye oturuyorum.

"Sen ne dedin?"

"Kız hamile dedim; nine olacaksın!"

Toparlanmam gerek. Hemen Niyazi'yi aramalıyım.

"Çocuğu bu saatte aramaya kalkışma. Ben aradım, fırçayı yedim. Bu gece uyuması gerekiyormuş... Yeni yatmış; yarın da Sofya'ya gidecek..."

Bu çocuk yarın akşam Sofya'da 1500 metre koşacak... Tanımadığım bir kadınla, hem de hamile bir kadınla aynı yatakta uyuyor şimdi. Daha yirmi dört yaşında...

Ayağa kalkıp konsolun üçüncü çekmecesini açıyorum. Yazlık etekler, ince pantolonlar; yağlıboya lekeleri... Sonra yelekler ve bir yığın bluz... En şaşırtıcı olanı da mor çiçekli bir şalvar.

"Hala, sen şalvar mı giyiyordun?"

"Bazen?"

"Rahat olmalı!"

"Evet, rahat... Mısıra girebiliyorum."

Hırıldar gibi konuşuyorum artık.

"Kaç aylık hamile?"

"Dört aylık!"

"Benim bir an önce o kızla tanışmam lazım, Ahmet... Sana da hayret ediyorum; bu kadar ilgisiz olabilir mi insan? Ne yapacağız şimdi?"

"Bir şey yapmayacağız yahu! Koskoca adam o!"

"Çocuğu doğuracak mı yani?"

Üçüncü çekmecede, giysilerin altında bir kırbaç!

Kabzasından epeyce tutulmuşa benziyor; meşinin rengi değişmiş. Parmak izleri görülebiliyor. Ucuna doğru inceliyor, püskülleniyor.

"Halacığım, sen ata biner miydin?"

"Bazen!"

Ahmet, müstakbel gelinimizle, torunumun anasıyla ilgili sorularımı sabırla dinliyor ve bir şeyler geveleyerek cevap veriyor.

Evlendiğimizde, benden on beş yaş büyüktü. Ben sonradan arayı kapattım; adamlar daha yavaş büyüyorlar. Ama anlayışı galiba doğuştan... Böyle durumlarda benimle konuşulmayacağını iyi bilir. Yirmi beş yıldır birlikteyiz. Aynı çorbayı seviyoruz; mercimek... Aynı romanlardan, aynı filmlerden etkileniyoruz. Hoşlandığım her şeyden hoşlanıyor ya da hoşlanıyormuş gibi yapıyor. Bu ikisi arasındaki farkı anlamamam için birkaç sihirli sözcük biliyor.

"İçerisi soğudu, pencereyi kapatabilir miyim Ahmet?"

"Hay hay efendim!"

"Bu balığı nereden aldın? Bozukmuş... Makarna yapacağım..."

"Hay hay efendim!"

"Bluzumu çıkarma; öyle kalsın!"

"Hay hay efendim!"

Kırbacı yerine koydum. Hemen Niyazi'yi aradım. Aradığım kişiye ulaşamadım.

Şimdi halamın odasında, yüksek ayaklı pirinç karyolada oturuyorum. Ahmet'le konuştuklarımı bir an önce unutmam lazım...

Duvarda Kur'an; yanında bir tek kırma; mutlaka doludur. Aklıma kötü şeyler geliyor.

Eğilip yatak örtüsünü kaldırdım. Karyolanın altında yığınla koli var. Kolilerden birinin üstünde duran küçük kutuyu çekip aldım. Kapağını açınca ahşap koktu, kâğıt koktu. Kapağın içinde gülümseyen bir güneş kabartması var; güneşin ağzı var, burnu var, gözleri var.

Kutuyu yatağa koydum. En üstte ben varım; sepya bir fotoğrafın içindeyim.

Demek bu çocuk nine olacak!

Ama daha beş yaşında!

Fotoğrafın arkasına tarih yazılmış; 1 Haziran 1961.

Kasabadaki evin bahçesinde, kahvaltı masasında, arada bir hâlâ rüyalarıma giren vicdan ve ayrılık çağımın tam ortasındayım.

Babamı bir yıldır görmüyorum. Bir süre önce Kore'den dönmüş; annem onu karşılamak için Ankara'ya gitmiş.

"Yalnızca üç gün güzelim, yalnızca üç gün..."

Annemin ve babamın beni niye cezalandırdıklarını çok merak ediyordum. Nasıl bir suç işlemiş olabilirim ki?

Halam, olan biteni anlamam için çaba harcıyor. Benim babam askermiş. Çok uzaktaki çekik gözlü insanların rahat uyuması için onlara yardım etmeye gitmiş. Aslında beni çok seviyormuş, çok özlüyormuş ama asker kızı olmanın bu çeşit bedelleri varmış.

Kore'de bir dev yaşıyordu. Ayaklarıyla küçük insanları ezip yok ediyordu. Babam, elinde kılıçla o deve saldırıyordu. Yardımcıları

Pinokyo, Yedi Cüceler, Çizmeli Kedi'ydi...

Geceleri uykuya dalmadan önce, bu cezayı hak edip etmediğimi düşünüyordum. Annem giderken saçımı okşayıp kokladığında, onu babamdan kıskandığımı anımsayıp pişmanlık duymuştum. Her şeye ben neden olmuştum. Annem, kıskançlık kötülük doğurur diye kaç kez söylemişti.

Kahvaltı masasının üstündeki kristal vazoda leylaklar açmış. Halam kollarını göğsünde birleştirmiş. Kameraya bakmıyor, başka bir yere bakıyor. Hasan'la ben de onun baktığı yere bakıyoruz. Hasan sırıtmış. Benimse gözlerim alabildiğine açık; hayret etmişim, aptalca bakmışım. Dedem henüz ölmemiş, Yüzbaşı Osman Amca'ya bakıyor. Biri, az önce bir şey söylemiş olmalı. Gülümsüyorlar. Bir raviyeye turfanda domates dilimlenmiş. Bahçeden toplanmış çarlistonlar henüz küçücük. Bir ay sonra yere eğilirler; dallar kırılır. Çaydanlık mum ocağının üstünde; dumanını görebiliyorum. Hatta dedemin öksürüğünü işitiyorum. Çok sigara içiyor.

Hava toprak kokuyor; halam kahvaltıdan önce yeri göğü sulamış. Akasyanın, çamın, leylağın, güllerin yaprakları pırıl pırıl... Kuyruksuz, masanın altında... Nemrut, badem ağacının gölgesine sığınmış...

Bu bizim ve kedilerimizin sabahı işte! Her şey yerli yerinde... Kulaklarımız, tüylerimiz; doymak bilmezliğimiz... Gümüşler parlatılmış. Hiç kullanılmamış yaşmaklar, yalnızca bir-iki kez giyilmiş gösterişli gece elbiseleri, iğne oyası masa örtüleri sandıklarda. Yün ve pamuk yataklar, yorganlar yüklükte. Kapıları açılınca geçmiş kokuyorlar. Henüz bir geçmişim yok ama kokuyu duyabiliyorum. Misafir odasına girince kavak kokuyor. Döşemeler bir ay önce yenilendi. Her şey yerli yerinde... Yalnızca annem ve babam eksik...

Fotoğrafçı Ekrem Amca bahçe kapısını açıp içeri girmişti. Masamız çiçek saksılarının önündeydi. Bir sıra sakız sardunyası,

bir sıra ortanca... O zamanlar ortancaların rengini değiştirmek halamın bile akıl edemeyeceği bir şeydi. Beyazdılar, gelin gibiydiler.

Kapı çıngırağının sesiyle irkildik. Halam ayağa kalktı; gözlerini kısarak kapıya baktı.

"Kim geldi acaba?"

Dedem de ayağa kalktı.

"Yabancı değil, fotoğrafçı Ekrem Bey gelecekti," dedi.

Kimse yabancımız değildi. Babamın ilkokul arkadaşları, Kırcaali göçmeni komşumuz Nevres Amca ve oğlu Zeki, Yüzbaşı Osman Amca, müzeci Mehmet Ali Amca ve adını hatırlamadıklarım...

Osman Amca, o gün Hasan, Halime ve benim için birer hediye getirmişti; Fareli Köyün Kavalcısı, Tabiat Ana Anlatıyor ve Dünya Masalları... Hasan'la bana şöyle demişti:

"Bunu birkaç yıl sonra okuyabilirsiniz!"

Halime hemen kitabını okumaya başlamıştı. Kıskanmıştım...

Çocukluk öyküleri az çok birbirine benzer. Birçok şeye inanır, birçok şeye ait olur, her şeyi önemseriz. Bir çeşit acemilik çağı! Bakma, görme, dinleme, akılda tutma çağı. Bir de ayrılık ve vicdan çağı...

"Ekrem, kahvaltıya gel!" diye seslendi dedem.

Osman Amca'nın yanındaki boş sandalyeyi açığa aldı. Halam bir bardağa çay doldurdu. Ekrem Amca herkesle tokalaştı. Hasan'la, Halime'yle ve benimle de tokalaşınca şaşırdım.

"İşimizi bitirelim, sonra bir çayınızı içerim," dedi.

Üçayağı masanın karşısına koydu. Başını siyah gölgeliğe sokup bir süre baktı. Halam, elinde çay bardağıyla ayakta bekliyordu.

"Oturabilirsiniz, rahat olun!" dedi Ekrem Amca.

Herkes sandalyesine oturdu. Halam, elbisemin yakasını düzeltti, Hasan'a şöyle bir baktı.

"Dudağında reçel var," dedi.

Masada reçel vardı; gül reçeli, çilek reçeli, vişne reçeli, incir reçeli, sakız reçeli... Hepsini halamla annem yapmış.

Ekrem Amca başını gölgelikten çıkardı, son bir kez duruşumuzu izledi ve yeniden karanlığa girdi.

"Münevver Hanım, çocuklara bakmayın, bana bakın! Evet, böyle daha iyi... Artık kımıldamayalım, olur mu?"

Deklanşöre bastı.

Şimdi elimde duran bu fotoğraf, yaşadığımızı kanıtlıyor. Sekiz insan ve üç kediyiz; bizler, hepimiz yaşadık.

Hiçbirimiz Ekrem Amca'ya bakmıyoruz. Çünkü deklanşöre bastığı anda kapının çıngırağı bir kez daha çalmış; hepimiz o yana dönmüşüz. Kuyruksuz'la Nemrut bile dönmüşler. Annemle babam gelmiş. Ben biraz ayaklanmışım ve onlara doğru hayretle bakmışım. Yaşadığıma inanmıyormuşum da, inanmak için aradığım kanıtı bulmuşum gibi bakmışım.

Halam da hayret etmiş, dedemle Osman Amca görmemişler.

Hasan'la ben çiçekli giysiler giymişiz. Onun gömleğiyle benim eteğim aynı kumaştan. Kendimiz gibi değil; başkası gibi duruyoruz. Arkamızda ortancalar; sardunyaların yeşilleri, alları. Mutfağın bahçeye açılan küçük penceresi; biber biçimli tuzluk... Leylak ağacı, incir ağacı, çam ağacı... Kapının önünde üçüncü bir kedi; ak tüylerini yalıyor. Adı Yabancı.

Ben, sepya fotoğraflara bakarak büyüdüm. Büyümek böyle bir şey olmalı; bir sepyanın içinde yer almak, sonra da renklenerek alakasız bir şeye dönüşmek...

Bir çocuğun içi, sandığımızdan daha karmaşık; sandığınızı açmadan bunu bilemezsiniz. Çocuklar her şeyi yakından görüyorlar; yıllar sonrasını bile... İnsanın, dünyaya hazırlanırken, noksanlarının ve hazırlıksızlıklarının bulanık suyunda çırpınmaktan başka bir şey yapamadığını sanıyoruz. Oysa insan bu çamurda büyüyor ve büyürken tanık olduğu her şeyi vakumlayıp, konsantre hale getirip saklıyor. Hatta bu çamurun içinde kendini yaratıyor; çamurun kendisi oluyor.

İnsanın insana en çok benzediği çağ, çocukluk galiba.

Üniversiteye başlayana dek, evdeki fotoğraf kutularını, albümleri açıp karıştırırdım. Eski günlerin renkleri, biçimleri, artık giyilmeyen gülünç giysiler... Elini kolunu nereye koyacağını bilemeyen adamların ve kadınların gölgelerine bakardım... Kimi, ince işlenmiş altın varak koltuklarda oturan aile büyüklerinin arkasında ayakta dururdu. Kimi de, bir ahırın kapısında, bir atın dizginlerinden tutarak, redingotuyla, papyonuyla ve yeni kalıplanmış fötrüyle... Kendisi gibi değil. Başkası gibi...

Öykümüzün nasıl başladığını hiçbirimiz bilmiyoruz; sonradan anlatıyorlar, bilmiş kadar oluyoruz. Anımsamak için tanıklıklara ihtiyaç duyuyoruz; fotoğraflara, sözlere, küçük bir kâğıt parçasına çiziktirilen birkaç kelimeye... Saklayamadıklarımıza, sandığımızın dışında kalanlara...

Fotoğrafı yatağa koyuyorum. Kutunun üstünde duran kartpostalı alıp, arkasında yazılanları okuyorum.

9 Mart 1959

"Sevgili Mino, şeker bayramını tebrik ederim. Zehra, geçen hafta başında ilk kelimelerini söyledi. Şimdilik yalnızca 'getir, al ve ver,' diyor... Erkek olsaydı herhalde babası gibi asker olurdu; önce emretmeyi öğrendi. Ben de yalnızlık hallerini nihayet üstümden attım. Ağrı'ya gitmek için Cemil Bey'e çok yalvardım ama abini tanıyorsun; inadıyla kimse baş edemez. Ay sonunda sana geleceğim. Belki Zehra'yı bir haftalığına bırakır, Ağrı'ya giderim. Bunun için beni kınar mısın? Kınamayacağını biliyorum. Gözlerinden öperim."

Yengecin

Annemin elyazısı... Demek ki, beni daha iki yaşındayken yalnız bırakmış. Ben Niyazi'yi hiç yalnız bırakmadım...

Kartın ön yüzünde bir kış manzarası var. Bir kulübe, bir göl,

beyaz bir gökyüzü ve dallarına kar yığılmış ağaçlar... Uzakta bir kuş... Kulübede Hasan'la, Halime'yle birlikte yaşıyoruz; Halime küçük elleriyle bize yumurta haşlıyor. Sonra gece oluyor, bahçedeki şezlonglara uzanıyoruz.

İşte yine beş yaşındayım! Fotoğraf makinesine bakıyorum. Biri bana gülümse demiş, ben yine sırıtmışım. Hasan elimi tutmuş, başını havaya kaldırmış.

İnandığım o kadar çok şey var ki... Daha doğrusu inanmaya o kadar eğilimliyim ki...

"Bu, Allah değil mi?" diyorum Hasan'a.

Üstümüzde, akasya yapraklarının arasında büyük bir ay yükseliyor. Hızla küçülüyor, hızla yükseliyor.

"Hangisi?" diyor Hasan.

"Şu yuvarlak!"

"Sen salak mısın? O, ay... Dünyanın uydusu..."

"O zaman Allah kim?"

Hasan, aya bakıp bir süre düşünüyor. Sonra önemli bir şey söylüyormuş gibi gözlerini kısıyor.

"Onu göremezsin," diyor.

Kutudaki fotoğrafları şöyle bir elden geçirdim. Birçoğunun arkasına Arap harfleriyle not düşülmüş. Yalnızca rakamla yazılan tarihleri okuyabiliyorum; 1913, 1916, 1922... Büyük bir bölümü asker fotoğrafı. Yan yana dizilmiş erlerin ortasında, şapkasının ve giysisinin farklılığından subay olduğu anlaşılan biri... Babamın amcalarından biri değil; onları başka fotoğraflarından tanıyorum. Erzurum'da ölen dayısı olmalı. Başını havaya kaldırmış. Sakalsız, temiz bir yüzü var. Sonra, başka bir fotoğraf... Başka bir subay... Bir kışlanın yemekhanesinde erlerle birlikte... Kafası kalemle işaretlenmiş. Henüz yemeğe başlamamışlar; önlerindeki tabaklar boş, temiz. Erlerden biri sırıtmış. Bir diğeri ona bakıyor. Kafası işaretli olan Allah gibi duruyor. Aydede gibi.

Arada, babamın birkaç çocukluk fotoğrafına da rastlıyorum. Birinde halamla birlikteler. Kollarını birbirlerinin omuzuna atmışlar. Babam, benim Niyazi'ye ne kadar benziyormuş...

Ahmet'i arıyorum.

"Ben bu kızı hemen görmek istiyorum," diyorum.

19 Şubat 1960

"...Hayal kırıklığı insanı öldürmüyor, yengecim! Yalnızca, yaşama azmimiz bir parça eksiliyor; başka bir şey olmuyor... Bir defa daha ayağa kalkana kadar, eskisi gibi gülmeye başlayana kadar, günlük işlerin hengâmesine tekrar dönene kadar, bir vakit bocalıyoruz. Sonra yara izi gibi bir şey kalıyor... Zamanla kabuk bağlıyor. Elin hep oraya gidiyor; kaşıyorsun... İnsanın, diliyle eksik dişini yoklamasına benziyor. Sonra kaşımamayı, yoklamamayı öğreniyorsun.

Hepsi yalan tabii... İnanma! Ben daha çok gencim."

Mino'n

6. Bölüm
15 Eylül 2007, Hastane

O aydınlık haziran sabahında, sana babanı getirmiştim. Kahvaltı masasında kalabalıktınız. Bizi görünce şaşırmıştınız; geleceğimizden haberiniz yoktu.

Sen, ikimize yabancıymışız gibi bakmıştın. Baban böyle şeyleri pek umursamaz ama ben, bize doğru koşmanı, en azından babana sarılmanı arzu etmiştim. Halime'yle Hasan'ın yanında şaşkın bir halde ayakta duruyordun. Yanlarından ayrılıp halana gittin, eteğine sarıldın. Nedense o gün senden çok babanın incindiğini düşünmüştüm. Seni iki yıl boyunca yalnızca üç kez görebilmişti. Sen onun için bir fotoğraftın.

Bir süre uzağımızda durdun. Baban bunu anlayışla mı karşıladı, yoksa o uzaklığı artık kanıksamış mıydı, bilmiyorum; kalabalığın ve karşılaşmanın şenliği içinde anlayamadım. Ama sana doğru birkaç adım attığını ve öyle kaldığını hatırlıyorum. Halan seni kollarıyla sarmıştı; babana bakıyordu. Dedenle sarılmalarına, öpüşmelerine, gülüşmelerine... Bakışlarında küçük bir yakınlık izi bile yoktu.

Onlar birbirlerine hiç yaklaşamadılar, biliyor musun?

Halan, kız lisesini, sen doğmadan önce bitirmişti. İzmir'de üç yıl bir öğrenci yurdunda kalmıştı. Sonra üniversiteye gitmek istedi ama hayalini gerçekleştiremedi. Niye, biliyor musun? Baban izin vermedi... Dedenin şeker hastalığı o günlerde ortaya çıkmıştı; artık pamuk işini idare edebilecek vaziyette değildi. İşlerin başına Nuri'yi koymuştu ama Nuri'nin de başında biri olmalıydı. Baban Ağrı'da görevdeydi. Halanın üniversiteye gitmek istediğini ve girebileceğini öğrenince küplere bindi. Bana telefon edip, bundan haberim olup olmadığını sordu. Haberim vardı tabii ki... Mino'yla gizlimiz saklımız yoktu bizim...

Hayatımda gördüğüm en zeki kızdı o. Benden iki yaş küçüktü ama ne yaptığını her zaman iyi bilirdi. Babanın ona kızmasının asıl nedenini çok sonra öğrendim. Belki bu da asıl sebep değildi; bilmiyorum. Halan, İzmir'deyken bir erkek arkadaşıyla el ele görülmüş, bu haber önce kasabaya, sonra da Ağrı'ya kadar gitmişti. Küçük yerde hiçbir şeyi gizleyemiyorsun. Yargılıyorlar, tecrit ediyorlar, yıkıcı davranıyorlar ve sonra hiçbir şey olmamış gibi hayatlarına devam ediyorlar. Başkalarının hayatına müdahale etmekten bir çeşit mutluluk duyuyorlar.

Baban, benden halanın yanına gitmemi istedi. Kendisi de iki gün sonra kasabaya geldi. Esti, yağdı, gürledi...

Halan da altta kalmamıştı tabii... İç odada bağıra çağıra tartışmışlardı.

"Benim bir hayatım var," diyordu. "Bunu nasıl yaşayacağıma ben karar veririm."

Dedenle başımızı öne eğmiş, onları dinliyorduk. Deden, oğlunun her işi doğru yaptığından emindi. Halanın mesuliyetini babana bırakmıştı sanki. Ne kadar çirkin, değil mi? Ama kadınlar böyle büyür. Daha doğrusu, hiç büyüyemezler, kendi hayatlarına yön veremezler... Her zaman bir sorumluları olmalıdır.

Gülizar, o zamanlar Hasan'a hamileydi. Ellerini karnının yuvarlağına koymuş, karşımızda uyukluyordu.

Baban Ağrı'ya döndükten üç gün sonra, Mino, canına kıymak istedi. Bir yığın ilaç içmişti.

O sabah evde kimse yoktu. Deden, bir gece önce arkadaşlarıyla ava çıkmıştı. Nuri Amcan, Gülizar 'sancım tuttu' deyince, apar topar sağlık ocağına götürmüş, giderken Halime'yi de bana emanet etmişti.

Halime el kadar bir çocuk... Yatağa aldım... Yüzünü seyrederken ben de uyuyakalmışım.

Sonra onun hıçkırıklarıyla uyanmıştım. Bahçede dolaşmak hoşuna gider diye dışarı çıkmıştım. Çok güzel, harikulade bir eylül sabahıydı. Gökyüzü ağarmaya başlamıştı, kumrular çatıda şarkı söylüyorlardı.

"Bunu Mino da duysun, bunu Mino da duysun," diyordu kumrular.

Mutfağa gidip çaydanlığı ocağa koydum. İki çay bardağı çıkardım. Kucağımda Halime...

Biraz daha oyalandıktan sonra yeniden bahçeye çıktım. Bahçe duvarının arkasındaki aydınlıkta, dünyanın bütün renkleri bulut bulut bir araya gelmişti.

"Bunu Mino da görsün, bunu Mino da görsün," dedi kumrular.

İçeri girip odasının kapısını çaldım, ses gelmeyince kapı kolunu çevirdim ama kapı açılmadı. Arkadan kilitlenmişti... Bunu hiç yapmazdı.

Halime'yi salondaki sedire yatırdım. Kapıya gidip içeri seslendim.

"Mino, uyuyor musun? Mino, kalk!"

Kalkmıyordu. Bir an, iki gün önce babana söylediği sözler aklıma geldi: "Benim bir hayatım var, bunu nasıl yaşayacağıma ben karar veririm..."

Eski kapılar, eski kilitler, yüklenince kırılıveriyor.

Mino, yatağında uçuyormuş gibi yatıyordu; kolları, bacakları açık, saçları dağınıktı. Onu o halde görünce çığlık attım. Sarsarak uyandırmaya çalıştım ama uyanmadı. O zamanlar evde telefon ne gezer? Halime'yi sedirden kucağıma alıp yalınayak sokağa fırladım. Meydanda uyuyan taksi şoförünü uyandırdım. Gelip Mino'yu aldık, şoförün sırtına yükledik, hastaneye gittik. Kurtuldu.

O günden sonra, onunla aynı odada yatmaya başladık.

Babanın bundan hiç haberi olmadı. Mino'nun ona gülümsemeyişinin nedenini hiçbir zaman öğrenemedi. Ama herhalde merak da etmemiştir zaten.

Sonradan babana defalarca telefon ettim, mektup yazdım, yanına gittim; Mino'nun okumak istediğini, bunun hakkı olduğunu söyledim ama dinlemedi.

"Onu öldürüyorsun," dedim Ağrı'da.

Güldü bana.

O zaman şöyle dedim:

"Bir gün çocuğumuz olursa, ona da bunu yapacak mısın?"

Başını önüne eğdi.

Ağrı'da, askeriyenin lojmanında, dört gün kaldım. Babanla aynı yatakta yatmadan kasabaya döndüm. Ona verilecek başka bir ceza bulamamıştım.

Bu olaydan sonra Mino'yu hiç yalnız bırakmadım. Sonra sen doğdun; her şey birdenbire çok güzelleşti. Mino'yla birbirimizden bıktığımız, birbirimizi yorduğumuz da olmuştur tabii... Ama böyle durumlarda, sen yeniden yakınlaşmamız için aracı olurdun. Küçük bir kız çocuğu bile bunu başarabiliyor işte! Bizi birbirimize biraz da sen yönelttin.

Birini ölümüne kırdıysan ve bu tamir edemeyeceğin bir şeyse sen de orta yerinden kırılmışsın demektir. Farkında olmasan da...

Baban, bilinçsiz yaşadığı son iki saatinde, benim ve senin isimlerimizi anmadı. Yalnızca Münevver'i sayıkladı. Tuhaf, değil mi?

O haziran gününde, sen babana ancak akşama doğru ısınabildin. 1961'di...

Gülizar, kömür ateşinde köfte pişiriyordu. Izgara kokusu burnumda tütüyor şimdi.

Dedenle baban, akasya ağacının altındaki küçük masadaydılar. Nuri Amcan da onlarlaydı; babana tarlaların, mahsulün durumunu anlatıyordu.

Sen yanımdan kalkıp usulca babanın yanına gittin ve yüzüne bakıp gülümsedin. O da sana gülümsedi, elini tuttu, kucağına aldı.

Hayatını tek bir doğruya adamıştı; kurtarmak... O zamanlar en iyi günlerini yaşıyordu. Komutanları hükümeti devirmiş, başa geçmişlerdi. Yaz sonunda kıdem alacaktı ve bu her şeyden daha önemliydi.

Yemek boyunca, dedenle Yassıada davasını konuştular. İkisi de Menderes'in asılması gerektiğini düşünüyordu.

"Eylülde hallolacak," dedi baban.

Halan bu söz üzerine kalkıp mutfağa, Gülizar'ın yanına gitti. Ben de peşinden gittim. Mutfakta, Nuri, Gülizar, Hasan, Halime, sen ve ben oturduk. Birbirimize başka hikâyeler anlatıp gülüştük. Kendi dünyamıza dair hikâyeler...

Sonra, geç vakit Yüzbaşı Osman Bey geldi. Onlar da gülüşmeye başladılar.

Ayrı dünyalar...

16 Ocak 1962

"...Evim hoşuma gidiyor. Evimde olmak hoşuma gidiyor. Akşamüstü sırtıma bir battaniye atıp terasa çıktım. Sandalyeye oturup denizi seyrettim. Bu zamana kadar niye yalnız yaşamadım ben?

Yalnızlıktan şikâyet edenleri affetmeyeceğim...

Sizi daima affedeceğim; çünkü çok güzel kokuyorsunuz."

Münevver

7. Bölüm
Şubat 1961, Kasaba

Nihayet bir ev buldum.

Geçen gece, kulüpte, kasabadaki piyade taburunun komutanı yüzbaşıyla tanışmıştım. Müzeciler olarak ayrı bir yere oturmak üzereydik ki, haber gönderip masasına çağırdı; biz de davete icabet ettik.

Yüzbaşı, uzun boylu, atletik, çevresi tarafından seviliyor görünmekten hoşlanan bir adam... Biraz züppe görünüşlü fakat yakından tanıdığınızda ahbaplık edilmeyecek biri değil. Benim İstanbullu olduğumu öğrenince gözlerinin içi güldü.

"Ben Bakırköylüyüm, orada doğup büyüdüm," dedi.

Kore'deki komutanının babası olduğunu sonradan öğrendiğim yaşlı bir adam ve Kaymakam'la birlikte rakı içiyor, iki üç masa ötede, kalabalık bir grupla oturan eski Belediye Reisi'ni çekiştiriyordu.

Aralarındaki husumetten, kasabaya ilk geldiğim gün, Mehmet Ali Bey bahsetmişti. Yüzbaşı, geçen yıl, ihtilal sırasında, Demokrat Parti'nin ileri gelenleriyle birlikte Belediye Reisi'ni de birkaç defa gözaltına almış; jandarma karakolunda ıslak havluyla dövmüş, diş köprüsünü kırmış... Mehmet Ali Bey'in anlattıklarına bakılırsa, Reis Bey kendi halinde, Demokrat Partili olmaktan başka bir suçu olmayan, çalışkan bir adam... Fakat Yüzbaşı ona hâlâ, 'elime bir fırsat geçse de seni yine sigaya çeksem' der gibi bakıyordu.

Gecenin sonunda vedalaşırken, "Yarın sabah alaya gel, Cahit Abi! Bizim altımızdaki iki daire boş; birini ayarlarız," dedi.

Ev aradığımı öğrenmişti.

Samimiyetinden hoşlanmadım desem yalan olur.

Salı sabahı, ilk işim piyade alayının bulunduğu tepeye gitmek oldu.

Kahvaltı bile etmemiştim. Otel Kâtibinin getirdiği çayın yarısını içmiş, otelden ayrılmıştım.

Alaya gittiğimde Osman Bey içtimadaydı. Bana eşlik eden erle birlikte, kırmızı yangın kovalarının dizildiği bir koridordan geçip soğuk bir odaya girdim.

Osman Bey az sonra geldi.

"Bir çay içelim, sonra eve bakarız," dedi.

Çay içerken pek çok şey anlattı.

Tuhaf bir adamdı; bir gece önce, alkollüyken tanıştığı birine yakınlık göstermekten çekinmiyordu. Dahası, hayatında ne olup bittiyse anlatıyordu. Kara Harp Okulu'ndan elli dörtte mezun olmuş, Erzurum'da görev yaptıktan sonra sekiz ay Kore'de kalmıştı. İhtilal sırasında Ondörtler'in peşine takılmıştı ama Ankara'dan uzakta olduğu için tahkikata ve tenzil-i rütbeye uğramamıştı. "Sicilim bozulduysa sivile terfi ederim," deyip kahkaha atıyordu.

Çaylarımızı içtikten sonra, kışladan çıkıp göçmen mahallesine doğru yürüdük.

Osman Bey, eski postane binasını ve pamuk depolarını geçince durdu. Eliyle, yeni yapılmış iki apartmandan birini işaret etti.

"Ben ikinci katta oturuyorum, siz de hemen altımda oturacaksınız," dedi. "Mal sahibiyle ben konuşurum. Seksen lira kirası var; sakın fazlasını vermeyin!"

Şaşırdım. Henüz evi görmüş değildim. Gerçi görmeden de kiralamaya razıydım ama ev sahibinin beni kiracı olarak kabul edip etmeyeceğini bilmiyordum.

"Peki, Osman Bey!" dedim.

Birlikte evine girdik, karısıyla tanıştık. Çocuklar babaları gelince sevindiler.

"Daireler hep aynı," dedi Osman Bey. "Mutfak geniş, odalar geniş. Tek mesele şu ki, yeni bina olduğu için kış aylarında ısıtamıyoruz. Çocuklar salonda, sobanın yanında yatıyorlar."

Salonu, odaları gezdim; demek böyle bir evim olacaktı...

"Kısmetse, bu benim İstanbul dışındaki ilk evim olacak," dedim Osman Bey'e.

Kısmetmiş. Ayrıldıktan iki saat sonra müzeye telefon geldi. Osman Bey, ev sahibiyle konuştuğunu, seksen beş liraya anlaştığını söyledi.

Bir kez daha şaşırdım. Bu kadar kolay mıydı? Maaşımın neredeyse onda biri... Kalanıyla geçinir, karıma, çocuklara para yollarım.

Gerçi Meral'in ailesi zengindir, kızlarını da, beni de severler, bir dediğimizi iki etmezler ama Meral gönderdiğim parayı bir köşeye koyarsa ilerde çocukların işine yarar.

Öğleye doğru, Mehmet Ali Bey, mutadı olduğu üzere, çay içip laflamak için odama girdi.

"Ev işini hallettik," dedim.

Biraz bozuldu. Kirasını çok pahalı buldu.

"O evi biliyorum; ısıtamazsınız," dedi.

Bu sabah, saat yedide öyle bir uyandım ki, cıva gibiyim. Üşenmedim, aşağı indim; Kâtip'i uyandırıp banyonun anahtarını aldım. Bir haftadır yıkanmıyordum.

Otelden çıktığımda, vakit işe gitmek için erkendi. Anacaddeyi boydan boya yürüyüp Cumhuriyet Meydanı'ndaki kahvehanelerden birine oturdum.

Meydana pazar kurulmuş. Manavlar, manifaturacılar tentelerini, tezgâhlarını açıyorlar. Kasaları boşaltıp sergilerini düzenliyorlar.

Kahvemi içerken, caminin önünde toplanan bir grup insan dikkatimi çekti. Ne olup bittiğini anlamak için kalkıp yanlarına gittim.

Çoğu, çevre köylerden alışveriş yapmak için gelen köylü kalabalığı halka olmuş, ortada duran Kaymakam'ı, İmam'ı ve uzun kavalını bir tüfek gibi omuzuna asmış, kepenek giymiş bir çobanı izliyordu. Safları aralayıp öne çıkınca, çobanın, kucağında bir kuzu taşıdığını gördüm. Ama kuzu normal değildi; iki kafalıydı. Köylüler hayret içinde kuzuya, birbirlerine ve en çok da İmam'a bakıyorlardı. Kaymakam, bir yandan, kısa bir süre sonra her şeyi açıklayacağını vaat eden el hareketleriyle kalabalığı yatıştırmaya çalışıyor, bir yandan da İmam'ın bir şeyler söylemesini bekliyordu. İmam oralı değildi; belli ki bu hilkat garibesinin tuhaflığı, köylüler kadar onun da aklını başından almıştı. Bu küçük yanlışlığın bir kıyamet alameti olmaması umuduyla dua ederek, ürkerek kuzunun başını okşuyordu. Bir ara, görülmeye değer bir cesaretle hayvanın arka bacaklarını araladı ve Kaymakam'a döndü:

"Bu, erkek!" dedi.

Elinden geleni yapmış, kuzunun erkek olduğunu tespit etmişti; sıra Kaymakam'daydı.

Aslında kuzucuk, çobanın kucağında, kasaba sokaklarında dolaştırıldığı iki üç saat içinde, İmam'la Kaymakam'ın tezgâhına gelene kadar, genel bir görgü çerçevesinde, zımnî de olsa bir kabul görmüştü.

Kaymakam, bir daha sahip olamayacağı bu fırsatı hiç de ilâhi olmayan birkaç kelimeyle heba ederken, kalabalık mesafeli sessizliğini koruyordu.

"Bunlar tabiatın cilveleridir," dedi Kaymakam. "Aslına bakarsanız, bizim tek kafalı doğmuş olmamız bile tabiatın bir cilvesidir..."

O konuşurken, beni görüp de dikkati dağılmasın diye, kalabalığın arasında küçüldüm. Ne de olsa Şehir Kulübü'nden briç arkadaşım. Böyle garip bir durumda selamlaşmak doğru olur mu?

Kalabalığın ilgisi gitgide tükendi. Kasap önlüğü giymiş biri, kuzuyu çobanın kucağından çekip aldı.

Müzeye gitmek üzere pazar yerinden ayrıldım. Yolda yürüyordum ki, bir cemsenin önünde giden askeri bir cip yanımda durdu.

"Atla Cahit Abi," dedi Yüzbaşı Osman.

Cipe bindim. Meğer o gün taşınma günümmüş. Bilmiyordum, öğrendim.

"Ama benim hiç eşyam yok, Osman Bey," diyecek oldum.

"İyi ya, bir şeyler ayarlarız," dedi.

Önce, kasabanın tek eskicisi Münir Bey'in, bir mağarada yirminci yüzyılda da ticaret yapılabileceğinin delili olan, duvarları rutubetten yosun tutmuş dükkânına gittik. İki kişilik bir karyola, bir yemek masası ve altı sandalyeyle bir büfe ve üç parçalık bir koltuk takımı aldık.

"Osman Bey, ne yapıyorsunuz? Benim bunları alacak param yok," dedim ama oralı olmadı. Eskici Münir Bey'e döndü:

"Bu beyefendi bizim misafirimiz; müzemizin yeni müdürü," dedi. "Her ay on beş lira ödeyecek sana, kabul mü?"

Zavallı adam boynunu büktü.

"Siz nasıl isterseniz, komutanım," dedi.

Cemseden çıkan erler eşyaları yüklendiler. Yolda, zücaciyeciye, gaz ocağı bayiine ve birkaç yere daha uğrayıp eve yollandık. Henüz evi görmüş değildim.

Görünce beğendim; üst katın aynıydı. Akşamüstüne doğru ta-

burdan yorgan döşeğim de gelince, her bir şey tamam oldu.

Osman Bey, gerçekten becerikli bir adam...

"Sizin hakkınızı ödeyemem," dedim.

Ayrılmak üzere el sıkışırken, "Burası tuhaf bir yer, dikkatli ol Cahit Abi," dedi.

Güldüm.

"Biliyorum," dedim, "sabahleyin iki başlı bir kuzu gördüm."

8 Ekim 2000

"...Evvela her şey çok iyiydi. Işık, ton farkları, lekeler; kafamda her şey hazırdı. Fakat iki günlük cebelleşmeden sonra ortaya bir halt çıkmadı. Kendi kendime, 'bu işi beceremiyorsun Münevver,' dedim. Nuri Abi'ye gittim. 'Bana yapılacak iş göster, Nuri Abi!' dedim. Güldü. 'Elinizden gelmez, Münevver Hanım,' dedi. Ama sonra ciddi olduğumu anladı... İki gün karık açtırdı, hendek temizletti bana.

Yaşlandığımı unutmuştum; hatırladım... Şimdi belimi doğrultamıyorum. Bir an evvel resim boyamak istiyorum ama kollarım, bacaklarım, her yerim ağrıyor. Bunun üstüne bir de atölyeden eski arkadaşlarımı çağırdım bağa... Neden yaptım bilmiyorum. Herhalde çivi çiviyi söksün diye... Onlarla ilk defa böyle yakın oluyorum... Tam olarak, beraber on beş saat geçirdik. Üçü yatıya da kaldılar. Meğer ne kadar farklıymışız... Gülizar baktı baktı da şöyle dedi: 'Münevver Hanım, sizin işiniz de zormuş!'

Bir süre yalnızca tek bir renk çalışmaya karar verdim. Biraz geç verilmiş bir karar ama olsun... Picasso da öyle yapmış ya; benim neyim eksik?

Ton farkları mühim, şekerim! İnsan insana benzemiyor.

Çocuğunu, kocanı öpüyorum."

Halan Münevver

8. Bölüm
15 Eylül 2007, Bağ Evi

İki başlı bir kuzu görmüştüm.

Bahçedeki fotoğrafı çektirmeden dört beş ay kadar önce...

O sabah Gülizar Teyze, Halime'yi uyandırıp siyah önlüğünü giydirmiş, beyaz yakasını boynuna iliklemişti. Ben, yatak odamızın kapısında, halamın yanında durmuş, her zamanki gibi tepinerek ağlamaya başlamıştım.

"Ben de okula gideceğim," diye bağırıyordum.

Halime, beni duymuyor gibiydi. Gözlerinden uyku akıyordu; Gülizar Teyze saçlarını düzeltirken başı sallanıyordu. Dedem, salonun uzak bir köşesindeki simli, sırmalı koltuğa oturmuş, gözlüklerinin üstünden bizi izliyordu.

"Tamam, kızım," diye seslendi anneme, "ben onları götürürüm."

Sabahları, Halime okula giderken terör estiriyordum. Annemle halam, beni karşılarına alıp dil döküyorlar, bir yıl daha sabretmem gerektiğini söylüyorlardı. Bana, Halime'ninki gibi deri bir okul çantası almışlardı. Defter ve kitap da istemiştim; onları da almışlardı.

Mutluluk kolay elde edilen bir şey değildi; sahip olmak için ağlayıp zırlamak gerekiyordu. Tek isteğim, Halime'yle birlikte okula gitmek, onun anlattıklarıyla gözümde canlandırdığım sınıfa girip bir sıraya oturmak, çantamdan defterimi, kitabımı çıkarmaktı. Niye izin vermediklerini anlayamıyordum.

Sonunda, dedem bir çözüm bulmuştu; okula gidemezdim ama gider gibi yapabilirdim. Bir elimde çantam, bir elimde dedemin eli, yanımda Halime, annemle halama gülümseyerek kapıdan

çıkardım. Halime'yi okula bıraktıktan sonra gazete alıp eve dönerdik. Nedense, dedeme şımarmak, okulun önünde tepinip ağlamak aklımdan geçmezdi. Halime'nin bir hayalet gibi okul kapısından içeri süzülüşünü, bahçedeki çocukların arasında kaybolusunu izlerdim. Galiba, bir-iki yıl daha sabretmem gerektiğinin farkındaydım. Dedem, bunu bana hiçbir şey söylemeden, susarak ve gözlüklerinin üstünden bakarak anlatabiliyordu.

O gün, perşembe olmalıydı; kasaba pazarı kurulmuştu. Daha doğrusu, kurulmamıştı da kurulmak üzereydi; hava henüz aydınlanmamıştı.

Dönüş yolunda, caminin önünde toplananları görünce, oraya doğru yürümüştük. Dedem, beni omuzlarına oturtup kalabalığın içine sokmuştu. Ortada duran çobanın kucağındaki kuzuyu görebiliyordum. Dört ayağı ve iki başı yere doğru sarkmıştı. Silkiniyor, çırpınıyor, çobanın kollarından kurtulmaya çalışıyordu. Her kafadan bir ses çıkıyordu, herkes hayretle ona bakıyordu.

Gördüğüm şeyin, yaşadığım dünyayı epeyce farklı kılan bir yanı olduğuna o kadar inanmıştım ki, eve yaklaştığımızda, dedemin elini bırakıp hızla koşarak bahçe kapısını açmış, bağırmaya başlamıştım.

"Anne, hala, ne oldu biliyor musunuz?"

Çığlıklarımı duyunca dışarı çıktılar. Bana ve arkamdan gelen dedeme şöyle bir bakınca, önemli bir şey olmadığını anlamışlardı.

"Niye bağırıyorsun Zehra? Ne oldu?" dedi halam.

"İki başlı bir kuzu gördük..."

Şaşırmamışlardı. Bu dünyada her şey olabilirdi.

Oysa ben, gerçek bir insan olduğumu ilk o gün anlamıştım. Kuzunun farklılığı çarpıcıydı; bir rüyanın içinden çıkmış gibiydi. Hemen gidip aynaya bakmış, burnumu, kulaklarımı, ağzımı incelemiştim. Aslında kendime ne kadar yabancıydım! O kuzu kadar; o kuzunun bana yabancı olduğu kadar...

Yıllar sonra, bu olayı annemle konuştuğumuzu, ona, kuzuyu bir kasabın götürdüğünü öğrenince ne kadar üzüldüğümü anlattığımı hatırlıyorum.

"Olur böyle şeyler," demişti annem. "Baban, teğmenliği sırasında, Urfa'da, üç bacaklı bir ceylan gördüğünü söylemişti. Bir de normal bir ikizi varmış ceylanın... Sağlam olanını kışlaya almış, altı ay bakmış."

"Ötekine ne olmuş?" diye sormuştum.

"Bilmem," demişti, "ona ne olduğunu sormadım."

20 Ocak 1962

"...Siz benim gulyabanim olur musunuz? Beraber tahta elişleri yapar, boyar, satar, geçiniriz. Herkes sizden korkar. Ben, 'bakın öyle değil,' derim, 'bakın öyle değil...' O benim dağ arkadaşım, yedi cücem, karasabanım... Karakalemim."

Münevver

9. Bölüm
Haziran 1961, Kasaba

Ben, bu müzeye etnografya salonunu düzenleyip teşhire açmak ve yeni materyaller toplamakla görevli bir müdür olarak atandım. Ama Almanca bildiğimden ve yapacak bir düzenleme işi olmadığından, daha ilk günümde, Bozköy'deki kazıcıların tercümanı haline geldim.

Tadilattan yeni çıkan müdüriyet odamız ve henüz sıvası bile yapılmayan etnografya salonumuz, müzenin bahçesine iki yıl önce inşa edilmiş... Geldiğimde, salonun bir köşesinde iki büyük sandık duruyordu. Açınca, oradan buradan toplanmış, henüz envanteri çıkmamış, naftalinli bir yığın çaput saçıldı ortaya. Salonun önündeki sundurmaya çamaşır ipleri gerdim, bir kesekâğıdı da mandal aldım. Elbiseleri, örtüleri asarken, Mehmet Ali Bey geldi yanıma.

"Ne yapıyorsunuz Müdür Bey?" dedi.

"Havalandırıyorum," dedim, "ilaçlayıp teşhir dolaplarına koyacağım."

"Teşhir dolabı mı?"

"Evet, teşhir dolabı..."

"Efendim, nereden bulacaksınız teşhir dolabını?"

Bu soruya hazırlıklıydım. Daha önce Herr Gnobel'le konuşmuş, birkaç ödünç dolap vermesi için ricada bulunmuştum; o da kabul etmişti. Almanya'dan gelen bu dolaplar, Herr Gnobel'in şahsına kayıtlıydı; bu yüzden, Mehmet Ali Bey, o güne kadar eşyaları sandıklarda tutmuş, ödünç dolap istemekten de çekinmişti.

"Bizim dolaplarımız harcırahla birlikte gelecekti ama tabii ki siz bilirsiniz," dedi.

Şimdi aradan üç ay geçti, ne dolaptan haber var ne de harcırahtan... Bakanlıktan para çıkmayınca araştırma ve satın alma işlerini de yürütemiyoruz. Mehmet Ali Bey arada bir gelip, "bari hazırlık için birkaç yakın köyü gezip görelim," diyor ama müzenin işlerine tahsis edilen cipin benzini için bile para bulamıyorum.

"Ekim seçimlerini bekleyelim," deyip başımdan savıyorum adamı.

Beklesek ne olacak ki? Hükümet bu işleri görüşmeye yeni yılda başlasa, bizim para ancak bir sonraki ocak ayına yetişir... Ben de kış kıyamet ekip yapar, yola düzülüp eşya toplamaya başlarım! Böylece, belki iki-üç yıl içinde kasabaya bir geçmiş uydururuz. Ama o vakte kadar muvakkat görevim zaten biter; İzmir'e dönerim. Karımı, çocukları da aldırırım. Ben Mehmet Ali Bey'i unuturum, Mehmet Ali Bey de beni.

Zaten Mehmet Ali Bey'in anlattıklarından değilse de, tavırlarından anladığım kadarıyla, ortada kendisinden başka birinin önem verdiği bir geçmiş filan yok; buradan hiçbir şey geçmemiş. O kadar geçmemiş ki, şehir kulübünde her akşam karşılaştığımız eski Belediye Reisi, benim hâlâ otelde kaldığımı sanıyor. Hoş, bunu hatırlıyor olması bile bir ünsiyet belirtisi sayılmalı ya!

Geçen perşembe, kulüpte aynı masadaydık. Nedense, Mehmet Ali Bey, beni ona tekrar tanıtma ihtiyacı duydu.

"Cahit Bey antropoloji mezunudur, müzemizin müdürüdür ama aslen bir etnografya ilavesi yapmak için geldi," dedi.

Reis'in bu kelimelerden bir şey anlayıp anlamadığını düşünüyordum ki, bana dönüp şahane bir teklifte bulundu.

"Pazar günü İzmir'den eski milletvekili arkadaşlarımız gelecek, Elmalı tarafındaki dağ köylerine gideceğiz, vaktiniz olursa siz de gelin!" dedi.

Doğrusunu söylemek gerekirse, etnografya ve antropolojiyle köy gezisi arasında bir alaka kurabilmiş olmasına şaşırdım. Bunu, seçim gezisine gelen eski milletvekillerinin bile yapabileceğinden emin değildim.

Hemen 'olur,' demedim; üç ay içinde öğrendim ki, burada böyle davranmak icap ediyor. Dönüp Mehmet Ali Bey'e baktım. Gülümsedi. Başını salladı.

"İzniniz olursa ben de gelirim, Müdür Bey," dedi.

Gecenin sonunda, Reis Bey'le vedalaşırken, konuştuklarımızı unutmadığını belli ederek elimi sıktı.

"Pazar günü görüşürüz!" dedi.

Doğrusu biraz korktum. Bir devlet memuru olarak, 27 Mayıs'ın üstünden henüz bir yıl geçmişken, İhtilal'in ezdiği bir partinin mensuplarıyla birlikte görünmek yakışık alır mı?

Pazar sabahı klakson sesiyle uyandım. Sonra da kapım çalındı. Kapıyı açınca bir gençle karşılaştım.

"Cahit Bey, Reis Bey sizi bekliyor, hazırsanız arabayla götürelim!" dedi.

Akşamdan gömleğimi, pantolonumu ütüleyip hazırlamış, unutmayayım diye fotoğraf makinemi üstlerine koymuştum. Alelacele giyinip aşağı indim.

Apartman kapısında, Yüzbaşı Osman Bey'le burun buruna

geldik. Sırtına eşofmanını geçirmişti; koşudan dönüyordu, ter içindeydi.

"Hayrola Cahit Abi!" dedi, "Nereye böyle?"

"Reis Bey bir geziye katılmamı rica etti," dedim.

Kaşlarını çattı.

"Sizin bu taraklarda beziniz var mıydı?"

Bu soruya bir anlam veremedim. "Hangi taraklar," diye geveledim ama ne kastettiği ancak arabaya bindikten sonra kafama dank etti. Reis'in niyeti acep nedir diye kara kara düşünmeye başladım.

Kendimi bildim bileli siyasetin uzağında kalmışımdır. Fakülte yıllarımda birkaç yasaklanmış şiir okudum ama bu sınırı hiç aşmadım. Daha sonra da, Meral, Menderes'in uçak kazasından kurtulduğu gün gözyaşı döktüğünde hissettiğim burukluktan öte bir siyasi tecrübem olmadı. Meral ağladığı için mi üzülmüştüm, yoksa Menderes o ıstırabı yaşadığı için mi, bunu hâlâ bilmiyorum.

Gittiğim köy gezisinin bir seçim gezisi olması beni hiç alakadar etmiyordu. Ama öte taraftan, burnumu gazyağıyla dolu bir tenekeyi andıran kasaba siyasetine sokmak da, arzu ettiğim bir şey değildi.

Her şeye rağmen gezi mükemmel geçti. Elmalı köyünde iki gece kaldık. Bizi, camiye bitişik köy odasında misafir ettiler. Muhtar'ın yardımlarıyla pek çok eve gittik, işe yarar pek çok malzeme bulduk; hepsinin fotoğraflarını çektim, satın alımları yapılacakmış gibi defterime ayrıntılı olarak not ettim.

İkinci sabahımızda, kestane ormanı içindeki Kırklar isimli bir Tahtacı köyüne çıktık ki, burası ayrı bir dünyaydı. İnsanlar ve özellikle kadınlar, konuşmaktan çekinmiyorlar; hikâyeleri neyse anlatıyorlardı. Hemen her evde birkaç Yağcıbedir halısı var ve çoğu iyi durumda... Sandıklar, bize gösterilmek üzere açıldıkça, gözlerimizin önüne hazineler saçıldı. Az giyilmiş, teşhir edilebilir halde gelinlikler, üç etekler, başlıklar, takılar... Aralarında, Arap Efe

adında bir zorbanın gümüş işlemeli bir fişekliği vardı ki, görünce Mehmet Ali Bey de, ben de heyecanlandık. Bu efenin hikâyesini, Mehmet Ali Bey daha sonra anlattı bana. Milli Mücadele yıllarında, halka epey zulmü olmuş. Kasabalıların kalmaya ikna ettiği Rumları 'sizi Kayseri'ye nakledeceğiz,' diye kandırıp Sarıdere kıyısında boğdurmuş. Sonra, Bekir Sami Bey'in kuvvetleriyle de çatışmaya girince, yakalanıp kurşuna dizilmiş... Ölürken, gözleri kapalı olduğu halde mangaya doğru koşup 'gidinin imansızları,' diye bağırmış.

Karanlık basmadan Kırklar'dan ayrılmayı düşünüyorduk ama köylüler akşam yemeğine de alıkoydular.

Elmalı Muhtarı, dönüş yolunda, bir çeşme başında cipi durdurdu.

"Bu sudan içmeden geçmeyelim, gücenir," dedi.

Cipten indik. Dağ havasını ciğerlerimize çektik.

Uzun zamandır tabiatın bu kadar içinde olmamıştım. İçtiğimiz su, kayaların arasına saplanmış bakır bir borudan taş bir yalağa dökülüyordu. Dökülmek değil de, fışkırıyordu; soğuk, gürül gürül... Sağımızda solumuzda yüksek kestane ağaçları hışırdıyor, hava kekik, ıhlamur kokuyordu. Yıldızlar desen, tırman bir kestaneye; toplamaya başla!

Köy odasına dönünce, yastığa başımı koyar koymaz dalmışım. Sabah, gün ağarmadan kalktığımda, bin sene uyumuş gibiydim.

Şimdi, Elmalı'dan döneli bir hafta oldu.

Geldiğim sabah, üstümü değiştirmek için eve uğrayınca, kapıda yine Yüzbaşı Osman Bey'le karşılaştık. Bu kez resmî giyimliydi; işe gidiyordu.

Soğuk ve alaycı bir edayla, "Seçim geziniz nasıl geçti Cahit Bey," dedi.

Seçim için gitmediğimi; bunun benim için, ilerde materyal toplayacağım köyleri tanımak amacıyla yapılmış bir geziden başka

bir şey olmadığını ayaküstü anlatmaktan kaçındım. Nasılsa görüşürüz, anlatırım diye düşündüm ve yalnızca, "İyi geçti," deyip gülümsedim.

Fakat o, iki gün sonra, şehir kulübünde masasına gidene kadar bu soğuk tavrını sürdürdü.

O akşam, Herr Gnoble ve Mehmet Ali Bey'le oturmuş, bir yandan yemeğimizi yiyor, bir yandan da köylerde görüp beğendiğimiz eşyaların fotoğraflarına bakıyorduk. Osman Bey, cam kenarında bir masada tek başına oturuyor, dışarıyı seyrediyordu. Bir süre, rahatsız etmeyeyim, belki bir misafir bekliyordur diye uzaktan baktım. Masasına kimse oturmayınca, Herr Gnoble'la Mehmet Ali Bey'den izin isteyip kalktım; yanına gittim.

Birkaç kadehten sonra, mesafeli tavrını bıraktı; İstanbul'dan, Bakırköy'den, Üsküdar'dan, çocuklarından bahsetmeye başladı. Ben, sohbet ilerleyip, köy gezisindeki milletvekillerinin ve partililerin gülünç hallerinden bahis açınca, "Geçen sene bunların hepsinin canına okudum; Belediye Reisi'nin dişlerini kırdım," deyiverdi.

Ben de, "Daha gençsiniz, böyle şeylerle övünmeyin," dedim.

Bozuldu ama ses çıkarmadı.

Bir ara, "Size bir şey soracağım," dedi. "Elimizde bir sinema makinesiyle birkaç film var... Benden önceki komutan İstanbul'dan getirtmiş, alayda bir-iki defa da oynatmış; sonra giderken bırakmış. Aklıma, kasaba meydanında film oynatmak geldi. Bizim çavuşlardan biri makinistlik yaptığını söylüyor ama bir hafta sonra terhis olacak. Gitmeden bir ere öğretebilir diye düşündüm. Siz de geçenlerde, film şirketinde çalışan gayrimüslim bir arkadaşınız olduğunu söylemiştiniz..."

Heyecanlanmıştım.

"Ben biraz makine de kullanırım," dedim. "Yorgo'dan bir şeyler öğrenmiştim..."

O da heyecanlandı.

"Bize film gönderir mi peki?" dedi.

"Sorarım," dedim, "imkânı varsa niye göndermesin?"

Kulüpten birlikte çıktık; meydana kadar yürüyüp, film gösterebileceğimiz uygun bir duvar aramaya başladık. Belediye Reisi'nin meydandaki iki katlı evi, bu iş için biçilmiş kaftandı. Yalnız, ev çivit boyalıydı ve film göstermeyi düşündüğümüz pazara bakan cephesinde küçük bir hela penceresi vardı.

"Sen Reis'le konuşup iznini alır mısın?" dedi Osman Bey, "Biliyorsun, bizim aramız biraz limonî."

"Konuşurum tabii ama duvarı beyaza boyamak gerek..."

"Hallederiz... Ben askerlere iskele kurdurtup evi boyatırım... Bedava cephe yenileyecek, daha ne istiyor! Pencerenin ışığını da iki saat yakmasın deyus!"

O gece, Yüzbaşı'yla eve gidene kadar sinema hayalleri kurduk.

26 Nisan 2001

"...İnsan kendi yaptığı işleri beğenmeye başlayınca, insan olmaktan çıkıyor. Üstüne bir büyüklük hali geliyor... Büyük ressamlar hakkında okuduklarımın çoğu bana kendimden kuşkulanmayı öğretti. Bak, sevgi duymak ayrıdır. Yani, yaptığın işle biraz muhabbetin olacak ama muhabbette ifrata kaçmayacaksın... Atölyede çalışmaya başladığımda, Selim Hoca evvela bir resme bakmayı öğretmişti bana. Işığı nasıl, kompozisyonu nasıl, felsefesi ne? Sonra o öldü; Şerif Hoca geldi. O da aynı şeyleri anlattı. 'Madem kör değilsiniz, o zaman gördüğünüzün içine de girin!' derdi.

Onlardan çok şey öğrendim. Onlardan çok şey öğrenmeden evvel, yalnızca duygularım vardı. Bir de kendimi çok beğeniyordum. En zor şey, bunu yenmek oldu. Evet, en zor şey budur; insanın yaptıklarını beğenmemesi... Hiçbir zaman iyi bir resimci olamayacağımı anladığımda çok rahatladım ve işte o zaman kendi renklerimi boyamaya başladım. Tevazu, bir gösteriş ya da hayatımızdaki küçük bir ayrıntı değildir, şekerim. Kişinin, kendini anlamadığını kabul etmesidir. Kendini anlayanlara gelince... Onlara inanma!

Tabii ki, insan bununla her zaman baş edemiyor... Sen küçükken, senin, Hasan'ın, Halime'nin karakalemlerinizi yapardım. Işıktan, desen bilgisinden nasibini almamış şeyler... Ama şimdi bazen bakıyorum da, galiba onların da bir kıymeti var... Hoca görse karalayıp geçerdi. Ben hâlâ geçemiyorum. Saklıyorum.

Belki yalnızca o günleri hatırlamak içindir..."

Halan Münevver

10. Bölüm
15 Eylül 2007, Bağ Evi

Kasaba meydanında film izlediğimiz geceleri hiç unutmuyorum. Kırmızı puanlı beyaz eteğim, yeni delinmiş kulaklarımda halamın hediyesi minik pembe küpelerim, ince bantlı yazlık beyaz iskarpinlerim... Hasan'ın durmadan bacaklarını sallaması, Gülizar Teyze'nin sık sık dizine dokunup onu uyarması... Hava yasemin kokuyor, akasya kokuyor; düşüncelerimiz "film makinesinden çıkan" duman ırmağının içinde balıklar gibi çırpınıyor.

Nevres Amca, hemen yanımızda oturuyor. Arada bir başını çevirip, makinistin yanında çıraklık yapan oğlu Zeki Abi'ye bakıyor. Filmin oyuncularına yüksek sesle laf yetiştiriyor, kötü bir şey olduğunda dizlerini dövüyor. Annemle halam gülümsüyorlar; biz kıkırdıyoruz.

Birkaç haftalık bir düş bu. Sonra bağ evine göçüyoruz...

Nevres Amca, bağ evinde de komşumuz... Her gün dedemin ziyaretine geliyor. Sulama havuzunun kıyısına masa atıp rakı içiyorlar. Biz çocuklar, havuzun taşlarına oturup konuşmalarını dinliyoruz. Ne konuştuklarını şimdi anımsamıyorum ama arada sık sık halkçı ve adaletçi sözcükleri geçiyor. Bazen payımıza sözcüklerden başka şeyler düştüğü de oluyor; birer dilim karpuz, bir çatal taze fasulye, dedem iyi günündeyse bir dilim ekmeğin üstüne sürülmüş Girit ezmesi...

Gülizar Teyze uzaktan bize bakıyor.

"Halime'ye karpuz vermeyin Cafer Amca!"

"Niyeymiş o? Onun başı kel mi?" diyor dedem.

Halime'ye yatağını ıslattığı için karpuz verilmediğini dedem-

den başka herkes biliyor. Aslında o da biliyor ama ertesi gün bildiklerini unutuyor. Nevres Amca, yaprak sarması dolu tabağı Halime'nin önüne sürüyor. Mesele kapanıyor.

Zeki Abi geç saatte Nevres Amca'yı almaya geliyor.

"Baba, anam soruyor; ne kadar içtin?"

"Keyiflenecek kadar vre... Sen niye geldin?"

"Seni almaya..."

"Keyif bozmaya?"

Halam, gaz lambasının ışığı altında resim defterine bir şeyler çiziktiriyor.

Şimdi o resim önümde duruyor.

Havuzun taşlarına oturmuş üç çocuk... Biri, sürekli bacaklarını sallıyor. Bir diğeri masadaki karpuza bakıyor. Ben hiçbir şey yapmıyorum. Yalnızca düşünüyorum. Annemi ve babamı...

Nevres Amca'nın, takma dişlerini dudağına düşürmesi benden başka kimseyi korkutmazdı. Hasan, bu anlamsız gösteriyi kahkahalarla izlerdi. Halime'yse iğrenç bir şeyin tadına bakmış gibi yüzünü buruştururdu. Ben hemen halamın yanına koşardım. Başını resim kâğıdından kaldırır, kalemi bırakır, gülümserdi. Bu çok özel ve yumuşacık bir andı.

"Ne oldu, ne yaptılar sana?"

Yanıtlamazdım. Yaptığı resme bakar gibi yapardım. O da saçımı düzeltiyormuş gibi yapardı.

"Hadi, şimdi geri dön! Hasan Abine söyle, Nevres Amcana dişlerini göstersin."

Gülerdim. Çünkü Hasan'ın ağzı, en az Nevres Amcanınki kadar korkunçtu. Öndeki iki dişi düştüğünde, hep öyle kalacağını sanmış, günlerce somurtmuştu. Hasan ağlamazdı; yalnızca somurturdu.

Halamın dediği gibi; o benim abimdi...

Nevres Amca'nın bizleri ayartmaktaki tek ustalığı protez gösterisi değildi. Kış aylarında, mutfağındaki kuzinenin üstünde

kızarttıktan sonra soyup elimize tutuşturduğu kestaneler, küçük çaplı bir hazineyle pekâlâ kıyaslanabilirdi. Bir de, akıl almaz Galiçya öyküleri anlatırdı ki, sanırım çoğuna kendi de inanmazdı. Ama süngü yarası sahte değildi. Göğsünün altında kötü, kaba ve büyük bir dikiş izi vardı. Evin bir köşesinde, konu komşunun kapakları çıkarılmış transistorlu radyolarını, saatlerini tamir eder, arada bir başını kaldırıp, kafasına lastikle bağladığı merceği alnına kaydırarak bize göz kırpardı.

Halime, nedense annesiyle babasının kaldığı müştemilatta değil de karşımdaki yatakta yatar, her zaman geç uyanırdı. Horozlu saatin çınçınıyla ayaklanan annem ya da halam, ipek örtülerin rüzgârda dalgalanırken çıkardığı sese benzeyen bir gürültüyle odamıza girer, bizi fısıltılarla uyandırırlardı.

Bağ evinin bahçesindeki toprak fırından yeni çıkmış ekmek, masada soluk alıp verir, tabakta dörde bölünmüş domatesler al al ışıldardı.

"Biliyor musunuz çocuklar, bunları bulamayanlar var..."

Biz hep bulamayanları düşünürdük. O lokmalar boğamıza takılırdı; çiğneyemezdik.

Galiba, hayatım boyunca bir tek önemli şey yaptım ben; bir çocuk doğurdum. Adını halam koydu; Niyazi... Yarın Sofya'da 1500 metre koşacak...

Lise birdeyken on beş günlük bir yaz kampı için Nairobi'ye gitmişti. Döndüğünde çok değişmişti; tanıyamamıştım. Bir ay içinde olgunlaşıvermişti sanki.

Ertesi yıl aynı kamp Ankara'da açıldı. Niyazi, bizi Kenyalı, Zaireli, Etiyopyalı arkadaşlarıyla tanıştırdı. Bir pazar günü, evimizde onları misafir ettik. Uzun boylu, incecik çocuklar.

Koşuyorlar...

19 Şubat 1962

"...Siz tercüman değil misiniz Cahit Adamı? Kaçak Adamı, Korkak Adamı... Yani, işiniz bu değil ama pekâlâ becerebiliyorsunuz... Öyleyse niye bizi birbirimize çevirmiyorsunuz? Hiç olmazsa anlaşamayız."

Münevver

11. Bölüm
Eylül 1961, Kasaba

Üç aydan fazla oldu; haziran başında bir perşembe akşamıydı. Kasaba pazarı dağılmış, pazarcılar tezgâhlarını kaldırmışlardı.

Osman Bey'in alaydan getirttiği sandalyelerin yanına kahvehanelerdekileri de koyunca, kasaba meydanı bir açık hava sinemasına benzedi.

Bir gün önceki denememiz başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Belediye hoparlöründen film gösterilecek diye ilan okutmuş, Reis'in duvarının, yani sinema perdemizin önündeki pazar arabalarını, tezgâhları bir kenara yığmıştık. Gündüz hava iyiydi ama akşama doğru dağların üstünde biriken bulutlar canımızı sıkmıştı. Yüzbaşı Osman Bey'le gökyüzüne bakıp duruyorduk. Takdir-i ilahi; film makinesini duvarın karşısındaki yükseltiye koyduğumuz anda, bir yağmur damlası tıp diye burnuma düştü. Sonra da kızılca kıyamet koptu. Hayatımda çok yağmur gördüm ama böylesini görmedim; dam delen cinsinden bir bahar yağmuru...

Gökyüzü çatır çatır, bulutlar sanki damların üstüne göçecek... Makineyi ve ses tesisatını, Osman Bey'in erleri getirdiği cemseye alelacele taşıdık. Yağmur belki diner diye bir zaman bekledik ama dinmedi. Film seyretmek için meydanda bekleyen ahali de saçak altlarına sığınmış, Reis'in boş duvarına bakıyorlardı. Çareyi şehir kulübüne gidip iki tek atmakta bulduk.

İki saat kadar sonra yağmur dindi. Kulüpten ayrılıp meydana yürüdük. Bizim seyirciler sığındıkları yerlerden çıkmışlar, evlerine dönüyorlar.

Ertesi sabah, kalkar kalkmaz ilk işim gökyüzüne bakmak oldu. Sonradan konuştuk; Yüzbaşı Osman Bey de aynısını yapmış.

Öğleye doğru, bir şoför muavini müzedeki odanın kapısını açıp, "İstanbul'dan paketiniz var," deyince dünyalar benim oldu. Muavinin paket dediği şey, film kutularıydı. Derhal açtım. İki makara film çıktı; Askerin Türküsü...

Dün gece iyi ki yağmur yağmış, diye geçirdim içimden; yoksa Osman Bey'in alaydan getirdiği, Amerikan askerlerinin tatbikat filmini gösterecektik halka.

Kutulardan birinde bir not vardı:

"Filmleri bir hafta içinde geri yollarsan, yenisini gönderirim. Yollamazsan beni işten kovarlar; lanetimden yedi sülalen nasiplenir.

Gözlerinden öperim."

Yorgo

Hemen Osman Bey'e telefon ettim. Cipe atlayıp geldi.
Bir süre, film seyreder gibi makaraları seyretti.

Münevver'i, o perşembe gecesi tanıdım. Ben tezgâhımı açmış, makarayı makineye yerleştiriyordum. O ise, yanında üç çocukla Yüzbaşı'ya doğru yürüyordu. El sıkışırlarken, Osman Bey uzak-

tan beni işaret etti. Münevver başıyla selam verdi.

Yaprak gibi bir kızdı. Beyaz, çiçekli bir elbise giymiş, sırtına yün bir hırka atmıştı. Hafif bir rüzgâr esse uçacakmış gibi duruyordu. Çocuklarla birlikte, Osman Bey'in karısının ve çocuklarının yanındaki sandalyelere oturdular.

Film nasıldı, seyredenler ne hissetti, hatırlamıyorum. Yalnızca, üç kez ara verdiğimizi, filmin üç kez koptuğunu hatırlıyorum.

Film bitince, Osman Bey onları ve ailesini yanıma getirdi. Çocuklara makineyi gösterdi.

"İşte sinema makinesi bu," dedikten sonra bizi tanıştırdı; "Münevver Hanım, Kore'deki komutanım Cemil Bey'in kız kardeşidir..."

Münevver elini uzattı. Kir içindeki ellerimi iki yana açıp gülümsedim.

"Ben makinist Cahit," dedim.

O da gülümsedi.

"Ne iş yaptığınızı biliyorum; Osman Abi söyledi," dedi.

Sonra çocukları tanıttı:

"Bu, yeğenim Zehra... Bunlar da arkadaşları; Halime'yle Hasan..."

Gençti. Gösterişli bir güzelliği yoktu ama hayata yeni başlamış gibi bakıyordu; öyle gençti... Kırılacakmış gibi duruşu, zarafetindeki parıltı, başımı döndürmüştü. İçimde birdenbire akmaya başlayan küçük derenin şıpırtısını duymaktan korktum.

Böyle bir şeyi daha önce yaşamamıştım. Vakitlice evlenmiş olmak için, anamın uygun gördüğü kızı kabul etmiş, üç yıl arayla iki çocuk yapmıştım. Şimdi kırk yaşındayım. Bu vakte kadar, kısa sürelerle de olsa, Meral'den çok kez ayrı kaldım. Anadolu'nun ücra köşelerinde, kazı yerlerinde, köylerde stajyer genç kızlarla tanıştım. Ama bir defa olsun buna benzer bir eğilimim olmadı.

O gece eve gitmeden önce müzeye uğrayıp karıma telefon bağlattım.

"Çocuklar uyudu mu?"
"Uyudular."
"Sen ne yapıyordun?"
"Hiç... Oturuyorum; bulaşıkları yıkadım, radyo dinliyorum."
"Hafta sonu anama uğradın mı?"
"Uğradım... Senden mektup bekliyor."
"Sen iyi misin?"
"İyiyim, niye soruyorsun ki?"

Niye soruyorum ki? Kaç sene geçti? On yedi sene... Meral'in hislerinin üstünü kapatan örtünün işlemeleri hakkında günlerce konuşabilirim. Şu simler Adapazarı'ndan, bir Çerkez köyünden alınmış. Pamuklusu Üsküdar'daki bir atölyede dokunmuş. Kırkların, ellilerin rüzgârında, yağmurunda, soğuğunda, sıcağında eprimiş, solmuş, sararmış; kadınca olan pek çok şeyini yitirmiş ve geriye sadece anaçlığı kalmış...

Ya benim örtündüklerim? Meral'in örtüsünü açabiliyorum ama benimkini açmaya şimdiye kadar cesaret edemedim.

Çok eskiden bir kez başıma gelmişti. Güya âşık olmuştum... Bir hafta boyunca ateşler içinde yatmış, komşumuz Reyhan Teyze'nin kızının adını sayıklamıştım; Nermin... O yıllarda, İstanbul'un zengin muhitlerinde bile, gençler birbirleriyle rahatça buluşup konuşamazlardı; her yer taşraydı. En iyi ihtimalle, aileler işi ciddiye alırlar, çocuk denecek yaşta baş göz edip evlendirmeye kalkışırlardı.

Aslında hastalığım, küçük çaplı bir akciğer enfeksiyonuydu. Fakat annem, okul defterlerime yazdığım şiir karalamalarını, dörtlükleri görüp okuduğu, Nermin'in adını sayıkladığımı da duyduğu için başka bir teşhis koymuştu. Eh, haksız da sayılmazdı. Liseye henüz başlayan çocuk irisi Nermin'le, birkaç kez Karacaahmet'te buluşup gelecek hayalleri kurmuştuk. Şimdi, gülümseyerek ve biraz da utanarak hatırladığım bu buluşmaların öncesinde içim titrer, heyecanlanırdım. Lakin hepsi bu kadardı.

Eve gelen doktorun yazdığı reçete üç-beş gün içinde bir işe yaramayınca, annem korkuya kapılmış, Üsküdar'ın bütün kocakarılarını beni iyileştirmeleri için eve doldurmuştu. Hatta en sonunda, babamdan habersiz, okuyup üflesin diye bir hoca bile getirmişti. Böyle şeylere kendi de inanmazdı ya, biraz da komşu kadınların zoruyla çağırmıştı.

Hiç unutmam, hoca efendi yattığım odaya girip halime şöyle bir baktı ve yüzünü ekşitip başını salladı. Ama yanıma bile yaklaşmadı. Dilinin ucuyla, önemsiz bir şey söylermiş gibi, "Âşık bu, everin," dedi...

Velhasıl, akciğer enfeksiyonu gibi birçok meselenin sebebinin sevda olduğunu bendeniz pek erken öğrendim. İcabını da pek erken yerine getirdim; evlendim.

Şimdi kendime, sokakta sağa sola bakınıp gülümseyerek selam veren, tatil günlerinde masa, sandalye tamir edip çiçek sulayan, gün devrildiğinde bir dilim peynir ve ölçüsü kaçmamış iki tek rakıyla bahçedeki sandalyesine çöken, küçük dertlerin sahibi kasaba memurları kadar uzağım. Onlara, akşamüstleri kasabanın üç yüz metrelik yegâne caddesinde ellerinde filelerle alışverişten dönerlerken rastlıyor, senelerin aynasında kendimi görür gibi oluyorum. Çökmüş omuzları, uykuyla uyanıklık arasındaki dalgın duruşları, her şeyin yolunda gittiğini anlatan gülümseyişleriyle iyi huylu hayaletler gibi yürüyorlar. Bu adamlara bakmaktan çekiniyorum.

Evliliğimin ilk yıllarında, yeni hayatıma uyum sağlamam zor olmamıştı. Bu, bir nevi görgüydü; büyüdüğüm, alıştığım ortama, aslıma kavuşmaktı. Yemeklerimi artık dışarıda yemiyordum, gömleklerimi artık kendim ütülemiyordum. Sabahları Meral'le birbirimize gülümseyerek, dudak dudağa uyanıyorduk. Kalkıp kahvaltıyı hazırlıyordu. Çocuklar doğduktan sonra, onlarla birlikte masaya oturup Meral'in çaydanlığı getirmesini bekliyorduk. İşe giderken kapıya kadar uğurluyordu beni. İşten döndüğümde kapıda karşılıyor, elimdeki nevaleyi alıyordu.

On, on iki sene önce, Berlin'deki hocalarımdan birinden bir telgraf gelmişti. Alacahöyük'teki yeni ekip için beni teklif ettiğini, hemen başvurmam gerektiğini söylüyordu. Telefon açıp konuştum; uzun süreliğine gelemeyeceğimi söyledim. İstanbul iyi, dedim; evlendim, iki de çocuğum oldu... Sabah sekizde uyanıp işe gidiyorum, akşam beşte eve dönüyorum. Ayaklarım beni başka bir yere götürmüyor. Meğerse içimde, insanlığın hizmetine koşulmuş bir katır gibi dağ bayır dolaşacak bir cevher yokmuş...

Yorgo, "Hayatın düzene girdi, oğlum," diyordu.

Onun söylediklerine inanmıyordum. Çocukluğundan beri, yatılı okullarda, kilisenin himayesinde, mübalağalı bir düzenin hegemonyası altında yaşamıştı. Yine de sözleri kafamı karıştırıyordu. Meral hoş bir kadındı. Dahası, beraber çok yıllar geçireceğimiz düşüncesi hoşuma gidiyordu. Ama öte yandan, kafamın düzeni bozulacak diye de korkuyordum; sık sık, annemin odama soktuğu hoca efendi hatırıma geliyordu.

"Everin bunu!"

Ben böyle akıntıya kapılacak biri değildim. Tam tersine, aklına taktığını yapan, inatçı biriydim.

Lisedeyken, elime geçirdiğim Almanca etnografya dergilerini dipnotlarına kadar okur, yeni bir dergi bulmak için, okul çıkışında sahafları gezerdim.

"Ben ya müzik okurum ya da babamın dükkânında meyhanecilik yaparım," demişti Yorgo.

Benim babamın meyhanesi bile yoktu; Paşabahçe'de işçiydi...

"Ben antropoloji okuyacağım," dediğimde, yüzüme tuhaf tuhaf bakmış, geçici bir hevesle karşılaştığını belli eder bir şekilde, "O ne yahu?" demişti. Ona aklımın erdiği kadarıyla antropolojinin ne olduğunu anlatmıştım.

"Okul nerede?" dedi, "İstanbul'da mı?"

"Hayır, Ankara'da..."

"O zaman git oku, ne yapayım? Ama ben Ankara'ya taşın-

mam, haberin olsun; başının çaresine bakarsın."

Babamla çok iyi anlaşırdık. Soru sormazdı, derslerimi merak etmezdi; takibini gizlice sürdürürdü...

"Yorgo da gelecek, bir talebe odası kiralayacağız," dedim.

"O da mı aynı okula gidecek?"

"Hayır, o müzik okuyacak."

"Babası ne diyor bu işe?"

"Bilmiyorum, daha Taso Amca'yla konuşmadı..."

Babam, kafamın düzenini bozacak hiçbir şey yapmamıştı. Aslına bakılırsa Meral de yapmamıştı. Yalnız, çocuklar doğduktan sonra, benim ihtimallerim kaybolmuştu. En başta, ona, İstanbul'dan, kendimden, her şeyden sıkılıp da, 'ben Alacahöyük'e gidiyorum,' deme ihtimalim kaybolmuştu. Bunda kimsenin suçu yoktu; ben böyle hissediyordum.

Aklım baliğ olduğundan beri, bu dünyada ne aradığımı kendi kendime sorar dururum. Günler, iyi kötü, mütedeyyin bir elde, tespih taneleri gibi sıralanıp sayıldılar işte; çoğu gitti azı kaldı... Bazen, onları sayarken uykuya daldığım da oluyor. Silkinip uyandığımda, hayatımın nasıl geçtiğini fark etmediğimi anlıyorum. Galiba hayat da beni fark etmiyor. Eskiden, insanın bütün gayreti bunun için midir diye merak ederdim. Yani, hayat bizi fark etsin diye mi yaşıyoruz? Hayat dediğim, iki çocuk bir kadın... Şimdi arkamda, geçen günlerin, dakikaların ekip biçtiği tarumar bir bahçe duruyor. O bahçe yeniden yeşillenir mi? Sadece bana ait bir zamanın sahibi olabilir miyim? Serbest olabilir miyim?

Bu benim aşk ateşiyle ilk ve son imtihanım... Demek ki, yangına mukavemetimi imtihan etmeye karar vermem için, Münevver'i tanıdığım geceyi beklemem gerekiyormuş.

Eve gidip yatağa uzandım. Tavana, bir aynaya bakar gibi baktım. Yıllar beni parçalamış ve parçalarımı kendi hükümdarlığımdan uzaklara savurmuş. Bütün bu parçaların bana ait olmasını istiyorum ama bunu talep edecek, hatta gizliden gizliye arzu ede-

cek gücüm yok. Yaşını bile bilmiyorum. Yirmi olabilir, yirmi beş olabilir; bilmiyorum.

Hakkında, endişelenmenin bile yakışık almayacağı bir meczubum işte!

Her şey çok hızlı oldu. Bu hıza nasıl da hazırmışım!

Film gösterdiğimiz gecelerde karşılaşıyor, Yüzbaşı ve karısının eşlik ettiği birkaç dakikalık kısa zamanları, hal hatır sorarak geçiriyorduk.

Onu gördüğümde çocuk gibi heyecanlanıyordum. İçimde, ancak çocuklarıma gösterebileceğim bir sahip olma isteği uyanıyor, elimde olmadan bu isteği yansıtıyordum. Karımı görmeye benzemiyordu bu... Sabahları aklıma gelen ilk şey, onun yüzü ve uçar gibi yürüyüşüydü. Bu görüntüyle baş edebilmek için müzeye gider gitmez karımı arıyordum. Akşamları yine arıyordum. Kim olduğumu hatırlayabilmek için buna ihtiyacım vardı.

Münevver'i daha sık görebilmek için, kimsenin fark etmeyeceğini sandığım birtakım kurnazlıklara bile başvurdum. Bir gün yeğenini, yeğeninin iki arkadaşını ve Yüzbaşı'nın çocuklarını alıp Bozköy'deki kazı yerine götürdüm. Herr Gnobel bu küçük ziyaretçilerin gelişine pek sevindi. Roma hamamını ve sütunlu çarşıyı onlara büyük bir aşkla anlattı; ben de tercüme ettim.

Sonra başka bir gün, müzeyi gezdirdim. Çocukları evden alıp bırakırken Münevver'i de birkaç dakikalığına görebiliyordum.

Bütün bunları yapmak kolay olmuyordu. Yapmayı istemek bile kolay olmuyordu. Gün içinde, Münevver yüz defa aklıma geliyorsa, onu aklımdan kovmaya bin defa hazırlanıyordum. Başaramıyordum... Omuzlarımın üstünde kafa diye taşıdığım şey, hükmedebilme menzilinden çıkmıştı sanki. Hiç âdetim olmadığı halde, kendimle konuşmaya başlamıştım. "Sen ne yapıyorsun Cahit?" diyordum kendi kendime. "Akıl aldanır ve aldanışın altından kalkamazsın."

Bu kız, bu yaşta, artık eskisi gibi yaşamayı istemediğimi hatırlattı bana...

Çocukları müzeye götürdüğüm günün akşamında, aklıma ona bir hediye vermek geldi. Evdeki kitapları karıştırdım. Hepsi meslekî şeylerdi. Nasıl olduysa yanımda getirdiğim tek bir roman vardı.

Ertesi gün o kitabı Münevver'e hediye ettim.

"Madam Bovary'yi okumuş muydunuz?" dedim.

Kitabın sayfalarını çevirdi.

"Siz okumuş olmalısınız," dedi.

Yıllar önce okumuştum.

"Evet," dedim.

Kitabı kapatıp çevresine baktı. Sonra bana döndü.

"Niye Madam Bovary?" dedi.

Cevap veremedim. Doğrudan gözlerime bakıyor, beni imtihan ediyor, hatta içimi görüyordu.

"Sadece bir hediye," diyebildim.

Kitabı göğsüne bastırıp gülümsedi.

"Bir daha okuyacağım," dedi.

Buna nasıl cesaret edebilmiş olduğumu bilmiyorum. Böyle şeyler ancak rüyalarda olur. Kim olduğunuzun, nerede olduğunuzun bir önemi kalmamıştır ya da başından beri yoktur. Bir el sizi ölüme iteler. Bir uçurumdan atlarsınız; büyük bir sevinçle atlarsınız.

Ölseniz ne gam!

Bir akşam, giyinmiş dışarı çıkmak üzereyken kapım çalındı. Açtım; Yüzbaşı Osman Bey! Buram buram içki kokuyordu; kapı pervazına yaslanmış, ayakta zor duruyor...

"Filmden önce birer kadeh parlatır mıyız, Cahit Bey?" dedi.

Bu, hayra alamet değildi. Bana, ikinci defa 'Cahit Bey' diye sesleniyordu. İlkinde Adalet Partisi'nin seçim gezisine katıldığım

için kızmıştı. Bu defa ne olduğunu bilmiyordum. 'Siz yeterince parlatmışsınız,' diyemedim tabii.

"Olur," dedim.

Dedim ama içime bir kurt düştü. Münevver'e kitap verdiğimden haberdar mı olmuştu acaba?

Birlikte evine çıktık. Osman Bey yalnızdı. Salondaki yemek masasında iki rakı kadehi, peynir ve kavun vardı.

"Esra Hanım yok mu?" dedim.

"Çocuklarla komşuya gitti, birazdan gelir... Geçin şöyle oturun!"

Çaresiz oturdum. Kadehlere rakı koymasını izledim. Bir süre, bana çok uzun gelen bir süre sustuk.

"Münevver Hanım'ı tanıyorsunuz," diye girdi söze.

Rakı kadehini tutan elim havada kaldı. Bir yandan, benden on yaş küçük bir adamın, Belediye Reisi'nin dişlerini dökmüş bir adamın neler diyeceğini merak ediyor, bir yandan da, içimden hiçbir şey dememesini diliyordum.

"Onun bir abisi var," dedi. "Yıllar önce Harp Okulu'nda İdarî Şubede komutanımdı... İkinci görevimde yine yanındaydım; Kore'deydim..."

Sözün nereye varacağını kestiremiyordum. Beni korkutmak mı istiyordu, yoksa ağzımı mı arıyordu, anlamıyordum. Terlemeye başlamıştım. Rakı kadehimden yardım istedim ama 'Osman Bey kendi kadehini kaldırmadıkça yakışık almaz,' dedi.

Nihayet kadehini kaldırdı.

"Buradaki son günlerime içelim, Cahit Abi," dedi.

Yeniden abilik sınıfına geçmek içimi rahatlatmıştı. Rakılarımızı yudumladık.

"Nereye gidiyorsunuz?" dedim.

"Geçen hafta Cemil Bey telefon etti... Kore'den terfiyle dönmesi gerekiyordu ama Genelkurmay'da büro işine vermişler... Önce Kore'ye geri yollamışlar, sonra yine çağırmışlar... Biz elli altıdan

beri birlikte hareket ederiz... Memleketi kurda kuşa yedirmemek için... Beni uyardı; 'Boşuna terfi bekleme Yüzbaşı, bizi temizliyorlar; hatta bekleyeceksen tenzil-i rütbe bekle!' dedi... İşte bu sabah da, Genelkurmay'daki arkadaşlar aradılar; birkaç ay içinde buralardan gidiyormuşuz... Türkiye'nin bilmem neresindeki bir askerlik şubesine..."

Yüzbaşı Osman'ın, kasabada benden başka konuşacak kimsesi olmadığını o gün öğrendim. Halbuki ilk tanıdığımda, gözüme ne kadar farklı görünmüştü. İstediğini yapan, tuttuğunu koparan cevval subayın derininde yapayalnız bir adam yatıyordu işte.

"Bu geceki film ne? Yine Benhur mu?" dedi, rakılarımız bitince.

"Hayır, öğleyin yeni film geldi; Türk filmi," dedim.

"Hadi o zaman, kalk gidelim Abi!" dedi.

Kalktık.

2 Eylül 1961

"... Rüyamda gördüm; abim çorba pişiriyordu... Tahta bir kaşıkla çorbayı karıştırıyor, yüzüme bakmadan benimle konuşuyordu. Tencerenin ortasında bir girdap meydana gelmişti... Sonra elini o girdaba kaptırdı. O kadar gülünçtü ki...

Uyandığımda acıkmıştım. Mutfağa gidip iki tane biber dolması yedim.

Bugünlerde hep rüya görüyorum, yengecim.

Çorba, yengeç çorbasıymış. Abim yengeç oldu."

Mino'n

12. Bölüm
15 Eylül 2007, Hastane

Baban bana bir şey anlatmazdı; ben sadece hissederdim. Soru da sormazdım. Neler olup bittiğini hareketlerini izleyerek takip ederdim.

60 İhtilali'nde çok heyecanlıydı. Bir savaşın içindeymiş gibi konuşurdu hep. Sonra bu heyecanı 12 Mart'a kadar sürdü. Onu anlamaya çalışırdım ama başaramazdım. Düşündüğü tek şey memleketti. Memlekete bir şey olacak diye ödü kopardı. Ben bu kadar korkamam ki...

Askeriyede işlerin nasıl yürüdüğünü az çok biliyordum; ben de asker kızıyım... Ayrı bir Türkiye'dir orası. Kendilerini her şeyden ve herkesten ayrı tutarlar.

Sen doğana kadar, acayip bir yalanla yaşadım. Bu adam beni seviyor, dedim kendi kendime. Ona ve sevgisine muhtaçtım. Yaratılmış olmanın kusurlarından biri de budur işte; sevgi... Sevgi ve inancın olduğu yerde barış da olmuyor, biliyor musun? Yani, barışı öldüren şey yalnızca nefret değil.

Kasabada, babanın eski teğmeni Osman Bey'le tanışana dek, ben babanı yakından görmemiştim. Ne iş yaptığını bilmiyordum; onu asker sanıyordum... O ocak kutsal bir ocaktı; seçilmiş çocukları birer kurtarıcı olarak yetiştiriyordu.

Meğer kurtarıcı olmakla zalim olmak arasındaki çizgi çok inceymiş. Hasan'ı babanın arkadaşları asmadı mı? Kimin, nerede, hangi hududu aşacağını bilemiyor insan...

Ben hiç çalışmadım. Liseyi bitirdiğim halde, baban çalışmamı istemedi. O yıllarda, bir kızın liseyi bitirmiş olması önemli bir şeydi. Bir banka memuru olabilirdim. Ya da öğretmen vekilliği filan yapardım. İzin vermedi.

Senin kocan bunu yapsa, sen ne yapardın? Kendine mi acırdın, ona mı? Yanlış soru, biliyorum... Sen hemen boşanırdın...

Baban görevliydi. Görevini icat etmişti.

1961 Haziran'ında kasabaya geldiğinde, Yüzbaşı Osman Bey'in evine, yemeğe gitmiştik. O gece Osman Bey'le çok şey konuştular. Ben, Osman Bey'in karısı Esra Hanım'la, salonun bir köşesinde iskambil oynarken, konuştukları her şeyi duydum ve içime yazdım.

"Bir sonraki dalgayı bekleyeceğiz," diyordu baban. "Şimdi seçimlere gideceklermiş; bırakalım gitsinler. Demokrasiyi neye benzeteceklerini hep birlikte görelim!"

Osman Bey babandan da iştahlıydı.

"Görmedik mi, komutanım," diyordu. "Bu nasıl bir şey, buna niye izin veriliyor?"

Onlar izin makamındaydılar.

Seni, o gece halanda bırakmıştık; sıkılırsın diye götürmemiştik.

Eve döndüğümüzde uyumuştun.

Sonra, sabahleyin, Hasan ve Halime'yle birlikte, babanla yattığımız odaya girdiniz. Dans edip şarkı söylediniz; bizi çok güldürdünüz.

İnan ki, bundan daha gerçek bir dünya yoktu. Sadece soluk alıp verdiğim, en basitinden, bir ot gibi, içinde düşünce olmayan, hükmetme ve boyun eğmeye imkân sağlamayan bir rüyada yaşamanın hasretini çekiyordum. O rüyada bir tek sen vardın; baban yoktu. Baban bizi çok büyük ideallere satmıştı. Ama onu da sattılar işte! Terfi beklerken, kendini Ankara'da, masa başında buldu. Böyle bir şey benim başıma gelse sevinirdim. İnsanın çocuğuyla birlikte olmasının nesi kötü?

Kore'den döndüğünde, babanla ilk defa aynı evde yaşamaya başladın. Biraz garipsemiştin. Ama öte yandan, çok sevinmiştin. Her gece eve gelen bir adam vardı; senin baban... Tamam, akşam yemekleri kasabadaki kadar kalabalık değildi. Nevres Amcan şıp diye damlamıyordu. Halime, Hasan, Nuri Abi, Gülizar, deden, halan... Biraz küçülmüştük...

Şimdi, burnumda solunum hortumu, elimde serum delikleri, seninle kasaba meydanında film seyreder gibiyim. Kucağıma oturmuşsun. Halan yanı başımızda... Hülyalı gözlerle karşıya bakıyoruz.

Perdede kendi hayatım var.

Ne kadar anlamsız... Ne kadar boyun eğmiş...

8 Şubat 2002

"...Bir aydır güvercin resmi yapıyorum. Bu kuşlar otuz senedir burada. Biri gidiyor, biri geliyor. Nuri Abi hepsini ismiyle çağırıyor, uçtuklarında kanat çırpışlarından tanıyor. Ben de artık renkleriyle tanımaya başladım. Bazen bir şey anlatmak ister gibi yürüyorlar. Başlarını eğip kaldırıyorlar. Ansızın duruyorlar, irkiliyorlar, ürküp kaçıyorlar. Şaşırtıcı olan şu ki bize çok benziyorlar; ya da biz onlara benziyoruz. Hepimiz aynı ailedeniz, değil mi? Yani canlıyız.

Sevgili Zehra'm, yolladığım resim albümleri pek makbule geçti. Baskıları cicili bicili; sanki müzedeymişim gibi... Görüyorsun ya, artık 'bunları niçin yolluyorsun, parana yazık,' filan demiyorum... Kesene bereket, diyorum... Ama bir daha bana boya gönderme; pahalı boyalar kullanmak hoşuma gitmiyor.

Annen geleceğini söyleyince, ben de İzmir'e geçtim. Şimdi mutfakta çikolatalı pasta yapıyor. Terasta hakkından geleceğiz. Niyazi'nin gözlerinden öperim."

Halan Münevver

13. Bölüm
15 Eylül 2007, Bağ Evi

Üzgün'ün sesiyle uyandım.

Rüya görüyordum. Hasan'la film seyrediyorduk. Annem de vardı. Filmin aydınlık sahnelerinde, perdeden yansıyan ışıkta,

çıplak olduğumu fark edip utanıyordum. Hasan da çıplak mıydı? Hatırlamıyorum.

Sağ yanımı elimle yokladım; boş; Ahmet yanımda değil... Bir süre duvarlara, tavana baktım, 'neredeyim ben?' diye düşündüm.

Bu ürkütücü duyguyu epeydir yaşamıyordum. Dışarıdan Nuri Amca'nın Üzgün'e seslenişini duyunca, nerede olduğumu anladım. Yatakta doğrulup çevreme baktım. Odayı bitpazarına çevirmişim. Yatağın, komodinin üstüne fotoğraflar, tebrik kartları, zarflar saçılmış. Başucumda bir mektup duruyor; okurken uyuyakalmış olmalıyım. Annem halama yazmış...

7 Eylül 1961

"İşte nihayet evceğizime döndüm, Minocuğum. İki haftadır elim kaleme gitmiyordu; ancak bugün yazabiliyorum.

Burada, sizin evin sessiz, huzurlu halinden eser yok. Caddeden sürekli otomobil klaksonları, çocukların, satıcıların bağırış çağırışları duyuluyor. Arka tarafta, apartmanların arasındaki ağaçsız, çiçeksiz, beton bahçeye bakan bir balkonumuz var. Sabahları, abin işe gittikten sonra, Zehra'yla orada oturuyoruz. Ben kahvemi içiyorum, o da resim defterlerini boyuyor...

Sen bu kızı resme bayağı özendirdin, biliyor musun? Bahçe içinde, büyük ev resimleri çiziyor. Sen, pembe-beyaz, çiçekli emprimenle bahçede duruyorsun. Yanında Halime'yle Hasan da var. Ben de varım, dedesi de var. 'Baban niye yok?' diyorum. 'Babam Kore'de,' diyor. Anlayacağın, henüz babamıza bir yer bulamadık.

Onu, gelecek sene okula gönderip göndermemekte kararsız kaldım. Daha bir sene var diyeceksin ama seninki şimdiden pek hevesli... Daha çok küçükmüş gibi geliyor bana. Boyu da uzamadı... Ama asıl sebebi şu ki, babasıyla doya doya vakit geçirsin diyorum.

Hem belki, okul tatillerine bağlı kalmadan arada bir kasabaya geliriz. Hasan'la, Halime'yle iyi anlaşıyorlar... Benim böyle bir çocukluğum olmadı. Kula'da, Antep'te, İzmit'te edindiğim arka-

daşlarım hep uzaktaymışım gibi davrandılar bana. Belki de bilinçsiz olarak ben onları iteledim... Sonradan, yokluklarına alışmak zor olmasın diye... Annem babamla kasaba kasaba, şehir şehir dolaşırken, bir süre, geride kalan arkadaşlarımın yüzlerini hafızamda taşır, sonra unuturdum. Daha doğrusu unutmaya çalışırdım. Abinin, bizi tayin olduğu yerlere götürmemesine belki de bu yüzden göz yumdum; üstelemedim.

Bunları, Zehra doğmadan önce düşünmezdim ben. Ne olacağım, ne yapmalıyım, nasıl mutlu olabilirim? Bütün bu sorular aptalca gelirdi...

Halime'yle Hasan, Zehra'yı koruyorlar; ona kız kardeşleri gibi davranıyorlar. Benim böyle bir koruyanım olmadı hiç; benim kızım çok şanslı.

Seninleyken bunları konuşmuyorduk, değil mi? Birbirimize saçlarımızın ne kadar güzel olduğunu söylüyorduk. O günü hatırlasana! Sen ninenden kalma bir iç çamaşırı giymiştin... Nasıl bir şeydi o? Saten, dantelli, pembe; etek ucundan kirazlar sarkıyordu... Sana bir şey itiraf edeceğim; benim o kadar seksi bir külotum hiç olmadı... Evliliğimin ilk günlerinde, birkaç defa saten bir şeyler giymiştim ama sonra gülünç geldi. Nasılsa bu adam benimle yatıyor diye düşündüm herhalde... Neyse...

Cemil, Genelkurmay'da personel işleriyle ilgili bir daireye tayin edildi. Bunu kendisi de beklemiyordu; Doğu'ya göndereceklerini sanıyordu ama herhalde babanın telkinleriyle siyasetten biraz uzak kaldı da hükümetin gazabından kurtulduk! Şaka tabii... Eski komutanlarından birini dairenin başına getirmişler; tayini o ayarladı.

Bakalım; zaman ne gösterir? En azından birkaç sene birlikte olacağız; buna da şükür... Sonrasını Allah bilir. Artık Kars mı olur, Kore mi olur, Ürdün mü, bilmiyorum...

Bana kalsa, Zehramla beraber sizin bahçede bir ağaç olarak yaşamayı yeğlerim. Burada salonun penceresini bile açamıyorum; uğultu geliyor. Oysa geçen bahar ne güzel çiçek açmıştık, öyle de-

ğil mi? Hıdrellez gecesi, bahçedeki şezlonglara uzanıp gökyüzüne baktığımızı hatırlıyor musun? Sen çalışmak istediğini, kasabadan sıkıldığını söylemiştin. Ben de, 'hemen evlen, bir çocuk yap,' demiştim. Ne kadar kolaycıymışım... Sonra, babanın sana yakıştırdığı Yüzbaşı Osman Bey'i anlatmıştın. Adamın evli olduğunu öğrenince babanın hayal kırıklığına uğramasına şaşırmıştım. Seni gerçekten ille bir askerle mi evlendirmek istiyor?

Ara verip dolaptan Zehra Hanım'a muhallebi getirdim.

Burada zamanın geçtiğinin nasıl farkına varıyorum, biliyor musun? Cemil eve giriyor, Cemil evden çıkıyor. Ama öte yandan, Zehra hiç büyümüyor sanki. Ya da ben onun bir an önce büyümesini, benim yaşamadıklarımı yaşamasını istiyorum.

Ankara'ya geldiğimin üçüncü günü, liseden bir arkadaşım iş teklif etti; Maltepe'de bir muhasebe bürosu açtım, gel çalış, dedi. Abin kabul etmedi...

Bilmiyorum, belki de doğrusu budur. Zehra'yla ilgilenmeliyim, onu yetiştirmeliyim. Bütün bu fırsatları tepmiş olmak, bir gün, sırf bu yüzden kızıma da düşman olur muyum diye düşündürüyor beni.

Abine düşman olamıyorum; bunu beceremiyorum. Aslında kimseye düşman olmak istemiyorum. Dedim ya, senin bahçende bir ağaç olmak istiyorum. Büyürsün, yeşerirsin; kurur, kül olur, toprağa karışırsın. Ne güzel! Ekmek elden, su gölden... Ağrı, acı duymuyorsun, ağır ağır ölüyorsun ama hissetmiyorsun. İnsanın öldüğünü hissetmemesi iyi bir şey midir bilmiyorum ama ağaç olmanın birtakım başka faydaları da vardır herhalde. İş yok, güç yok; yağmur yağdıkça büyüyorsun. Gökyüzünü düşün, dağları düşün, varlığını yokluğunu düşün; yalnızca düşün!

Üç dört hafta evvel, bir pazar günü, avluda oturup konuştuk ya... Bir de ortadaki akasya ağacı, bir de duvarın üstündeki sessiz kediler... Keşke dünyam hep öyle durgun ve huzur verici olsa... O sabah şunu anladım ki, farkında olmadan bir telaşa kapılmı-

şım. Bir kız çocuğu, bir adam ve onların hayatlarını düzene sokan ben! Söylediğin gibi, bensiz yapamayacaklarını düşünmekle hata ediyorum. Ben, babam ve annem olmaksızın birçok şey yaptım; yapabileceğimi öğrendim. Zehra da öğrenebilir...

Ama elimde değil işte. İçimden kendimi ona adamak geliyor; başka türlü davranamıyorum.

Gidip de geri dönmelerin bir tadı vardı. İnsan geri dönünce kendi uydurduğu masallara dönmüş gibi olmalı, öyle değil mi? Fakat olmuyor işte! Abin, bana hep buradaymışım gibi davranıyor. Zehra'ysa hep onu incitmişim gibi... Babasıyla uzaklığının acısını benden çıkarıyor... İşin kötüsü şu ki, artık bu hayata yabancılık çekmiyorum... Bütün bunlar olur diyorum; başıma gelene katlanacağım...

Halbuki çocukluğumda böyle değildi. Ankara'daki teyzemden Kula'daki evimize her dönüşümde heyecanlanırdım. Belki tuhaf gelecek ama eşyaların, tabiatın rengini, şeklini değişmiş bulurdum. Hiçbir şey bıraktığım gibi durmazdı; babam, yabancı bir kokuyla tütsülenmiş gibi gelirdi bana.

Şimdi her şey farklı...

Bu vesileyle çocukluğumu hatırlıyorum.

Büyük evler, büyük salonlar, bahçeler ve mesafeli arkadaşlıklar; benim koyduğum mesafeler... Sizin evde kaldığım iki sene boyunca, o renklere, o duygulara misafir olmuş gibiydim. Gökyüzü hep parlak, hep duru; bağlardaki dut ağacının altı hep serin. Yaz sabahları sokaklar bomboş. Hızla gelip geçen sabah aydınlıkları başımı döndürüyor...

Gümüşleri silen, sedirlerde, koltuklarda sere serpe oturup oyunlar oynayan, iştihayla, bir narı ikiye yarmışsın gibi gülen genç kadın yüzleri hatırlıyorum şimdi. Rahmetli annemin yüzü, komşuların yüzleri... O taneler nasıl dökülürdü, biliyor musun? Seninle benim gülüştüklerimiz gibi... Eylül geldiğinde, taşlıklar, avlular kostik kokardı, ayva reçeli kokardı.

Zehra yaptığı resmi bitirmiş, başını sağa sola eğerek kâğıda bakıyor; seni taklit ediyor.

Küçük bir evimiz var; ben mutlu olmaya çalışıyorum.

Gözlerinden öpüyorum, saçlarını kokluyorum...

Yengecin

Bu bizim küçük evimiz işte! Babamın akşamları kapıyı çaldığı, benim kapıya koştuğum, kollarımı ona açtığım ilk evimiz... Annem, duvarlara halamın suluboyalarını, karakalemlerini asmış. Kediler, komşu kadınların yüzleri, kasabadaki evin bahçesindeki bodur zerdali ağacı, kasımpatılar, akşamsefaları; benim yüzüm, annemin yüzü...

Kitaplığın yanındaki suluboyada biz varız; Halime, Hasan ve ben... Birbirine bitişik üç kafa, neredeyse iç içe geçmiş. Sırıtıyoruz, dişlerimiz ve eksik dişlerimiz görünüyor.

Babam kitap okuyor, gözlüğünün üstünden bakıyor. Annem her zamanki haliyle, anlayışlı, otoriter... Ben donmuşum. Olan bitene inanmıyorum. Sonunda gerçek bir ailem olmuş. İşte kahvaltı ediyoruz; annem, babam ve ben. Az sonra dışarı çıkacağız, Atatürk Orman Çiftliği'ne gideceğiz; hayvanları göreceğiz...

Aynı gün çekilmiş beş fotoğraf var yatağın üstünde. Kimin çektiğini anımsamıyorum. İkisi evin içinde çekilmiş, diğerleri Beşinci Cadde'ye bakan apartmanın bahçesinde.

Her yer kar, her yer beyaz. Ankara ve biz, beyaz ve kaskatı kesilmişiz. Gökyüzü üstümüzden kocaman bir öpücük gibi sarkıyor. Gözlerim hayretle açılmış; yaşadığıma, mutluluğuma hayretle bakıyorum.

Annem fotoğraflardan birinin arkasına şunu yazmış;

"Sevgili Mino, galiba artık bir aile olduk. Bana ve benim canavara iki yıl katlandığın için sana minnettarım."

Canavar karda yürüyor. Annesiyle el ele tutuşmuş; babasına

kartopu atıyor. Annesi, ona bir tanrıçaymış gibi uzaktan bakıyor. Sanki bir düğündeyiz; kendi düğünümüzdeyiz. Üstümüze gül yaprakları yağıyor; kar değil.

Önümdeki suluboyalara bakıyorum...

Uzun, loş bir koridorda, büyük, çıplak ayaklar... Bunlar halamın ayakları. Kara saçlarını avuçlayan iki el; bunlar halamın elleri. Yarım bir yüz gülümsüyor. Bu halam. Onu ilk kez böyle görüyorum. Çıplak; hatta derisi yüzülmüş gibi... Kolları, karnı, göğüsleri, yer yer bıçakla yarılmış...

Bir de nikâh fotoğrafı var; 6 Eylül 1961...

Halam gelinin yanında oturuyor... Kollarını masaya koymuş, dalgın dalgın bakıyor, gülümsüyor. Masanın uzak bir köşesinde, Yüzbaşı Osman Amca'nın yanında, salonun duvarında fotoğrafı olan adam duruyor. Bu kez yüzü daha belirgin... Solgun da değil... Halama doğru bakmış ve gülümsemiş.

Fotoğrafın sol alt köşesinde gotik bir logo: Foto Ekrem...

20 Şubat 1962

"...Geçen yaz, bağlarda iki ay boyunca sizi düşünmüştüm. Niye böyle yaptım, bilmiyorum. Hayatta her şeyin bir sebebi olmalı mı sizce? Ya da biz, hayatlarımızla ilgili sebeplere hâkim miyiz? Bilmiyorum... Bilmemek çok güzel bir şey, biliyor musunuz? Bilmiyorum, bilmiyorum... Çünkü bilmem gerekmiyor... Bildiğim şeyleri de artık bir an önce unutmak istiyorum... Yine ve her zaman sizi düşünmek istiyorum."

Münevver

14. Bölüm
1 Ekim 1961, Kasaba

Menderes'in asıldığı 17 Eylül gününü saymazsak, dün geceye kadar her gün film gösterdik. Birkaç defa yağmur yağdı ama ahali artık alışmıştı; tehlikeli günlerde şemsiyeleriyle geliyorlardı. Biz de, makinenin üstüne askeriyenin çadır bezlerinden bir tente uydurmuştuk.

Bir de çırak bulmuştum kendime... Ortaokulu yeni bitirmiş, Zeki diye bir çocuk... İsmiyle müsemma... Önceleri, birkaç adım arkamda durup yaptıklarımı izliyordu. Sonradan sokuldu; "Nasıl yapıyorsun amca, makine nasıl çalışıyor?" diye sormaya başladı. Baktım ilgi gösteriyor, öğretmeye başladım. Bir ay kadar yanımdan ayrılmadı. Film takmayı, film bağlamayı öğrendi. Sonra, ailesiyle beraber bağlara göçtü.

Tabii, hiç mesele yaşamadığımız da söylenemez... Sinema perdemizin altındaki bakkal dükkânıyla, tam ortasındaki küçük hela penceresine bir türlü çözüm bulamadık. Dükkân dediğim, in gibi, mezar gibi bir yer. İhtiyarın biri oyuncak, şeker, sigara, kibrit satıyor. Satsın, bir şey değil ama film gösterdiğimiz günlerde işimizi bitirene kadar açık tutuyor dükkânı. Ne yapsın, ekmek parası; o kadar insanı bir arada görsem, belki ben de aynı şeyi yapardım. Fakat film devam ederken, dükkânda idare lambası yakmasına bir türlü engel olamadık. Bununla da kalmıyor, filmlerin başından ve sonundan onar dakikayı yiyordu. Başlamadan önce, ışığı kapatsın diye haber yolluyordum ama oralı olmuyordu. Üstte film oynuyor, altta bizim ihtiyar Karagöz... Neden sonra kapatıyor ya, bu defa da idare lambasını yakıyordu. Üstüne varamıyordum; nazik, güleç bir adamcağız... İkaz ettiğimde gülümseyip, "aman canım, bu kadar da ciddiye almayın bu işi," diyordu.

Belediye Reisi'nin hela penceresini de unutmamak lazım... Küçük bir pencere ama ışığı kuvvetli... Yaz başında rica edip yağlıboyayla beyaza boyattıysak da, çocuklar bir hafta sonra camı kırdılar; yeni cam takıldıktan sonra boyatmayı ihmal ettik. Ne yapalım, Reis'in üç küçük oğlu var; film vakti işemeyin diyemeyiz ki çocuklara. Bu bir şey değil, arada bir kafalarını da çıkarıyorlardı pencereden. Anna Karenina tam elini alnına koymuş, cezbeye kapılmış bir halde iç çekerken, veletlerden birinin kafası Karenina'nın burnunun içinden fırlayıveriyordu.

Buranın insanları tuhaf yaradılışlı... Bunlardan şikâyet ettiğimde gülümseyip, "boş ver yahu," diyorlar. Belki de haklılar. Çocukların işemesi mi daha önemli, Anna Karenina'nın hayatından öğreneceklerimiz mi? Bunu ölçecek terazi henüz icat edilmedi.

Ağustos başlarıydı.

Otel sahibi İhsan Bey, bir gece yarısı gümbür gümbür kapımı çaldı. Daha uyumamıştım, koltuğa uzanmış kitap okuyor, zaman

zaman kitabı bırakıp tavana bakarak Münevver'in yüzünü gözümün önüne getirmeye çalışıyordum.

Kapıyı açınca, İhsan Bey'i kan ter içinde karşımda buldum. Bir şeyler anlatmaya çalışıyordu ama heyecandan iki kelimeyi uç uca ekleyemiyordu. İçeri alıp koltuğa oturttum, eline bir bardak su tutuşturdum.

"Allah razı olsun, Cahit Bey," dedi ve anlatmaya başladı.

Oğlu Ömer, sonunda Ödemişli kızı kaçırmış, kasabaya getirmişti. Şimdi oteldeydiler ama orada uzun süre kalamazlardı; kızın ailesi, polisi, jandarmayı Ömer'in peşine takmış olabilirdi.

Vaziyeti anlaşılır buldum. İhsan Bey yataklık istiyordu benden. İki genci birkaç gün misafir edecek, halvet olmalarını sağlayacaktım... Sevaptı...

"Kaç gün kalacaklar," diye sordum.

"Üç güncük," dedi.

O gece çocuklar bende kaldılar. Onlara yatağımı verdim; kendim de salondaki koltukta yattım. Sabaha kadar uyumadılar; beni de uyutmadılar.

Yaşadığım ruhsal çalkantının içinde, çocuklarımın ve Meral'in uzağında, küçük akıl kayığım fırtınada ceviz kabuğu gibi sallanırken, bir de bu geldi başıma...

Ertesi gün, müzeye gitmeden önce İhsan Bey'e uğradım.

"Ben, çocuklar gidene kadar otelde kalacağım," dedim.

"Rahatsız mı ettiler, Cahit Bey?" dedi.

"Hayır," dedim, "onlar rahatsız olmasın diye düşündüm."

Öğleyin Yüzbaşı Osman Bey'e gidip olan biteni anlattım. Hemen jandarmayı aradı. Ömer hakkında yakalama emri çıkardıklarını öğrenince, 'boş verin, uğraşmayın,' deyip meseleyi kapattı.

Bu olaydan sonra, birkaç haftam, doğru kararlar verebilmek hakkında düşünerek geçti. Ben de bu çocuklar gibi mi yaşamalıydım acaba? Tombalak komşu kızı Nermin'le dünya evine girseydim fena mı olurdu?

Peki, şimdi ne değişti? Münevver hâlâ yakın bir kıyı gibi işte! Bir gayretle fırtınadan kurtulup, kayığımı onun sahiline atabilirim. İnsan, geç yaşlarında da nasıl mutlu olunacağını bilseydi ya da mutsuzluk pahasına cesur olabilseydi ne iyi olurdu.

On beş yaşındayken kendime sorduğum sorularla ilerde bir daha karşılaşacağım aklımın ucundan geçmezdi. Kim bilir, altmışıma gelince bir defa daha yoklarlar; yine noktası, virgülü değişmemiş bir halde... Acaba hata mı yaptım? Acaba nasıl mutlu olunacağını biliyor muyum? İşin garibi, on beş yaşımdayken bunlara cevap vermek çok kolaydı. Şimdi, bunca şey öğrendikten sonra, kendimi bile tanıyamıyor olmanın cehaleti içindeyim.

Münevver ve ailesi, temmuz başında bağlara taşınınca, elsiz ayaksız kalmış gibi oldum. Geceleri, beyaz perdenin karşısında oturanların arasında, gözlerim hep onu aradı. Kendimi tarif etmeyi beceremiyordum artık. *"Ben evli bir adamım, ben âşık bir adamım, ben neyim?"*

Eylüle kadar sürdü bu durum. Kendimi cezalandırmak ister gibi Herr Gnobel'in raporlarına, günübirlik köy gezilerine sarıldım. Buna rağmen, geceleri film gösterdikten sonra eve döndüğümde, çalışmanın hiçbir işe yaramadığını görüyordum.

Bir oyun gibi başlayan bu şeyin, evvelsi hafta, bir nikâh töreninde içimi acıtan bir hayat gerçeğine dönüşmesi karşısında, bir bebek gibi çaresiz kaldım.

O gün, Yüzbaşı Osman Bey'in iki teğmeninden biri evlendi. Teğmenin nikâh şahidi Osman Bey'di, gelininki de Münevver.

Masada otururken, gözlerini hiç ayırmadan bana baktı. Ben de, bir meydan okuyuşa cevap verir gibi ona baktım. İkimiz de kaçamıyorduk; birbirimize doğru çekiliyorduk. Tuhaf bir duyguyla, o an, onun için her şeyi yapabileceğimi düşündüm. Uçurumdan atlamayı, sevinç içinde, coşkuyla atlamayı düşündüm... Işığının ruhumda uyandırdığı derin etkiye teslim oldum.

Ertesi geceki film gösterimizde, yanımızda kimsenin olmadığı kısacık bir anda, "Çocuklarınızı niye getirmediniz, kasabamız yaşanacak bir yer değil mi yoksa?" dedi.

Cevap veremedim, tutuldum. Ben bu kıza cevap veremiyorum...

Çocuklarımdan bahsetmesi garibime gitti. Sonra, kasabada ne kadar kalacağımı sordu. Ben de, "Bilmiyorum, muvakkat görevimin bitmesini bekliyorum," dedim. Gülümsedi. Çantasından bir dosya çıkarıp bana verdi.

"Burada birkaç karakalem resmim var," dedi, "film seyredenlerin yüzlerini çizdim..."

"Bunları bana mı veriyorsunuz?" dedim.

"Evet, siz de bana kitap vermiştiniz, unuttunuz mu?"

Sonra vaktimiz doldu; yeğeni Zehra, Zehra'nın arkadaşları, Osman Bey'in karısıyla çocukları yanımıza geldiler. Dosyayı, saklar gibi makara kutusuna koydum. Eve dönünce koltuğa uzanıp açtığımda, kâğıtların arasından kuru bir kasımpatı düştü.

Karanlıkta perdeye bakan kadınları ve çocukları çizmişti. Merakla bakan yüzler; çocukların omuzlarında, saçlarında gezinen eller; uykulu gözler, birden yanındakine dönüp gülümsemiş bir genç kız...

Bu işten pek anlamam. Bir Roma parasına ya da bir Çepni gelinliğine bakarak, haklarında pek çok şey söyleyebilirim ama bir resim hakkında iki kelime et deseler gıkım çıkmaz. Fakat Münevver'in çizdikleri hoşuma gitti. Ertesi gece karşılaştığımızda, çocukluğundan beri resim yaptığını söyledi. Suluboya, karakalem, guaş...

Yorgo'ya bir mektup yazıp zarfın içine para koydum. "Bana acilen büyük ressamların albümlerinden gönder! Burada bir arkadaşım var, resim yapıyor," dedim. "Karanlıkta perdeye bakan çocukların merakını öyle güzel çizmiş ki, üç aydır onları izlememe rağmen, bu merakın anlatılabilir bir şey olduğu aklımdan geçmediği için kendi kendime kızdım..."

Bir de, aklıma Herr Gnobel'in kazılardan çıkardığı materyaller geldi. Yazdığı raporlara, bunların birebir desenlerini de ekliyordu Gnobel. Desenleri Albert çiziyordu ama bu işte pek başarılı olduğu söylenemezdi.

Geçende kendisine konuyu açtım; Münevver Hanım'ın karakalem çalışmalarını gösterdim. Herhalde, kafasında hemen Albert'in desenleriyle karşılaştırmış olmalı ki, adamcağızın yüzü güldü.

"Çok güzel, çok güzel," dedi yarım yamalak Türkçesiyle. "Tanışalım, kabul ederse haftada bir kazı yerine gelsin, çizimlere başlasın! Kazı bitip materyalleri buraya taşıdığımızda da müzeye gelir gider."

Desen başına, kendi ödeneğinden az bir miktar para da verecekti. Tek sorun, Münevver Hanım'a bunu kabul ettirmekti...

Kasabadaki işimin bitmesini, İzmir Arkeoloji'ye dönmeyi artık hiç istemiyorum. Burada, böyle, çaresiz bir halde kalayım!

Gerçi, kalırsam, önümüzdeki yaz film gösteremeyeceğim...

Reis Bey, geçen hafta, evini yıktırıp bir benzin istasyonu yaptıracağını söyledi. Ruhsat, izin, her şeyi halletmiş; yıkıma hemen başlanacakmış. Zaten, Yüzbaşı Osman da Giresun'a gidiyor; levazım desteğimi de kaybediyorum.

Ama yine de, "Öyleyse yeni bir sinema duvarı buluruz," dedim Reis'e.

Oralı olmadı, kaş göz oynattı. Üsteleyince de, dilinin altından baklayı çıkarıverdi. Meğer zat-ı muhterem, Cumhuriyet Meydanı'ndaki Taşhan'ı vakıflardan kırk dokuz yıllığına kiralamış; avlusunu yazlık sinema yapacakmış.

Önce Reis'in açıkgözlüğüne kızdım ama sonradan hak verdim. Taşhan yüz elli yıllık bir bina. Mehmet Ali Bey'le birkaç defa gidip üst kattaki odalara bakmış, ahşap oymaların fotoğraflarını çekmiştik. Hatta bunların bir kısmını bakanlıkta çalışan bir sınıf arkadaşıma yollamış, restorasyon için bir şeyler yapılıp yapılama-

yacağını sormuştum ama cevap bile alamamıştım. Sinema yapılırsa, hiç olmazsa avlu pazarcıların katırlarından, güvercincilerin kümeslerinden, velhasıl ahırlıktan ve o ağır kokudan kurtulur.

Reis'e "İlerde belki restore edilir," dediğimde, hizmet aşkıyla yanıp tutuşan fâzıl bir eda ile yüzüme bakıp, "Vatandaşın medeni şartlarda film seyretmesi daha mühim," diye cevap verdi. Daha fazla ısrar edip, "Taşhan'ı imar edelim, medeniyeti yıkalım," demiş gibi bir duruma düşmemek için sustum. Bu tür adamlarla konuşmayı herhalde öğrenemeyeceğim. Siyasetten ve paradan başka bir dil bilmiyorlar.

Dün gece son filmimizi gösterdik...

Meydan pek şenlikliydi. Kasabanın kurtuluş günü münasebetiyle fener alayı düzenlendi. Osman Bey'in taburu, öğrenciler, ellerinde meşalelerle yürüyüp marşlar söylediler. Ahali onları seyredip alkışladı.

Törenden sonra bir film gösterdik. Osman Bey toz içinde iki kutu getirmişti; "Vurun Kahpeye..." Yenisi değil, eskisi. Kopya o hale gelmiş ki, beş dakikada bir koptu ama idare ettim. Ahali, filmin sonunda bir alkış tutturdu; alkışlamayı seviyorlar... Herhalde kendi hislerini alkışladılar diye düşündüm. Beni ya da Lütfü Ömer Bey'i alkışlayacak değiller ya!

Bir ara, filmin heyecanlı bir yerinde, herkes perdeye bakarken, yanıma biri yaklaştı. Daha önce Münevver'in yanında gördüğüm bir kadındı bu... Elini uzatıp avucumun içine bir kitap bıraktı ve "Münevver Hanım yolladı," deyip hızla uzaklaştı. Madam Bovary...

Kitabı şöyle bir karıştırınca, sayfaların arasında bir kâğıt olduğunu gördüm.

Eve kadar zor sabrettim. Yanımda Yüzbaşı olmasa, kâğıdı bir sokak lambasının altında okuyacaktım.

Kısa bir mektup yazmıştı Münevver:

"Müzeden biri geldi ve bir iş teklifinde bulundu... Kabul ediyorum... Siz bana bir kitap verdiniz ya... Ben de size yaptığım resimleri vermiştim hani; karşılıklı kabul etmiştik. Öyle bir şey... Evli olduğunuzu biliyorum, iki çocuğunuz varmış; Allah bağışlasın.

Siz aklıma gelince, hayatım artık bir şeye benzeyecek ama neye diye düşünüyorum. Lütfen bir yere gitmeyin; film makinesinin başında öyle kalın! El fenerinin ışığında aydınlanan yüzünüzü her gece seyredeyim."

4 Mayıs 2002

"...Bu resimleri niye yaptığımı bilmiyorum? Ben bir kadınım ve tanıdığım kadın ressam yok! O zaman, bu resimleri niye yapıyorum?"

Halan Münevver

15. Bölüm
16 Eylül 2007, Bağ Evi

Yataktan çıkınca ilk işim Niyazi'ye telefon etmek oldu. Doğrusu, ona ne diyeceğimi bilmiyordum. Dün geceden beri, Ahmet'le görüştükten sonra hep bunu düşündüm. Bu yaşta bir çocuğun elbette sevgilisi olacak. Çok gerekli değil tabii... Ama olacak... Baba olmak da isteyecek; bu da anlaşılır bir şey... Ve bu da çok gerekli değil...

Sofya'ya gitmeden önce, olanlardan haberdar olduğumu, ne yaparsa yapsın arkasında durduğumu bilmesini istiyordum.

Sesimi ayarladım, içimi yumuşattım, derin bir nefes aldım. Ama başaramadım.

"Anne, nasılsın?" dediği anda, "Sen bunu nasıl yapabilirsin, nasıl?" diye bağırmaya başladım.

Kullandığım kelimelerin çoğunu hatırlamıyorum ama elâlemin kızını kirletmekten utanıp utanmadığını bile sormuş olabilirim. Konuşmasına fırsat vermedim. Arada bir, "bir dakika anne, lütfen anne, havaalanındayım, konuşamıyorum," deyip sözümü kesme-

ye çalışıyordu. En can alıcı cümlem de şuydu: "Biz seni böyle mi yetiştirdik?"

Bunu niye yaptım, bilmiyorum. Onun adına korkmak, onun adına kaybolmak, onun adına yaşamak bana mı düşer? Yıllardır yanımdan yavaş yavaş uzaklaşıyor zaten.

Ama öte yandan; daha çok küçük...

Telefonu kapatınca onun için değil, kendim için korktuğumu anladım. Bahçeye inerken, merdivenlerde, neden bir çocuk daha yapmadığımı düşündüm. Niyazi'yi hemen bir daha aradım ama açmadı. Mesaj yazdım:

"Seni seviyorum..."

Bu ona yeter...

Gülizar Teyze, bahçede mükellef bir kahvaltı hazırlamış... Domatesler domates kokuyor, biberler biber. Yumurtalar küçücük ama göbekleri yeni doğmuş gün gibi turuncu.

Nuri Amca, sabaha karşı bıraktığım sandalyede oturuyor. Yakın gözlüklerini takmış, dizine tel örgüden bir kümes kapısı yatırmış; tamir ediyor.

Beni görünce işini bırakıp gülümsedi.

"Günaydın," dedim.

"Maşallah, iyi uyandın," dedi, "öğleye kadar uyursun diyordum."

Onun niye az uyuduğunu galiba anladım. Burada insan ne kadar az uyursa uyusun, dinlenmiş uyanıyor.

Gülizar Teyze çaylarımızı koyuyor.

"Sabah Halime'ye telefon ettim, selam söyledi," diyor.

Sonra, bir törendeymişiz gibi dikkatle masanın üstündekilere bakıyor. Bu töreni kazı yaptığımız köylerden biliyorum. Az sonra, masadakiler tek tek tanıtılacak. Şu lorlu biber, tadına mutlaka bakmalıyım... Şu gül reçeli, şu da sakız; Ankara'da bunları bulamam! Bir tasın içi zeytinyağı dolu; üstüne taze nane kıyılmış; ekmeğimi banmazsam gücenir.

Törenin gereklerini iştahla yerine getiriyorum.

"Bu kadar şeye gerek yoktu, Gülizar Teyze; zahmet etmişsin..."

"Hiç olur mu? Ne zahmeti?"

Nuri Amca, yıllardır, yüzlerce kez duyduğu bu tören sözlerini, bıyık altından gülerek dinliyor, çayını yudumluyor.

Hepsinden tadıyorum. Törenin gereklerinden biri de bu... Gülizar Teyze mutlu oluyor. Çatalı tutuşumu, lokmamı ağzıma götürüşümü, çiğnememi izliyor. "Hah, işte böyle yemelisin," diyor sanki; "günlerdir yememiş gibi, bir daha bulamayacakmış gibi..."

Onu mutlu etmeyeceğim de kimi mutlu edeceğim?

Halime'nin çocuklarından konuşmaya başlıyoruz.

"Bu kadar geç evlenmeseydi iki çocuk daha yapardı," diyor. "Kimseleri beğenmedi ki? Gitti bir doğuluyla evlendi."

Nuri Amca, gözlüklerinin üstünden ters ters bakıyor ona; a'ları uzatarak uyarıyor:

"Gülizar, Gülizar... Bu işin doğusu batısı mı var?"

Üzgün, Nuri Amca'nın ses tonundan rahatsız oluyor; başını kaldırıp homurdanıyor.

Doğrusu, bu tartışmaya karışmak istemiyorum. Konuyu değiştirmem gerekiyor.

"Halam ne zaman İzmir'e yerleşti, Nuri Amca," diyorum.

Çay bardağını masaya bırakıyor.

"61 Ağustos'unda, annenle sen Ankara'ya gittiniz... Baban, rahmetli, Kore'den yeni dönmüştü galiba... Sonra, kasım başlarıydı, biz bağlardan kasabaya göçmek üzereydik... Halanla deden, bir ay önce kasabaya dönmüşlerdi... Bir gece, Nevres Abi'yle deden, kasabadaki evin bahçesinde çok rakı içmişler. Rahmetli Zeki, on dakikada bir babasını almak için gelip gitmiş."

"Zeki Abi öldü mü?"

"Sorma... O da ayrı bir hikâyedir... Şimdi, kitap okuyorum ya... Zeki'yi mekiyi yazmaya aklım yetse roman olur."

Susup önüne baktı. Gülizar Teyze çaylarımızı tazelerken derin bir iç çekti.

"Gecenin bir yarısında halan Nevres Abi'yi gönderip dedeni yatırmış... Kendi de yatmış. Sonra bahçeden gelen bir gürültüyle uyanmış. Çıktığında, deden taşlığın üstüne uzanmış, yatıyormuş. Önce sarhoşluktandır demiş; omuzlayıp içeri götürmeye kalkışmış. Götürememiş tabii; halanı biliyorsun, buğday sapı gibi sıska bir çocuktu... Sonra dedenin alnında kan görmüş de düştüğünü anlamış, telaşlanmış. O zamanlar telefon falan nerde? Biz de çocuklarla bağdayız, hiçbir şeyden haberimiz yok... Gitmiş Zeki'yi uyandırmış... Zeki cevval çocuktu; meydana koşup taksi getirmiş, dedeni hastaneye kaldırmışlar. O sıralar, hastanede Hacivat gibi, geveze bir doktor var... Zaten hastane de hastane değildi ya... Halan, dedeni de, Zeki'yi de aynı taksiye bindirip İzmir'e götürmüş... Zeki, ertesi akşam döndü kasabaya, bağlara gelip beni buldu, her şeyi anlattı... Atladım, İzmir'e, Devlet Hastanesi'ne gittim... Halan üç hafta dedene refakat etti. Ben de bir asker arkadaşımın evinde kaldım; gündüzleri hastaneye gittim... Kötü günlerdi... Münevver Hanım çırpınıp durdu... Sonra, baban geldi Ankara'dan... Akşamına döndü; işleri var tabii... Dedene hortumlar bağlamışlardı. Hastalığın ne olduğunu bilemediler önce. Üç hafta sonra kanser dediler, tedavi edeceğiz dediler... Halan, rahmetli, beni bir köşeye çekti... 'Ben babam iyileşene kadar burada kalacağım,' dedi. 'Siz çocuklarla avludaki ev bitene kadar bizim evde, kasabada kalın... Tarla işlerini de aksatma, pamukları sat, parasını bankaya, kendi hesabına yatır,' dedi...

"Deden, bahçede bize bir ev yaptırıyordu... Duvarı, çatısı filan iki ayda bitmişti; doğraması kalmıştı... Halan öyle deyince, ben kasabaya döndüm; işlere sarıldım... Fakat işten de anlamıyorum ki... Tamam, pamuklar zaten balyalanmış, yığılmış ama ben daha evvel tüccarla ya da kooperatifle hiç muhatap olmamışım... Neyse...

"Sonra, dedenin tedavisi başladı işte! Halan İzmir'de, Halil Rıfat'ta küçük bir ev kiraladı; çatı katı... Deden, aralık başında vefat etti... Halan da bir daha geri dönmedi; İzmir'de kaldı. Ta seksen yılına kadar... Arada birkaç günlüğüne gelirdi... Resim yapmaya başlamıştı; İzmir'de bir atölyeye gidiyordu. Ben resim filan bilmem ama ona iyi geliyordu herhalde... Bazen İzmir'deki evine giderdim, danışırdım. Gülizar da giderdi... Öyle... Sonra, darbeden az evvel çıktı bağlara geldi... 'Ben artık yaz kış burada kalacağım,' dedi. Hasan sağdı, hapishaneye düşmemişti daha."

Çayı soğumuştu. Bunu düşündüğüm anda, Gülizar Teyze onun çay bardağını alıp bir saksıya boşalttı; yenisini koydu.

"Nur içinde yatsın," dedi.

Nuri Amca ayağa kalktı. Hâlâ bir şey yiyip yemediğimi kontrol eder gibi ellerime baktı.

"Kahvaltın bittiyse Üzgün'ü serbest bırakacağım," dedi.

Ellerimi açtım.

"Kahvaltı çok güzeldi," dedim.

Her şey çok güzel... Kapıyı saran yaban gülleri duvara kol atmışlar. Pembe, beyaz, kırmızı; renkler iç içe geçmiş.

Üzgün zincirinden kurtulunca, önce bana koştu. Ön patilerini dizlerime dayayıp koca diliyle yüzümü yaladı...

"Zeki Abi ne zaman öldü?" dedim, Nuri Amca'ya.

Yeniden karşıma oturdu.

"Hanım, bir sigara içebilir miyim?" dedi Gülizar'ına.

Gülizar Teyze, eliyle, ne halt edersen et anlamına gelebilecek bir hareket yaptı.

Nuri Amca, sabaha karşı masada bıraktığımız paketten bir sigara alıp yaktı. Dumanı, içine çekmeden dışarı üfledi.

"Bu çocuklar gençtir, cahildir diye, söylediklerine hiç kulak asmadık," dedi. "Halbuki cahil olan bizdik... İnsan ne yaşadıysa gençliğinde yaşıyor. Gençken daha verimli düşünüyor, daha adaletli oluyor. Sonradan her şeye alışıyoruz; haksızlığa, hu-

kuksuzluğa... Zeki çok iyi, çok akıllı bir çocuktu... Nevres Abi, Bulgaristan'da radyo teknisyenliği okumuş... Konu komşunun radyolarını tamir ederdi... Ama aslına bakarsan, radyoları Zeki tamir ediyordu... Altmış sekiz yılında, makine mühendisi olmak için İstanbul'a gitti. Hepimiz çok sevindik tabii... Kasabadan üniversiteye giden ilk genç oydu... Bizim Halime'yle de düğünlerde filan bakışırmış bunlar..."

Nuri Amca, bunu gülümseyerek ve Gülizar Teyze'ye bakarak söylemişti. Gülizar Teyze bu bakıştan hiç etkilenmemiş gibi üzüm tabağına el attı.

"Biraz üzüm ye!" dedi bana.

Biraz üzüm yedim.

"Anladığım kadarıyla bizimki yüz vermiyormuş," diye sürdürdü Nuri Abi. "Sonra çocuk okumaya gitti işte! Yaz aylarında, kasabada arada bir görürdüm... Giderken tüysüz bir delikanlıydı. Altı ay sonra, posbıyıklı bir Dev-Gençli olarak geri döndü... O zamanlar Dev-Genç vardı, değil mi?"

"Evet," dedim, gülerek.

Nuri Amca'nın Dev-Genç'i filan biliyor olmasına şaşırmıştım.

Ne düşündüğümü anlamış gibi, "Ben de bunları sonradan, kitap okudukça öğrendim," dedi. "Şimdi, bir avuç çocuktular, anarşisttiler filan diyorlar ya, kulak asma! Bu kadar haksızlık varken, ya ne olacaklardı? O yıllarda, sokakta yürüyüşleriyle bile örnek çocuklardı...

"Altmış dokuz kışında, İstanbul'dan arkadaşlarını getirmiş bu... Karayollarında mevsimlik işçi olarak çalışmaya başlamışlar... Tabii, çalışmalarının amacı para kazanmak filan değil; köylüleri Dev-Gençli yapmak... Hasan da böyleydi, biliyorsun; parayla marayla işi olmazdı... Sonra Belediye Reisi girdi devreye... Adalet Partisi'nin en azılı zamanları... Reis, bu çocukları işten attırdığı gibi, bir de hepsini komünist diye tutuklattı... Kasabada herkes her şeyi biliyor, herkes birbirini tanıyor ama sesini çıkarmıyor...

Reis'in meydanda bir evi vardı; evin duvarında film gösterilirdi, hatırlıyor musun? İşte o Reis, Zeki'nin babasını, Nevres Abi'yi de içeri attırdı... Kasabadaki her evde, günlerce, bu baba oğul iki komünistle, kandırdıkları köylüler konuşuldu. Bulgar komünizminden kaçmış zavallı Nevres Abi'yi, komünist radyoları dinlemekle suçlayıp üç gün dövdüler. Adam radyo tamircisi ya, telsiz kullanıyor, Bulgar komünistleriyle haberleşiyor diye söylenti yaydılar. Münevver Hanım bunu duyunca deliye döndü; Zeki'yi de, Nevres Abi'yi de çok severdi... Ankara'ya, annene telgraf çekmiş, bir şey yapsın diye; babanla konuşmuyorlardı, biliyorsun... Nevres Abi'yi bir hafta hapishanede tutup bıraktılar ama Zeki'yle arkadaşları epeyce içerde kaldılar... Münevver Hanım bana haber gönderdi. Çocuğu yalnız bırakmayın, ihtiyaçlarını giderin, kitap götürün, dedi. Ben de elimden geleni yaptım...

"Bu çocukların arkadaşlığı da güzeldi... Bunlar hapishaneye düşünce mahkûmlar da ayağa kalkmış; komünistler geldi, biz bunları istemeyiz diye... Hepsi eli bıçaklı adamlar, yakın kasabaların belalıları... Zeki'nin bir arkadaşı vardı; kasap... Kasabanın tanınmış ailelerinden, babayiğit, yapılı bir çocuk... Zeki içeri girdikten bir hafta sonra, bir gece yarısı, meydandaki dükkânlardan birinin camını kırıp kendini tutuklattırdı... O belalılara bir hafta görünüp çıktı. Böyle arkadaşlardı...

"Reis Bey'in yaptıkları bununla da kalmıyor tabii... O bahar mı, bir sonraki bahar mı, bir öğretmen yürüyüşü yapılmıştı. Ben de sonradan öğrendim; aslında bu yürüyüşler her yerde yapılıyormuş... Ama Reis Bey, ne yapıp edip bunu bir ırz düşmanlığı olarak gösterdi. Neymiş? Dağ köylerinden birinde, bir ilkokul öğretmeni, öğrencilerinden birine tecavüz etmişmiş... Ahali, meydanda toplananların etrafını sardı. Manisa'dan iki otobüs polis geldi; öğretmenleri yaka paça içeri attılar... Zeki de aralarındaydı... İşçi Partisi taşlandı; binanın camlarını indirdiler. Karakolun önünde, bütün gece bağırıp çağırdılar... Ellerinde meşaleler, bayraklar...

"Bayağı korkmuştuk o zaman; böyle şeylere alışık değiliz ki... Bu defa Münevver Hanım'a da haber vermedim. Ama duymuş... Niye haber vermedim diye bana kızdı... Ertesi gün kasabaya geldi. Karakola gitti, kaymakama gitti, her yere gitti. Akşam da İşçi Partisi binasına uğrayıp üye olmuş...

"Yetmiş beşten sonra, Zeki'yi uzun yıllar görmedim... Babasının cenazesinde bile görmedim... Hapishanedeymiş diye duyardık. Darbeden bir süre sonra kasabaya döndü... Senelerce hapis yatmış. Böyle, serçe parmağım kadar kalmış çocuk. Geceleyin sokaklarda divane gibi dolaşır, kendi kendine konuşurdu... Bir gün kahvede yanıma geldi. Hasan'ın hapse girdiğini duymuş; geçmiş olsun, dedi. Sonra garip şeyler anlattı; herhalde artık aklına hükmedemiyordu... Sonra, evde ölüsünü buldular... Bel kemeriyle kendini asmış... Neler çektiğini bilmiyoruz ki..."

Sustu. Çayından bir yudum içti.

"Masal gibi değil mi?" dedi. "Sonrasını biliyorsun işte; ateş yakınımıza düştü..."

Kapıyı saran yaban güllerine baktım.

Demek halam Türkiye İşçi Partisi'ne üye olmuş.

4 Kasım 1961

"...Bugünlerde yalnızca mumçiçeğimle ilgileniyorum. Zehra'yla sen gittikten sonra hiç üzülmedim. Çünkü âşık olduğuma karar verdim... Ben verdim; yani buna karar verilebiliyor... Hatta ona bir mektup gönderdim... Bundan çok utanıyorum şimdi...

Mumçiçeğimle niye ilgileniyorum, biliyor musun? Yalnız kalırım diye... Bir gün yalnız kalırım diye o çiçeğe yatırım yapıyorum. Şimdilik derdimi anlıyor; güzel kokuyor. Seni ve o küçük çocuğunu seviyorum.

Gözlerini öpüyorum."

Mino'n

16. Bölüm
16 Eylül 2007, Hastane

Ankara'ya döndükten sonra, ekim başına kadar halana üç mektup yazdım. Hiçbirine cevap vermedi. Bir şeyler olduğunu hissetmiştim; böyle yapmazdı. Yazamasa bile postaneye gider, telgraf çekerdi.

Ne acısını ne de sevincini içinde tutan biriydi. Anlatacak bir şey bulamazsa, ortancaların çiçek açışını, incir ağacının yapraklanışını, bahçedeki kedileri yazardı. Dedeni ve kendini birkaç lafla geçiştirir, kelime oyunlarıyla, akıl oyunlarıyla sayfalar doldururdu.

Aramızda gizli saklı yoktu. Babandan nefret ettiğini bile açıkça söylerdi bana. Bir defasında, "artık onunla işim kalmadı," demiş, bir daha da ondan hiç söz açmamıştı. Ne mektuplarında, ne de yüz yüze... Bu, küskünlük filan değildi. Söylediği gibi, 'işi kalmamıştı.' Hiçbir şey diyememiştim. Hele, "O senin abin; insan abisi hakkında böyle şeyler konuşur mu," demeye filan hiç kalkışmamıştım. Sonra, kasım başında ondan bir mektup geldi. Eskisi gibi uzun yazmamıştı. İki gün sonra, bir mektup daha geldi:

"...Kulaklarımı aç yengecim. Beni dinle; ben âşık oldum... Çok az şey söyleyeceğim; çünkü ben âşık oldum... Gece yarısında, Beyoba Dağı'nda yalnız kalmış bir domuz yavrusu gibiyim; ailem beni terk etmiş... Babam beni vuracak, abim beni vuracak. Çok da umurumdaydı! Aynaya bakıp yüz detayları çiziyorum. Ben daha çok gencim, biliyor musun? Bugün yirmi beş yaşıma bastım. Sen Eylül renklerini bilir misin? Onlara basar gibi bastım. Renklere basınca değişirler; bunu bilir misin? Örneğin benim üstüme biri basarsa cağırtlak rengi olurum. Bir yaprağa basarsan, o yaprak hışırt rengi olur... Gözlerimi alabildiğime açıyorum; bunları göreyim diye... Peki, görebiliyor muyum? Hayır! Çünkü ben ne rengiyim? Şu sıralar aşk rengiyim... Daha fazla malumat veremiyorum. Koyu çaylar içiyorum, olmuyor. Geçende, gecenin bir vakti babamın likörlerinden içtim. Misafir odasındaki dolapta saklıyor onları. Dört şişeden birer kadehçik... Yarım su bardağı da votka. Bahçede turunç ağacı var ya. Bir işe yaramazlar. Annem sağken reçelini yapardı. Ben asla yapmayacağım. Sularını sıktım, votkaya ekledim; nefis... Kafayı bulmuşum!"

Meraklanmıştım... Münevver farklı biriydi. Nasıl bir adama âşık olduğu hakkında hiçbir ipucu vermemişti. Bildiğim kadarıyla, kasabada onu anlayacak, daha doğrusu ona katlanabilecek biri yoktu. O kadar iyi anlaştığımız halde, bazen beni bile yorardı.

Yormak dediysem şöyle; onu anlayamazdım. Niye güldüğünü, niye ağladığını anlayamazdım. Bizim dünyamızdan daha başka bir yerde yaşıyordu sanki. En çok sevdiği sen ve bendim ama çoğu zaman bize de yabancıymışız gibi davranırdı. Bu, üzücü bir şey değildi. Bizlerin kıymet verdiği şeyleri mühimsemediğinin üstünü inceliğiyle, sevgisiyle, gülüşüyle örterdi. Bazen, bir bluzla, bahçede saatlerce yağmur altında oturur, çay içer, defterinin üstüne eğilip bir şeyler karalardı. Bir defasında, "Bunu niye yapıyorsun?" demiştim; "Hoşuma gidiyor; içimdekinin hoşuna gidiyor" diye cevap vermişti. İçindeki... İşte bunu kimse bilmiyor...

Yaptığı resimlere bile değer vermezdi.

"Ben bunu alıyorum, Mino," derdim.

Elimdeki resme şöyle bir bakar, dudak büker ve hemen vedalaşırdı.

"Tabii ki alabilirsin... Ama bir gün sana vermek istemeyeceğim bir resim yapacağım..."

Halanın nasıl düşündüğünü tam olarak hiçbir zaman anlayamadım. Küçük bir kasabada, yaşlı bir adamla büyümekten mutluluğa benzeyen bir sonuç çıkar mı? Demek ki çıkabiliyor. Halanın bir tarafı hep mutluydu... Bana, dağın tepesine ulaşmaktan bahsederdi. "Hangi dağ?" diye sorardım, anlayamazdım. "Beyoba dağı," deyip dalga geçerdi.

"Önce eteklerinde dolaşacaksın, iklimi öğreneceksin ve bu bilgi için senelerini vereceksin... Sonra, yeterli derecede zaman geçirdiğine inandığın gün, tepeye tırmanmaya başlayacaksın... Tanımadığın bitkileri tanıyacaksın, adını bilmediğin kuşları besleyeceksin ve durmadan tırmanacaksın... Yaralanacaksın, düşeceksin... Biri elinden tutup kaldırmayacak. Acı çekeceksin, bekleyeceksin. Sana kim yol gösterecek, biliyor musun? Eksikliklerin, zaafların, düşmanların, nefretin, bütün yararsız bitkiler ve çirkin hayvanlar... Düşünsene, bunlar olmasaydı hayatımız neye benzerdi? Ama sonra, o biri mutlaka gelecek işte! Sen, onun seni ayağa

kaldırmasını beklerken, o senin yalnızca saçını okşayacak... Kim o biliyor musun? Sensin!"

Böyle hikâyeler uydurur, anlattıktan sonra kahkahalar atardı. Belki de, uğradığı haksızlıklara karşı kendini bu şekilde savunuyordu. Ama ne olursa olsun, onu zirvede bekleyen biri vardı. Oraya gidene kadar bizim içimizden geçiyor, hiçbir yardım istemeden yürüyordu. Zirvedeki, galiba kendisiydi.

Kasım sonunda telgraf çekti. Dedenin kanser olduğunu, tedavi için İzmir'e yerleşeceğini söyledi. Baban o gece bir otobüse binip İzmir'e gitti.

Döndüğünde perişandı. Herhalde babasının bin sene daha yaşayacağını sanıyordu. Ama onu üzen asıl şey, tahmin ediyorum ki, Münevver'in söyledikleriydi. Mino biraz sivri dilliydi. Biraz dediysem, biraz filan değil, bayağı sivri dilliydi. Konuşurken kendini tutamazdı; hesap bilmezdi.

Hastanede babanla bir gece geçirmişler. Babana, "Sen git vatanı kurtar, ben babanla ilgilenirim," demiş. Sonra da ağzına geleni söylemiş. "Bundan sonra benim hayatıma karışırsan sana dünyayı dar ederim," demiş.

Daha yirmi beş yaşında bir kızdı. Gözü kara bir kızdı.

Babanın durumunu düşünebiliyor musun? Kafasındaki sessiz, boyun eğen, edepli Mino'yu, hakiki bir insan olarak görmüştü.

Bir ay kadar sonra, kasabada, dedenin cenazesinde karşılaştılar. Birlikte eve döndük. Ve evde kötü bir şey oldu. Çok kötü bir şey...

O günden sonra görüşmediler zaten... Halan bütün mutluluklarını, bütün acılarını yalnızca benimle paylaştı. Çok mutlu oldu. Çok acısı vardı.

21 Şubat 1962

"...Cahit adamı, beni dinle! Ben kötü tohumum... Babam ölünce üzülmedim... Yani, üzüldüm ama yas tutamadım. Bir gün bile... Hatta şunu da düşündüm: Eğer onu kasabaya geri götürseydim, belki son günlerinde mutlu olurdu. Ama yapmadım...

Yine de sevmeyi bilmediğimi söylemeyin! Sizi seviyorum..."

Münevver

17. Bölüm
4 Aralık 1961, İzmir

O mektubu aldıktan sonra, Münevver'den köşe bucak kaçmaya başladım. Karşılaştığımızda selam verip geçiyordum. Yüzüme, soru sorar gibi, kafamın içindekileri görmek istiyormuş gibi bakıyordu. Kaçıyordum, evet... Ama gözlerimi ondan ayırmadan, geri geri kaçıyordum.

Pazartesileri müzeye gelip, Herr Gnobel'in odasında, yeni materyallerin resimlerini çiziyordu. Uzun, beyaz etekler giyiyordu; ince yün hırkalar... Odamdan çıkmadan, müzenin bahçesine girişini, önüne bakarak yürüyüşünü izliyordum. Benimle görüşmek için özel bir çaba harcamıyordu. Belki de, o mektubu yazdığı için pişmanlık duyuyor, utanıyordu.

Nihayet, bir pazartesi günü Herr Gnobel'le birlikte odama girdiler. Gnobel, elinde tuttuğu bir dosyayı sallayarak, heyecanlı bir şekilde, yarı Almanca, yarı Türkçe konuşmaya başladı.

"Harika bir iş çıkardı bu kız, harika," diyordu. "Bunları bir kitapçık olarak yayınlamamız gerekiyor... Bununla siz ilgilenirseniz çok memnun olacağım..."

Sonra da dosyayı masama attı.

Münevver sessizce ona bakıyor, gülümsüyordu. Bense, ürkek bir ilgiyle, Gnobel'e heyecanını paylaştığımı göstermeye çalışıyordum. Desenler hakikaten harikaydı. Gnobel, kitapçık için çalışmaya başlamış, desenlerin alt yazılarını yazmış, kazının kısa bir tarihçesini kaleme almıştı...

"Benim çıkmam lazım, Münevver Hanım size işi anlatır," dedi ve yanımızdan ayrıldı.

Münevver'le yalnız kaldık. Ben, dosyanın üstüne eğilip desenlere tek tek göz atmaya başladım. Kafamı kaldırıp ona bakmaya cesaret edemiyordum. Yalnızca, önümdeki kâğıtları değiştiren ellerini görebiliyordum. O an, içimden geçen çılgınca şeyleri tutan dizginlerin gerildiğini hissettim.

"Çay içer misiniz," dedim yüzüne bakmadan.

"Size çok teşekkür ederim," dedi.

Artık ona bakmalıydım.

"Ne için?" dedim başımı kaldırıp.

"Bu işi bulduğunuz için," dedi.

Gözleri, bana resimlerini verdiği geceki gibi ışıltılıydı. Ama içerde bir yerde, daha önce hiç kimsede görmediğim bir hüzün vardı sanki. Ona bu kadar dikkatli hiç bakmamıştım. Yüz hatları ölçülüydü; ve sadece ölçülüydü... Güzellikten başka bir şeydi bu gördüğüm; isim koyamadığım bir derinliğin içine çekiyordu beni... Hademeyi çağırıp iki çay getirmesini söyledim; başımı tekrar önüme eğdim. Bir an, Meral'in, çocukların yanımda olduklarını düşündüm.

Çaylarımız gelince, dosya üstünde konuşmaya başladık. Herr Gnobel'in, kitapçık hakkındaki isteklerini sıralayan notlarını okudu. Kasabadaki matbaalarda bu işi yapamayacağımızı, İzmir'de halletmeye çalışacağımı söyledim.

"Zaten kasımdan itibaren İzmir'de olacağım, muvakkat görevim bitti," dedim.

"Gidiyor musunuz?" dedi.

"Evet... Ama çok uzağa değil..."

Bunu niye söyledim, bilmiyorum: *"Ama çok uzağa değil..."*

Bir çeşit vaat bu, öyle değil mi? Bir çeşit yakın olma isteği...

"Etnografya salonu ne olacak, peki?"

"Asaleten müdür atanana kadar, ayda bir İzmir'den gelip gideceğim..."

Gülümsedi. 'Eh bu da bir şey,' der gibi başını yana eğdi.

"Buradan kurtuluyorsunuz yani!" dedi.

Çaylarımızı bitirmiştik. Çıkmak için izin isteyince, ayağa kalkıp elimi uzattım. Yorucu bir andı bu. Meral yanı başımdaydı. Bakışlarıyla çocukları işaret ediyordu. Kendimden utandım. Elimi hızla çektim.

"Görüşmek üzere," dedi, gülümseyerek.

Belediye Reisi, ekim başında evini boşalttı.

O akşam, iş çıkışında müzenin merdivenlerinde durup şöyle bir eve baktım; içler acısı bir hal... Pencereler perdesiz, karanlık; boş bakışlar gibi. Dış kapı ardına kadar açık...

İhtiyar bakkal, binanın altındaki bomboş dükkânını süpürüyordu. Yıkılacak bir yeri niye süpürdüğünü anlayamadım.

Reis Bey ona söz vermiş; yeni yazlık sinemada fındık fıstık satacakmış; sözünü tutar mı bilmem!

Bir gün sonra evi tamamen yıktılar. Müzenin önüne çıktım, yıkımı seyrettim. Molozu toplamak için iki greyder kiralamışlar. Beş on da işçi vardı... Her yer toz içinde kaldı. Koskoca evi bir günde ortadan kaldırıverdiler. Yok etmek ne kadar kolay!

Şimdi bir sürü hayat parçası hatıra oldu... Kimileri, tarla dönüşünde eve kadar gitmeye üşenir, at arabasının üstünde, eşek sırtında film seyrederdi. Gelecek sene bunu yapamayacaklar; yazlık

sinemaya eşekle, arabayla giremezler ki... Belki de daha iyi olacak. Gişeden bilet alacaklar, numaralı sandalyelere oturacaklar; filmler üç günde bir değişecek.

Böylece, benim küçük dünyam ortadan kalkıverdi işte!

Chaplin'in, Kelly'nin, Dietrich'in, toz bulutu içinde bir kaçışları vardı ki, görmeye değer...

Kasım başında, kasabadaki evi ve eşyaları bırakıp İzmir'de bir otele yerleştim; ev aramaya başladım. Uygun fiyata, kasabadaki ev genişliğinde bir ev bulmak kolay değildi. Sonunda, Asansör yakınlarında üç odalı bir yer bulup kiraladım. Meral, büyük oğlan okulunu bitirip üniversiteye yazılana kadar İstanbul'da kalacaktı. Tatillerde, hafta sonlarında yanıma geleceklerdi; böyle sözleşmiştik. Odalardan birine çocuklar için ranza yaptırdım. Bir de masa attım. Onlar yokken orada çalışacaktım. Transistorlu bir radyo aldım. Bir de taksitle buzdolabı...

Kasabadan ayrıldıktan sonra, Münevver uzun bir süre aklıma gelmedi. Koşuşturmaca, evdeki tamirat işleri, yeni iş arkadaşlarıyla tanışma ve işe intibak etme derken, herhalde Münevver'i düşünecek halim kalmamıştı. Ya da ben öyle olduğunu sanıyordum.

Ama sonra, bir pazartesi günü, onu düşündüğümü fark ettim. Sabah işe giderken, otobüste, onun gibi incecik, uçuşan, kumral bir kızla karşılaştım. Avludan geçiyor, Herr Gnobel'in odasına gidiyordu sanki... Bir an, müdüriyet odasında kendimi görür gibi oldum. Aptal bir âşık gibi onu seyrediyordum. Salınışını, rüzgârda dağılan saçlarını, her adımını, her davranışını... Bana bakıp gülümsüyordu; kapı aralığından bu gülümseyişe cevap veriyordum.

Ve sonra şu gerçeğe teslim oldum; İzmir'e geldikten sonra onu her gün düşünmüştüm. Ama her gün!

Kendime niye yalan söyledim ben?

Korktum!

İşe gidince, aklımdan Meral'e telefon etmek, 'hemen gel, evi

bir gör,' demek geçti ama bu defa yapmadım. Akşama kadar, bir hayalet gibi yaşadım. Sonra çıktım, kendimi bir meyhaneye attım ve tek başıma bir otuz beşlik rakı içtim... Çivi çiviyi söker derler ya, inanmamak lazım. O çivi daha derine girdi. Ertesi sabah, aynaya bakarken, hakikaten kendime acıdım.

Ertesi gün, Yüzbaşı Osman Bey işyerime telefon etti. Kasabadaki müzeden İzmir Arkeoloji'nin telefonunu alıp izimi sürmüş. Hal hatır sorduk; Giresun'a gideli birkaç hafta olmuş daha... Aslî görevime döndüğüme sevinmiş; kutladı.

"Senden bir şey rica edeceğim, Cahit Abi," dedi sonra. "Benim eski komutanım Cemil Bey'in babasını İzmir'e, devlet hastanesine kaldırmışlar... Uğrayabilirsen, ailenin bir isteği var mı diye sorarsan beni çok memnun edersin. Kızı Münevver herhalde yanındadır..."

Münevver'in adını duyunca yüreğimde bir kıpırdanma oldu.

"Tabii ki Osman Bey, elimden geleni yaparım," dedim.

Öğle arasında, kendimi hastanede buldum... Taksiye nasıl bindim, oraya nasıl gittim, gitmemem gerektiğini düşündüm mü, hiç hatırlamıyorum. Ancak küçük bir kısmı hatırlanan bir rüyanın içindeydim sanki...

Babasının yattığı kata çıktığımda, Münevver'i uzaktan gördüm. Bir oda kapısının eşiğinde, hemşireyle konuşuyordu. Elinde bir resim kâğıdı vardı. Koridorda ayak seslerimi işitince dönüp baktı. Ve öyle kaldı. Yanına gidene kadar hiç kımıldamadı; yüzü hiç değişmedi. Konuştuğu hemşire yanından ayrılırken ona dönüp bakmadı.

"Merhaba Münevver Hanım," deyip elimi uzattım.

"Merhaba," dedi.

"Geçmiş olsun... Nasılsınız?"

Birden, yaşadığı zamanın, bulunduğu yerin dışına çıkmış gibi ışıldadı, gülümsedi.

"İyiyim, çok iyiyim," dedi. "Babam şimdi uyuyor, isterseniz aşağı inip bahçeye çıkalım; ben de hava almış olurum."

Dışarı çıkıp bir banka oturduk. Çantasından sigara çıkarıp yaktı.

"Siz kullanmıyorsunuz, değil mi?" dedi.

Sonra, bir süre babasının hastalığını anlattı. Nasıl başladığını, apar topar nasıl İzmir'e geldiğini, ne kadar çok korktuğunu...

"Babanızın hasta olduğunu Yüzbaşı Osman Bey söyledi," dedim.

Güldü.

"Tahmin etmiştim," dedi. "On gündür Ege Ordu Komutanlığı'nın bütün subayları burada... Hepsine telefon etmiş... Siz de rica üzerine mi geldiniz?"

Bunu sorarken yüzüme bakıp gülümsemişti.

"Hayır," dedim, "ben size geçmiş olsun demeye geldim."

"Teşekkür ederim."

Biraz yürüdük. Bir büfeden bir şeyler alıp yedik. Sonra hastanenin yanındaki kahvehaneye oturup çay içtik; babasından, abisinden, yeğeni Zehra'dan, Herr Gnobel'den söz etti.

"İki gün önce hastaneye geldi, biliyor musunuz?" dedi.

"Herr Gnobel mi?"

"Evet... Babam onu çok eğlendirdi; define arayıcılarından filan bahsettiler. Hep güldü. Babamı da güldürdü..."

"Herr Gnobel gülmez ki!"

"Hayır, gülüyor..."

Onun bu hayır'ını ilk kez duyuyordum. Şarkı söylüyormuş gibi, içime eğiliyormuş gibi, sıradan bir şeyi şahane bir hale getirir gibi; bir acıyı sevinçle süslemek gibi.

"Hayır, gülüyor..."

Ayrılırken biz de gülüyorduk. Babasını, hastalığı filan unutmuştum.

"Artık ben de İzmir'deyim," dedi, el sıkışırken. "Babamın tedavisi uzun sürecek... Geçen hafta Halil Rıfat'ta bir ev kiraladım. Daha kalamadım ama önümüzdeki hafta kasabadan biraz eşya getirteceğim."

Nasıl oldu, bilmiyorum. Birden, aynı anda karar vermiş gibi birbirimize gülümsedik.

"Tekrar geçmiş olsun," dedim.

"Bir dahaki sefere çiçek de getirin," dedi.

Ertesi gün çiçek götürdüm. İki gün sonra da... Üç gün sonra da...

Sonra, epey bir zaman görüşmedik.

16 Kasım 1961

"... Sonunda öyle bir yere varıyorsun ki, hayatının sahici bir şeye benzemesini istemeye başlıyorsun... Ama sonra, sahici olan nedir diye düşünüyorsun. Başkalarının hayatı hakikaten sahici mi? Bizden öncekiler hakikaten yaşadılar mı?

Boşlukta sallanan, ucunda ağırlık olmayan bir ip gibiyim Yengecim... O ip kopar mı? Hastanede, babamın başucunda, Kopernik'in hayatını okudum. Hakikaten yaşamış..."

Mino'n

18. Bölüm
16 Eylül 2007, Hastane

Deden ölünce hemen kasabaya gitmiştik.

Sen, cami avlusunda, halanı görür görmez bacaklarına sarılmış, ağlamaya başlamıştın. Dedenin öldüğünün farkında olup olmadığını bilmiyorum ama mutlaka bir şeyler hissetmiş olmalıydın... Belki yalnızca bizi o kadar üzgün gördüğün için ağlamıştın. Duygusal bir çocuktun; acını, sevincini göstermekten kaçınmazdın. Ya da şöyle diyelim; duygularını saklayamazdın. Halan gibi...

O gün kasabaya geldiğimizde, bizi Nuri Abi karşılamış, doğruca camiye götürmüştü. Baban, otogara iş çıkışından geldiği için resmî giyimliydi. Şapkasını kaşlarına kadar indirmişti; çevresine bakmıyordu. Bir ara, yanımızdan ayrılıp tabutun başına gitti. Yeşil örtüyü okşadı.

Dedeni defnettikten sonra eve geldik. Biz seninle bir hafta daha kalacaktık; baban o gece Ankara'ya dönecekti.

Evde bir süre Nuri Amcanla, Gülizar Teyzenle konuştu. Ne konuştuklarını bilmiyorum. Taziyeye gelen kalabalıktan ayrılmış, bahçenin bir köşesinde ayakta duruyorlardı. Nuri'yle Gülizar başlarını öne eğmişler, onu dinliyorlardı. Sen, Halime ve Hasan'la iskambil oynuyordun. Dedenin ölümü bir yana, onları gördüğün için o kadar mutluydun ki... Ve ben seni öyle görünce o kadar mutlu olmuştum ki... Bir de Niyazi'yi doğurduğunda öyleydin. Loğusa yatağında pembe pembe gülümsüyordun. Halime'yle, Hasan'la iskambil oynuyormuş gibi...

Akşam yemeğinde, dedenin arkadaşı Nevres Abi ve oğlu Zeki, fotoğrafçı Ekrem Bey, müzeci Mehmet Ali Bey, tanıdık tanımadık birçok insan, hep beraberdik. Komşular masaya ha bire yemek taşıyorlardı.

Baban, gitmesine yakın halanı içeri çağırdı; dedenin yatak odasına girdiler. Ben bir şeyler olacağını hissedip peşlerinden gittim; yaptığım kötü bir şeydi ama onları dinledim.

Önce, konuştukları şeyleri anlamıyordum; alçak sesle konuşuyorlardı. Ama sonra halanın çığlığıyla irkildim.

"Hayır!" diye bağırdı.

Ben hayatımda böyle bir 'hayır' duymadım. Ciğerlerinin söküldüğünü hissediyordum. Bu bir itiraz filan değildi. Olsa olsa evine hırsız girmiş birinin çığlığı olabilirdi. Sonra baban da bağırmaya başladı. İkisinin öfkesi birbirine öyle karışmıştı ki, ne dediklerini anlayamıyordum.

Sonra bir tokat sesi duydum ve kapı açıldı; baban dışarı çıktı. Beni görünce, "Hadi gidiyoruz," dedi.

Sakin olmasını söyledim.

"Hayır efendim, birlikte dönüyoruz," dedi.

Onu iteleyip içeri girdim.

Halan, dedenin yatağına oturmuş, kafasını tavana dikmiş,

öyle duruyordu. Kaşının üstü yarılmıştı, gözü hemen mosmor olmuş, kapanmıştı. Ama ağlamıyordu; gülümsüyordu.

En sakin sesiyle, "Gider misin, Ayşe," dedi.

"Ne oldu?" dedim.

Bana, babana bakarmış gibi baktı o zaman.

"Lütfen gider misin," diye tekrarladı.

Çaresiz dışarı çıktım. Ben çıkarken içeri Gülizar girdi. İçerden Gülizar'ın çığlığını ve hıçkırıklarını duydum.

Baban, olanları otobüste anlattı o gece. Sen yanımızdaki koltukta uyuyordun.

Halan, İzmir'de bir ev kiralamıştı. Bundan, baban dışında hepimizin haberi vardı. İki hafta önce bir resim atölyesine kayıt yaptırmış, dedene bakarken, bir yandan da oraya devam etmişti. Şimdi bunu sürdürmek istiyordu. Babansa, bir an önce kasabaya dönmesini...

Babanın anlattıklarını dinleyince, bunun halanın aşkıyla bir ilgisi olup olmadığını düşünmüştüm. Galiba baban da böyle bir şeyden kuşkulanmış, halanla bunu konuşmuştu. Belki daha önce bahçede Nuri Abi ve Gülizar'la konuştuğu da buydu.

Babanla konuşamadığınızı biliyorum. İki dilsiz gibi yıllarca aynı evde yaşadınız. Gerçi ben de öyleydim. Sessizliğinizi uzaktan izleyen başka bir sessizdim. Düşünüyorum da, bizim aile reisimiz galiba sessizlikti.

Öldükten sonra, kitaplarının arasında bir defter bulmuştum. Senin, lisedeyken kullandığın fizik defterin... Yarısına kadar formüller ve hesaplar yazmışsın. Kalanını da baban doldurmuş; kendi formülleri, kendi hesaplarıyla... Seninle, benimle konuşmuş. Demek ki çığlıklarını böyle bastırıyormuş.

O defterde, sana seslenen bir mektup vardı. Sen Çorum'a gittiğinde yazmış olmalı. Yazmış ama postaya vermemiş.

"Genelkurmay'da görevli genç bir subay, öyle pek göz alıcı bir özelliği de yoksa, ya da başka bir deyişle kaderine kendi isteğiyle ve iradesiyle değil de re'sen tayin edildiyse, kabuğunu çatlatıp kendi dışına çıkamaz; personel dosyalarının arasında kaybolur gider.

Ama kaybolmanın tek yolu bu değildir, kızım. Bazen, tarihin deryası da kapıp götürüyor insanı. Çalışma odana girip çıkan bir paşanın dimdik duruşunu, bir hayali izler gibi izlersin. Sabah uyandığında, omuzlarında bir ağırlık kalır. Rahatsız olursun; artık eskisi gibi olamayacağını hissedersin... Ben buna memleketin yükü diyorum işte! Sırtına kimse zorla yıkmamıştır ama taşırsın. Düşünsene, şark savaşı sırasında Erzurumlu çocuklar cepheye onlarca kiloluk buğday çuvalları taşımışlardı. Biz de tuttuk memleketi taşıdık. Tek bir şikâyet sözü etmeden...

Sana kendi hikâyemi hiç anlatmadım ben. Sizinkine benzemiyor diye anlayamayacağınızı düşündüm. Anlatsaydım, belki sizin hikâyeniz de farklı olurdu, Nuri'nin oğlu Hasan ölmezdi.

Askerî liseye gidişimi hatırlıyorum şimdi. On iki, on üç yaşındayım daha. Ağustos sonu ya da eylül başıydı. Kasabanın meydanında, İzmir'e gidecek otobüsü bekliyorduk babamla. Sırtımda hâki, kadife bir ceket var... Pantolonum da aynı renk ama kadife değil. İkisini de terzi İsmail Abi dikmişti; ikisi de bol geliyordu. O yıllar böyleydi; giysilerimiz, nasılsa boy atacağız diye biraz büyük dikilirdi.

Annemle, Münevver'le evde vedalaşmıştık; uğurlamaya gelmemişlerdi. Münevver pek küçüktü, pek gururluydu; imtihanı kazandığım günden beri, bana bakarken gözlerinin içi gülüyordu.

Harp biteli birkaç yıl olmuş. Ancak, harp bitmemiş ya da yeni bir harp başlayacakmış gibi sanki... Babam belediye reisi ama evde şeker yok, un yok; olacağı da yok. Sözde, kasabanın hali vakti yerinde ailelerinden sayılıyoruz; ayağıma geçirdiğim ayakkabı pençe üstüne pençe...

Babam, benimle İzmir'e kadar geldi. İzmir garajında elime iki buçuk lira sıkıştırıp İstanbul otobüsüne bindirdi. Doğrusu iyi paraydı; o güne kadar bu parayı bir arada görmemiştim. Annemse, evden çıkarken çantama bir şeyler sokuşturmuştu. Branda bezinden, iki gözlü, hâkî, heybe gibi bir çantaydı... İçindekileri hiç unutmam. İki külot, iki çorap, bir gömlek, bir yün kazak, iki de yün fanila... Hepsi de birer beden büyük... Tabii, bahçemizden koparılmış iki ayvayla iri bir narı da unutmamak lazım... On beş saatlik yol boyunca, açlığımı yatıştırmak için bunları kemirip durdum. Biz, meyve denince ayvayla nardan başka bir şey bilmezdik zaten; bahçede ne varsa o! Ama sabaha karşı, Bursa garajında otobüsten inip paraya kıymış, beş kuruşa iki simitle iki dilim peynir almıştım.

Bursa'da yanıma kravatlı, fötrlü bir adam oturdu. Tek başıma yolculuk ettiğimi görünce benimle alakadar oldu. Vilayette parti yöneticisiymiş, İstanbul'a, bir toplantı için gidiyormuş.

İstanbul hakkında pek çok şey anlattı bana. Böylece, zaten bir rüya olan geleceğim, o saatte bir Zaloğlu Destanı'na dönüşüverdi.

Ancak, Harem'e varınca felekten ilk şamarımı yedim. Bisküvi almak için garajdaki dükkâna girdiğimde, cebimdeki paranın uçuvermiş olduğunu fark ettim. Tekrar otobüse döndüm; aradım, taradım, bulamadım; ağlayasım geldi... Herhalde, Bursa'da simit alırken düşürmüştüm... Kravatlı bey de benim derdime düştü. Paradan ümit kesilince beni bir taksiye bindirip Kuleli'ye yolladı. Taksi parasını da cebinden verdi.

Sonra, otuz küsur yıl sonra, memleketin ve demokrasinin dibine dinamit koymakla suçladılar bizi! Ne yapacakmışız biliyor musun? Boğaziçi köprüsünü havaya uçuracakmışız!

Siyaset tanrısına kurban edildik... Fakat ne beis! İdama yollasalar, sehpaya İstanbul otobüsüne biner gibi çıkarım. Babam ardımdan bakar. Benimle gurur duyar.

Eğer seni yoğurmamışsa, bir fikre ait olamazsın... Kendini bir fikre ait hissedip hissetmemenden bahsetmiyorum; tamamen ait olmandan bahsediyorum. Yıllarca ve yavaş yavaş bir kuyuya düşmek gibi bir şeydir bu. İnanç çok kıskançtır. Belki herkes için değildir diyeceksin. Hayır, inanç herkes için çok kıskançtır. Eline geçirdiği adamı başkasıyla paylaşmaz.

Kore'deyken, hür dünyanın geleceğine ilişkin tek bir fikrim yoktu. Bu konuda çok seminer dinlemiş biri olarak, anlatılanlara içtenlikle inandığımı söyleyemem. Düşündüğüm yegâne şey, Türkiye'nin balıtıyla alakalı bir iş yapmaktı. Sen, 'Kore'de ne işiniz vardı baba?' diye sorduğunda cevap verememiştim. Daha doğrusu, soruyu sorma biçimin garibime gitmişti. 'Ne işimiz vardı?' diye sormalıydın... Türkiye'nin kaderini benimsemeliydin.

Seneler sonra, bu kaderi benim de benimsemem gerekmediğini anladım.

Anlamakta geciktim.

Oysa anlamanın ustası olduğumu sanıyordum. Ziverbey'den çıktıktan sonra, Selimiye'ye gittiğimde, hapishane komutanı sınıf arkadaşımdı. Okuldayken, birlikte kapı nöbeti tutmuş, birbirimize çocukluk hikâyelerimizi anlatmıştık. Ben ona pilavımı vermiştim, o bana hoşafını. Ve Selimiye'de yüzümü bile görmek istememişti. Bunları anladıktan sonra, insanın, anlayacak başka bir şey olduğuna dair inancı kalmıyor."

Baban saf bir adamdı. Bazen, düşünüyorum da, hiç eğitilmemiş gibiydi. Resmî giysilerini çıkarınca hep renkli şeyler giyerdi. Bana hep renkli şeyler aldırırdı. İçinde başka biri vardı sanki. Ama rengârenk giysiler giymek dışında, onun ortaya çıkmasına hiç izin vermedi. Aralıklarla iki yıl kaldığı Kore'den yalnızca üç mektup yazmıştı. Üçünde de içkiliydi... Yalnızca 12 Mart'tan sonra, Selimiye'deyken samimi şeyler yazdı. O zaman, beni karısı

gibi değil de âşık olduğu kadın gibi gördüğüne neredeyse inanmaya başlamıştım. Buna inanmak çok güzeldi.

"Burada, birbirimizi anlamanın ustası olduk Ayşeciğim. Çoğunlukla, okuldan sonra, kıtaya ilk çıktığımız arkadaşlarla beraberiz. Ama ne beraberlik! Kimiyle eskisi gibi üç öğün yemeği paylaşıyoruz, avluda birlikte spor yapıyoruz; gazeteleri okuyor, davanın seyrine dair fikir alışverişinde bulunuyoruz. Kimi de gardiyanımız! Kapımızı kilitliyor, sayım alıyor; yüzümüze bakmıyor. Akşam vakitleri, kapılar kapanıp koğuşların havası ağırlaştığında, avluya karanlık çöküyor ve biz de birkaç saatliğine ranzalarımıza çekiliyoruz. İşte, anlamaktaki ustalığımız burada başlıyor. Birbirimize ilişmiyoruz; yalnızlıklarımıza uzaktan bakıp iç çekiyoruz veya bir kitabın ya da bir mektubun içine gömülüyoruz.

Kalabalığın içinde ne kadar yalnızmışız meğer."

1963 Mayıs'ında, Talat Bey'in asıldığı davadan nasıl sıyrıldığını bilmiyorum. O sırada, merkezde, personel dairesinde çalışıyordu. Bana hiçbir şey anlatmazdı. Güvenmediği için değildi herhalde. Bilmememin daha doğru olduğuna inanıyor olmalıydı.

1962'nin son aylarında, eve ancak birkaç saatliğine uğrar, salondaki koltukta biraz kestirdikten sonra üstünü değiştirip çıkardı. Sonra bir gün, seni alıp halanın yanına gitmemi istedi.

"Gitmiyorum," dedim.

"Ne olacağı belli değil, başımıza her şey gelebilir; ortalık durulunca dönersin," dedi.

İnat ettim, gitmedim.

"Başımıza ne gelecekse gelsin ama birlikte olalım," dedim.

Boyun eğdi. İçi evrak dolu bir bavulu Rüstem Efendi'nin kapıcı dairesine indirdik.

Sen neler olup bittiğinin farkında değildin tabii... İşin gerçeği, ben de bir şey bilmiyordum.

Bir gece baban ve birkaç arkadaşı dışında herkesi tutukladılar. Sonra da Talat Bey'i idam ettiler...

Baban, en azından emekli edileceğini düşünüyordu ama etmediler. Nasip bir başka darbeyeymiş...

O bavulu hatırlıyorsun, değil mi? Sonradan yine eve getirmiştik. Yedi yıl sonra da kasabaya götürmüştük...

23 Şubat 1962

"...Benim yerime tasalanmayın! Ben kendim için tasalanabilecek yaşta ve güçteyim... Şayet üzülmemden korktuğunuzu sanmamı istiyorsanız, boşuna! Siz beni üzmekten filan korkmuyorsunuz. Gelecekte sizi üzmemden korkuyorsunuz. Korkmakta da haklısınız; benden her şeyi bekleyin!

Ama benim adıma korkmayın!

Korkacaksanız kendi adınıza korkun!"

Münevver

19. Bölüm
Şubat 1962, İzmir

Aralık ayının ilk iki haftasını, evden işe, işten eve gidip gelerek geçirdim.

Artık İzmir'de bir evim vardı. Okullar tatile girince, Meral çocuklarla yanıma taşınacaktı. Büyük oğlan tıp okumak istiyordu; İzmir'de okursun demiştik. Küçüğü de liseyi burada tamamlayacaktı.

Arkeoloji Müzesi'nde, yazı çizi işlerinden başka yapacak pek bir şey yoktu. Aslına bakılırsa, iş çıkışlarında, bir kısmını önceden de tanıdığım iş arkadaşlarımla bir iki tek rakı içtiğimiz Kemeraltı meyhanelerindeki sohbetler dışında, bana burada ihtiyaç da yoktu. Bir çeşit erken emeklilikti bu. Meral'le çocuklar da gelince tablo tamamlanacak, o tablonun içinde kendime uygun bir yer bulup oturacaktım.

Herr Gnobel, haftada bir İzmir'e geliyordu; geldiğinde mutlaka görüşüyorduk. Bazen Yorgo'yla, Mehmet Ali Bey'le, Yüzbaşı Osman Bey'le telefonlaşıyor; kasabadan, İstanbul'dan, Giresun'dan haberler alıyordum.

Münevver ortadan kaybolmuştu; neredeyse bir aydır görmüyordum onu. O kısa mektupta yazdıklarına inandığım, akıntısına kapıldığım için kendime kızıyordum. Olacak şey miydi bu? Dünyadan habersiz, yirmi beşinde, kasabalı bir kızın, geçkin bir adama duyduğu ilgi ne kadar gerçek olabilirdi ki? Benimkisi, herhalde kırk yaş kriziydi. Genç bir kadının yakınlaşmasına hayır diyememiş, aptalca davranıp onu ciddiye almıştım. Öğle paydoslarında hastaneye gidiş gelişlerimi hatırlayınca kendimden utanıyordum.

Yorgo, on altı aralıkta, iş için İzmir'e gelip bir gece kaldı. İki sinemadaki film makinelerini tamir edecek, bir gün sonra İstanbul'a dönecekti.

O akşam Karşıyaka'da bir restorana götürdüm onu. Yazdığı mektuplarda, telefonda, Kıbrıs meselesinden ötürü huzurunun kaçtığından, babasından kalan dükkânı satıp Atina'ya, amcasının yanına gitmek istediğinden söz etmişti. Güya, derdini dinleyecek, doğru bir karar verebilmesi için ne yapacağını konuşacak, ertesi sabah da İstanbul'a yolcu edecektim.

Görüşmeyeli bir yıl olmuştu. Mayısta, İstanbul'a gittiğimde bir türlü buluşamamıştık; onu özlemiştim. Fakat ne özlediğimi anlatabildim, ne de dertlerini paylaşabildim. Masaya oturur oturmaz uzun uzun yüzüme baktı.

"Sende bir şey var, Cahit," dedi.

"Ne olacak? İzmir'deyim işte!" dedim. "Çocukları özledim; onlar geldiğinde rahatlarım..."

"Yok yok... Sende bir şey var..."

Yedi yaşından beri beraberiz. Sigaraya beraber başladık, beraber bıraktık. İlk içkimizi beraber içtik; bırakmadık. Meral'i ilk ona

gösterdim; çocukların doğumunda benimle hastane koridorunda o bekledi. Bu dünyada, kandırabileceğim en son insan oydu.

Her şeyi olduğu gibi anlattım. Münevver'e yakınlık gösterdiğim için pişman olduğumu da...

Gecenin sonunu evde getirmiş, iyice sarhoş olmuştuk.

"Niye kaygılanıyorsun birader; burası dünya," dedi. "Her şey tuhaf ve hiçbir şey tuhaf değil... Gün gelir, bu pişmanlıktan daha büyük pişmanlıklar da yaşarsın."

Karşılıklı of çekip yataklarımıza gittik.

Yirmi aralıkta, çıkış saatime yakın, müzedeki çalışma odamın kapısı çalındı ve Münevver içeri girdi. Siyah, büyük bir gözlük takmıştı. Siyah bir elbise giymişti. Kapıda bir süre, hiçbir şey söylemeden durdu.

"Kitabımız basıldı mı?" dedi sonra.

Beni, yeniden ortaya çıkması kadar sevindirecek ve endişelendirecek başka bir şey olamazdı. Kitapçığın şubat ayında basılacağını biliyordu; bu sorusuna cevap vermemin bir anlamı yoktu.

Ayağa kalkıp yanına gittim. Onu ilk kez yanaklarından öptüm ve masanın karşısındaki koltuğa oturttum.

"Nasılsınız?" dedim.

İyi değildi.

İş çıkışında gittiğimiz lokantada gözlüklerini çıkardı. Kaşının üstünde belirgin bir morluk ve dikiş izi vardı.

"Çok çirkinim, değil mi," dedi. "Ama babam öldü, o yüzden böyleyim..."

Çok güzeldi. Olağanüstüydü...

"Hayır," dedi, "çirkinim, ama önemli değil..."

"Hayır..."

Bu kelime onun ağzında bir kokuya, bir renge dönüşüyordu.

Artık İzmir'de kalacaktı. Bir resim atölyesine gidiyordu.

Dağlara tırmanmaktan filan söz etti.

"Birlikte gider miyiz," dedi.

Bütün bunlar bana normal gelmiyordu. Karşımdaki kadının kaşında dikiş vardı ama nedenini sormuyordum. Öte yandan, bütün bunlar normaldi; hayatta her şey olabilirdi. Burası dünyaydı.

O gece, içimde ona yönelik bir kabul oluştu. Eskidenlik gibi bir şey... Yorgo gibi, Meral gibi, annem gibi...

Sonra onu evine bıraktım.

Kapıda, "Gözümün niye böyle olduğunu sormadınız ama," dedi.

"Gözünüzde bir tuhaflık yok ki," dedim.

Ellerimi tutup bana baktı.

"Şimdi oldu," dedi.

Ayrıldık.

Sonraki günlerde hep buluştuk. Onun sevinciyle tanıştım. Bu, benim bildiğim sevinçlere benzemiyordu. Dizginsizdi. Resim atölyesinden ana kucağı gibi söz ediyor, troleybüse binmeyi bir ayini anlatırmış gibi anlatıyordu. Karşılaştığı insanların yüzlerinden, yaşlılardan, çocuklardan birer resimmiş gibi bahsediyordu.

Anlattıkları karşısında kendimi yetersiz hissediyordum. Allah bana dünyayı anlama yeteneği vermemiş diye hayıflanıyordum. İşte o anlıyordu! Bir çocuk ne, gülmek ne, öfke ne; düşünmek, ayırt edilmek, sahipsiz olmak ne?

Ben bunları bilmiyordum. Bilmediğim için kendime acıyor, Münevver'i karşıma çıkardığı için talihime şükrediyordum.

"Yılbaşı gecesi ne yapacaksın," dedi bir gün.

Düşünmeden cevap veremedim. Yılbaşı gecesi çocuklarla Meral gelecekti. Ben düşünürken atıldı.

"Sahi, siz evlisiniz, değil mi?" dedi.

"Evet," dedim.

Ertesi sabah, Meral'i arayıp yılbaşı için gelmemesini, işimin çıktığını söyledim.

Yılbaşı gecesinden sonra, bana hemen hemen her gün mektup yazdı. İki üç günde bir buluşup sinemaya, tiyatroya; pazar günleri yakınlardaki sayfiye yerlerine, bir şeyler yemeye gidiyorduk. Görüştüğümüz günlerde bile mektup yolluyordu.

"Beni kafası kırık, yarısı toprağa gömülmüş bir testinin içinde bulmuşlar. Vücudum dışarı çıkmış ama ruhumu çıkaramamışlar. Gittim, gördüm, aldım, geldim; artık ruhum benim sayılır.

Sizden korkmadığımı söyledim mi? Vapurda elinizi tuttum ya; siz de bulutları göstermek için elinizi kaçırdınız ya, (bu hiç âdil değildi, zekice de değildi; trajikti) işte o zaman da sizden korkmadım. Ama nefret ettim. Bir akşam elma kokmuştum. Pazar günü, İnciraltı'ndayken de kavun... Elmadan da, kavundan da nefret ettim. Bu sayfayı kapatıyorum.

Bugün üç kere Karşıyaka'ya gittim, geldim. Sonuncusunda vapurun kıçında bir kuytuya saklandım, bilet parası vermedim. Benim gibi biri daha vardı; ezik bir kadın demek istiyorum... Sordum, o da çömlekten çıkmış ama bir daha ruhunu almaya gitmemiş. Sonra birlikte çatı katıma iltica ettik. Kâğıt çıkarıp resmini yaptım; benden iki lira istedi, iki buçuk lira verdim. 'Bununla bir taksiye bin, çömleğini bulmaya git,' dedim. Anladı, 'olur,' dedi. Kim olsa anlardı zaten. Siz hariç...

Bugün bir karakaleminiz var; lütfen saklayın."

Münevver

Kâğıdın altına, kırmızı rujla bir öpücük kondurmuş... "Bunlar benim dudaklarım, dokunabilirsiniz, hatta öpebilirsiniz," yazmış yanına. İkinci bir kâğıda kendi yüzünü çizmiş. Gözlerini alabildiğine açmış, yanaklarını şişirmiş; kaşının üstünde dikiş izi var...

Ruj lekesini öptüm.

"Orda mısınız Üsküdarlı kâtip? Dün sabahki çıkışınızı beğenmedim; benden yine korktunuz... Geceleri daha şefkatli ve samimi olduğunuza karar verdim.

Akşam rüzgâr çıktı ya, balkondaki mandal kutum aşağı düşmüş. Bütün gün mandal topladım. Sizce ağlamadan kaç gün yaşayabilirim? Siz gittikten sonra rüya gördüm. Siz ve ben Basmane garındayız. Bavullarımız kaybolmuş. Bir yere gidiyoruz. Galiba Amerika'ya... Basmane'den Amerika'ya gidilir mi? Sizin yanınızda bir yığın eşya var; onlar kaybolmamış. Bir tane koskocaman kadın heykeli var. Vagon penceresinden bakıyor. Kafasına çivi çakılmış heykelin. Bunu siz mi yaptınız? Yani işiniz bu mu, heykellerin kafasına çivi çakmak mı? Ya da kadınların kafasına...

Sonra ben de kayboldum; siz beni aradınız. Yani, ben öyle sanıyordum. Ama aslında heykeli arıyormuşsunuz; onu kaybetmişsiniz. Sonra, bizim kasabadaki evde buldunuz onu. Çok şaşırdım. Dedemin yatağının altına saklamışsınız; sizi izliyordum. Bağırıyordum ama siz beni duymuyordunuz... 'Hey, Şahika, Şahika,' diye bağırıyordum. İlkokulda Şahika diye bir kız arkadaşım vardı; ismiyle namüsemma... (Bunu seversiniz) Meğer siz, Şahika olmuşsunuz ya da Şahika, önceden sizmiş... Sonrasını hatırlamıyorum.

Bir köpek almaya karar vermeye karar verdim. Bana bir kitap hediye edin!

Sizi niye sevdiğimi biliyor musunuz? Başka bir kitap değil de, Madam Bovary'yi verdiğiniz için... Ama büyük bir ihtimalle onu okumadınız, öyle değil mi? Ya da en iyi ihtimalle okudunuz ama anlamadınız. Anlasaydınız bazı şeylere mutlaka inanırdınız.

Bugün cinaslı, redifli bir mâniniz var; lütfen saklayın! Çünkü sizin ağzınızdan yazıldı.

Üşüdün mü kara basan
Beyaz basan kara basan
Eller sevdadan tutuşmuş
Ben görürüm karabasan."

Evvelsi gece görüştük. Bir tiyatro oyunu seyrettikten sonra, Kordon'a bir şeyler yemeye gittik.

Bana ilk defa çocukluğundan, babasından, abisinden, okuma isteğinden ve bunu niye gerçekleştiremediğinden bahsetti. Kaşındaki dikiş izini anlattı. Abisi, İzmir'de kalmak istemesini bir aşk ilişkisi olmasına yormuş, evdeki ve bağdaki işlere bakan karı-kocayı sorguya çekmiş.

"Ama aramızda bir şey yoktu ki," dedim. "Sadece bir mektup göndermiştin..."

"Ne fark eder ki," dedi. "Önemli olan benim hissettiklerim... Kitabı sana Gülizar Abla getirmişti, değil mi? Bir şeyi saklayamayacağın insanlardan o şeyi saklamamalısın; bilirler..."

"O kadın biliyor muydu?"

"Tabii ki biliyordu, ne sanıyorsun? Kocası Nuri Abi de biliyordu..."

"O zaman, abin onlardan öğrendi."

"Öğrenmiş olsaydı şimdi burada olamazdım," dedi.

"Niye vurdu peki sana?"

Güldü.

"Sen ibreti bilmiyor musun, İstanbul adamı," dedi, "hiç okulda sıra dayağı yemedin mi?"

Elindeki şarap kadehini benimkine dokundurdu.

"Nuri Abi'yle Gülizar'a içelim," dedi.

Yalnızca beş kelimelik bir mektup yazmış bugün.

"Ben hamileyim, seni çok seviyorum."

14 Şubat 2003

"...Bu dünyanın terzilerini sevmiyorum, Zehracığım; hayatı daraltıyorlar... O elbiseleri giymektense çıplak erkek resimleri yapmayı tercih ederim. Her bir yerleri görünsün. Ne kadar korunmasızlar, ne kadar babalarına benziyorlar, ne kadar âcizler!

Bizi duyguya mahkûm ettikleri doğrudur. Ama erkekleri de maddeye mahkûm ettiler...

Dünya onların yarattıkları gibi...

Ama ne kadar rezil, değil mi?"

Halan Münevver

20. Bölüm
16 Eylül 2007, Bağ Evi

Kahvaltıdan sonra, Nuri Amca hendekleri temizlemek için yanımızdan ayrılınca, Gülizar Teyze'yle yalnız kaldık.

Masayı toplayıp sildi; "Sana bir kahve yapayım," dedi.

Şimdi bir yandan kahvelerimizi içerken, bir yandan da taze fasulye ayıklıyoruz. Ağustosböceklerinin sesini, yakındaki şoseden geçen kamyonların uğultusunu dinliyoruz. Üzgün, ayakucumuzda uyukluyor.

Gülizar Teyze, arada bir yaşmağını çözüp yeniden bağlıyor. Bu hareketini çocukluğumdan hayal meyal hatırlıyorum. Kasabadaki evin mutfak kapısında ayakta durmuş. Üstünde, büyük sarı düğmeli bir bluzla basma bir şalvar var. Kollarını kaldırıyor. Saçlarını

toplayıp, yaşmağı başında sıkıca geriyor. Şimdi, taze fasulye ayıklarken, kırılacakmış gibi eğilip bükülen parmakları, o zamanlar saçlarının, yaşmağının üstünde su gibi akıyor.

Üzgün, çenesini bir patisinden ötekine koyup iç çekti. Sarkık dudakları toprağa değiyor.

"Sen Halime'nin oyuncağı gibiydin," dedi Gülizar Teyze. "Ekti gibi peşinden koşardın, sözünden çıkmazdın... Seni süslerdi. Dudaklarını, tırnaklarını boyardı. Öyle dururdun; hiç kımıldamadan... Halan resmini yaparken de öyle dururdun. Put gibi... Hasan sıkılırdı; sesini çıkarmazdı ama sağa sola dönerdi. 'Kımıldama Haso,' diye bağırırdı halan... Siz gittikten sonra Hasan'la Halime hep seni sordular; Zehra artık gelmeyecek mi diye... Yaza gelirler derdim. Hasan inanırdı da Halime inanmazdı. Bir kere dedenin cenazesinde geldiniz... Sonra ne zaman geldiniz bir daha? Seneler sonra... Sen büyümüştün, ortaokula gidiyordun."

Ne zaman geldik? Dokuz yıl sonra...

1971 Şubat'ıydı. Nuri Amca, annemle beni, kasaba meydanında duran otobüsün kapısında karşılamıştı. Beş yaşındaki kız çocuğunun hayalinde kalan Nuri Amca'ya az çok benziyordu. Yanımızda getirdiğimiz koca bavulu yüklenmeden önce, 'hoş geldiniz,' deyip annemin elini sıkmış, benim de saçlarımı okşayıp gülümsemişti:

"Ne kadar büyümüşsün Zehra Hanım!"

Bana hanım diye seslenmesi garibime gitmişti; utanmıştım.

Yolculuk boyunca, annem de, bana her zaman davrandığından farklı davranmıştı. Uyuyup uyandığımda, bir arkadaşıymışım gibi yüzüme bakıp gülümsemiş, otobüsün mola verdiği şehirlerde bir şey isteyip istemediğimi sormuştu. Hiçbir şey istemiyordum. Tek dileğim, bir an önce Hasan'la, Halime'yle karşılaşmaktı. Büyük bir bavulla geldiğimiz için, tatil süresince kasabada kalacağımızı düşünüyordum.

Ama yalnızca üç gün kalmıştık. Üstelik halamı da görememiştim. Annem, geldiğimiz günün akşamı, "Ben İzmir'e, halana gidi-

yorum, dönüşte onu da getireceğim," deyip, Nuri Amca'yla çıkıp gitmişti.

Ona inanmıştım; insan o yaşta annesinin her dediğine inanıyor.

Kasabadaki evin bahçesine girip de, yaz kış akasya ağacının altında duran uzun, ahşap masanın yerinde olmadığını fark edince, bir tuhaf olmuştum. Masa evin salonuna konmuştu. Dedemin çıplak ayakla dolaştığı taşlığa beton dökülmüş, kış akşamları, uzun paltosuyla, elinde rakı kadehiyle üstünde oturduğu sandalyeler yenilenmişti.

Hasan'ın değil ama Halime'nin yabancılığı birkaç dakika sürmüştü. Bu birkaç dakika içinde, önce uzaktan, sonra da yaklaşarak beni incelemiş, "Hadi gel, saçlarını tarayalım," demişti. Dokuz yıl önce kaldığımız yerden gülüşmeye başlamıştık...

Halime'nin memeleri büyümüştü; ondaki en büyük değişiklik buydu. Üstelik benim yaptığım gibi, onları saklamaya da çalışmıyor, büyük olmaları normalmiş gibi rahat davranıyordu.

"Kamburunu çıkartma!" dedi bana.

Hemen konuyu değiştirip, "Halam hiç gelmiyor mu buraya?" dedim.

"İzmir'de kalıyor... Birkaç defa geldi... Hala'yı biz de pek görmüyoruz..."

O gün iki şey öğrenmiştim; demek ki halam, geçen dokuz yıl içinde onların da halası olmuştu. Bir de, artık memelerimi saklamamalıydım. O günden sonra kamburumu hiç çıkartmadım...

Hasan, galiba bana nasıl davranacağını bilemiyordu. Halime, süpürge saçlarımı maşalarla tutup çekiştirirken yanımıza gelmiş, konuşmadan, öylece durmuştu.

O gece, Halime'nin gösterdiği yakınlığa rağmen, kendimi aralarında yabancı hissetmiştim. Onlar kardeşti; birlikte büyümüşlerdi. Sabahları bitişik odalarda uyanmışlar, kahvaltıda birbirlerinin yavaşça değişen yüzlerine bakmışlardı. Bense yabancıydım. Yabancılığı aşmak için, Halime'yle aynı yatak odasını

paylaşmam, uyumadan önce gözlerimi tavana dikip Ankara'yı anlatmam, babamın çok yakında bakan olacağından bahsetmem gerekiyordu.

Aslında bunu bana kimse söylememişti; Ankara'da, evimizin içinde soluduğum hava fısıldamıştı. Babam, bir yıldır eve geç geliyor, bazen de günlerce uğramıyordu. Bazı hafta sonları, sivil giyinmiş arkadaşlarını getiriyor, beni odama gönderip, salondaki masada önemli şeyler konuşuyorlardı. Bazen de, piknik için Atatürk Orman Çiftliği'ne ya da Baraj'a gidiyor, kalabalık yemeklere katılıyorduk. Bu toplantılarda, birkaç kez, küçüklüğümden tanıdığım Yüzbaşı Osman Amca'yı da görmüştüm. Ama artık Yüzbaşı değildi. Binbaşı mıydı, yarbay mıydı hatırlamıyorum.

Aile içinde konuşulanlardan, radyodan dinlediklerimden, ortada normal olmayan bir şeylerin döndüğünü seziyordum. Sezgilerime biraz da övünç payı katarak şöyle diyordum; "Babam bakan olacak..."

Annem, iki gün sonra İzmir'den yalnız gelmiş, halamı getirmemişti.

"Halanın işleri varmış, gelemedi," demişti bana, "biz yarın akşam Ankara'ya döneceğiz, yavrum."

Hasan'la, Halime'yle bakıştık. Bu kez beraberliğimiz çok kısa sürmüştü.

Halamı göremediğim için fazla üzülmemiştim. Hasan'la Halime bana yetmişti. Bir de, Hasan'ın yüzü çok hoşuma gitmişti. Son akşam, masanın üstüne bir yığın kitap koymuş, "Bunu okudun mu, bunu okumadın mı?" diye sormuştu. Ne kadar çok kitabı vardı!

"Hepsini Hala gönderiyor," dedi.

Getirdiğimiz bavulu bırakıp, küçük bir valizle kasabadan ayrıldık.

Anneme, o bavulda ne olduğunu, ilk kalp krizini geçirdikten

sonra, hastanede sordum.

"12 Mart'tan biraz önceydi," dedi. "Baban, Rüstem Efendi'ye bıraktığımız evraklarını kasabaya götürmemi istemişti... Bayağı ağırdı, değil mi?"

Ama halama giderken, beni niye yanında götürmediğini sormadım.

1973 Haziran'ında, babamı tutuklayıp İstanbul'a götürdüler. Artık büyümüştüm; eylülden itibaren lise ikiye gidecektim. Geçen iki yıl, babamın bakan filan olamayacağını da öğretmişti bana. Sanırım bunu babamla birlikte öğrenmiştik. Bakan olmak yerine, Boğaz Köprüsü'nü bombalamaya çalışan adamların arasında yer almayı seçmişti! Tabii ki, bu suçlamanın gerçekle ilişkisi yoktu; şaka gibiydi... Sonradan okuduklarımdan anladığım kadarıyla, babamın yargılandığı bomba davası, 12 Mart'tan sorumlu generallerin birkaçına gözdağı vermek amacını taşıyordu. Boğaz Köprüsü henüz tamamlanmamıştı bile...

Annem günlerce ağlamıştı. Birkaç kez beni komşulara emanet edip İstanbul'a, babamın ziyaretine gitmiş, ancak onu göremeden geri dönmüştü. Olanları benden gizlemeye çalışması, az saçmalık değildi. Gazete satın alabiliyordum; okuma yazmam da vardı. Ama annem, gazete satın alamayacağımı, okuma yazmam olmadığını düşünüyormuş gibi davranıyordu. Söylediklerine bakılırsa, babam haksızlığa uğramıştı...

Bir gece, ben uyumak üzereyken odama girdi. Ağlamaktan gözleri şişmişti; çirkinleşmişti. Saçımı okşayınca, ona hemen sarıldım. Küçüklüğümden beri birbirimize sarılmamıştık.

"Babanı dün gece cezaevine götürmüşler," dedi.

Rahatlamıştı sanki. Sırtından ağır bir yük kalkmış gibiydi.

"Zaten cezaevinde değil miydi?" dedim.

"Hayır, sorgudaydı," dedi.

Küçükken, babamın Atatürk gibi biri olduğunu düşünürdüm

hep. Adını bile bilmediğim düşmanlarla savaşırdı. Herhalde, bu kez savaşı kaybetmişti.

"Onu görmeye birlikte gidelim," dedim anneme.

"Olur," dedi.

Babamı, Selimiye Kışlası'nda, tel örgülerin arkasında gördüğümde tanıyamamıştım. Zaten tanıyamayacağım kadar uzaktaydı. Aramızda, birkaç metre aralıklı iki demir parmaklık vardı. Parmaklıkların arasında askerler vardı; hiç kımıldamıyorlardı. Babamın arkasında da askerler duruyordu, bizim arkamızda da... Hiç kımıldamıyorlardı...

O yaşta bir kız çocuğu bu durumda ne hisseder? İncinmiştim... Ama bu aşağılanmanın karşısında gururla durmayı başarabiliyordum. Babam vatanını çok sevdiği için haksızlığa uğramıştı. Öyle düşünüyordum.

Annem sağ elimi tutmuş sıkıyordu. Canım acıyordu. Bir de, küçüklüğümden beri duyduğum büyülü sözler dönüyordu kafamın içinde: "Sen asker kızısın; asker kızı olmak zordur!"

Babam zayıflamıştı. Kahverengi yeleği büyük duruyordu. O haliyle Atatürk'e hiç benzemiyordu. Önce, beni gördüğüne memnun olmamış gibi davrandı. Bir şey söylememişti ama beni getirdiği için anneme kızdığını hissetmiştim. Yanında başka tutuklular vardı. Bizim yanımızda da başka ziyaretçiler... Herkes bağırıyordu, kimse ağlamıyordu. Kimin kiminle konuştuğu belli değildi. Hemen yanımızda bir çocuk daha vardı; o da babasını ziyarete gelmişti. Birbirimize bakıp, aynı kaderi paylaşan iki yetişkin gibi gülümsemiştik.

Babam, bütün o karmaşanın ortasında, önce hiç anlamadığımız şeyler söyledi. Alçak sesle konuşuyor, sesi gürültünün içinde kayboluyordu. Ama sonra o da bağırmaya başladı, biz de bağırmaya başladık. Galiba üçümüz de, bunun utanılacak bir şey olmadığını anlamıştık.

Şimdi, parmaklıkların arkasından babamın sesini duyuyo-

rum. "Mektup yaz!" diyor, "Derslerini sakın ihmal etme!" diyor, "Buradan yakında çıkacağım, tamam mı?" diyor...

Tamam...

O yazın sonunda, babamı bıraktılar. Sonra da gerekçe göstermeden emekli ettiler... Böylece, küçük ailemiz yeniden bir araya geldi.

Babam, 1963'te emekli edilmiş bir dönem arkadaşıyla emlakçılık yapacağını söylüyordu ama buna annem bile inanmıyordu. Bakışlarını başka yere çevirip, "inşallah," diyordu. Ben aynı dileği kendi kendime mırıldanıyordum: "İnşallah..."

Biz ikimiz, babamın ordudan atılmasına içten içe seviniyorduk. Sevincimiz hayatımıza yansıyordu. Akşam yemeklerinde sus pus oturmuyorduk artık. Hapse girmeden önce bir dilsizden pek farkı olmayan babamın bile dili çözülmüştü. Artık yalnızca ajans haberlerini dinlemekle yetiniyor, meclis görüşmelerinin yayınlandığı saatte radyoyu kapatıyordu.

Annem, sabahları bizi evden uğurlarken, eskisinden daha neşeli görünüyordu. Bu neşe babamla bana da bulaşıyordu. Okuluma kadar birlikte yürüyorduk. Benimle konuşuyor, soru soruyor, söylediklerimi ilgileniyormuş gibi dinliyordu.

Ailemizin yeni bir alışkanlığı da, benim yanımda her şeyin açıkça konuşulmasıydı. Bu yenilik annemin icadıydı. Yemek masasına yalnızca lahana dolması, kuru fasulye, turşu değil, bazen gelecek sorunumuzu da taşıyordu.

"Osman Bey'in teklifini düşünüp İstanbul'a yerleşebiliriz Cemil Bey," diyordu mesela.

Babamla aynı günlerde emekli edilen Osman Amca, babamı İstanbul'a çağırmış, ortaklık önermişti.

"Çelik kapı işinden ben ne anlarım Ayşe?" diyordu babam. "Ordu kur desen kurarım ama kapıcılığa bünyem elvermez... Bir hal çaresi buluruz, merak etme!"

Annemin asıl derdinin bu olmadığını, babamı Ankara'daki o çok bağlandığı siyasi ortamdan, doğrusunu söylemek gerekirse, cuntalardan uzaklaştırmak olduğunu o günlerde bilmiyordum; birkaç yıl sonra öğrendim.

Bunun yanında, Osman Amca, babamı işsiz bırakmamakta kararlıydı...

"Madem İstanbul'a gelmiyorsun, senin için şirketin Ankara'ya bir şubesini açarız," diye bir öneri getirdi.

Makul bir öneriydi ama babamın beş kuruşu yoktu.

Annem, babamdan gizli halamı arayıp para istedi. Nedense böyle şeyleri benden gizlemezdi; ketumluğuma güveniyor olmalıydı.

"Altınlarımı bozdurdum," deyip parayı babama verdi.

Babam, annemin altını olup olmadığını bile bilmiyordu. Onun en sevdiğim yanı belki de buydu; parayla pulla hiçbir işi yoktu...

Böylece, kısa zamanda, çelik kapı satan bir adam haline geldi işte! İlk işi, oturduğumuz apartman dairesinin kapısını değiştirmek oldu. Yeni işine verdiği önemi, önce bize göstermek istemişti herhalde.

Tam her şey yoluna girmişti ki, annem bana o tokadı attı ve gülümsedi.

"Bu âdettir; külodumda kan lekesi gördüğünde annem de bana böyle yapmıştı," dedi.

Sonra da, uzun uzun kadın olmayı anlattı bana...

O anlatırken sözünü kestim.

"Anne," dedim, "ben bir yıldır kanıyorum..."

O yıllarda, odamdaki küçük radyodan müzik dinleyip roman okur, gelecekte nasıl bir kadın olacağımı hayal ederdim. Nasıl bir adamla evlenecektim? Çocuğum olacak mıydı? Ya mutlu olamazsam? Mutluluk çok önemliydi. O zamanlar, en yakın arkadaşım

Fulya'yla, Bahçelievler'deki evin duvarına oturup, ayaklarımızı sardunyaların, akşamsefalarının üstüne sarkıtır, geleceğimizden, annelerimizden, en çok da oğlanlardan söz ederdik. Akşamüstleri güneş sokaktan çekilip de dünya birden küçülüverince, bir fanusun içinde yaşıyormuşum duygusuna kapılırdım. Acayip bir rengi vardı o saatlerin. Tatlı, yumuşacık bir dokunuş gibi... Her an bir şey beklerdim; Fulya da beklerdi. Biri gelecek ve bizi alacak; başka bir dünyaya gideceğiz... Bu dünyadaki yalnızlığımızı paylaşıp unutturacak, önümüzdeki sonsuz geleceği sevdiğimiz bir şarkı gibi kuşatıp saracak biri...

Tabii ki, sıradaki şarkımız bir erkekti...

Ama nedense, beklediğimiz çocuk gelmez, hep başkaları gelirdi. Sınıf arkadaşlarımız, ellerinde futbol ya da basketbol topuyla gezinenler; dalgacı oğlanlar...

Fulya, bir gün önce öpüştüğü çocuğu ertesi gün tanımazdan geliyor ve hemen bana koşup, "Sevgilimden ayrıldım!" diyordu.

Ona hayret ediyordum. Dört-beş yaşındayken Hasan'la birkaç kez öpüştüğümüzü anımsayıp utanıyordum.

Oğlanlar yanımıza geldiğinde, onlara yamuk bir gülümsemeyle bakıyorduk. Daha doğrusu Fulya öyle bakıyor; ben de onu taklit ediyordum. Bu gülümseyişin adı şuydu: 'Ben seni takmıyorum, çünkü böyle mutluyum, çünkü hayat uzun, çünkü hayat kısa, çünkü seni donumda sallarım...'

O çocuklarla beş dakika konuştuktan sonra kamburumu yeniden çıkarasım gelirdi. Ama Halime'ye söz vermiştim; çıkaramazdım.

Onları kendi argomuzla şiddete varan ölçüde aşağılar, iğrenç bir böcek haline getirirdik. Aramızdaki fark neydi, bilmiyordum. Galiba onları sokağa salmışlardı. Biz kızları da esirgiyorlardı. Bu sözcüğün gerçek anlamını çok geç öğrendim. Esirgenmek; yani alıkonulmak... Babalar, kız çocuklarını galiba kendilerine alıkoyuyorlar; kadın gettosu da bu durumu toplantı yapmaya bile gerek

görmeden uysalca kabulleniyor. Böylece bütün yargılardan uzakta tutuluyoruz.

Bir insan, yargılanmayı göze almadan kendisi olmayı nasıl başarabilir ki?

4 Mart 1962

"...Siz ışığın sesini duyuyor musunuz, Cahit Bey? Ben duyuyorum. O benim içimde yaşıyor... Karnımda kıpırdanıyor. Bu çağda bunu başarabiliyorsam, bin yıl sonra neler yaparım, kim bilir?"

Münevver

21. Bölüm
Eylül 1972, Kasaba

On sene sonra yeniden kasabadayım işte! Otelin bahçesinde, sabah kahvemi içiyorum. Yanımdaki sandalyeye bir tekir kedi yayılmış. Fincanımı kaldırıp koydukça kulaklarını oynatıyor, gözucuyla hareketlerimi izliyor. Beraber eylül güneşinden nasipleniyoruz... O işkilli, ben rahatım.

İki gündür buradayım; seneler önce kaldığım otelde kalıyorum. İhsan Bey, oteli oğlu Ömer'e bırakıp kendini emekli ilan etmiş; köyüne dönmüş. Ömer, o hayta oğlan, işi kendisinden beklenmeyecek bir gayretle yürütüyor. Odalara banyo eklemiş, lobiyi genişletmiş, otelin önündeki kaldırıma uzanan mezbeleliğe çiçekler dikip çay bahçesi haline getirmiş.

Evvelsi akşam beni görünce üstüme atıldı, zorla elimi öptü.

"Evlilik nasıl gidiyor, Ömer," dedim.

Sayemde iyi gidiyormuş... Üç kızı olmuş. Büyüğü ilkokul ikideymiş. Ortanca bu yıl başlamış okula. Büyüğün adını Cahide koymuşlar.

"Sen bana nasıl büyük bir iyilik yaptığını bilemezsin, Cahit Abi," dedi. "Karımla evlenemeseydim, sen sahip çıkmasaydın da kazara o günlerde jandarmaya yakalansaydık, ailesi dünya yıkılsa bu kızı bana vermezdi... Zaten hâlâ görüşmüyoruz; aramıyorlar. Aramasınlar! Gül gibi geçinip gidiyoruz biz. Sıkıştığımızda peder destek atıyor."

Bunları anlatırken gözlerinin içi gülüyordu.

"Sen bana değil, Yüzbaşı Osman Bey'e teşekkür etmeliydin," dedim.

Bazıları için, sevda kavuşmakla da bitmiyor demek ki...

Dün sabah, müze müdürüne, "Ben etnografya salonunu açan adamım," deyince pek şaşırdı. Salonun girişine, eski müze müdürlerinin fotoğraflarının asıldığı yere, vekâleten görev yaptığım halde benim de bir fotoğrafımı koymuşlar. Bir fotoğrafa baktı, bir bana.

"Değişmemişsiniz Müfettiş Bey; buyurun size salonu gezdireyim," dedi.

Etnografya salonunu görünce hayal kırıklığına uğradım; benden sonra tek bir dolap konmamış. Mehmet Ali Bey'in topladıklarından, düğün giysilerinden, Arap Efe'nin gümüş fişekliğinden başka kayda değer bir şey yok...

Müze Müdürü, akşamüstü, arabasıyla Mehmet Ali Bey'in bağına götürdü beni. Mehmet Ali Bey, arabanın gürültüsünü duyunca asmaların arasından doğruldu.

Onu görünce tanıyamadım. Yanakları pembe pembe olmuş, yüzünden kan fışkırıyor... Elimi sıkıp sarıldığında bir dev tarafından kucaklanıyormuşum gibime geldi.

"Emeklilik size yaramış," dedim.

Elleri büyümüştü sanki. Bakmayan gözleri bakar olmuştu; ışıl ışıl... Karısı, bağ evinin bahçesindeki masayı hemen donattı. Meyve koydu, peynir koydu, ev ekmeği koydu, biber dolması

koydu. İki kadeh parlatıp kasabaya döndük.

Oteldeki odama girince, yatağa uzanıp biraz kitap okudum. Sonra çantamı açıp her zaman yanımda taşıdığım antik evrakımı karıştırdım. Münevver'in on yıl evvel gönderdiği birkaç mektup, Yorgo'nun yazdıkları, çocukların küçüklük fotoğrafları, gençliğimde Çorum'dayken tuttuğum notlar...

Yorgo on yıldır Atina'da... Neasmirni'de bir yazlık sinema açtı; pahalılıktan şikâyetlerini bir kenara bırakacak olursak, keyfine diyecek yok.

Münevver'in mektuplarını yıllardır her gün okuyorum. Bazıları alışkanlık yaptı. Sabahları, işyerinde çay fincanımın yanına koyuyorum; okumasam da bakıyorum.

19 Ocak 1962

"Evvelsi gece size çok kötü davrandım. Babam bana küçükken nobran derdi; öyle davrandım. Bazen böyle oluyor. Yanımda kalmanızı istememe rağmen, dilim tam tersini söylüyor. Sizi kırınca sizinle eşit olacakmışım duygusuna kapılıyorum. Belki bir deli doktoruna görünmeliyim... Ne yazık ki, ben bir kuzukulağı yaprağı değilim. Akide şekeri de değilim. Benden, istediğiniz aşinası olduğunuz tadı alamayacaksınız. Öte yandan, söylediklerimde gerçek payı da vardı. Siz tam bir korkaksınız. Ortada kalırım diye korkuyorsunuz. Yalnızlıktan korkuyorsunuz. Özgür yaşamayı denemeye gücünüz yok. Tanıdığınız bütün kadınlar benim gibi olsaydı ne yapardınız, bilmiyorum.

Şimdi yıldızları seyredeceğim, dünyalı! Bir gün sizinle de seyrederiz. Gecenin merdivenine oturup. Hiçbir şeye sahip değilmişiz gibi.

Öptüm sizi."

Münevver

22 Şubat 1962

"Sevgili çocuk; kırk yaşındaki küçük çocuk... Yoksa kırk bir mi? Şu yaş meselesini halletmek için, sizden bir yaş alıp kendime eklemem size de gülünç gelmiyor mu? Ben bunu çocukluğumda da yapardım. Babamdan alıp kendime koyardım. Okula hemen gitmek için... Ya da babam bana yakınlaşsın diye... Bir zamanlar herkesin küçük olduğuna siz de inanıyor musunuz? Ben, bazen dürbünün tersiyle bakıyorum; hâlâ küçük olduklarını görüyorum. Hatta görüntüleri biraz daha netleşiyor. Kıskançlık, öfke, arsızlık, bencillik; hepsini görüyorum... Ruhların da elbiseleri vardır, biliyor musunuz? Bir adama, üç saat durmadan bakarsak, o adamın ruh elbisesini çıkarabiliriz... Ama siz çıkaramazsınız; çünkü başka birine üç saat bakamazsınız. Yanılıyor muyum?

Size anlatmış mıydım; Halet Efendi diye biri var... Halet Efendi işçi emeklisi... Sağ bacağı aksıyor... On lira karşılığında, haftada üç gün bize poz veriyor. Poz verirken hamur gibi oluyor ama hiç kımıldamıyor. Bazen sağ gözü seğiriyor; bu, sıkıldığı manasına gelmiyor; vitaminsizlikten olabilir... Halet Efendi nasıl bir adam? Pelte gibi bir adam... İyi huylu, kötü alışkanlıkları olmayan bir adam... Ve vitaminsiz... Omuzlarını çizerken karısını dövdüğünü fark ettim. Boynunu gölgeliyordum ki, bir de ne göreyim? Halet Efendi geçimsiz, nalet biri... Siz nasılsınız? Bir gün bana modellik edin. Kuşandığınız zırhın altını görmek için senelerce bekleyemeyeceğim.

Ama şimdi elimizdekilere şöyle bir göz atabiliriz... Bu zırhın altını kimse göremez, öyle değil mi? Daha önce denediler, başarılı olamadılar ve bu sizi pek mutlu etti. Yine de bakalım...

Bir başkasını anlamak için gayret sarf etmiyorsunuz; ruhunuz tembel... Hep bir şey istediğimi sanıyorsunuz ki, çok yanlış... Sizden istediğimi sanıyorsunuz ki, bu daha da yanlış. Kimseden nefret etmiyorsunuz, kimseyi incitmek istemiyorsunuz... Ama incitmelisiniz; inciteceksiniz...

Beni incitmeyin! Çünkü arzu ettiğimde size ulaşmak istiyorum. Elimin altında olun, göbeğinizi okşayayım, koltuk altlarınızı koklayayım. Çok mu bencilim? Tamam, dürbünü çeviriyorum...

Artık atölyede birtakım sorumluluklarım var. Sabahları erken uyanıp oraya gidiyorum. Çay demliyorum, fırında kurabiye, börek filan yapıyorum. Sonra yol arkadaşlarım geliyor. Ev kızları, geçkin, beceriksiz karılar... O kadar çok ve lüzumsuz konuşuyorlar ki...

Bazen kafam çok karışıyor, biliyor musunuz? En iyisi, hakkınızda yazdıklarımı kale almayın! Ben küçük bir böceğim; aklıma eseni yazıyorum. Yine de, mutfağınızda, hiç istemediğiniz bir anda karşınıza çıkmak isterim. Yıllar sonra bile...

Ensenizden öpüyorum. Adımlarınıza dikkat edin!"

Hamile Münevver

2 Mart 1962

"Pazar akşamı, sizden ayrıldıktan sonra, atölye sakinlerinin çayına katıldım; ilk defa ve galiba son defa... Onlar beni başka türlü biliyorlar. Bazen evli olduğumu söylüyorum, bazen de boşandığımı... Bir keresinde, altı ay önce hapisten çıktığımı söyledim; yarısı inandı, yarısı da güldü. Şimdi hepsi beni deli sanıyor...

Biz hayallerle yaşıyoruz, Cahit Bey. İnkâr etmeyin, siz de öyle yaşıyorsunuz! Beynimizde bir simyacı grubu var; durmadan çalışıyor, hayal üretiyor. Yakınlıkları gelip geçen kokulara, sıcaklığa; bir temastan, bir öpüşten geriye kalan her neyse ona çeviriyorlar... Eğer içimdeyseniz hep öyle kalma isteğine, içimden henüz çıkmışsanız içimde olmanız isteğine ve uzaktaysanız yine içimde olmanız isteğine... Bu simyacı grubu, aynı zamanda bir kader tertipçisi olarak da çalışıyor. İyi yaşanmış zamanları ayırıp bir yere koyuyorlar ve kendi aralarında şöyle konuşuyorlar: 'Bakın, şu beş

dakika çok iyi bir örnek... Onu koruyup saklayalım, elli yıl, altmış yıl, yüz yıl haline getirelim...'

Hayır, beyaz kimyacı önlükleri giymemişler, garip şapkalar da takmamışlar; hepsi çırılçıplak... Hayallerin ve onları yaratanların elbiseye ihtiyaçları yoktur. (Bizim var mı?) Çünkü hayaller, çoğu zaman gerçeklerden daha samimi, daha tabii, daha kaliteli ve herhalde anadan doğmadırlar.

Menderes'i hatırlıyor musunuz? Altı ay önce yaşıyordu; hatırlıyor musunuz? Onun kendi aklıyla, onu çevreleyen gerçeğin yarattığı aklı arasındaki farkı yargılayabilir misiniz? Kendisi için nasıl bir dünya istiyordu? Ve dünyanın nasıl olmasını istiyordu? Abim, onu asarken ne hissetti sizce? İşler karışık... İnsanların insan olduğunu aklımdan çıkarmamaya çalışıyorum ve bu tespit aslında hiçbir işe yaramıyor... Hikâyemi şöylece basitleştiriyorum: Cahit Adamı diye biri var; ben onu seviyorum... Ondan yeni boşandım, onu öldürdüm, onu kendime âşık ettim, ona alıştım. Alışmasam da alışmak istiyorum. Bazen...

Herhangi bir şeyin kolaylıkla yok edilebildiği, kolaylıkla yaratılabildiği, bir şeyin yerine başka bir şeyin kolaylıkla konabildiği, (siz koyamıyorsunuz ve bu durum size olan saygımı yalnızca artırıyor) çoğu zaman inciten ama nefret uyandırmayabilen hareketlerin geniş coğrafyasında yaşıyoruz. Bazen uzakta kalıyoruz, birbirimizi anlayamayacak kadar ayrı yerlere düşüyoruz. Yakınlaşmamız da icap etmiyor aslında. (Ben sizi uzaktan seveyim; siz beni yakın bilin!) İki akla ait iki simyacı grubunun çalıştığı iki atölyemizin olması bizi incitir mi? Beni incitmez! Siz başka bir yaratıksınız. Ben başka bir... Ödev şöyle galiba: tek bir atölyede çalışan iki ressamdan daha verimli olmalıyız! İkisinden de daha verimli... Lüzumsuz yakınlıkların yaralayıcı olduğunu herkesin bilmesi icap etmiyor, değil mi? Cüceler bilsin, yeter...

Bir gün, bana giden yolu tarif eder misiniz? Ben kendime ulaşmayı beceremiyorum; yokuş var, güven vermiyor bana. Sizin

içiniz bile daha düz... Ve yakın... Yürüyebileceğim mesafede...
Saçlarınızı aralayıp ensenizden öpüyorum..."

Hamile Münevver

On yıl önce, yazdıklarına bir anlam veremiyordum. Evlenmek mi istiyordu; yoksa bebeği aldıracak mıydık, bilmiyordum. Daha doğrusu, ne yapmam gerektiğini biliyordum ama meselenin hallini ona bırakmak kolaycılığını seçiyordum. Söylediği gibi, benim ruhum tembeldi.

"Aşk öğrenilebilen bir şeydir," diyordu bana. "Kadınla erkek birbirlerinden öğrenirler... Sen bana öğretmiyorsun ve öğrenmiyorsun."

Onun ne beklediğini, ne istediğini tam olarak hiçbir zaman anlayamadım. Zannederim sevmemi istiyordu; yalnızca bunu... Bebekle ilgili bir meselesi yoktu. Karşılıklı durduğumuzda, birbirine hiçbir zaman yalan söylememiş insanların gözleriyle ve yalnızca sevgiyle bakmamızı istiyordu.

"İstersen bebeği aldırabiliriz, istersen doğurabilirsin," diyordum. "Bana kararını söyle!"

Gülümseyerek bakıyordu. Hiçbir şey söylemiyordu.

Şubat ayını, onun evinde geçirmiştik. Benim evime gelmiyordu.

"Burası sirk çadırı gibi derme çatma," diyordu.

Evi, çiçek, resim, boya, kitap doluydu. Terasında uçurtma uçuruyor, kendi yaptığı uçurtmalara isimler takıyordu.

Onunla geçirdiğim günler, sonradan hep acı bir şey haline geldiler; birine haksızlık etmiş olmanın acısı...

"İhanet ettiğinizi düşünmeyin, Cahit Bey," diyordu. "Siz alıştığınız gibi yaşamaya devam edin; bunu hak ediyorsunuz..."

Hak edip etmediğimi bilmiyordum. Paltolarımızı giyip terasta yemek yiyor, şarap içiyorduk. Bazen saatlerce susuyor ve çatılara, uzaktaki denize bakıyorduk.

Aşkın ne olduğunu güya ikimiz de biliyorduk. Bilmediğimiz, onun öğrenmeye çalıştığı, benimse hiç anlamadığım şey, başka bir şeydi. Hayatımı nasıl yaşamalıydım? İşte bunu bilmiyordum. Borçlar, alacaklar, kefaretler, geçip giden seneler, anlamama engel oluyordu. İnsan, anlamayınca cesaret sahibi olamıyor.

On yıl önce korkarak girdiğim yer, şimdi açık pencerelerinden ışık ve rüzgâr dökülen aydınlık bir oda... Bu odada, Münevver'in karşısında oturuyorum. Hesap sormuyor, hesap yapmıyor. Tek yaptığı, kendisiyle beraber beni de yeniden yaratmak... Ruhum elbisesini çıkarmış; içi görünüyor. Üstüme fırça darbeleri iniyor. Yumuşak, sert, okşayan, acıtan darbeler...

Münevver, on sene önce, o güne kadar görmediğim bir ufku işaret etti bana. Zamanda yolculuk yapıp, on sekiz yaşıma geri döndüm. Aptal, toy, kolayca baştan çıkarılabilen bir adam oldum. O, zavallılığımı görmüyordu. Çünkü bir tiyatro oyuncusu gibi, güçlü, ne yaptığını bilen bir karakteri oynuyordum. Oysa zayıftım. Ona meylimi, her gün, karşımda bir düşman olarak buluyordum. Yeni bir düşman; nasıl mücadele edeceğimi bilemediğim bir düşman... On beş yaş büyük olsaydı da böyle bir şeyi on beş yıl önce yaşasaydık, birbirimizin hayatında, belki yalnızca birer kıvılcım olurduk. Bu kıvılcımı, seneler sonra bir pırıltı olarak hatırlardık. Ama öyle değildi işte! Ben yanmaktan, yok olmaktan korkuyordum. O hiçbir şeyden korkmuyordu.

1962 yazında, oğlumuz doğmadan birkaç ay önce, "Düzenini benim için bozma," demişti bana. "Boşanmak istiyorsan boşan ama bu, evleneceğimiz ya da aynı evde yaşayacağımız anlamına gelmez!"

Oğlanın babalığını almam konusunda bile ısrarcı olmadı.

"Bir şekilde hallederim; bana hiçbir şey borçlu değilsin," dedi.

Bu sözlerin bir anlamı daha vardı: "Ben de sana hiçbir şey borçlu değilim..."

Hamile olduğunu, yengesi Ayşe Hanım'la, bağda çalışan Nuri ve Gülizar'dan başka kimse bilmiyordu. Babalık işini, çocuk doğmadan önce Nuri'yle konuştuğunu, icap ettiğinde Nuri'nin, çocuğun babalığını üstüne almayı kabul ettiğini bana çok sonra söyledi.

Hamileliği sırasında, Halil Rıfat'taki evinde yaşadık ama ona taşınmamı hiç istemedi.

"Sen benim misafirimsin," deyip gülerdi; "kalbimin misafiri..."

Hatta bazen, "Git, birkaç gün evinde kal!" derdi. Sıkılır mıydı, yoksa bana acı çektirmeye mi çalışırdı, bilmiyorum.

O günlerde, sık sık çocukluğundan söz ederdi. Geceleri, sıcaktan bunalıp balkona çıkar, yere serdiği kilimin üstüne uzanırdı. Ben de yanına otururdum.

"Ben, büyük bir bahçede büyüdüm Cahit Adamı," derdi, "bu yüzden, çocukluğum çok uzun sürdü."

Büyük bir bahçede büyümüştü. Benim yaşadığım en büyük bahçe ne kadar büyükse, ondan bir fazla... Farklılıklarımızı böyle tarif ediyordu.

Sonra oğlumuz doğdu. Gülizar, altı ay İzmir'de kaldı, Münevver'e yardım etti. Aynı günlerde, Meral ve çocuklar da İzmir'e geldiler. Sıkıntılı günlerdi. Zamanımın büyük kısmını Münevver'le, yeni doğan oğlumla geçiriyordum. Hayatım garip bir hal almıştı; her şey çok karışıktı... Kırk küsur yaşında âşık olduğum kadın, benden bir çocuk doğurmuştu. Ne yapacağımı bilmiyordum.

Bunu daha fazla sürdüremedim; kasım başında karıma durumu açıkladım. Beni hemen terk etti; çocukları alıp İstanbul'a döndü ve boşanma davası açtı. Boşandık.

Boşandıktan sonra, artık birlikte yaşayacağımızı, hayatımızın bir düzene gireceğini sanmıştım. Herhalde Münevver'in istediği budur, diye düşünmüştüm. Ancak, hiçbir şey değişmedi...

Yaptığının doğruluğundan kuşku duymaması, beni çileden çı-

karıyordu. Sevgisini yaşamama izin vermiyordu, aramıza bir mesafe koyuyordu.

"Sevgimden şüpheniz mi var," diyordu; "benim sizinkinden yok..."

Sevgiden anladığı şey, benim anladığımdan farklıydı. Beni, aynı evde yaşamayı düşünecek kadar sevmediğini sanıyordum.

"Bir insan nasıl sevebilir ki?" diyordu. "Bunun bir kuralı var mı? Kitaplardan öğrenilebilir mi? Yanlış sevdiğimde kabahat mi işlemiş olurum; beni cezalandırır mısınız?"

Uzun süre, düşüncelerinin değişmesini bekledim. Değişmedi.

"Sen, insanlarla eşit ilişki kurmayı bilmiyorsun," dedim bir gün. "Babanın, sana muhtaç bir hayat yaşamasından zevk aldın... Abini, uzaklığınla cezalandırıyorsun..."

Bu lafıma çok kızdı.

"Siz, insanların birbirlerinin esiri olmasına eşitlik mi diyorsunuz?" dedi. "Abimin, babamın anladığı eşitlik de buydu..."

Bir hafta konuşmadı benimle; evin içinde iki yabancı gibi oturduk. Sonra, bir akşamüstü, bebek arabasıyla müzeye geldi.

"Toparlanın, Niyazi Bey bizi yemeğe götürecek," dedi.

Üç yıl böyle geçti.

Artık bu şekilde yaşamaya alışmıştım. Hatta Münevver'e inancım artmıştı. Doğumdan bir süre sonra, yeniden resim yapmaya başlamıştı. Hep hayal ettiği gibi, Niyazi'yi küçük iskemlesine oturtuyor, tuvalini boyuyordu. Bazen atölyeye de götürüyordu onu. Bazen benim evime de getiriyordu. Ama bende kalmıyorlardı.

Kullanılmış bir araba almıştım. Hafta sonlarında pikniğe, denize giderdik. Niyazi kucağımızda, ağaçları, martıları, dalgaları seyrederdik.

Üç yıl böyle geçti.

Sonra Ankara'ya tayinim çıktı.

"Bu çok iyi oldu," dedi. "Sizi özlemeyi unutmuştum..."
Gelir misin bile demedim. Gelmeyeceğini biliyordum.

Yedi sene evvel Ankara'ya geldiğimde, müfettiş olmak gibi bir hevesim yoktu. Olacağımı olmuştum zaten; Münevver'e âşık olmuştum... Sonra, şehir şehir gezmek belki bu aşk hastalığına iyi gelir diye, müfettişlik imtihanını verdim. Lakin hiçbir faydasını görmedim. Ne o şehirler derdime derman oldu, ne de o yolculuklar...

20 Şubat 1962

"... Bu rüyayı neredeyse ayda bir görmeye başladım, yengecim... Hem korkutucu, hem de ümit verici. Korkutucu; çünkü yalnızım... Ümit verici; çünkü yalnızım... İçimde büyük şeyler yapma arzusu uyandıran bir rüya...

Pazar yeri gibi bir yerde, elimi kolumu sallayarak dolaşıyorum. Ama burası yabancı bir yer... Başka bir dil konuşuyorlar ve ben bu yüzden hiç konuşmuyorum... Kimse beni tanımıyor. Dönüp yüzüme bakmıyor. İnsan tanınmadığı için mutlu olabilir mi? Mutluyum... Çünkü gökyüzü masmavi ve ben az evvel bir adamın yatağından çıkmışım...

Meryem Ana niye bakiredir sence?"

Mino'n

22. Bölüm
16 Eylül 2007, Hastane

Kalp ameliyatımdan sonra, üç gün boyunca hep uyumuştum. Aslında kaç gün geçtiğinin de farkında değildim; sana sormuştum da sen söylemiştin. Odada pencere filan yoktu; gündüz mü gece mi, bilmiyordum.

Garip bir koku vardı; ilaç kokusuyla karışmış yemek kokusu... Öğle yemeğinde zeytinyağlı yerelması vermişlerdi. Sözüm ona zeytinyağlı; iğne başı büyüklüğünde üç beş pırıltı... Bir dilim

ekmek, kayısı kompostosu, yoğurt...

Serumu bağladıkları kolum çok acıyordu ama acıyı hissedebildiğim için kendimi şanslı sayıyordum. Öyle ya, hissedebiliyorsan hâlâ yaşıyorsun demektir... Üç hemşire vardı; vardiya usulü çalışıyorlardı. Birinin eli balyoz gibiydi; bana da hasta değil, bunak muamelesi yapıyordu. Göğsüm ağrıdığında, onun üstüme çıktığını düşünüyordum nedense... İkincisi gevezeydi. Evinde ne pişirdiyse haberim vardı; kocasının zamparalıklarından bile yakınmıştı. Bu ikisinin isimlerini hatırlamıyorum.

Nilgün Hemşire, "kolum ağrıyor," deyince biraz ovalamıştı. Üçüncüsü... Sen bir fotoğraf albümü getirip çekmeceye koymuştun. Onu bulmuş. Birlikte fotoğraflara bakmıştık.

"Bu kim, şu kim?" diye sormuştu.

Fotoğraflardan biri dayının sünnet düğününde çekilmişti. Kula'daki evimiz, geniş bahçemiz... Babaannemin başında pembe, oyalı bir yazma vardı o gün. Fotoğraf siyah beyaz ama hatırlıyorum; yazması pembeydi... Abimle okul arkadaşları önümüzde diz çöküp poz vermişler. Biz, arkada duvara yaslanmışız... Annemin içinden neler geçiyor, kim bilir?

Nilgün diğerleri gibi değildi. Adı Nilgün'dü, değil mi? Pek gülümsemezdi ama dokunuşu insancaydı; galiba bana acıyordu... Acımak ne tuhaf kelime! Canı yanmış birinin, çevresine bulaştırdığı salgıyı ifade ediyor sanki.

Ben, uysal bir hastaydım; acımalarına izin veriyordum.

Bazı insanlara acıyamazsın... Kötü günlerinde de iyi görünürler; kuyruğu dik tutarlar... Halan böyle biriydi. Haksızlığa uğradığında, kendini değersiz hissettiğinde, içini göstermezdi.

Sen, onun evli bir adamla birlikte olduğunu bilmiyorsun, değil mi? Kendinden on beş yaş büyük bir adamla... Bunu sen de yaptın ama kırk sene önce, bir kadının böyle bir şeyi aklından geçirmesi bile imkânsızdı. Nasıl cesaret etti, nasıl yaptı, bilmiyorum.

İzmir'e onun için gitti.

Aşkın ne olduğunu sorarsan, okuduğum romanlardan aklımda kalan içi boş birkaç kelimeden başka bir şey söyleyemem... Akıntıya kapılıp gitmektir derim. Ama hiç gitmedim, hiç kapılmadım.

Babanla Konya'da tanıştık. Aslında tanıştık bile denemez. Ordunun lojmanlarında kalırken, her sabah otobüs durağında karşılaşıyorduk. Ben liseye gidiyordum, o da alaya... Ona benzer, şapkalı, üniformalı, onlarca genç çocuk vardı. Bana benzer pek çok asker kızı... Ama o beni beğenmiş. Neyimi beğendi, bilmiyorum. Memelerimi mi, kıçımı mı, gözlerimi mi? O yaşta ne memem var ne kıçım; doğru dürüst bakmayı da bilmiyorum.

Üç sene sonra Kula'ya gelip beni istetti.

Aşk nedir sence?

Ben bilmiyordum ve hiç öğrenemedim. Onunla yaşamaya başlayınca, aramızda bir hukuk oluştu. Saygımızı hiç esirgemedik. Ama aşk bu mudur? Bilmiyorum. Birbirine iyi davranmaktır, emek vermektir; sonra da beraber yaşlanmaktır. Böyle öğrendik, böyle yaşadık... Arada, neleri atlamış olduğumun farkında değilim ki... Çok sonraları kendi kendime sordum; aşk hakikaten emek vermek midir? Pek emin değilim... Böyle söyleyince, bir yanı eksik kalmış gibime geliyor... Delilik yanı... Biz, bize öğretilen neyse onu yaşadık. Yatak filan bilmiyorduk. Ayıp vardı, günah vardı ve bütün bu var olanların arasında kendimize göre bir hayat uyduruyorduk. Delice şeyler yapmıyorduk. Çamaşır günümüz, banyo günümüz, yatış kalkış saatlerimiz hiç değişmiyordu. Birbirimize gülümsediğimiz anlar bile plan dahilindeydi. Gerçi şartlarımız da pek elverişli sayılmazdı. Ağrı'ymış, Kore'ymiş derken, seneler geçiverdi.

Ama halan başkaydı.

'Ben istediğim adamla evleneceğim, hatta evlenmeden beraber yaşayacağım, hatta beraber de yaşamayacağım," derdi.

Söylediklerini şaka sanırdım. Böyle bir şeyi yapabileceğine ih-

timal vermezdim. Hele hamile kalıp doğurmak isteyeceğine hiç ihtimal vermezdim.

1962 kışıydı. İzmir'den telefon etti, hamile olduğunu söyledi.

"Doğurursam, abim beni öldürür mü?" dedi.

Sözleri şaka yollu olsa da, ne söyleyeceğimi şaşırdım... Öldürmezdi tabii ama öldürmez diyemedim... Mino'dan çok büyük bir adam... Karısından boşanıp boşanmayacağı bile belli değil... Babanın, buna ne tepki göstereceğini nereden bileyim? Büyük bir ihtimalle, Mino'yu bağ evine kapatır, başına da iki nöbetçi dikerdi. Ölümden de beter!

"Eğer doğuracaksan boşanmasını iste; sonra da evlenirsiniz," dedim.

Bana güldü. Böyle bir şeyi aklından geçirmiyordu. Adam boşansa bile, onunla evlenmek istediğinden emin olmadığını söyledi.

"Ne istiyorsun, peki?" dedim.

Cevap vermedi. Yalnızca, babana bir şey söylememi tembihledi. Bir hafta sonra, mektubu geldi.

"Sevgili Yengecim,

Topuklu iskarpinlerimi yüklüğe kaldırdım. Artık, sabahları bir kusma saatim var... Bu kadar fedakârlık ve ezadan sonra doğurmaktan vazgeçeceğimi sanmıyorsun, değil mi? Bir de şunu sanma; bütün bunları abimi cezalandırmak için yapmıyorum. Mutlu olmak için yapıyorum. Evlenip evlenmeyeceğime sonra karar vereceğim. Belki başka biriyle evlenirim; kim bilir?

İki haftadır resmi biraz ihmal ettim; atölyeye hiç uğramadım. Vicdanım fena halde sızlıyor. Renkler bana bakıyor, ışıklar bana bakıyor; kâğıtlar, tuvaller bana bakıyor. Hesap soruyorlar. Fakat şu sıralar hesap verecek halde değilim. Her şeyi erteliyorum. Düşünmeyi de erteledim. Erteledikçe hafifliyorum. Hafiflediğimi fark ettikçe mutlu oluyorum. Cahit Bey'i de ertele-

dim. Görüşüyoruz ama o büyük bir ihtimalle, beni görmüş olmuyor. Yani, içimdekini görmüyor.

Benim için tasalanma. Çok değil, yedi ay sonra kucağımda bir bebek olacak. O ve ben yağlıboya ve tiner kokacağız. İşte benim gelecek planım bu...

Zehra'yı benim için öp!"

Mino'n

Cahit Bey'le yıllar sonra tanıştırdı beni. İlerlemiş yaşına rağmen hâlâ yakışıklı bir adamdı. Sakin, daima gülümseyen, munis bir adam... Halana deli gibi âşıktı.

20 Haziran 1968

"...Sizi yaraladım. Üstelik, siz masumken sizi yaraladım.

Ama bu yine de meşru müdafaaya girer... Hikâyemi, gidip avcılar kulübünde anlatacağım... Babamdan biliyorum; orada herkes her şeye inanıyor.

Ben ve çocuk, sizi özledik..."

Münevver

23. Bölüm
Eylül 1972, Kasaba

Az önce, otobüse binip kasabadan ayrıldım. Ömer, küçük valizimi kaptı; beni yolcu etmek için garaja kadar geldi. Ayrılırken elime bir paket tutuşturdu.

"Bu ne Ömer?" dedim.

"Anamın tarhanası," dedi, "ben de biraz tulum peyniri koydum..."

"Bunlar yolda bozulur ama..."

"Hiçbir şey olmaz, Cahit Abi; yedikçe beni hatırlarsın!"

Sarılıp vedalaştık.

Şimdi, otobüsün penceresinden dışarıyı seyrediyorum. Eski kavaklıkları evlerle doldurmuşlar. Boş arsalarda koyunlar, keçiler otluyor. Turistik Otel'in kolonlarını çıkmışlar, bahçesine tuğla yığmışlar. On yıl sonra kasabaya bir daha gelirsem, belki tamamlanmış olur... Belki o zaman ben de tamamlanmış olurum. Münevver

evlenmeyi kabul eder. Oğlumuz üniversiteye başlar ve kalan ömrümü tatlı bir rüyanın koynunda geçiririm...

Şimdi İzmir'e gidiyorum. Bu gece, Münevver'i ve oğlumu göreceğim. Ömer'in tarhanasıyla tulum peynirini de onlara bırakırım. Kal derse, bir gece daha kalırım. Sonra, Ankara...

İş seyahatleri haricinde, yedi yıldır Ankara'da yaşıyorum. Her gün takvime bakıyorum. Bayramları, yıllık izinleri, hafta sonlarını iple çekiyorum. Yakınlığımızı hâlâ koruyan şey, belki de birbirimizden uzak olmamızdır, kim bilir?

O, Ankara'ya yalnızca yazları gelir, bir hafta kalıp gider. Buna da şükür... Bense her hafta sonu İzmir'e taşınırım... Ankara'da bir hayatım yok aslında. Benim yerime başka biri yaşıyormuş gibi... Sokaklarda gölgem dolaşıyor, eve gölgem giriyor, şehirlerarası otobüslere gölgem inip biniyor. Otel odalarında aynaya bakınca tedirgin oluyorum. Ona yakışmadığımı düşünüyorum. Hani benim eski yüzüm, genç yüzüm? Tertemiz, lekesiz ellerim? Tıraş fırçası yanaklarımda hışırdarken, gözlerimi onun açtığı gibi açıyorum. "Bana haksızlık ediyorsunuz, Münevver Hanım," diyorum. Gülüyor. Beni ciddiye almıyor. Belki kendini de ciddiye almıyor. Belki sadece oğlumuzu...

Ankara'ya tahammül edebilmek için yeni icatlar uydurdum. Sabahları jimnastik yapıyorum, akşamları briç oynuyorum. Briç arkadaşlarımla, Küçükesat'taki memur kulübünde buluşuyoruz. Hepsi benim gibi ölçülü adamlar; bir dubleden fazla içmiyorlar, iki saatten çok kalmıyorlar. Siyaset konuşurken, birileri söylediklerini kaydediyormuş gibi davranıyorlar. Ölçülü... Birbirimizin hayatını merak etmiyoruz. Soru bile sormuyoruz; herkes sırayla kafasındakileri söyleyip geçiyor. Dinliyoruz ya da dinliyormuş gibi yapıyoruz.

Benim hayatımdaki tek ölçüsüzlük Münevver... Şimdi, haddimi aşmanın cezasını çekiyorum.

1968 kışında, bir mektup göndermişti bana. Başka bir adamdan

bahsediyordu. O da resim yapıyormuş. Otuz sekiz yaşındaymış...

"Buna da alışacağım," dedim, kendi kendime.

Bir süre mektup yazmadı. Bu süre zarfında oğlumu da görmedim. İçimde cam çerçeve kalmadı. Ama kızdım mı, kırıldım mı, bunu bile anlayamadım.

İki ay sonra beni İzmir'e çağırdı. Gittim ve yeniden başladık. Niyazi, o ve ben, bir hafta tatil yaptık. Hiçbir şey sormadım; hiçbir şey anlatmadı. Sadece mutlu olduk.

Niyazi'nin geçirdiği hastalıklardan sonradan haberdar oluyorum. Biliyorum ki, ciddi bir şey varsa, Münevver mutlaka haber verir...

Her görüşümde değişmiş buluyorum oğlumu. Sarı saçları koyulaşıyor, boyu uzuyor, gülümseyişi, bakışları şekilleniyor, burnu eğriliyor; benimkine benzemeye başlıyor.

Önceleri, niye her zaman yanlarında olmadığımı sorar, üzülürdü. İnanır mıydı bilmiyorum ama Ankara'da çok işim olduğunu söylerdim.

"Annenin de İzmir'de çok işi var," derdim.

Münevver, bu kinayeli lafıma aldırış etmez, gülüp geçerdi.

Senelik izinlerimi beraber geçiriyoruz. Sayfiye yerlerinde birkaç haftalığına yazlık kiralıyoruz. Çoğu zaman, Münevver'in birkaç arkadaşı da katılıyor bize. Ona gıpta ediyorum... Çevresini bir mıknatıs gibi kendine çekiyor. Başkalarının dünyasına usulca girip bir köşeye kıvrılıyor, onların vazgeçilmezi oluyor. Bunu nasıl becerdiğini bilmiyorum. Benim Yorgo'dan başka hiç dostum olmadı. O gittikten sonra içimi kimseye açmadım.

O tatil günlerine koşarak gidiyorum. Bir daha Ankara'ya, işe dönmek istemiyorum. Orada yaşadığım hayat, Münevver'in yaptığı resimlerin süslediği evim yabancılaşıyor, her gün gittiğim işim anlamsızlaşıyor.

Bazen, onunla ilişkimin, bir köleyle bir efendinin ilişkisi oldu-

ğunu düşünürüm. Kaçıp gitmek hiç aklıma gelmez. Hem nereye kaçacağım? Ruhumun yatacak yeri yok. Susuz, ekmeksiz nasıl yaşar?

Ama bazen de, ona efendiliği yakıştıramam.

Benimkisi, galiba köleyle kırbacın ilişkisi... Acımın adını sayıklayarak inliyorum. Kırbacı yakalamaya, ona tutunmaya çalışıyorum.

Otobüsten inip bir taksiye bindim.

Sevdiğim kadın ve oğlum bu gece beni bekliyorlar.

20 Mart 2003

"...Renklerin dünyası bizim dünyamıza benzemiyor. Onlar birbirlerine el kaldırmıyorlar, insanları evlere hapsetmiyorlar, düşmanlık gütmüyorlar. Ama aslına bakarsan hiç de dost değiller. İyi ki değiller... Onları idare etmeye çalıştığında, isyan ediyorlar. Anlamaya çalıştığında anlatmıyorlar; ketum davranıyorlar. Bazen kokuyorlar. Mesela mor, iktidar ve zulüm kokuyor. Onu çok az kullanıyorum. Mesela açık sarı mutluluk kokuyor; onu çok kullanıyorum.

Yine de sadakate ihtiyacımız varmış gibi davranmamalıyız, öyle değil mi?"

Halan Münevver

24. Bölüm
16 Eylül 2007, Bağ Evi

Gülizar Teyze, kollarını göğsünde kavuşturmuş, önündeki fasulye dolu plastik kaba bakıyor, sayıklıyormuş gibi konuşuyordu.

"73 senesinin yazıydı; lise sona geçmişti... Akşamüstleri, tek başına bağdan kasabaya gider, sabahın bir vaktinde geri dönerdi... Nuri Amcanı hep ikaz ederdim, itin uğursuzun yeline kapılmasın, içkiye filan alışmasın bu oğlan diye... Halbuki arkadaşlarının hepsini tanırdık. Bağa gelirlerdi, yedirir içirirdik; bizim gibi insanların çocuklarıydılar... Sonra birbirlerini nasıl ayarttılar, bilmiyorum. Zeki Abin de bunları çay bahçesinde toplayıp, bir

şeyler anlatırmış, rahmetli... Sonra, sokaklara yazı yazmalar filan başladı. Üstüne başına hiç dikkat etmezdi. Duvarlara yazı yazar, sabaha karşı gelirdi; pantolonları hep yağlıboya... Gazyağına yatırırdım pantolonlarını. Çitile çitile çıkmaz... Nuri'yle hep kavga ederdim; bu çocuğa mukayyet ol diye... O da işin bu raddeye varacağını bilmiyordu ki; ne yapsın? Liseyi bitirip üniversiteyi kazanınca, hele bir de kaymakam olacağım deyince, yelkenleri suya indiriverdik... Halime'nin okumayacağını biliyorduk; hiç hevesi yoktu. Halbuki Nuri Amcan da, Münevver Hanım da asıl onun okumasını istiyorlardı. Münevver Hanım, İzmir'den hep kitap gönderirdi Halime'ye ama olmadı işte! Hepsini Hasan okudu... Hasan okulu kazanınca pek sevinmiş Münevver Hanım... Nuri Amcanı İzmir'e çağırdı; bu çocuğun okul masraflarını hiç düşünmeyin, demiş..."

Hasan'ın Siyasal'ı kazandığını haber aldığımız günü hatırlıyorum... Halam anneme bir telgraf çekmişti.

"Yengecim, Hasan Siyasal'ı kazandı. Kayıt için, 31 Ağustos'ta Nuri Abi'yle Ankara'ya gelecekler. Sevgiler."

Mino.

Annem telgrafı okurken, 'aferin oğlana,' diye mırıldanıp duruyordu. Bense hiçbir şey hissetmiyordum. İçimden sevinmek gelmiyordu. Galiba Hasan'ı kıskanmıştım. İki yıl önce, onlara bayram tebriği postalamayı bırakmıştım ama o ve Halime her zaman kart atarlardı. Annemin, babamın pek önemsemediği bu kartları, bir bisküvi kutusunda biriktirmiştim. Arada bir bakar, yazdıklarını özlemle karışık tuhaf bir hazla okurdum. Ama iki yıldır onlara da bakmıyordum. Yakınlık sözcüğünün içerdiği anlamın yıllar içinde çözüldüğünün, yerini unutmaya, uzaklaşmaya bıraktığının farkına bile varmamıştım. O kutuyu koyduğum yeri bile unuttum; Hasan öldükten sonra aradığında, annem de bulamadı...

Sonra, Hasan'la Nuri Amca çıkageldiler. Hasan'ın okula ve yurda kaydı yapıldı. Yurt henüz açılmadığı için bir süre bizde kalacaktı.

Gülizar Teyze, üzüm ve incir getirdi. İri bir incirin kabuklarını soyup uzattı.

"Okulu kazanmasına sevindik ama ben bir yandan da çok korktum," dedi. "Korktuğum da başıma geldi işte! Kime gideceğini, kime danışacağını bilemiyor insan. O çipil herife ne arzuhaller yazdık... Baban da çok yazmıştır... Okumamıştır bile herhalde... Koca koca adamlar, gencecik çocukları düşman beller mi hiç? Ne yapacaksın, kime müracaat edeceksin? Benim oğlum haksızlıklardan şikâyetçi; ben de şikâyetçiyim desem olmaz... Bu çocuklar, evlerde toplanıp tabanca tutmayı öğreniyorlar desem hiç olmaz... Sen ne iş görüyorsun, babası ne iş görüyor hanım, derler.

"Üniversiteye başlayınca, iyice uzağımızda kaldı. Gözüyle görmeyince bilmiyor ki insan! Ne söylediyse inanıyoruz... Rahmetli baban, birkaç kere konuşmuş ama dinlememiş bizimki... Bir kulağından girip ötekinden çıkmıştır... Başlarda para isterdi; sonra onu da istemez oldu; çalışıyorum derdi... Sıkıntımız yoktu Allah'a şükür; Münevver Hanım arkamızdaydı, elimiz darlanınca yardım ediyordu.

"Üçüncü senesine kadar her yaz yanımıza gelir, iki ay kalır giderdi. İlk yılında bir arkadaşını getirmişti; Fehmi diye Çanakkaleli bir çocuk... Bütün yaz kitap okudular bağda; Nuri Amcana yardım ettiler. Eski arkadaşlarıyla, Zeki Abisiyle buluşup görüştüler. 'Oğlum, gözlerin bozulacak, yeter artık, okuma,' derdim de gülerdi... Durmadan çay içerdi; babası gibi... Ertesi yıl yalnız geldi. 'Oğlum, niye getirmedin Fehmi'yi,' dedik; cevap vermedi... Meğer canına kıymışlar çocuğun... Şimdi ülkücü diyorlar ya; onlar... Radyodan hep dinlerdik; Ankara'da beş çocuk, İstanbul'da on çocuk...

"Eylülde yine Ankara'ya döndü. Kulağımız hep radyoda. Hep

Demirel konuşuyor, hep Erbakan konuşuyor; neydi o adamın adı; hep o konuşuyor... Şimdi bunlar sütten çıkmış ak kaşık gibi büyük büyük laflar ediyor ya; dönüp bir kendi eskilerine baksınlar... Hepsi katillerin sırtını sıvazladı. Bunların akıl hocaları, beybabaları, o zaman İçişleri Bakanıydı. Şimdi, benim gibi cahilleri kandırıyorlar..."

Hasan, okula başladıktan sonra, bir ay kadar bizde kalmıştı. İlk gece, annemin salonda hazırladığı yer yatağında yatmıştı. Sabahleyin bizden önce uyanmış, çayı demlemiş, kahvaltılıkları masaya koymuştu. Doğrusu, bizim ailenin alıştığı bir şey değildi bu; ben, evde bir kez bile kahvaltı hazırlamamıştım... Annem, acaba örnek alır mıyım diye bir masaya bir de bana bakmış, kaşlarını kaldırarak kinayeli bir biçimde gülümsemişti.

O gece, babamın mutfakta anneme söylediklerini hatırlıyorum şimdi:

"Biz artık mevcutluyuz, Ayşe; bu çocuğu salonda uyutmayalım, olur mu?"

Ertesi gün, çalışma odasını boşaltıp tek kişilik bir somya almıştı. Hasan, benim oda komşumdu artık...

Sessiz bir oğlandı. Ankara'ya, başka bir dünyadan gelmişti sanki. Gelinebilecek en uzak yerden; haritalarda bile olmayan bir yerden...

Evde olduğu zamanlar, babamın kitaplığını karıştırır, bir kitap alıp köşeye çekilirdi. Çocukluğunda da öyleydi. Bahçede kendi kendine oyunlar uydurur, birlikteyken de yalnızmış gibi davranırdı.

Kıskançlığım, sadece birkaç gün sürmüştü. Sanırım, küçükken, Halime'nin okula gitmesini kıskanmama benzer bir duyguydu bu. Konuştukça, yakınlaştıkça kaybolmuştu. Ayrıca, kahvaltıyı gösteriş yapmak için değil, içinden geldiği için hazırlıyordu.

Bir ay sonra, anneme, "Ben artık yurtta kalmak istiyorum, Ayşe Teyze, size yeterince yük oldum," dediğinde, çoktan arkadaş ol-

muştuk. Bu, o güne dek yaşadığım arkadaşlıklardan farklıydı. Fazla konuşmadan anlaşıyor, bir söz oyunuyla, bir şakayla birbirimize pek çok şey anlatabiliyorduk. Annem, evin düzeniyle ilgili saplantılarını sergilemeye başladığında göz göze geliyor, gülümsüyorduk.

Yurda yerleştikten sonra, artık yalnızca hafta sonları görüşmeye başlamıştık. Cumartesi akşamları bir çantayla gelir, çamaşırlarını makineye atıp yıkar, mutfakta salata yapmama yardım ederdi.

Kız kardeşiymişim gibi davranırdı bana. Arkadaşlarımızdan, kitaplardan, derslerden, üniversitede hangi bölüme gireceğimden bahsederdik. Fark ettirmeden ve belki kendisi de fark etmeden, bana ilgilerimi keşfettiriyordu. Annemin, babamın beceremediği bir şeydi bu.

Aslında, yaptığı her şeyi fark ettirmeden yapıyordu. Gazete kâğıdıyla kapladığı kitapları okurken beni soru sormaya zorluyordu.

"Ne okuyorsun?"

"Ekmek ve Şarap..."

"Ne okuyorsun?"

"Günaha Son Çağrı..."

"Ne okuyorsun?"

"Ana... Rus Devrimi'ni anlatıyor..."

Bu kitapları, odasında, masanın üstünde bırakır giderdi. Ben okuyayım diye...

Babamın çalışma odası hâlâ ona aitti; babam, hafta içinde, Hasan yokken bile o odaya pek sık girmezdi.

"Ne okuyorsun?" dedim bir gün.

İgnozia Silone'yi, Kazancakis'i, Gorki'yi, Felsefenin Temel İlkeleri'ni okumamdan çok sonraydı. Odasındaki masanın başındaydı; elinde bir tükenmez kalem vardı. Bu kez cevap vermedi. Teksir kâğıdına basılmış kitapçığın kapağını gösterdi: Kesintisiz Devrim 1, Mahir Çayan...

Artık başka bir dünyaya geçmemizin vakti gelmişti...

O eşiğe yürümek için bizi kim kışkırttı, kim yüreklendirdi, bilmiyorum. İnsan, o yaşta, kendi hayatından daha değerli, daha büyük, daha anlamlı bir şeye sahip olmak istiyor. Bu şey için kendini feda etmek istiyor. İşin aslı, bir başkasının yüreklendirmesine ya da kışkırtmasına ihtiyaç duymadan, eşiğe kendiliğinden yürüyor. Söyledikleri gibi, birilerinin elinizden tutup sizi sürüklemesi, kandırıp sokaklara çıkarması gerekmiyor. Kendinize saygı duymayı istemeniz bile yetiyor. Elinizi kaldırıp şöyle diyorsunuz: "Söz istiyorum!"

Büyüdüğünü ansızın anlamış, o güne kadar hep susturulmuş bir çocuk, başka nasıl davranabilir?

Eşitlik ve adalet fikri büyüleyiciydi. Mıknatıs gibiydi; bizi kendine çekiyordu. Oğlum Niyazi'nin beni kendine çekmesi gibi... Onun geleceğinden kendimi sorumlu hissetmem gibi...

Durmadan soru soruyordum, durmadan yanıt veriyordum. İçimizde kitaplar birikiyor, tiyatro oyunları gösteriliyor, şarkılar söyleniyordu. İçimizin kapısı açıldıkça biz dışarı çıkıyorduk. Birileri halka haksızlık ediyordu. Birileri başkalarını eziyordu. Özgürlük istiyorduk; çünkü özgür değildik. Kürtlere kart kurt diyorlardı. Kürt arkadaşlarım vardı; kart kurt olmadıklarını biliyordum ama bunu o zamanlar bizden başka kimse söylemiyordu. Büyük bir dalganın üstüne çıkmış gibiydik. Hatta dalganın kendisiydik. Adaletin kıyısına koşuyorduk.

Derneklerde toplanıyorduk. Tartışıyor, tartışırken birbirimizi kırıyor, birbirimize boyun eğiyor, başkaldırıyorduk. Birbirimizi önemsiyorduk. Çocukluğumuzda öğrendiğimiz Türkiye hikâyesini anlatanların yalanına karşı, kendi hikâyemizi kırıp dökerek, yıkarak ve yeniden yaparak yazıyorduk. Artık biz başka bir şeye aittik; geleceğe aittik. Gelecekte kriz istemiyorduk, büyük dalgalanmalar ve savaşlar istemiyorduk; kapitalizmi istemiyorduk. Şimdi düşünüyorum da; hâlâ istemiyorum... Niyazi, savaş

ihtimalinin olmadığı bir dünyada yaşasın istiyorum. Tamam, o kızla evlensin; madem karar verdiler, çocukları da olsun! Ama hayatları gelgitler içinde, çalkantılar içinde, acılar içinde kaybolmasın! Yaşamak için eğilip bükülmesinler, ekmek için birbirlerini çiğnemesinler.

Çok şey mi istiyorum? Evet, ama istiyorum.

Babamı anlamaya başlamıştım. Bunu, onunla kavga ederek yapıyordum. O, bizim temiz yüzlü abilerimize, Mahir Çayan'a, Deniz Gezmiş'e maceracı diyordu; kendi macerasını artık unutmuştu. Birçok kapıyla karşılaşıp açmaya çalıştıktan sonra, kendi çelik kapılarının önünde durakalmıştı.

Abiler yanlış yapabilirdi ama babamın onlara yanlış yaptınız deme hakkı yoktu. Kim yanlış yapmadı ki zaten? Demirel'e, Türkeş'e mi abi diyecektik? Ya da Ecevit'e?

Sevgi Soysal'ı, Füruzan'ı, Erdal Öz'ü, Aziz Nesin'i okuyordum. Nereye ulaşacağımı bilmeden, bir kör gibi, anlattıkları duygulara dokunarak okuyordum. Okurken ağlıyordum, gülüyordum; anlıyordum. Bütün okuduklarım, kafamda ayrıntılı bir harita çiziyordu. Şunlar insan duyguları... Ölüm korkusu, acı, çile; katliamlar, mülteciler, açlık; kalbimize yürüyen büyük ırmaklar. Şurası Afrika, Güney Amerika, Asya; adaletin yüksek dağları... Bu haritayla hangi ülkeye gidilir? Haksızlığın ülkesine mi?

Parlak sözlerle dalgalanan bir denizin ortasında, milyonlarca küçük tekne gibiydik. Ulaşacağımız kıyı hayalî bir kıyıydı ama durmadan kürek çekiyorduk. Hayatlarımızı ertelemiştik. On sekiz yaşındaydık, on dokuz yaşındaydık, yirmi yaşındaydık... Sevgili büyüklerimiz, aptalca şeyler yapmamızdan korkuyorlardı.

Korkmakta haklıydılar. Ruj ve oje kullanmıyorduk.

Sonra bir gece, kendimi birden Bahçelievler dolmuşunda buldum. Artık üniversiteliydim; Dil Tarih'in Hititoloji bölümüne girmiştim... İlk seçeneklerim ODTÜ'nün bölümleriydi; onları ka-

zanamadım. Halam, yıllar önce Hititler'le ilgili birkaç kitap yollamıştı; kitaplar ilgimi çekmişti.

Gecenin bir vakti, Hasan'la Maltepe'deki öğrenci derneğinden çıkmış, durakta epey bekledikten sonra dolmuşa binmiştik. Dolmuşta, yan yana oturuyorduk. Oturduğumuz koltuğun altındaki çantada bir yığın bildiri vardı. Eve gidiyorduk.

Tandoğan'da, polis ekibi yolu kesti.

"Beni tanımıyorsun," dedi Hasan.

O gece, onu emniyete götürdüler. Ben eve gidip yattım.

Üç gün sonra, Siyasal'ın kantininde karşılaştığımızda iki gözü de mordu ama bunun farkına varmayacakmışım gibi davranıyordu.

Anlatmayı pek sevmezdi. Ben de neler olup bittiğini sormazdım. Yaşadıklarımızı böyle yaşıyorduk; olağanmış gibi, anlatmaya değmezmiş gibi...

Gülizar Teyze, bir ara içeri gitti; elinde bir poşetle geri döndü.

"Bunlar Hasan'ımın mektupları," dedi, "birkaç da fotoğraf var; seninle de var..."

Poşeti açtım. Yakın gözlüklerimi takıp, mektup zarflarının arasındaki bir fotoğrafı elime aldım.

Bu fotoğrafı 1976'da çektirmiştik.

Cebeci'de, Siyasal'ın karşısındaki lokantalardan birinde oturuyoruz. Sekiz kişiyiz; çoğunun adını anımsamıyorum. Ama Murat'ı anımsıyorum; lise arkadaşım Ceren'le nişanlıydı... Nasıl anımsamam ki? Bu fotoğrafı çektirdikten iki ay sonra, Yükseliş'te, bahçeye bomba atılınca bacağına şarapnel isabet etmiş, sakat kalmıştı. Hastaneye gittiğimizde, yatağında bize gülerek bakıyordu. Ama bir bacağı yoktu; kesmişlerdi. Ceren başucunda oturmuş, Murat'ın annesinin ve babasının yanında iyi görünmeye çalışıyordu.

Sonra, Ceren'le Murat evlendiler, İstanbul'da bir mühendislik bürosu açtılar. Bir süre mutlu olup boşandılar. Ceren'i de, Murat'ı

da hâlâ görüyorum. Onlar birbirlerini görmüyorlar...

Hasan'ın sırtında parka var; ben kırmızı bir mont giymişim. Önümüzdeki tabaklar kuru fasulye dolu. Bir tabak daha var ama o sandalye boş. Bir arkadaşımız az önce bu fotoğrafı çekmek için kalkıp karşımıza geçmiş. Onun da bir parkası vardı ama kim olduğunu anımsamıyorum. Kuru fasulyenin yanına soğan ve biber istemişiz.

Anımsıyorum! O gün lokantadan çıkınca Siyasal'ın kantinine gitmiştik. Ocak ayıydı galiba. Dışarıda kar yağıyordu; dondurucu bir soğuk vardı. Yol boyunca Hasan'la birbirimize sokulmuştuk. Kantinde boş bir masa ararken, bir grup genç içeri girmiş, içlerinden biri bağırmıştı.

"Arkadaşlar, kantini boşaltıyoruz!"

Kantinden ayrılıp bir salona girmiştik; spor salonu ya da anfi olmalı... Uzakta, bir yükseltinin üstünde, bir tabut duruyordu. Birileri, yakamıza takmamız için küçük resimler dağıtıyordu. Genç bir yüz; benim Niyazi gibi... Bu resmi uzun yıllar saklamıştım; sonra kaybettim. Ama adını hiç unutmadım; Şükrü Bulut...

Herkes sırayla tabutun önüne gidiyor, sol kolunu kaldırıp saygı duruşunda bulunuyordu. Ben de gitmiştim. Başımı önüme eğip, öyle durmuştum. İçimden ağlamak gelmişti; ağlamamak için kendimi zor tutmuştum.

O günden sonra, birkaç hafta Hasan'ın yüzüne bakamamıştım. Benim henüz tanımadığım ama onun bildiği, tanıdığı dünya, karşıma çıkmıştı işte! Daha önce gerçeğe bu denli yakın olmamıştım. Tabutun içinde birinin yatıyor olmasına inanmak istememiştim.

O yıllar böyleydi. Cenazeler okullara, yurtlara kaçırılır, tabutların başında saatlerce beklenip ortak bir adanmışlığın havası solunurdu.

Dışarı çıktığımızda hava kararmıştı. Bahçede iki genç yanıma yaklaştı; bana kim olduğumu sordular. Hasan on adım kadar arkamdaydı Yanımıza geldi.

"Arkadaş Dil Tarih'ten," dedi.

Biz arkadaştık.

Nuri Amca, mısırların arasından Üzgün'le beraber çıkıp geldi. Pantolonunun paçalarını dizlerine kadar sıvamış; ayakları çamur içinde...

"Ben bunlara sonra bakayım," dedim Gülizar Teyze'ye.

Fotoğrafların bulunduğu poşeti çantama koydum.

Hasan'ı hâlâ rüyalarımda görüyorum. Pamuk tarlasında birbirimizi kovalıyor, azmağın suyunda ayaklarımızı yıkıyoruz. Bazen de, bir arkadaş evinde, bir somyaya sırtımızı verip oturuyor, cep kanyağı içip gülüşüyoruz. Hasan elma soyuyor; elma kabuklarını sobanın üstüne koyuyor; teypte Timur Selçuk'un ODTÜ konseri çalıyor.

Şimdi, yaşadığına dair bir işaret görseydim, ne çok sevinirdim. Mısırların içinden bir ses gelsin! Beni çağırsın; gidip oynayalım. Ya da ayağa kalksın, masanın üstündeki dergilerden birini açıp alçak sesle bir şiir okumaya başlasın. Arkadaşlarla, başımız önde dinleyelim.

Mısırlara şöyle bir baktım; hiçbir işaret göremedim.

Nuri Amca mutfağa yürüdü; çay demleyecek... Üzgün yorulmuş. Ayakucuma yığılıp başını patilerine koydu; bana bakıyor.

Hasan'ın iki hayatı vardı. Bana görünen hayatını, korumak ve paylaşmak isteyen gölgesinin, kardeşçe, arkadaşça yüzüme tuttuğu aynada izliyordum. Kendi gölgem gibiydi, nereye gitsem geliyordu; güneşli günler yaşıyorduk. Birlikte mitinglere katılıyor, okul çıkışında derneklere, arkadaş evlerine gidiyor, sonra onu orada bırakıp son otobüsle eve dönüyordum. Babamı, salondaki yemek masasında kitap okurken buluyordum.

"Niye bu kadar geç kaldın?"

"Hasan'laydık baba!"

"O nereye gitti?"

"Yurda gitti, ders çalışacakmış."

Aslında meraklanmakta haklıydı. Hasan'ın bensiz geçen gecelerini, ikinci hayatını az çok tanıyordum. Karanlıkta polislerden kaçtıklarını, ayaklarının dibinde kurşunların sektiğini biliyordum. Ertesi gün, o değilse de bir arkadaşı, olanları gülerek anlatıyordu çünkü.

Samanpazarı'nda, iki arkadaşıyla birlikte, kulübeye benzer bir yer kiralamışlardı. Yurtta kalmadığı günler oraya gidiyordu. Küçük bir bahçesi vardı evin. Bahçede dökme bir mangal vardı. Patates közlerdik, paramız olduğu zaman balık pişirirdik. Bazı günler, yalnızca ekmek, zeytin yerdik. Bazen de, ona annemin mantılarından götürürdüm. Paramız olursa yoğurt alırdık. Olmazsa sade...

O evde bir teksir makinesi vardı. O evde her zaman birkaç tabanca bulunurdu. Bazen bizden küçük çocuklara rastlardım; o eve bellerinde silahla girip çıkarlardı.

Bu yılın başında, Hrant Dink'in katili yakalandığında, eski bir arkadaşıma, "Hatırlıyor musun, bizim de Ogün Samastlarımız vardı," dedim.

Garipsedi.

Hasan, 1977 Şubat'ında, birden ortadan kaybolmuştu. Önce, sınavlara hazırlandığını düşünüp birkaç gün aramadım. Ama aradan bir hafta geçip de haber çıkmayınca meraklandım. Siyasal'a gidip arkadaşlarıyla konuştuğumda, hapishanede olduğunu söylediler. Şaka gibi gelmişti bu bana. Ne kadar kalacağını kimse bilmiyordu. Ne suç işlediğini kimse söylemiyordu.

"Avukatı var mı?" diye sordum onlara.

Vardı.

Ulus'ta bir işhanında o avukatı buldum... Ahmet... Benim kocam...

O zaman da, bugün olduğu gibi, Avukat Ergün Bey'le çalışı-

yordu ama henüz ortak değillerdi. Ben yirmi bir yaşındaydım, o otuz yedi yaşındaydı.

"Hasan'ın nesi oluyorsun?" dedi.

"Akrabasıyım," dedim.

"Öğrenci misin?"

"Evet, Dil Tarih'te okuyorum..."

Konuşurken gözlüklerinin üstünden bakıyordu. Onun bu halini hâlâ hiç sevmem...

"Önemli bir şey değil," dedi, "tutuklanmasına itiraz ettik, bir iki gün içinde bırakırlar."

"Ziyaretine gidebilir miyim, peki?"

"Gidersin tabii... Ben, yarın başka müvekkillerle görüşmek için cezaevinde olacağım. Yarın ziyaret günü; saat dokuzda burada olursan seni de götürürüm."

Ertesi sabah oradaydım. Bir taksiye binip hapishaneye gittik. Ahmet, bahçe kapısında kimliğimi alıp görevlilere verdi.

"Zehra Hanım yardımcım," dedi.

Kuyrukta beklemeden içeri girdik. İç kapıda, ziyaretçi defterine adımı yazdırdıktan sonra elini uzattı.

"Ben burada ayrılıyorum," dedi. "Hasan'a söyle, kavgadan gürültüden uzak dursun; birkaç gün sonra çıkacak..."

Benim gireceğim kapının yanındaki kapıya yöneldi. Kollarını kaldırıp, üstünü aramaları için görevlilere doğru yürüdü.

O gün, Ahmet hakkında hiçbir şey düşünmedim. Yoktu sanki. O gün, dünyamda kimseye yer yoktu. Beni oraya getiren koşullar, beni büyüten annem, babam, okuduğum okullar, çocukluğum, geleceğim, hepsi bulutların altında kalmıştı. Ziyaret yerine giden koridorda uçuyor gibiydim. Kafamın içindeki şey, beni yukarı çekiyordu. Yanımda yürüyenlere yukardan bakıyordum. Dışarıda kar vardı ama bahar gelmiş gibiydi; kokulara, renklere doğru yükseliyordum. Koridordaki hoparlörden yayılan, zaman zaman anonslarla kesilen türküyü hiçbir zaman unutmadım: "Tanrı'dan

diledim bu kadar dilek, o yârin yüzünü bir daha görek..."

O gün yalnızca Hasan vardı.

Ziyaret yerine girince, bir süre bocaladım. Çocukken, babamı ziyarete gittiğimiz günü hatırladım. Kalabalığın arkasındaki tel örgülerin içinde, Hasan'ın yüzünü aradım. Sonra biri adımı seslendi. Ziyaretçilerden biriydi; Hasan'ın okul arkadaşı... Yanında birkaç tanıdığım daha vardı. Karşılarında da Hasan duruyordu.

"Zehra, ne arıyorsun burada?" dedi Hasan.

Şaşırmıştı. Saçlarını kesmişlerdi; tuhaf görünüyordu.

"Geçiyordum uğradım," dedim.

Geldiğime sevinmiş gibi davranmıyordu ama bu yalnızca birkaç dakika sürdü. Evdekilerin haberi olup olmadığını sordu.

"Tabii ki yok," dedim.

Hep birlikte, yarım saat kadar konuşup gülüştük. Sonra başka arkadaşlar geldi; nöbeti teslim aldılar.

Bıraktığımda, yüzüme bakıyor, gülüyordu. Görüşme yerinden dışarı çıktığımda, ben artık düpedüz uçuyordum. Koridorda kanatlarımın sesi yankılanıyordu:

"Tanrı'dan diledim o kadar dilek, o yârin yüzünü bir daha görek..."

İki gün boyunca bir kuş gibi yaşadım.

Annemle babam onu sorduklarında, görüştüğümüzü, iyi olduğunu söylüyordum. Okul çıkışında, önce derneğe uğruyor, bırakılıp bırakılmadığını soruyordum.

İki gün sonra, anfide ders dinlerken içeri girdi. Hocadan özür dileyip gözleriyle beni aradı. Sonra da gelip yanıma oturdu.

9 Ocak 1989

"Nuri Abi,

Hasan'ın hapishane arkadaşı Sinan'ı, gelecek pazartesi Buca Cezaevi'nden serbest bırakacaklarmış. Gidip çocuğu kapıdan almamız icap ediyor. Ben bir hafta daha Ankara'da kalacağım için ilgilenemeyeceğim. Ama cumaya döneceğim. Çocuğu ben gelene kadar misafir edin. Görüşürüz."

Münevver

25. Bölüm
16 Eylül 2007, Bağ Evi

Benim adım Nuri Türkelli.

Az evvel mısır saplarını demetleyip hendeğe kaldırdım; üstlerini branda beziyle örttüm. İhtiyarlamış olsam da, gücüm kuvvetim hâlâ yerinde...

Günde beş tane uçlu sigara içiyorum. Bundan, Gülizar dahil kimsenin haberi yok... Şimdi de hendeğin başına oturdum, bir sigara yaktım.

Babam, Gülizar'la evlendikten bir hafta sonra beni bir köşeye çekti.

"Gel bakalım, biraz konuşalım Nuri Efendi," dedi.

O zamanlar köydeydik; hayvancılık yapıyorduk. Üç baş inek, yedi koyun; hepsi bu kadar...

Aşağıya, dere kıyısına indik. Bir sigara yaktı. Bir tane de bana

uzattı. Ben sigarayı almayınca üsteledi:

"İçtiğini biliyorum oğlum, yak!" dedi.

Yaktım. Ama nefes almaya çekindim. Bir zaman dumanı içime çekmeden dışarı üfledim.

"Kasabaya gitmek ister misin?" dedi bana.

"Ne yapacağım kasabada?" dedim.

Ne yapacaktım? Köyün suyu mu çıkmıştı?

"Burada yaptığını yapacaksın; çalışacaksın... İlerde çocuğun olursa okutursun; ben seni okutamadım... Bir tanıdığımız, yanına yardımcı arıyor. Tarla işleri..."

Sigarayı söndürdüm.

"Giderim," dedim.

Cemil Bey'in babası Cafer Bey'in yanına böyle geldim işte! Bir daha da köye dönmedim.

Cenazeyi infazdan iki gün sonra vermişlerdi. Hasan'ın arkadaşları bir cenaze arabası kiralamışlar. Arabanın önüne onlardan biri oturmuştu; Rasim diye bir çocuk... Ben de yanına oturmuştum. Hasan'ı gün ağarmadan kasabaya yetiştirdik. Öğle namazından sonra kaldırmak üzere, imama teslim ettik.

Ayşe Hanım'la Zehra bir gün önceden otobüsle gelmişler, kasabadaki eve yerleşmişlerdi. Sağ olsunlar, Ankara'da da, burada da bizi yalnız bırakmadılar.

Rasim'i de alıp eve gitmiştim. Kapıda Ayşe Hanım karşılamıştı bizi. Sarılmıştık; elime bir bardak çay tutuşturmuştu. Zehra uyanmamıştı daha. Ben, Ayşe Hanım, Rasim, bahçede çay içtik. Susuyorduk. Yağmur atıştırıyordu. Halime'yle damat da gelmişler; onlar da uyuyorlardı.

"Gülizar'la Münevver Hanım nerede?" dedim.

"Gülizar bağda kalmak istedi," dedi Ayşe Hanım. "Münevver de Gülizar'ı yalnız bırakmak istemedi."

Kalktım. Meydana yürüyüp bizim Rıdvan'ın taksisine bindim.

Bağa vardığımda yağmur şiddetlenmişti. Kendimi bizim kulübenin önüne dar attım. Sundurmada ceketimi çıkarırken, bağ evinin önünde Münevver Hanım'ı gördüm. Yağmurun altında, oturmuş resim yapıyordu. Başından, sırtından yağmur boşanıyordu. Beni fark etmemişti, resim yapmaya devam ediyordu. Yanına gidip ceketimi sırtına attım. "Teşekkür ederim, Nuri Abi," dedi. Sayıklar gibi...

Resmin üstünden yağmur sularıyla birlikte boyalar akıyordu. Münevver Hanım'ın elleri, yüzü boya içindeydi.

Onu öyle bırakıp bizim fakirhaneye yürüdüm. Kapıyı açıp içeri girdim. İki göz bir yerdir bizimki. Birinde biz uyuruz, ötekinde geldikleri zaman Halime'yle damat uyurlar. Bizim uyuduğumuz odada kimse yoktu. Öteki odanın kapısını açtım. Gülizar, odanın ortasında diz çökmüş oturuyordu. Başına bir tülbent atmıştı. Evvela namaz kıldığını sandım; arada bir namaz kılardı. Bir süre kapıda durup selam vermesini bekledim. Oda soğuktu, Gülizar kımıldamıyordu. Elleri dizlerinin üstündeydi; başı omzuna düşmüştü. Gözleri ağlamaktan şişmiş, yüzünün şekli değişmişti. Altında seccade göremeyince kaygılandım. Ne yapacağımı şaşırdım. Sonra, duvarda Hasan'ın fotoğrafını gördüm. Altı yaşındaydı. Somurtmuştu. Duvara yeni asılmıştı.

Gülizar'ın yanına diz çöküp oturdum. Başımı başına dayadım. Ne kadar zaman öyle kaldık, bilmiyorum.

"Hadi kasabaya gidelim," dedi bir ara.

Kalkıp üstüne kıvrağını giydi. Koluna girdim. Zor yürüyordu; yürürken başı sallanıyordu. Küçülmüş, ağırlığını kaybetmişti sanki. Kapının önüne çıkınca bahçeye baktı. Yağmura, güvercin kümesine, merdivenin altındaki köpeğe, Münevver Hanım'a...

"Hadi, Münevver Hanım," diye seslendi ona.

Gülizar, bana bir Hıdrellez gecesi kaçtı. Köyde, herkes ateşin başındayken biz at sırtındaydık. Karaevliler köyünde amcam

vardı; onlarda kaldık. Karaevliler'e vardığımızda, at çatlayacakmış gibi soluyordu. Gülizar, askerden dönmemi tam üç yıl beklemişti.

Babam beni Cafer Bey'e teslim ettiğinde yirmi dört yaşındaydım. Gülizar'la yeni evlenmiştik. Kasabadaki evde, mutfağın yanındaki küçük odada yatıyorduk. Halime orada, Cemil Bey'in annesi Zahide Hanım'ın ellerine doğdu. Rahmetlinin elinden ebelik de dahil her iş gelirdi.

İşini bitirince kapıya çıkıp seslenmişti:

"Nuri Efendi, gel gör kızını!"

Gidip gördüm. Halime Gülizar'ın göğsündeydi. Ne yapacağımı bilemez bir halde kapıda dururken, Zahide Hanım Halime'yi kucağıma veriverdi.

"Analı babalı büyüsün," dedi.

Bunu söyledikten üç hafta sonra da öldü.

Ben, kitap okumaya başlamadan evvel bir şey bilmezdim. Bildiklerim, topraktan, ottan, ağaçtan, kuştan ibaretti. Bu kadarı yeter, diye düşünürdüm. Öyle ya, dedeme, anama, babama bu kadarı yetiyordu. Armut aşılıyorduk. Asmaları, tütünleri ilaçlıyorduk. Süt sağıyorduk, yoğurt mayalıyorduk; yetiyordu. Güzün, nar ağaçlarının üstüne zakkum dalları atardık. Anama sorardım; "Niye bunu yapıyoruz?" derdim. "Gelin olsunlar diye," derdi.

Babam ağaçlarla konuşurdu. Kiraz ağacının yanına gidip dallarını eğer, "Kiraz ağacı, kiraz ağacı," diye bağırırdı. "Eğer kirazlarını dökersen, senin kollarını böyle kırarım..." Sonra elinde nacakla ağaca tırmanırdı. "Kiraz ağacı, kiraz ağacı... Eğer kirazlarını dökersen kafanı böyle keserim..."

Dünyanın bu kadar büyük olduğunu bilmiyordum. Eğer bilseydim Hasan ölmezdi; ben ölürdüm.

Hasan'la fazla konuşmazdık. Anlatacaklarını daha çok

Halime'ye, bazen de anasına anlatırdı. Anası ketumdur ya, Halime de bir o kadar boşboğazdır. Hasan'ın Ankara'da neler yaptığını hep ondan öğrenirdim. Bir de, sonradan Rasim söyledi bir şeyler... Rasim, hâlâ arayıp sorar bizi; hakikatlidir. Yolu düştüğünde uğrar, yatıya kalır. Gülizar ona börek açar, horoz keser; Hasan gelmiş gibi olur. Geç saatlere kadar otururuz. Konuşkan çocuktur; anlatıp durur.

"Darbeden sonra aranmaya başlayınca, saklanmak kolay olur diye İstanbul'a, yanıma geldi... Ben de kaçaktım, okula filan gidemiyordum. Bağcılar'da tek oda bir gecekonduda kalıyorduk. Ben, arada bir inşaatlarda iş bulurdum. Hasan, idamla yargılandığı için evden hiç çıkmazdı. Sahte bir kimlik yapmıştık ona. Ama yine de çıkmazdı. Para yok, pul yok. Hep yumurta yerdik. Bazen de hamsi alırdık. Hasan pişirirdi; becerikliydi...

Ona bir pasaport ayarladık ama elimize geçmeden evi bastılar. Baskından birkaç saat önce evi terk etmiştik. Evde olsaydık çatışacaktık; böyle karar vermiştik.

Sonra o Artvin'e gitti. Yakalandıktan üç gün sonra da pasaportu geldi."

Bunca sene ne çabuk geçti.

Zehra koskoca kadın olmuş.

Sabahları, biz avluda tütün dizerken dizime oturur, uykulu gözlerle şişlere, kargılara, parmaklarımızın karasına bakar, ne yaptığımızı anlamaya çalışırdı. "Ben de yapacağım," diye tuttururdu.

Hasan'la aralarında bir gönül meselesi olduğunu bilmediğimi sanıyor. Gülizar da, sabahlara kadar uyumadığını bilmediğimi sanıyor. Sigara içmediğimi sanıyor. Bu dünyada herkes, bir şeyleri başka bir şey sanıyor.

Gülizar'ı kaçırdığım at artık yavaşladı. Esasen her şey yavaşladı.

Çocukken, köydeki ahırda üç ineğimiz vardı. Çocuğum ya, önlerinde dinelip yaramazlık olsun diye üvendireyle böğürlerini dürterdim.

Uykuları çok ağırdı.

30 Temmuz 2003

"... Benim Binnaz'ı biliyorsun; bahsetmiştim. Hani şu, yağlıboyalarımı çamaşır suyuyla silen kız... Bir haftadır bende kalıyor...

Olacak şey midir? Kocasının bir arkadaşına âşık olmuş bu... E bayağı da ilerletmişler işi... Şimdi ayrılmak istiyor ama kocası da peşinde! Bu yüzden başıma bir iş açılırsa ne yaparım diye kara kara düşünüyorum. Öyle ya, adamlardan biri kapıma dayanırsa ne halt ederim, kime giderim? Polisi filan ararım herhalde...

Fakat ben Binnaz'a bayılıyorum... İyi yapıyor... Yaşadıkları için ilerde hiç pişman olmaz. İnsan, ancak yaşamadığı bir gönül ilişkisi için pişman olur. Pişman olan biri kime gider sence, kime başvurur? Kaymakamlık bu işi halleder mi? Veya Özel İdare?"

Halan Münevver

26. Bölüm
16 Eylül 2007, Bağ Evi

Ben Hasan'a âşıktım. Bunu kimse bilmiyordu. Önceleri ben bile bilmiyordum.

Belki yaşadıklarımızın normal bir sonucuydu bu... Onu, görmek istediğim yere, bir kaidenin üstüne koymuştum. Durgunluğunu, sessizliğini, heyecanlarını aşağıdan izliyordum. Baktığım yerde, elindeki hançeri haksızlığa savuran, genç bir adam duruyordu.

Arkadaşlarımız bizi akraba sanıyorlardı. Hep öyle sandılar. Biz de yıllarca öyle sandık.

Bir gün, "Seninle konuşmamız lazım," demişti.

Dil Tarih'in kantinindeydik. 1978 baharı olmalı.

"Şu masa boş, oturalım," dedim.

Oturduk.

Yüzüme bakmıyordu. Çay bardağına, gelip geçenlere, selam verenlere bakıyordu.

"Bundan sonra, haberim olmadan bir iş yapmazsan iyi olur," dedi.

"Sen neden bahsediyorsun?" dedim.

"Neden bahsettiğimi biliyorsun," dedi.

Neden bahsettiğini biliyordum. Üç gün önce, Kızılay'dan Abidinpaşa'ya iki şarjör taşımıştım...

"Sana mı soracağım," dedim, "sen kimsin ki?"

"Ben senin arkadaşınım."

"Kendimizi mi düşüneceğiz?"

Bir süre yanıtlamadı. Başka bir yere baktı.

"Tam olarak öyle değil," dedi sonra.

Tam olarak öyle değil! Bu, onun en güzel lafıydı... Hiçbir şey tam olarak öyle değildir. Çünkü hiçbir şey, hiçbir nesne, hiçbir olgu tam değildir. Tam olsalar da, biz onların tam olduklarını düşünmeyiz ve düşünmemeliyiz. Kuşku, bir algılama ilkesidir; algılarımızı yönetmeyi öğrenmeliyiz!

"Akın'la konuştum; bir daha böyle şeyler olmayacak," diye sürdürdü.

Akın, benim okul sorumlumdu. Ne diyorsa yapıyordum; evde tabanca bile saklıyordum.

İnanmanın, bir erdem olup olmadığını kendime hiç sormadım ben. Ama daha sonra, pek çok cinayete inanç elbisesi giydirildiğini gördüm. Okul bahçelerinde dualarla büyüyen çocuklar başka nasıl davranabilirler ki? Bize inancı övüyorlardı; bilmeyi değil...

O iki şarjörün ne işe yarayacağı hakkında, tabii ki bir fikrim vardı. Masumiyet denen şey, zamandan bağımsız bir şey değil ki... İnsanın görgüleri değişiyor. Çocukları aslında aileleri yetiştirmiyor; içinde yaşadıkları zaman yetiştiriyor. Şiddete hiç eğilimi olmayan benim gibi bir kız çocuğu bile, akla hayale gelmeyecek işler yapabiliyor. Adaletsizlik kan akıtıyor, evet. Ama adalet de akıtabiliyor... İnsan bunu kanıksayabiliyor.

Hasan, galiba ikimizden birini korumak istiyordu. Hangimizi daha çok seviyorsun diye soramıyordum. Kendini mi, beni mi?

Ankara, bahar kokuyordu.

Ona âşık oluyordum...

1979 1 Mayıs'ı için yirmi otobüslük bir konvoyla İzmir'e gidiyoruz. Otobüste yan yana oturuyoruz. Bazen başı omzuma düşüyor; soluk almadan öylece duruyorum. Otobüsün içi karanlık... Dışarıda, tarlalar, köyler, kasabalar akıyor. Evlerin ışıkları sönmüş; yalnızca sokak lambaları yanıyor. Hızla gelip geçiyorlar.

İzmir'de, büyük, geniş, olağanüstü güzellikte bir sabah karşılıyor bizi. Deniz kokusu, göğün mavisi; tertemiz bir dünya... İşte böyle bir yerde yaşamak istiyorum ben. Yanımda sevecen, dürüst bir adam olsun; haksızlığın olmadığı bir dünyada onun saçlarını okşayayım; çok mu?

Otobüste yan yanayken, o uyurken bunu o kadar çok yapmak istemiştim ki... Okşamak... Yıllarca okşamak...

O gece, ben, geldiğimiz otobüsle geri dönecektim. Hasan da birkaç günlüğüne kasabaya gidecekti. Ama ne ben döndüm, ne o gitti. Nasıl oldu, anımsamıyorum; galiba bir organizasyon hatasının kurbanı olduk...

Bir öğrenci evinde, sabaha kadar çay içip, her zaman yaptığımız gibi devrimi tartıştık... Sonra, aynı odada, karşılıklı yataklara yatıp çocukluğumuzdan konuştuk. O bana salaklıklarımdan bahsetti, ben de ona yabaniliğinden...

"Sen, ayı, Allah sanıyordun," dedi bir ara.

Evet, Allah sanıyordum. Yukarıda öyle duruyordu. Akasya yapraklarının arasında büyüyordu, küçülüyordu; ne sanacaktım?

"Sen de zengin olmak istiyordun," dedim.

Bundan çok utandı.

Gerçekten zengin olmak istiyordu. Uçan bir otomobil icat edecek, tanesini bir milyondan satacaktı.

Sonra mırıltılarla uyudu. Ben uyuyamadım. Hayatımı, geleceğimi, anlamımı düşündüm. Sonra da ani bir kararla kalkıp onun yatağına gittim; yanına uzandım. Buna nasıl cesaret ettiğimi bilmiyorum. Galiba, 'bunu yapmalıyım; yapmazsam pek çok şey eksik kalacak,' diye düşünmüştüm.

Ona sarıldım. İrkilmedi, karşı koymadı. Sonra saçlarını, yüzünü okşadım. Sonra da öpüştük. Uyuduk.

Ankara'ya döndükten sonra, bana bakışının değiştiğini anımsıyorum. Aklından neler geçtiğini ele vermiyordu ama artık eskisi gibi değildik. Ona dokunmak istiyordum. İstemekle kalmıyor, bunu sık sık yapıyordum.

Fazlasıyla çekingendi. 1 Mayıs gecesi yaşadıklarımızı nasıl adlandıracağını bilemiyor gibiydi. Oysa ben biliyordum; çocukluğumdan beri ona âşıktım.

Artık hafta sonları bize gelmiyordu. Dışarıda buluşuyor, nadiren arkadaş evlerinde kalıyor, aynı yatakta uyuyorduk. Giysilerimizi çıkarıp uyuyorduk.

İlk ne zaman seviştik, bilmiyorum ama delice bir şeydi. Yatağın üstünde birbirimizi arıyor gibiydik. Her yerine dokunuyordum; her yerime dokunmasını istiyordum. Evdeyken, yalnızken onu düşünüyordum. Dokunuşunu, öpüşünü, yatakta yuvarlanışımızı, yere düşüşümüzü...

Benim bir aşkım vardı... Gerçek bir aşk...

Halamın salonuna çıkınca poşeti hemen açtım. İşte bir fotoğraf; Halime, o ve ben... Kollarımızı birbirimizin omuzuna atmışız, gülüyoruz. Halime'nin örgülü saçları göğsüne akmış.

Gözyaşlarım ipek bir giysi oldu; dökülüyor. Soyunuveriyorum, hüngür hüngür ağlamaya başlıyorum. Hasan'ın kefeni ayakucumuzda duruyor. Halime tırnaklarını saçlarıma geçiriyor. Ağlamıyor ama ağlamamak için kalbimi dişliyor; çekiyor, parçalar koparıyor, kanırtıyor, kanatıyor. Nuri Amca çukurun başında ayakta duruyor, oğlunun üstüne toprak atıyor. O da ağlamıyor. Gülizarı, başını halamın omzuna yaslamış, boş gözlerle çukura bakıyor.

Hasan'ın gireceği çukurun başında, yalnızca sekiz kişiyiz; cenazeye kasabadan kimse gelmedi.

Bir zarfın içinden üç mektup çıkıyor. İkisini Gülizar Teyze'ye, birini Nuri Amca'ya yazmış; üçü de kısa...

6 Ekim 1974

"Merhaba anne,

Geldiğimden beri çok rahatım, sakın beni merak etmeyin. Ekim ortasında Ayşe teyzelerden ayrılıp yurda çıktım. Ama hafta sonları yine gidiyorum, çamaşırlarımı filan yıkıyorum, banyo yapıyorum.

Yurdun koşulları gayet iyi, yirmi kişilik bir yatakhanemiz var, okuma salonlarımız var. Yemekhanede iki öğün yemek yiyorum. Erken uyanabilirsem kahvaltı da yapıyorum.

İlk iki ayın kredi parasını biraz hesapsız harcadım. Gerçi kitap parası da bayağı tuttu... Ayşe Teyze para vermeyi teklif etti ama kabul etmedim. Zaten bir aydan fazla bir zaman onlara yük oldum, daha fazlası ayıp olur diye düşündüm. Eliniz rahatsa ay sonuna kadar bana yüz elli lira göndermeye çalışın.

Babamın, senin ellerinizden öpüyorum. Ablam, dışarıdan lise bitirme sınavlarına gireceğini söylemişti. Şimdi ona da mektup

yazacağım, sakın bu fikrinden dönmesin. Babam İzmir'e gittiğinde, Münevver Hala'ya ellerinden öptüğümü söylesin.

Sağlıcakla kalın."

Hasan

4 Mayıs 1978

"Merhaba anne,

Şubatta gelemediğim için umarım bana kızmamışsındır. Ama haziran sonuna doğru yanımızda olacağım. Babamla güvercin uçururum.

Ne yazık ki okulu bu yıl bitirmem imkânsız hale geldi. Geçen yaz, ikinci sınıftan kalan beş dersimi şubatta vereceğimi söylemiştim ama ancak birini verebildim. Bu yılın derslerine hazırlanıyorum şimdi. Haziranda değilse de ekimde çoğunu temizlemeyi düşünüyorum. Önümde uzun zaman var; çok şey kaybetmiş sayılmam.

Haziranda üstüme başıma bir şeyler almak için biraz paraya ihtiyacım olacak. Bir de yol parası tabii...

Ablama selamlarımı söyle. Sizin, Münevver Hala'nın ellerinizden öperim."

Hasan

21 Haziran 1981

"Sevgili babacığım,

Sizin bu acıyı yaşamanızda bir payım olduğunu düşünüyorsanız beni affedin.

Gördüğümüz şeyi halka göstermeye çalıştık ama ne yazık ki, bu karanlıkta daha fazlasını yapamadık. Susmak ve durmak bazen insanı suçlu yapar; suçlu durumuna düşmeyi istemedik.

Koğuştaki eşyalarımı, giyeceklerimi arkadaşlara bıraktım. Yalnız sizden bir şey rica edeceğim. Münevver Hala, bana her ay yolladığı yüz lirayı, dokuzuncu koğuştaki müebbete mahkûm olan

Sinan Kurtaran adlı arkadaşıma göndermeye devam edebilir mi? Bir de, oradaki giyeceklerimi de paketleyip aynı arkadaşa yollayın; bedenlerimiz aynıdır.

Ablam, annem üzülmesinler. Sen de üzülme. Bugüne kadar, başınızı eğmenizi gerektirecek en küçük bir davranışım olmadı. Halkın onuru ve çıkarları için mücadele etmekten başka bir şey yapmadım. Bugün bizi mahkûm edenler, gelecekte suçlu ilan edilecekler ve tarih önünde yargılanacaklardır; bundan hiç kuşkunuz olmasın.

Kahrolsun faşizm, yaşasın halkların özgürlük mücadelesi."

Oğlun Hasan

Olan bitenden ne kadar uzağım şimdi! Gırtlağıma basan şu yumruk olmasa, bütün bunları yaşamadığımı düşüneceğim.

Asıldıktan sonra hiç ağlamamıştım. Ta ki, annem, Hasan için mevlit okutana kadar...

O gün, evin içi komşu kadınlarla dolmuştu. Başlarını ince tülbentlerle örtmüşlerdi. Birbirleriyle fısıldayarak konuşuyorlar, hiç tanımadıkları bir çocuk için dua ediyorlardı. Ben babamın odasında, bir zamanlar Hasan'ın yattığı yatağa uzanmış, içimden bir şey çıkmasını bekliyormuş gibi tavana bakıyordum.

Sonra o şey birden çıktı. Gözlerimden çıktı.

Aylarca ağladım.

Bütün bunlar oldu mu? Yaşadıklarımı birbirine bağlayan ilmikler ne zaman çözüldü de, gerçeği bir masala dönüştürebildim. Onu her gün hatırlamayı bir tür ibadet gibi yaşayıp, sonra yine her gün unutmayı nasıl becerebiliyorum ki? Bilmiyorum... Sevgili olabildik mi, bunu bile bilmiyorum. Her şeyi gizli saklı yaşadık. Zaten çok kısa sürdü; iki yıl bile değil...

12 Eylül'den az önce ortadan kayboldu; nereye gittiğini bana da söylemedi. Altı ay sonra, Hopa'da yakalandı. Ankara'ya getirip, yangından mal kaçırır gibi, akıl almaz bir hızla yargıladılar

onu. Sanki zaman kaybederlerse, idam etme olanakları ellerinden alınacaktı...

Mamak'a haftada iki gün, bazen de üç gün mektup yazıyordum ama hiçbirine yanıt vermedi. Haberlerini arkadaşlardan alıyordum.

O, öldüğü yaşta kaldı.

Ben otuzuma geldiğimde, artık kardeşimdi. Niyazi'yi doğurduğumda, Niyazi'nin dayısı oldu. Ve artık oğlum gibi... Artık Niyazi'nin kardeşi...

Poşetten çıkan saman kâğıdı destesini karıştırıyorum şimdi... Ankara Bir Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinin tutanakları... Girişteki iddianame yirmi sekiz sayfa... Ankara'daki bütün cinayetleri Hasan işlemiş meğer! Daha sonraki sayfalarda savcılık ifadesi var; *"emniyetteki ifademi işkence altında verdim,"* diyor... Bir sonraki sayfada emniyet ifadesini buluyorum:

"28 Mart Perşembe günü, daha önceden kararlaştırdığımız üzere, Abidinpaşa'daki öğrenci evine saat on sekiz sularında gittim. Turan Yılmaz evdeydi. Hikmet Eren ve soyadını bilmediğim Ahmet adlı şahıs sonradan bize katıldılar ve bir poşet içinde üç tabanca getirdiler. Tabancalardan biri Fransız Onlusu'ydu, diğeri ondörtlüydü. Üçüncüyü hatırlamıyorum.

Dört kişi, bir saat kadar, Ülkücü Gençlik Birliği'nin bölge temsilcisi Mehmet Çiçek'in öldürülmesini amaçlayan eylem planı üzerine konuştuktan sonra, 06 DU 866 plakalı Renault arabayla olay mahalline intikal ettik. Orada bize Remzi Taşdemir ve adlarını bilmediğim ama dernekten tanıdığım üç kişi daha katıldı. Hikmet Eren'le ben, Bahçelievler'de, Sultan Kıraathanesi'ne girip oturduk. Diğerleri dışarıda kaldı. Mehmet Çiçek'i bana Hikmet Eren gösterdi; iki gençle birlikte bir masada oturuyordu. Birer çay içtik ve dışarı çıkıp adı geçen şahsı beklemeye başladık. Fransız Onlusu'nu ben taşıyordum, diğer silahlar Turan Yılmaz'daydı.

22.45'te sözü edilen grup kahveden dışarı çıkınca, Hikmet Eren, ben ve soyadını bilmediğim Ahmet adlı şahıs, çapraz olarak ateş etmeye başladık. Ben üç el ateş ettikten sonra otomobile koştum. Dursun Kocamış adlı polis memurunun olay sırasında öldüğünü bir gün sonra gazetelerden öğrendim.

Olay sonrasında silahları Remzi Taşdemir'e teslim ettik ve ayrıldık."

Avukat Ergün Bey'in, benim Ahmet'in ve Hikmet'in anlattıklarını anımsıyorum şimdi... Olay böyle olmamıştı...

Hasan, Hikmet ve Remzi, o gün Bahçelievler'de, bizim mahalledeydiler. İki gün önce cezaevinden çıkan Turan'ı evinde ziyaret etmişler, evden ayrılınca, Tokat Yurdu'nda kalan ve devriye gezen bir grup ÜGD'liyle karşılaşmışlardı.

"Bizi hemen tanıdılar," demişti Hikmet. "Çevremizi sarıp silahlarını sırtımıza dayadılar... Turan'ın babası, olanları pencereden görmüş. Hemen aşağı inip peşimizden geldi, faşistlere yapmayın, etmeyin diye yalvarmaya başladı... Sonra bir polis devriyesi durdu yanımızda; beyaz bir minibüs; herhalde Bahçelievler Karakolu'nun devriyesiydi. Şoför mahallindeki polis, bizim sırtımıza silah doğrultanlara 'ne oluyor çocuklar,' falan diye bir şeyler söyledi. Onlar da, 'bir şey yok,' dediler. Birbirlerine samimi davranıyorlardı. Sonra, minibüsün içinde, polislerin arasında itiş kakış oldu. Minibüs hareket etti. Faşistler bizi ara sokağa soktular; galiba Tokat Yurdu'na götürmek istiyorlardı. Üstümüzü aramamışlardı. Hasan'da bir silah vardı; tek silahımız oydu. Sonra, polis minibüsü yüz metre kadar ilerde durdu ve minibüsten çıkan iki polis bize doğru koşmaya başladılar. Biri hariç faşistlerin hepsi silahlarını bellerine soktular. O, elinde silah olan, polislere, 'ne oluyor, ne yapıyorsunuz?' diye bağırdı. Polis minibüsü yanımıza gelmiyordu, uzakta bekliyordu. Sonra birden, o faşist, koşan polislere ateş etmeye başladı. Hasan'ın da tabancayı çıkardığını gördüm.

Havaya üç el ateş etti. Sonra da, 'kaçın arkadaşlar,' diye bağırıp tabancayı bir evin bahçesine attı. Ölen Polis Dursun Kocamış, eski Pol-Der yöneticisiymiş... Büyük bir ihtimalle onu tanıyorlardı... O gece, aslında bizi öldüreceklerdi; yanlışlık oldu."

Hikmet bunları sıkıyönetim savcılığında da anlatmıştı.

Evet, bir yanlışlık oldu; Hasan'ı bunun için astılar...

Klakson sesini duyunca, çantamı alıp bahçeye indim. Nuri Amca'yla Gülizar Teyze hazırlanmışlar, beni bekliyorlardı. Kasabadaki eve gidecektik.

"Rıdvan'ı bekletmeyelim," dedi Nuri Amca.

Gülizar Teyze taksiye doğru yürüyünce, cebinden bir anahtar çıkarıp bana uzattı.

"Bu ne?" dedim.

"Münevver Hanım sana vermemi istemişti... Kasabadaki yatak odasında şahsi evrakını koyduğu küçük bir sandık varmış; onun anahtarı..."

8 Mayıs 1979

"Çocukken, büyüklerin kendi ölümleri hakkında konuşmaları garibime giderdi... Yapmacık! Şımarıklıkmış gibi... Ama şimdi öyle gelmiyor... Geçen gün Cahit'e, 'ben ölünce evvela ne yaparsın,' dedim. Yüzü değişti...

O ölse, ben hemen sokağa çıkar, vapura binerim... Temiz hava alırım, eve dönerim, müzik dinlerim. Cenazesine filan da gitmem... Sonra, bir değirmen resmi yaparım. Metruk, kırık dökük, eski bir değirmen... Renkleri kucağıma oturturum. Monsieur Seguin'in keçisini de... Ve ona vaziyetin tuhaflığını anlatırım... Tabii, bir de farklılığımı ve yalnızlığımı...

Ben ölünce bunları kimse kimseye anlatmaz...

Kendimi, sadece bu yüzden kıymetli hissediyorum, yengecim..."

Mino

27. Bölüm
16 Eylül 2007, Hastane

O mevlidi senin için okuttum; Hasan için değil...

O asıldıktan sonra, çok değişmiştin. Hasan'la birlikte, dünyayla alakanı da kaybetmiş gibiydin. Bir de, ben her gün, her saat ağladığım halde, sen hiç ağlamamıştın. Bu bana tuhaf geliyordu.

Bir buçuk ay hiçbir şey yapmadın. Ama hiçbir şey... Benimle konuşmuyordun, babanla konuşmuyordun, eskisi gibi arkadaşla-

rınla da buluşmuyordun. Evin içinde hayalet gibi dolaşıyor, babanın çalışma odasındaki yatakta saatlerce yatıyordun. Beni çok korkuttun, biliyor musun?

Sonra, senden gizli, bir psikoloğa gidip durumunu anlattım. Gidecek kimsem yoktu ki... Aslında, bana kalsa bunu da düşünemezdim; kapı komşumuz Fatma Hanım akıl vermişti. Psikolog nazik bir adamcağızdı, "Bir yolunu bulup bana getirmeye çalışın," dedi. Sana nasıl davranmam gerektiği konusunda da yol gösterdi. Her şeyi denedim ama seni ona götüremedim. Sonra, kendi kendime dedim ki, bu benim kızımsa, ben de onun anasıysam, bu işi hallederim... Aklımdan, kasabaya, halanın yanına gitmek geçti; ancak daha kötü olursun diye cesaret edemedim. Mevlit okutayım dedim; bunu da Fatma Hanım akıl verdi. İşe yaradı; ağlamaya başladın... Bir hafta sonra da Hasan'ın dosyasını almak için avukata gittin...

O dosyayı ben de okudum. Hiçbir şey anlayamadım. Hasan'ın yalnızca bir tabancada parmak izi vardı. Ölen polis memurunun otopsi raporunda o silahtan değil, başka bir silahtan söz ediliyordu. Şahit yoktu, ifade yoktu, delil yoktu. Ben bu işlerden anlamam ama sanki Hasan'ı asmış olmak için asmışlardı.

Dosyayı babana da defalarca okumuştun. Bir yıl sonra bile, hâlâ Hasan'ın suçsuzluğunu ispat etmenin peşindeydin. Halbuki o ölmüştü; hiçbir şey onu geri getirmeyecekti.

Sen böyle hayata döndün işte! Yeniden gülümsemeye başladın, odana Hasan'ın bir fotoğrafını astın; hâlâ durur ya!

Bir yıl sonra, "Anne, ben Avukat Ahmet'le evleneceğim," dediğinde çok şaşırmıştım.

Ahmet'i, Hasan'ın avukatı olarak baban da, ben de tanıyorduk ama yaşça senden epey büyüktü. Tasvip etmemiştim, tabii; geçici bir heves olduğunu düşünmüştüm. Hata yapmandan korkuyordum. O yaşlarda yapılan hataların telafisi sonradan mümkün olmuyor.

Konuşmak için halana gittim.

"Koskoca adamla evlenmesi doğru mu?" dedim ona. "Sakalları da var..."

Güldü.

"Sana ne adamın sakallarından?" dedi.

İzmir'deki evinde, balkonda oturmuş, çay içiyorduk. Senin için kaygılanıyor olmamı tuhaf karşılamıştı.

"Kızın da olsa, bir başkasının hayatına bu kadar kolay müdahale etmemelisin," dedi. "Sen, abimle evlendiğin için hiç pişmanlık duymadın mı?"

Birçok kez pişman olmuştum. Cevap veremedim. Sustum. Halan da haklı olarak üstüme geldi. Ne geri kafalılığımı bıraktı, ne de korkaklığımı... Haklıydı.

Babana bunu söyleyemezdim. Senden de söylememeni istedim. İyi mi ettim bilmiyorum ama galiba iyi ettim. Baban üç ay sonra öldü çünkü... Eğer söyleseydik, ben onu bu haberin öldürdüğünü düşünür, seni de hiç affetmezdim. Görüyorsun ya, hayatı karmakarışık yapan şey, çoğu zaman gerçekler değil; bizim düşündüklerimiz...

Babanla ne zaman yakınlaştık, biliyor musun? O ölüm döşeğindeyken... O vakte kadar, bana yüzünü niye göstermedi diye ona çok kızdım. Onunla, konuşan, düşündüklerini söyleyen bir adam olarak yalnızca birkaç saat yaşadım. Çalışma odasında geçen birkaç saat... Yatağa uzanmıştı, sırtının ağrıdığını söylüyordu. Hastaneye gidelim demiştim. Mühimsemedi, "Soğuk algınlığıdır, geçer," dedi. Geçip gitti... Sen Çorum'daydın. Uzaktaydın; haber vermemiştim.

Benden bir kitap istedi; verdim. Erhan Bener'in Yalnızlar romanını... Birkaç sayfa okuyup, kitabı göğsüne bıraktı.

"Ne kadar çocukça, değil mi?" dedi.

"Neden bahsediyorsun?" dedim.

Gözlerini tavana dikmişti, eli kitabın üstündeydi; gülümsüyordu.

"Dünyada neler olup bittiğinden aslında haberimiz yok... Her şeyi kendi elimizde sanıyoruz... Bir sabah, Zehra salonun pencerelerini açıyordu, sen mutfakta omlet yapıyordun. O sabah, dünyamın aslında ne kadar küçük olduğunu anladım. Nasıl da müdafaasızmışız... Kaç arkadaşım varmış meğer... Silah arkadaşları..."

"O kadar da değil," dedim, "senin çok arkadaşın vardı."

Güldü. Elini birkaç kez göğsündeki kitaba vurdu.

"Şimdi artık memleketi düşünmüyorum. İkbalimi de düşünmüyorum; bunlar masalmış..."

"Ne düşünüyorsun, peki?"

"Çocukluğumu düşünüyorum... Annem, pamuk yatağı az önce bahçeye taşımış, babamla yan yana yatmışız. Henüz böbreklerimden biri alınmamış. Henüz Zehra doğmamış. Belki sen bile doğmamışsın... Geceye kulak verince çiçeklerin sesini işitiyorum; çıtır çıtır... Var olmak, işte böyle bir şey... İç dünyam apaçık, şeffaf... Uzaktan leylak kokusu geliyor. Bir de, bir motor sesi duyuyorum; beynimin motoru. Artsız arasız çalışıyor. Tahminlerde bulunuyor, sayıklıyor, iyilikler ya da kötülükler tezgâhlıyor, geçmişe gidip geri dönüyor, saplantılarını, hayallerini tekrarlayıp duruyor. Bana benzeyen ama aslında bana benzemeyen bir Cemil'i çalıştıran, biteviye işleyen bir motor... Soğutucusu filan da yok. Bu yüzden sık sık tekliyor.

"Biliyor musun, senin her şeyi olduğu gibi kabul etme huyuna hayranım... Burada her şeyin olabileceğini düşünüyorsun; her şeye hazırsın... Bense, bir yabancı gibi davrandım. Bununla da kalmadım, başkalarını yabancı ilan ettim. Almanya'da askerî ataşe olarak çalışan bir arkadaşım anlatmıştı; bizim Almancılar, gittiklerinden yıllar sonra bile Almanlara yabancı derlermiş. Bakış açısına göre değişiyor demek ki... İnsan pek çok şeyi yabancı ilan edebiliyor. Oysa asıl yabancı kendileri; öyle değil mi?

"Bahçede, o pamuk yatakta yatarken, babamla bir oyun oynardık... Birbirimizin düşüncelerini okuma oyunu... Babamdan, o an ne düşündüğümü tahmin etmesini isterdim. Çoğunlukla doğru tahminlerde bulunurdu. 'Büyümek istiyorsun,' derdi. Ya da 'ava gitmeyi hayal ediyorsun.' Sonra sıra bana gelirdi ama ne düşündüğünü hiç bilemezdim. Bir defasında şöyle demişti: 'Büyük gayesizliği düşünüyorum.'

"Askeri lisedeki son yılımda, mayıs ayında, birkaç hafta sonu şeytana uyup sivil giyinmiş, arkadaşlarımla sokaklarda sabahlamıştım. Sokakta kalmaktan korkmamıştım; çünkü bir geleceğim vardı. Türkiye'nin de bir geleceği vardı ve benim geleceğim bu gelecekle sıkı sıkı bağlıydı. Halbuki şimdi korkuyorum. Gideceğim yerde yalnız kalmaktan korkuyorum. Tanrı beni evine alır mı? Almaz! Büyük hatalar yapmış bir adamı şeytan bile evine almaz."

Başının altındaki yastığı düzelttim. Elimi alnına koydum; buz gibiydi.

"Söyle bakalım, şimdi ne düşünüyorum?" dedi.

"Babanı," dedim.

"Bilemedin... Büyük gayesizliği düşünüyorum."

"Ben ne düşünüyorum, peki?"

"Ne düşüneceksin, Zehra'yı düşünüyorsundur. Çorum'da ne yapıyor? İyi mi, akşam yemeğini yedi mi?"

"Hayır, seni hastaneye götürmeyi düşünüyorum."

"Olur..."

Onun bu itaatkâr haline daha önce hiç şahit olmamıştım.

Bindiğimiz takside fenalaştı. Yarı baygın haldeydi; durmadan Münevver'i sayıklıyor, kasabadaki evden bahsediyor, bavulu götürüp götürmediğimi soruyordu.

Bir de, avludaki küçük fırının yanıp yanmadığını sordu.

"Hangi fırın?" dedim.

"Selimiye'deki evrak fırını," dedi. "Her gece bir kamyon kitap getirip yakıyorlar."

28. Bölüm
16 Eylül 2007, Bağevi

Ben Nuri'nin Gülizarıyım...

Kasabaya geldiğimde yirmi yaşındaydım. Ev işlerinden, tarla işlerinden ve Nuri'yi sevmekten başka bir şey bilmezdim. Ama kolay öğrenirim. Anam bana göğer akıllı derdi. Bir de, doğruyu yanlıştan ayırmayı bilirim ki, çoğu okumuş kişi ayırt edemez. Münevver benden dört yaş küçüktü. İzmir'de, lisede okuyordu. Hafta sonlarında, bayramlarda kasabaya gelirdi; bana okuma yazmayı o öğretti. Çalı gibi bir şeydi ama Allah zihnine kuvvet vermiş...

Annesi öldükten sonra, biz birlikte büyüdük. O benden hızlı büyüyordu. O herkesten hızlı büyüyordu. Çocuklarımı, Halime'yi Hasan'ı nasıl yetiştireceğimi de ondan öğrendim sayılır. Bize kalsa Hasan'ı okutamazdık; çiftçi olurdu.

Kasabada yaşamayı hiç istemiyordu; daralıyordu. Durmadan kitap okurdu, resim yapardı. Üniversiteye gitmek istiyordu. Resim öğretmeni olmak istiyordu. Çocukları çok severdi.

Evli bir adama gönlünü kaptırmıştı. Başkası olsa ayıplardım. Onu ayıplayamadım. Hatta yazdığı bir mektubu adama kendi ellerimle verdim. Nuri bana kızdı önce. "Ne yapıyorsun sen?" dedi. Ben de ona, "Sen karışma!" dedim. Herkes her şeye karışmasın.

Abisi Cemil Bey pek edep erkân bilmezdi. Münevver İzmir'e yerleşince Nuri'yle beni sorguya çekti, tehdit etti. Ne yapacağımızı bilemedik ama bir şey de söylemedik. O evli adamdan haberimiz yokmuş gibi davrandık. Sonra Münevver'i dövdü. Dövülen

kadın ne yapar? Ağlar. Münevver hiç ağlamadı. Ben günlerce ağladım. onun yerine ağladım. O beni teselli etti.

Kasabadaki evin avlusuna iki göz bir yer yaptırdı bize. Cafer Bey o zaman sağdı. Aklına böyle bir şey gelmemiş. Ama Münevver'in aklına gelmiş. Bizim insan olduğumuzu Münevver keşfetti. Henüz lisede okuyordu.

Çocuğu olunca, daha bir iç içe geçtik. Arada bir İzmir'e gider, işlerini görürdüm. Güzel bir evi vardı. Her şey istediği gibiydi. Bazen Cahit Bey gelirdi. Terasta otururduk. Saatlerce konuşurduk. Bu benim için başka bir dünyaydı. Söylediklerini anlamaya çalışırdım. Ama daha çok kendimi anlamaya çalışırdım.

Sonra çok acı çektik. Evlat acısı çektik.

Hasan gidince beni karşısına aldı.

"Dik dur Gülizar Abla," dedi, "bak, ben dik duruyorum."

Oğlum ölmüş, bin yıl kocalmışım, nasıl dik durayım?

Öğreniyorsun ama; bunu da öğreniyorsun... O dik durunca sende dik duruyorsun.

Sonra bağlara yerleşti. Sabahın altısında, yedisinde bahçeye çıkar, radyoyu açar, resim yapardı. Resim yaparken başında durmamı, seyretmemi sevmezdi; eli dururdu. Bitirdiği resimleri ilk bana gösterirdi. Öyle bakardım... Ağaçlar ağaca benzemiyor, renkler başka, şekiller başka... Sonra bir gün benim resmimi yaptı. Kaşım gözüm değişik, ellerim rengârenk; beni hiç andırmıyor... Günlerce baktım o resme. Kasabadaki evin duvarındaydı bir ara. Her gittiğimde önünde durur bakardım. Bu ben miyim, diye kendime sorardım. Baktıkça bana benzemeye başladı... Kalbimden geçen her şeyi anlatmış. Beni çizmemiş, içimi çizmiş...

Arada bir Ayşe Hanım gelirdi İstanbul'dan. Avludaki çam ağacının altında oturur, likör içerler, sabahlara kadar konuşurlardı. Yanlarında otururdum. Çok güzel konuşurlardı.

14 Mart 2004

"... Gençliğimde, sabahları başka bir yerde uyanmak isterdim. Başka bir ülke, başka bir aile; başka, bambaşka bir iklim... Babam başka bir adam olsun. Yakışıklı bir balıkçı mesela! Annem yaşıyor olsun. Hem babama âşık olsun, hem de başka birine. Ama öyle olmaz, değil mi? Peki, sadece başka birine âşık olsun! Bir de bunu kimse bilmesin; aman, ben bile bilmeyeyim..."

Halan Münevver

29. Bölüm
16 Eylül 2007, Kasaba

Bu eve, en son babamın cenazesi için kasabaya geldiğimizde girmiştim. Ondan önce de Hasan'ın cenazesi için... Şimdi de halamınki... Cenaze evi dedikleri bu olsa gerek!

Nuri Amca, "Ben biraz bahçeye bakayım," deyip yanımızdan ayrılınca, Gülizar Teyze önüme düştü; eve girdik.

Salonun pencerelerini, oda kapılarını açtı.

Bir kapının önünde, "Siz Halime'yle, Hasan'la burada uyurdunuz, hatırladın mı?" dedi.

Hatırlamam mı? Büyükler bizim uyuduğumuzu sanırken gece yarılarına kadar mırıl mırıl konuşurduk. Arada bir, Gülizar Teyze ya da annem kapıyı sessizce aralayıp içeri girince gözlerimizi yumar, uyuyor numarası yapardık. Çıktıklarında yeniden

konuşmaya başlardık. Sonra, uykumuzun arasında Halime'nin çarşafları değiştirilirdi...

Salonun ortasında öylece kaldım.

Perdeler çekilmiş, koltuk takımının üstü çarşaflarla örtülmüş. Halının pencereye yakın ucu kıvrık. Rutubet kokuyor.

Eşyalara bakıp tanımaya çalıştım. Siyah, taş bir vazoya kuru çiçekler konmuş. Cam büfede rakı, şarap kadehleri duruyor. Tavandan sarkan küçük avize, neredeyse başıma değecek. Ortada yemek masası... Bir sandalyenin bacağı kırılmış, yan yatmış...

"Buraya hiç gelmek istemiyorum, içim acıyor," dedi Gülizar Teyze. "Altı ayda bir uğrayıp temizlik yapıyorum. Bir ara fareler dadandı, iki kedi getirip koyduk ama olmadı; kediler de insan istiyor. Biz gelip gitmeyince onlar da kalmadılar... Sonra Nuri Amcan her yere fare zehiri koydu."

Koltuklardan birinin yanındaki sehpanın üstünde, gümüş bir şamdan duruyor. Yabancı bir ülkede kardeşime rastlamış gibi oldum. Hasan, bu şamdanı, Karagöz oynattığı perdenin arkasına koyardı. Mum ışığı titredikçe, kafası büyüyüp küçülürdü.

"Mumu önüne koy, koca kafa!" diye bağırırdı Halime.

Halam yanımızda oturur, Hasan'ın beceriksiz hallerine bizden çok gülerdi.

Bir koltuğa çöktüm.

Dört duvar resim dolu; halamın gençliğinde yaptığı suluboyalar, karakalemler... İçlerinden biri, kendi portresi... Gözlerini deli gibi açmış, kaşlarını kaldırmış, başını yana eğmiş; kendini çirkinleştirmeye çalışmış.

İlk kez, onun ne kadar güzel bir kadın olduğunu düşündüm. Öyle, sıradan bir güzellik değil! Başka güzellikleri ezen, baskın bir güzellik de değil... Sanki bütün uyum, bir kuş tüyünün dokunmasıyla dağılıp gidecekmiş gibi. Hiç sıradan değil!

"Dağıttığınız eşyaları lütfen toplayın!"

Sık sık böyle uyarırdı bizi. Annemi, Gülizar Teyze'yi dinlemez-

dik ama onu dinlerdik. Galiba işin sırrı, 'lütfen' kelimesinde saklıydı. Bu kelimeyle bizi eşitiymişiz gibi uzağa koyar, o uzaklıktan, kırmadan dokunurdu.

"Ama daha oynuyoruz hala!"

"Ben de oynuyorum, tamam mı? Başkalarının oyununu lütfen engellemeyin!"

Onun ne oynadığını bilemezdik. Bir yüzümüze, bir de önündeki kâğıda bakar, ciddi ciddi dururken birden gülümseyiverirdi.

Bir gün, yaptığı resmi bize gösterdi.

"Bu üç küçük fare, büyüyünce kedi olacaklar, kendilerini yakalayacaklar," dedi.

Üç küçük fare olmak hoşumuza gitti. Birbirimizi yakalamak için hemen koşmacaya başladık.

"Lütfen! Lütfen!"

Bu kelime sihirliydi.

Annemle, mutfakta çok zaman geçirirlerdi. Hemen her gün, kurabiye, kek yaparlardı. Radyo hep açık olurdu. Ajans saatlerinde dedem de mutfağa gelir, sedire oturup haber spikeriyle kavga ederdi.

Akşamları, annem dedemin rakısını koyar, bahçeye götürürdü. Az sonra, mutlaka, Nevres Amca ya da başka biri gelir, dedemin karşısına geçerdi. Annemle halam, bir köşede fısıldaşmaya başlarlar, bazen kahkahalar atarlar, sonra ayıp bir şey yapmış gibi birden susarlardı.

Gülizar Teyze, "Ben bir Nuri Amcana bakayım," deyip çıktı.

Eskiden halamın ve annemin yattığı odaya girdim.

Karşılıklı iki yatak, komodinlerin üstünde birer lamba, büyük bir giysi dolabı, küçük bir kitaplık... Duvarda, ahşap oymalı eski bir saat; tokmağı yerinden çıkarılmış... Pijamalarını giymişler. Yan dönmüş birbirlerine bakıyorlar; yatıyorlar, fısıltıyla konuşuyorlar.

"Günlerimin daha iyi geçmesini istiyorum, yengecim."

"Ben de öyle... Herkes günlerinin daha iyi geçmesini ister!"

Susuyorlar.

"Ama bunun için ne yapıyoruz ki, yengecim?"

Annem tavana bakıyor. Ne yapıyor ki?

"Hiçbir şey..."

Halam ayağa kalkıyor. Annemin yatağına gidiyor. Yanına kıvrılıp yatıyor.

"Hiçbir şey," diye mırıldanıyor.

Birbirlerinin saçlarını okşuyorlar. Uyuyorlar.

Halamın yatağının altına eğildim. Küçük bir sandıkla bir bavul yan yana duruyor. Dışarı çıkarırken, bavulu tanıdım. Bu, ben ortaokuldayken, annemle Ankara'dan getirdiğimiz bavuldu. Sandığın kilidi paslanmış, çürümüştü. Zorlayınca çivileri çıkıverdi; Nuri Amca'nın verdiği anahtarı kullanmaya gerek kalmadı. Kapağını kaldırıp şöyle bir baktım; içi resim kâğıtlarıyla doluydu.

Sandığı bırakıp bavulu önüme aldım; odanın ortasına getirdim, açtım. İrili ufaklı bir yığın dosya vardı içinde. Hepsine göz atmam imkânsızdı. Tek tek kapaklarını okumaya, içlerine öylesine bakmaya başladım. Bazılarının kapaklarında 1962, 1963 yazıyordu... Bunların çoğu askerî yazışmalar, raporlar, tutanaklardı. Üstünde "Şahsî" yazan bir dosyada, babamın elyazısıyla tuttuğu notlar vardı. Bir günlüğe benziyorlardı, kâğıtların üstünde tarih vardı.

13 Aralık 1970

"Turhan Bey'in evindeki buluşmada, tam olarak kimin kimi ve neyi temsil ettiğini anlayamadım. Öncesinde buna dair bir fikrim oluşmuştu fakat bu toplantı biraz midemi bulandırdı ve kafamı karıştırdı. Orhan Bey daha evvel, ilişkilerin emir komuta zinciri dahilinde yürüyeceğini taahhüt etmişse de dün geceki konuşmaların ekseriyeti buna ait işaretler vermekten uzaktı. Birbirimize iti-

mat etmekten başka bir çıkar yolun olmadığını biliyorum fakat ilk defa sivil unsurların da yer aldığı bir teşekkülde insan pusulasını kaybetmekten korkuyor.

Evden, bizim Osman'la birlikte çıktık. O, her zamanki gibi pek heyecanlı; Gürler Paşa'ya da çok güveniyor. Aslına bakılırsa, benim de yegâne teminatım Gürler Paşa'nın işin içinde olması. Allah sonumuzu hayır eder inşallah! Bir şey yapmak icap ettiğinde, o şey ne ise yapmak lazımdır. Ne erken, ne geç; tam vaktinde yapmak lazımdır. Milleti idare etmekten âciz olanların idaresi, her halükârda en kötü idare tarzıdır."

4 Ocak 1971

"Salı gecesi bir yemek tertip edildi. On bir kişiydik. Numan Bey'in ayrıldığı açıkça söylendi. Açık edilmedi fakat galiba gazeteci ekibiyle problemleri var ya da bana öyle geliyor. Eve girerken üstümüz arandı. Bu neye delalet eder diye uzun zaman düşündüm. Osman, 'hükümetin adamı var,' diye kestirip attı; belki haklıdır.

Grupta, üç ay sonra ikinci konuşmamı yaptım ve ayrıntılı bir hükümet programı üstünde müzakere icap ettiğini söyledim. Girişte üstümüzü arayan şahıs, görüşümü destekledi. Tanımıyordum; Mülkiye'de hocaymış.

Genel olarak, daha çok kervanın yolda düzülmesi gerektiğine dair bir hava esiyor.

Görev taksiminde, benim üstüme personel dairesinin işleriyle ilgili olduğumdan, icap ettiğinde basına sızdırabileceğimiz evrakın gizlice tanzimi düştü.

Fazla bir şey konuşulmadı. Daha çok, bir macera yoluna kapılmadan siyasî vaziyetin ıslahı konusunda fikirler beyan edildi ve harekete hazır olmamız söylendi.

Bu arada, dün okuduğum iki üç gazetede, dış basın kaynak gösterilerek darbe cuntalarının aktif olduğu ima edildi.

Bu işi bir an önce bitirmek lazım."

Fotoğraflar da vardı. Annemin genç kızlık fotoğrafı, benim kundaklık halim... Sonra, annemin babama yazdığı 7 Mayıs 1955 tarihli bir mektup...

"Cemil Bey,

Ağrı'dayken, dönünce ilk işimin boşanmak için bir avukata gitmek olacağını size söylemiştim. Siz bir askerseniz ben de bir asker kızıyım ve sözümden geri dönmeyeceğim. Fakat size son bir defa yazmak istedim. Bu, niyetimin ciddi olduğuna inanmanızı sakın engellemesin. Bugün Münevver'e böyle davranan birinin, ilerde çocuğumuz doğunca neler yapabileceğini düşünmek dahi istemiyorum. Size, onu biriyle el ele gördüğünü söyleyen her kimse, kız kardeşinize değil de ona inanmış olmanız benim anlayabileceğim bir şey değildir. Kaldı ki, on dokuz yaşında bir kızın eğitimini sırf bu yüzden engellemek istediğinize de inanamıyorum. Babanıza baksın, gözünüz arkada kalmasın diye mi onu kasabaya mahkûm ediyorsunuz? Bana biri böyle bir kötülük yapmış olsaydı, hiç düşünmeden ona sırtımı çevirirdim. Münevver'in ne yapacağını bilemem ama ben ne yapacağımı biliyorum. Makul bir süre bu hususta harekete geçmenizi ve Münevver'in gönlünü almanızı bekleyeceğim. Yoksa evliliğimize son vereceğim, haberiniz olsun."

Ayşe

Öyle kaldım!

Ben doğmadan neler olmuş...

Annemin evdeki halini düşündüm. Bir hizmetçi gibi oradan oraya koşturuşunu, salondaki masada pirinç ayıklayışını, ellerinde filelerle pazardan dönüşünü ve gece yarılarına kadar pencerenin önünde çayını yudumlayarak caddeye bakışını; beni, babamı bekleyişini...

Babamın "Şahsî" dosyasını kapatıp, "CB. Genel Sekreterliğine" başlıklı başka bir dosyayı açtım.

Kâğıtları karıştırırken, gözüm tanıdık birçok imzaya ilişti. Kimler yoktu ki? Talat Aydemir, Cemal Kutay, Sedat Celasun, Tahsin Şahinkaya, Kenan Evren... Bunların hepsi 1960 tarihli kopyalardı. Çoğu, ihtilal sonrasında, Osman adlı birine yazılmıştı. CB. kısaltması, galiba Cumhurbaşkanlığı anlamına geliyordu. Osman'ın kim olduğunu bilmiyorum.

19 Haziran 1960 tarihli mektubunda, Tokyo'dan yazan Sedat Celasun şöyle diyordu:

"Bu şerefli ve kutsal hamleyi kimlerin hazırladıklarını bugüne kadar öğrenmek imkânına mâlik olamadım. Bugün gelen yurt gazetelerinde Millî Birlik Komitesi üyelerinin isimlerini okuyup, sizin de Millî Birlik Komitesi üyeleri arasında olduğunuzu öğrenince; gururum ve sevincim bir kat daha artmış bulunmaktadır."

Sonra bir başkası; Tahsin Şahinkaya... Hasan'ı asan beş adamın ikincisi... Mektup, Millî Birlik Komitesi üyesi Haydar Tunçkanat'a yazılmış...

18 Haziran 1960

"Muhterem ağabeyciğim!

Şimdi şu anda mavi gözlerinizin sağa ve sola nazarlar atarak nihayet bir noktada sabit kaldığını görüyor ve güler bir yüzle: 'Sempatiksin sempatik, hani ya ayaklarında patik,' diyen tok sesinizi duyar gibi oluyorum.

Geçmiş zamanların çok kısalacağına ve hatıraların pek yakınlaşacağına inancım olduğu halde, sizi pek kısa bir zaman önce görmüş olmama rağmen ne diye peşinizden ayrıldım diye kendimi affedemiyorum. Acaba o zaman seziş ve duyuş sarhoşluğu içerisinde miydim? Bilmem.

Size dolu olan içimi açmak ve sizlere olan medyun, hayranlık hislerimi ifade etmeyi çok isterim, fakat kendimi şu heyecanlı halimde kifayet göremiyorum. Zira her şeyi kapsayacak kelimeleri bulmaya mukte-

dir değilim. Hislerimi ifadeye çalışsam, anlatmak bitmeyen yazılarım sahifeler doldurur ki! Buna da sizin zamanınız müsait değildir. Fakat gerek ağızdan ağza dolaşan ve gerekse gazetelerde okuduğum isminizi gördüğüm zamanki aynı heyecanlı şu halimle size hayranlık ve medyunluk duygularımı şöyle ifade edebilirsem ne mutlu: Kahraman ve fedakârlıkla başardığınız mukaddes icraatınıza ancak sizlere inanmak ve sadık kalmaktan başka bir hizmetim dokunamadığı için beni affedin.

Ne olur İngilizce imtihanına geldiğinizde, sizinle omuz omuza çalışabilmek için, en ufak, en basit, fakat en mukaddes bir vazifeyle görevlendirilmiş olsaydım. Ah ne olurdu.

Fakat ağabeyciğim, yegâne tesellim şu ki; sizlere sadıkane bağlıyım, inancım sonsuzdur ve daima emrinizdeyim...

Allahım sizleri korusun ve muzaffer kılsın.

En derin hürmetlerle ellerinizden öperim..."

Kardeşiniz Tahsin Şahinkaya

Hasan'ı bu adam mı astı? Bildiğim kadarıyla, ellerini öptüğü Haydar Tunçkanat, 12 Eylül'de tutuklanmıştı... İnsan, bu kadar yakın olduğu birinin tutuklanmasını engellemez mi?

Şaşırıyorum... Neye uğradığımı şaşırıyorum.

Başka bir mektup kopyasını alıyorum elime. Hasan'ı asan beş adamın üçüncüsü...

İstanbul 11 Haziran 1960

"Kardeşim Osman,

Millî kurtuluş hamlesindeki büyük ismini tarih yazacaktır. Bugün için seni takdir edenlerin ve sevenlerin en başında ben olduğumu unutma.

Şu anda bir neticede değil, başlangıçtayız. Eğer yurdumuzun istiklali bizler gibi düşünmeyenlere tevdî edilecek olursa tarih bizleri affetmeyecektir.

Evvela isim yapmak isteyen bazı garip şahsiyetler var:

1. A. Türkeş

2. E. Alatlı

Bunların süratle gazetelerden silinmesi icap eder.

Sonra bu anda devlet idare ve kontrolünün kati olarak bir kurucu meclis tarafından deruhte edilmesi gerekir. Bu meclisin bizim gibi düşünen arkadaşlarımızdan kurulması lazımdır. Ve bu meclisin en az bir yıl müddetle hükümet ve devlet otoritelerinde idari ve ilmi ıslahata girişmesi şarttır. Yoksa tarih tekerrür edebilir.

Bu milli davada tarih ve muazzam kurtuluş hamlesini bir daha kaydetmeyebilir.

Seni yürekten takdir eden bir arkadaşın olarak, hasretle kucaklar, gözlerinden öperim aziz kardeşim."

Bedrettin Demirel

Aynı mektuba ataşla iliştirilmiş bir başka mektubu okuyorum. Yine Bedrettin Demirel yazmış...

"...Bu meclisin bütün teşrii ve icrai faaliyetleri Millî Birlik Komitesi'nin ve dolayısıyla silahlı kuvvetlerin kontrolü altından asla çıkarılmamalı ve silahlı kuvvetlerin ve komitenin isteklerini yerine getirmeyen mebuslar meclisten süratle tasfiye edilmelidir. Bu meclis, komitenin, silahlı kuvvetlerin ve hepimizin arzu ve isteklerinin yerine getirilmesinde milletle ordu arasında ilmi ve hukuki bir rabıta kurmalı ve Millî Birlik Komitesi 'Demokles'in Kılıcı' gibi bu meclise istikamet vermelidir. Bu takdirde efkârı umumiyedeki bütün menfi cereyanların tesirsiz hale getirilmesi ve yapılması muhtemel bütün tarihi hataların bu meclise yüklenmesi mümkündür. Bu kukla meclis, Büyük Atatürk'ün kurduğu ilk Büyük Millet Meclisi'ne benzetilebilir.

"Diğer bir husus bütün partilerin derhal feshedilmesidir. Bugün ve derhal bütün partiler lağvedilmeli ve ileride asla çok partili bir iç politikaya meydan verilmemelidir."

Bedrettin Demirel

Sonra yine tanıdık bir imza... Hasan'ı asanların dördüncüsü...

17 Kasım 1960

"Osmancığım,

İşlerimin çokluğundan mektup yazamadım, kusuruma bakma. Bu mektubu bilhassa son alınan karar karşısında duyduğum memnuniyeti izhar etmek için yazıyorum. Bu karardan burada hemen hemen herkes memnun oldu. Cam gönülden sizleri tebrik ederim. Bu karar daha evvel alınmış olsa idi daha iyi olacaktı. Alparslan'ın Konya'ya geldiğinde orduevinde subaylarla hasbıhalinde söylediklerini buradan bildirdik. Elbet sizin de malumatınız olmuştur. Bu konuşma üzerimizde hiç de iyi tesir bırakmamıştı. Her ne ise bu işin böyle oluşuna hepimiz sevindik. Ancak mükâfat kabilinden dış görevlere verilmesi çok kimseler üzerinde iyi tesir bırakmadı!

Osmancığım, işinin ne kadar çok ağır olduğunu biliyor ve onun için cevap veremeyeceğini de takdir ediyorum. Şimdiye kadar, ben de dahil olduğumdan ve şahsi menfaatini düşünüyor düşüncesine kapılırsınız diye şu Kore meselesini hiç açmamıştım. Bu hakkımızı düşükler bile kabul etmişlerdi. Çıktı çıkacak dendi. İnkılaptan sonra haklı olarak bu basit iş sonraya atıldı tahmin ediyorum. Yine çıkacakmış diye kulağımıza geliyor, bilmem ne dereceye kadar doğrudur.

Daha fazla rahatsız etmemek için mektubuma bu kadarla nihayet verirken gözlerinden öper, hanımefendiye hürmetlerimi sunarım, Sekine de ayrıca size ve hanımefendiye hürmet ve selamlarını sunar, çocukların gözlerinden öperiz, sevgili kardeşim."

Kardeşin

Mektubun altında, yine ataşla iliştirilmiş bir başka mektup... Aynı adam yazmış...

Konya 2 Mayıs 1961

"Osmancığım,

Bir hafta kadar evvel Ankara'ya Dil-Tarih Fakültesi'nde yapılan imtihana katılmak üzere gelmiş ve bizim Selahattin'in yanından telefonla konuşabilmiş, fakat işinin çokluğundan ziyaretine gelememiştim. Bu yaştan sonra ve bir süre Amerika'ya gidip gelmişlerin arasında imtihana girişimi belki biraz garip görürsün ama, son defa şansımı deneyeyim dedim. Şimdiye kadar kimlerin gittiğini biliyorsun. Osmancığım, onları gördükçe bazen kendimizi bu kadar işe verip lisanı ihmal ettiğimize de üzülmüyor değiliz. Lisanın kıymetini son zamanda anladık ama bizde de öğrenecek kafa kalmadı.

Sevgili kardeşim, biliyorsun biz 37'lilerle muameleye tabi olduğumuzdan bu sene son şansımız. Bunda da muvaffak olamazsam 30 Ağustos'tan sonra niyetim ayrılmaktır. Emin ol bugüne kadar çeşit çeşit kaprisi olan kimselerle çalışmaktan ve her birine göre ayrı şerbet vermekten yıldım. Bugün son rütbemize yaklaştığımız halde, hâlâ kısım amiri gibi çalışmak, daktilo yazmak ve muamele görmekten kurtulamadım. Biz hangi rütbeye geldikse o rütbe kıymetini kaybetti. Sınıfımızın kalabalıklığı mıdır, yoksa başka bir sebep midir bilmem. Biz yüzbaşı ve binbaşı iken albayın durumu ile şimdikinin arasında çok fark var. Daha anlatması bir hayli uzun sürecek ve senin hakikaten kıymetli dakikalarını alacak sebepler dolayısıyla 30 Ağustos'tan sonra ordudan ayrılmak istiyorum. Bu hususta senin müzaheretini rica edeceğim. Yani re'sen emekliye sevkedilmem hususundaki yardımını isteyeceğim. Hem bu suretle üst kademeler biraz daha ferahlar ve geriden gelenlere yol açılmış olur. 30 Ağustos'tan sonra ben ya yine mektupla veya şahsen gelmek suretiyle bu hususu sana hatırlatırım..."

Kenan Evren
Kurmay Albay

İnanamıyorum. Hasan'ı asanlar, kendi dertlerine düşmüş bu insan müsveddeleri miydi? Vatan diye attıkları çığlık, bu kadar mı samimiyetsizdi? Hasan, yirmi beş yaşında sehpaya giderken böyle alçalmamıştı. Kendini hiç düşünmemişti. Biz, kendimizi hiç düşünmezdik.

Babamın, bütün bunları bilerek, bu işlere nasıl girmiş olduğunu anlayamıyordum.

Dosyaları öfkeyle bavula tıkıştırdım. Fermuarı çektim, bavulun kayışını bağladım ve aldığım yere, yatağın altına sürdüm. Çürüyene, fareler tarafından un ufak edilene kadar bu evde kalmalılar...

Elimi, halamın küçük sandığına attım.

Eskizler, karakalemler, guaşlar, okul defterleri, takdirnameler, teşekkürler, ders notları, diplomalar... Arada yine karakalemler; bir eşek kafası, birçok eşek kafası; güzel gözlü, kara gözlü eşekler... Güvercinler, kediler, sardunyalar; birçok sardunya...

Sandığın dibinde, halamın hazinesi duruyor. Gümüş kakmalı ahşap bir kutunun içinde, kolyeler, gerdanlıklar, altın bilezikler, küpeler, broşlar...

Niyazi evlendiğinde ona veririm diye düşünüp, kutuyu çantama koydum. Yalnızca, bir broşu ayırdım, cüzdanıma attım. Pırlanta ışıltılı, siyah bir gül...

Oldum olası takı sevmem. Bazen, özel zamanlarda göğsüme bir broş iliştiririm; hepsi o kadar. Ama bu siyah gülü sevdim.

Sandığı kapatmak üzereyken, kapağında fermuarlı bir cep olduğunu fark ettim. İçinden, bir fotoğraf albümüyle küçük bir defter çıktı. Onları da çantama attım.

Bir fotoğraf yere düştü.

Halam bir adamla yanak yanağa; yanlarındaki bebek arabasında bir çocuk uyuyor... Bir piknik yerindeler; önlerinde rakı kadehleri var. Ben bu adamı tanıyorum... Bağ evinin salonundaki duvarda asılı fotoğraftan...

Fotoğrafın arkasını çeviriyorum.

"Cahit'in doğum günü... 7 Ocak 1964...

26 Haziran 1969

"...Yakınlık cücelerini bilir misiniz? Yakınınız yanınızda değilse, onun adına konuşurlar ve dinlerler. Yani ağızları ve kulakları vardır. Mesela, sizin bende üç cüceniz var. Biri, birlikte olduğumuz akşamların sabahlarında ortaya çıkar. Somurtkan ve huysuzdur; canımı yakmaktan hoşlanır. İkincisi, mutfaktaki çiçekli tencerenin içinde yaşar; siz gelmek üzereyken ortaya çıkar. Üçüncüsü, berbat sorular sorar ve hiç gitmez... Bazen siz varken de görünür... Ondan nefret ediyorum."

Münevver

30. Bölüm
16 Eylül 2007, Kasaba

Fotoğrafta, Münevver'in yanında duran adam benim... Âşık, kapılmış, teslim olmuş ve nispeten genç... Kırk iki yaşında...

Şimdi seksen küsur yaşındayım. Herhalde ana tarafıma çektim; hâlâ yaşıyorum ve bastonla da olsa hâlâ yürüyebiliyorum. Yavaşlığım, ellerimin titremesi ve çabucak yorulmam da sayılmazsa, turp gibiyim. Her gün yedi tane hap yutuyorum.

Kasabaya dört gün önce, Münevver'i toprağa vermek için geldim.

Nuri telefon ettiğinde, odamda değildim; yürüyüşe çıkmıştım. Huzurevine dönünce, bakıcılardan biri telefon geldiğini söyledi. Not almışlar; aradım.

"Münevver Hanım'ı kaybettik," dedi Nuri.

Kulaklarım uzun zamandır ağır işitiyor. Yanlış duymuş olabilirim diye ahizeyi iyice kulağıma bastırdım.

"Münevver iyi mi?" dedim.

Aslında Nuri'nin ne dediğini gayet iyi anlamıştım. Sadece küçük bir ümitti...

En son, iki sene önce görüşmüştük. İzmir'e yerleşen büyük torunum baba olunca, beni yanına çağırmıştı. Ailede sevilen biri olduğum söylenemez. Bir kadın için yuvasını dağıtan bir adama hoş bakmıyorlar. Bu bilgi, Ebu Bevval'in hikâyesi gibi nesilden nesile aktarılıyor. Oğullarım, benimle bu yüzden görüşmüyorlar. Demek ki, geçen kırk yıl kafalarındaki kötü izi silemedi. Fakat büyük torunumla aram iyidir. Meral'in öldüğü yıl üniversiteyi kazanmış, Ankara'daki ilk senesinde bende kalmıştı. Konuşkan bir çocuk değildi; o yüzden hep ben konuşurdum. Münevver'le yaşadıklarımı anlatınca fazla şaşırmamış, hatta hikâyeme biraz da yakınlık göstermişti.

İzmir'e o çağırdığı için değil, yalnızca Münevver'i görmek için gitmiştim. Kasabaya önceden telefon etmiştim; İzmir'e geleceğimi söyleyince sevinmişti. Halil Rıfat'taki evi kırk yıldır boşaltmamıştı; bağ evinden sıkıldığında arada bir oraya kaçardı. Ben geldiğimde de orada buluşur, bazen bir ay, bazen bir hafta, bazen de sadece birkaç gün beraber olurduk.

Bebeğin yanında bir süre kalıp çıktım; onunla buluştum. Bir restoranda öğle yemeği yedik, şarap içtik. Ben yalnızca bir kadeh içtim; o şişeyi bitirdi.

İki yıldır görüşmüyorduk. Arada bir huzurevine telefon eder, hatırımı sorardı. Onunla konuşmak bana her zaman iyi gelmiştir ama telefonu kapayınca cehenneme düşmüş gibi olurdum.

"Ben yaşlanacağımı hiç düşünmemiştim," dedi şarabını yudumlarken.

Ona ellerimi gösterdim.

"Yaşlı olan benim, sen değilsin ki," dedim.

Yaşlı değildi. Hâlâ güzeldi. Onu ilk tanıdığım günkü gibiydi; yaprak gibiydi.

O gün eve gidince, yeni yaptığı resimleri gösterip durmadan konuştu. Anlattıklarını, kendimi sesindeki ahenge kaptırarak dinledim. Gece onda kaldım. Sevişmeyi bile denedik. Pek başarılı olamadık ama çok güldük. Birbirimize sarılıp uyuduk.

Sabahleyin gözümü açınca gülümseyerek bana baktığını gördüm.

"Ne yapıyorsun," dedim.

"Sana bakıyorum," dedi.

"Bana acıyorsun, değil mi? Yaşlı olduğum için acıyorsun!"

"Saçmalama! Ancak âşıklar birbirlerine acır. Benimki geçici bir heves; aşk filan değil!"

Geçici bir hevesti, evet... Aralıklarla kırk küsur yıl sürdü. Varlığı, nereye gidersem gideyim peşimi bırakmadı. Bakışları üstümden hiç çekilmedi. Sabahları saçımı tararken, tıraş olurken, aynaya bakarken hep beni seyrettiğini düşündüm.

1980 başına kadar her şey yolundaydı.

Niyazi büyüdükçe, daha çok beraber olmaya başlamıştık. Niyazi'ye bir zamanlar evlenip boşandığımızı, ama hâlâ birbirimizi sevdiğimizi söylüyorduk. Anlıyordu. Arada, küsüşmelerimiz de oluyordu, kavgalarımız da... Bunlar genellikle benden kaynaklanırdı. Münevver pek küsmezdi, kavga da etmezdi. Gülümseyerek konuşur, mantıklı şeyler söylerdi. Ben çoğu zaman kendi kendime küser, kendi kendimle kavga ederdim.

Bazen, Ankara'daki yalnızlığımdan usanıyordum. Sevdiğim bir kadın ve bir oğlum varken, onlardan uzakta geçen günlerimi yavan buluyordum. Hapisteymişim, sürgündeymişim gibime geliyordu. Ya da gençliğimdeki gibi, Anadolu köylerinde, köy odalarında, kazı çadırlarında kalan, evsiz barksız, yalnızca işini, gele-

ceğini düşünen bir adammışım gibi... Halbuki artık bir geleceğim yoktu; gelecek gelmişti. Haliyle, bazen sinirlenip sesimi yükseltiyordum.

"Niye bunu yapıyorsun?" diyordum, "niye beraber değiliz?"

Bir defasında, elimden tutup beni terasa çıkarmış, gece karanlığında ışıkları yanan evleri göstermişti.

"Bu evlerde, bana benzeyen insanlar yaşıyor, biliyor musun?" demişti. "Ama ben onlara benzemek istemiyorum... Birbirlerini severken birbirlerinden nefret de ediyorlar... Bu iki şey benim hayatımda hiçbir zaman bir arada olmayacak; buna izin vermeyeceğim... Sen kolaylıklar istiyorsun, Cahit adamı... Gömleklerin ütülensin, kahvaltın hazırlansın, istediğin zaman yatağa girelim ve sonra bütün bunlar alışkanlıklara dönüşsün; benim düzenim bozulsun... Ben yıllarca babama baktım... Ve sonunda ondan nefret ettim."

Gözlerini kocaman açmış, sarılmıştı bana.

"Bunu sen de istemezsin, değil mi?" diye fısıldamıştı.

Ona karşı koyamıyordum. Aramızdaki şeyi, sevgiyi korumaya çalıştığını düşünüyor, yatışıyordum. Ne yapayım? İki taraftan biri acı çekmedikçe buna aşk demiyorlar.

"Niyazi biraz büyüsün, onu da yanımdan uzaklaştıracağım; kendi hayatına gidecek," diyordu.

Ama Niyazi kendi hayatına gidecek kadar büyüyemedi. Okula giderken, alacakaranlıkta, sokak ortasında kurşunlandı ve öldü. Üniversiteye başlayalı daha altı ay olmuştu; sosyoloji okuyacaktı. Okuyamadı.

Lisedeyken yarıyıl tatillerini bende geçirmişti. Sabahları birlikte uyanır, Bakanlıklar'a kadar yürürdük. Yolda simit alır, bir yerde oturup çay içerdik. İzmir'de büyümüştü ya; kar yağdığı zaman çok sevinirdi.

Lise üçteyken gelmedi. Münevver telefon etti.

"İstanbul'a, arkadaşlarının yanına gitmek istiyor," dedi.

Kendisi gibi yetiştiriyordu Niyazi'yi. İstediğini yapan, hesap vermeyen, hesap sormayan, aklından geçenlere kıymet veren, düşündüğü gibi yaşayan, haksızlığa düşman; ölesiye düşman...

O gün her zamankinden erken kalkmıştım. Şubattı, dışarıda kar yağıyordu. Kaloriferler açıktı ama evin içi buz gibiydi.

Kapıdaki gazeteyi alıp kahvaltıya oturmuştum ki telefon çaldı. Arayan Nuri'ydi. Ağlıyordu, güçlükle konuşuyordu.

"Niyazi," diyordu yalnızca.

Benim küçük memur evim birden alev aldı. Salonun ortasında öylece ayakta duruyordum; tutuşmuştum, yanıyordum. Göğsümün üstüne kocaman bir kaya düşmüştü sanki. Çatırdıyordum, bir gemi gibi batıyordum. Allah, Peygamber, hiçbir kurtarıcı yoktu çevremde. Yalnızca Niyazi vardı; oğlum... Koltuğa oturmuş kitap okuyordu. Az sonra ayağa kalkıyor, kemanına el atıyordu.

"Baba, kötü çalmıyorum, değil mi?"

"Çalmıyorsun oğlum... Ama daha iyi çalanlar var, biliyorsun..."

Halının üstünde karmakarışık şekiller vardı. Yılanlar, ejderhalar, köpek dişleri... Dört duvar dört pençe gibi içimi yırtıyordu. Münevver'in yağlıboyaları çığlık atıyorlardı. Pencerem boşluğa açılıyordu. Niyazi az önce atlayıp gitmişti.

İzmir'deki evde Gülizar karşıladı beni. Birlikte hastaneye gittik; Niyazi morgdaydı. Münevver'e sakinleştirici vermişlerdi; bir hasta odasında uyuyordu. Yüzü bembeyazdı.

Her şey böyle oldu.

Okula gitmek için arkadaşlarıyla semt meydanındaki kahvede buluşmuşlar. Bir otomobilden ateş açılınca dışarı çıkıp kaçışmışlar. Nereye? Daracık bir sokağa... Benim solcu oğlumu orada vurmuşlar.

"Güçlü olmalıyım," diyordum kendi kendime. "Münevver şimdi uyuyor ama birkaç saat sonra uyanacak... Güçlü olmalıyım."

On sekiz yaşındaydı. Keman çalıyordu. Olmadı.

Kasabadaki mezarlığa gömdük onu. Münevver, Nuri, Gülizar, Ayşe Hanım ve ben... Bir de arkadaşları; varlığından haberdar olanlar...

Müsteşarlığa telefon edip "oğlum öldü," dedim; izin istedim. Bir buçuk ay Münevver'le kaldım. Konuşmaksızın, gülmeksizin, birbirimize gömülerek; bir buçuk ay...

"Şekeri verir misin?"

"Balkondaki çiçekleri suladın mı?"

"Çarşafları değiştireyim..."

Küçük şeyler... Hayatımızda ne kadar çok küçük şey varmış meğer; nasıl kurtarıyorlar, nasıl boğuyorlarmış...

"Annemin kasabada bir sandığı vardı; onu buraya getireceğim..."

"İyi yaparsın..."

Rüyada gibiydik. Hiçbir şey olmamıştı sanki; bazen öyle geliyordu. Üstümüze büyük bir el eğilecek ve bütün yaşadıklarımızı silecekmiş gibi.

Uçurumun en derininde, uyanmayı bekliyorduk.

"Kalk ve giyin, Ankara'ya gidiyoruz!" dedim bir sabah.

Gülümsedi.

"Saçmalama," dedi.

Ne yapacağına çoktan karar vermişti. Kasabaya gidip bağ evine yerleşecek, tarladaki işlerle uğraşacak, resim yapacaktı.

"Bu evi boşaltmayacağım," diye sürdürdü. "Arada bir İzmir'e gelmek isteyebilirim; arada bir belki seni de görmek isteyebilirim."

Bildiği gibi yaşayacaktı. Hayatının değişmesini istemiyordu. Boyun eğdim. Hiçbir şey konuşmadan, gizli bir anlaşmayla, bir daha Niyazi'nin adını ağzımıza almadık. Hep içimizden söyledik. O, yüzlerce Niyazi resmi yaptı. Bense yalnızca sustum.

Uzun süre aramadı beni; tam altı yıl... Ona altı yıl boyunca

mektuplar yazdım, telgraflar çektim; cevap vermedi. Haberlerini Nuri'den alıyordum; iyiydi...

Bizi bağlayan ip Niyazi'nin ölümüyle kopmuştu; böyle düşünüyordum.

Sonra, 1986 yılbaşında telefonum çaldı.

"Cahit adamı, yalnız mısın?" dedi.

Yalnızdım. Yıllardır yalnızdım.

Beş dakika sonra, elinde bir şişe şarapla çıkageldi. Yeniden karşılaşacağımızı, doğrusu hiç sanmıyordum. İçimde hep bir ümit vardı ama içi boşmuş gibi geliyordu bana. Altmış beş yaşındaydım ve kalan ömrümü yalnız geçirmeyi düşünüyordum. Bir yıl sonra emekli olacaktım. İstanbul'a gidip annemden kalan eve, çocukluğumun evine yerleşmeyi planlıyordum.

Ama çıkıp geldi işte! Karşımda duruyordu. Her zamanki gibi, genç ve dik... İnanamıyordum.

Birbirimize sarılmadık; yalnızca gülümsedik.

"Telefon ettiğim bakkal seni tanımıyor; biraz daha görünür olmalısın," dedi.

İçeri girince, salondaki yemek masasına şöyle bir baktı. Ev işlerime bakan kadının hazırladığı bir kap yemek ve bir duble rakı...

"Yılbaşı için pek uygun değil, değil mi?" dedim.

Şarap şişesini masaya bıraktı.

"Bunu döndüğümüzde içeriz; sana yemek ısmarlayacağım... Bildiğin iyi bir yer vardır herhalde," dedi.

Altı ay benimle kaldı. İlk defa bu kadar uzun bir süre beraber oluyorduk. İkimiz de susamış, acıkmış gibiydik. Zamanımız suya kandıkça, doydukça güzelleşiyordu. Ya da bana öyle geliyordu.

Resim sergilerine gidiyor, abisinin karısıyla buluşuyor, aklına esince yemek yapıyor, bazen abartılı bir makyajla beni kapıda karşılıyordu.

Abisi dört yıl önce ölmüştü. Ondan fazla bahsetmezdi. Ama

yengesi Ayşe Hanım'ı iki kez yemeğe çağırmıştı. Ayşe Hanım ilişkimizi başından beri biliyordu.

"Ama kocam hiç bilmedi; kızım da bilmiyor," demişti.

Kızı Zehra, Hititoloji okumuş. O sıralar, eskiden benim de çalıştığım, Çorum'daki bir kazıda çalışıyordu.

"Torunumun adını Münevver koydu," dedi Ayşe Hanım.

Münevver'le aramızdaki sözleşmeyi biliyormuş gibi fısıldadı:

"Sizin oğlunuzun adı..."

Sade, yumuşak, hep gülümseyen, sıradan görünmeyi yeğleyen bir kadındı. Onu tanıyınca, Münevver'in ne tür insanları sevdiğine dair bir fikir edinmiş oldum. Ben de böyle biriydim; hatta biraz siliktim.

O altı ay, hayatımın en güzel zamanıydı. Orta yaşlı bir adam, hâlâ sevdiği bir kadınla birlikteyse, daha ne ister? Ama o kadardı işte! Bir gece, yatakta, tavana bakarak şöyle dedi:

"Birbirimize yeterince yapıştık Cahit adamı... Ben yarın bağlara dönüyorum."

Biletini almıştı. Kal demenin bir anlamı yoktu.

Ertesi yıl emekli oldum ve yalnızca ona yakın olmak için İzmir'e gidip bir bahçe katı kiraladım. Artık kuralları biliyordum; birbirimize yapışmayacaktık... Yapışmayınca, günler, geceler daha uzun sürüyordu.

O, kasabada, bağ evinde kalıyor, ayda birkaç defa resim atölyesine geliyordu. Yine onun evinde buluşuyorduk; benim evime gelmiyordu.

İzmir'de, ne yapacak işim ne de bir arkadaşım vardı. Bütün isteğim, onun yakınında olmaktı... Arkadaşlık eder diye, bir köpek almıştım; sessiz bir köpek. Münevver, kasabadan İzmir'e geldiğinde, ona götürürdüm; köpekleri çok severdi. On yıl sonra öldü.

Yedi yıl önce, artık eskisi kadar sağlıklı olmadığımı düşünmeye başladım. Bunu düşünmem için, lüzumundan fazla sebep

vardı. Şeker, tansiyon, romatizma üst üste peydahlanıverdiler. Münevver'e hissettirmek istemiyordum ama birkaç kez ilaç saatlerimde yakalayınca durumu anladı. Durum dediğim, yaşlılık...

Sanki bana bakmak zorundaymış gibi davranmaya başladı. Artık evime de geliyordu. Bana tuzsuz yemekler pişiriyor, randevu alıp beni doktorlara götürüyor, yüzüme bakarken üzüntüsünü saklayamıyordu.

Ondan öğrendiğimi uygulamaya karar verdim.

"Ben İstanbul'a gidiyorum," dedim bir gün.

"Niye?" dedi.

"Hiç... Senden sıkıldım."

Güldü.

"Nasıl isterseniz öyle yapın, yetişkin bir insansınız," dedi.

Annemin evinden gelen kira karşılığında, Suadiye'de bir huzurevine yerleştim.

Şimdi yine kasabadayım.

İhsan Bey'in otelinin yerinde yeller esiyor; yıkıp iş hanı yapmışlar. Müzedeki fotoğrafımı da kaldırmışlar, Belediye Reisi'nin açık hava sinemasını da... Beş sene önce Münevver'le Selanik'e gidip Yorgo'yla buluşmuştuk. Bir sene sonra, onu da kaldırdılar. Heybeliada'daki aile mezarlığına gömülmek istiyordu ama yakınları bürokratik işlemlerden yılıp Atina'ya gömdüler.

Şimdi Münevver de gitti işte! Ben kazık çakacağım.

Birkaç sene önce yapılmış temiz bir otelde kalıyorum. Kasabanın girişinde, insanî ölçülerde bir bina... Arkası orman; önünden vızır vızır trafik akıyor. Sabahları orman yolunda yürüyüşe çıkıyor, hafızamı canlı tutmaya yarar diye kendi kendime Almanca kelimeler mırıldanıyorum... İn cin top oynuyor. Bir de iş uydurdum kendime; yoldaki plastik şişeleri toplayıp otele götürüyorum, çöpe atıyorum.

Otelleri oldum olası severim. Bu yalan, bu sahte dünya beni

kendimden uzaklaştırır; Cahit değil de başka biri olurum sanki. İçimde, meğer kimler varmış diye düşünürüm. Birçok sevgililer, birçok babalar, birçok yalnız adamlar... Bazen, ne idüğü belirsiz herifler de çıkagelir. Ümüğüme çöküp geçmiş günlerimin hesabını sorarlar. Otelleri oldum olası severim...

Münevver olmasaydı hayatım neye benzerdi acaba? Büyük bir ihtimalle devletimin başkanı olamazdım, ordularıma hükmedemezdim, savaşlar kazanamazdım, binalar yıkıp binalar yapamazdım; aşkı yaşayamazdım. Bir otel odasında gazete ilanlarını okurken ölüverirdim. Ölümüm bir yana, yaşadığımdan kimsenin haberi olmazdı. Kendim bile yaşadığıma inanmazdım.

Yarın son defa onu göreceğim. Kırbacımın toprağına bir tas su dökeceğim.

Sonra uçakla İstanbul'a dönüyorum. Huzurevime.

8 Mart 2007

"...Büyük ressamların derneğine beni almazlar. Ama yerleri süpürebilirim. Onlara çay demlerim.

Biz kadınız, öyle değil mi; her şeyi yapabiliriz."

Halan Münevver

31. Bölüm
16 Eylül 2007, Bağ Evi

Bu gece hava birden soğudu. Gülizar Teyze, yüklükten bir yorgan çıkarıp yatağın üstüne koymuş.

"Örtünmezsen üşürsün," dedi.

Akşam yemeğini, soğuğa rağmen avluda yedik. Nuri Amca köfte yoğurmuş... Bir de taze fasulye... Benim için masaya şarap bile koydular.

Yemekten sonra yanlarından ayrılıp yukarı çıktım. Çantamdakileri çıkarıp yatağın üstüne serdim. Fotoğraf albümüne, halamın defterine bir süre öylece baktım. Sonra defteri açtım.

"Dün oğlumu doğurdum... Simsiyah, marsık gibi...
İnşallah hep böyle kalmaz..."

İlk sayfaydı bu...

Kazıda, bütün tahminlerinizi yıkan iyi ve sürprizli bir işaret bulmak gibi... Küflenmiş, dağılmaya yüz tutmuş bir çömlek par-

çası, gümüş bir küpe ya da sapasağlam bir sürmelik... Ya da koskoca bir adam! Şimdi kırk yaşını geçmiş olmalı. Halamın oğlu!

"...Hâlâ hastanedeyim... Akşamüstü Ayşe geldi İstanbul'dan; odamı çiçeklerle doldurdu. Bir bana bir de bebeğe baktı; 'bu sana benzemiyor,' dedi. Tabii ki benzemeyecek. O kendisine benziyor; biraz da babasına... Sonra Cahit de geldi. Ayşe'yle Cahit ilk defa karşılaştılar. Ayşe, Cahit'i beğenmeyecek, yaşlı bulacak diye ödüm koptu. Ama rengini belli etmedi. Beğenip beğenmediğini ben bile anlayamadım; 'yakışıklıymış,' deyip geçti...

Adını Niyazi koydum; dedemin adı... Bunu niye yaptım bilmiyorum. Galiba, eski zamanlarla bir irtibatı olsun istedim. Ninemden kalma başörtülerine bakar gibi bakarım ona artık; kenarları mor boncuklu... Hüzünlenirim ama gördükçe sevinirim de... Her bakışımda içim acır; kimse benden böyle bir duygu beklemezken, ne büyük sürpriz olur!

Hakikaten marsık gibi... Elleri, ayakları buruşuk; kara... Ağlarken sesi bile çıkmıyor. Bir an önce büyümesi lazım...

Bütün gün karnım ağrıdı. Bir de çok terledim. Öğleye kadar dört fanila değiştirdim. Cahit gittikten sonra Gülizar'la Nuri Abi geldiler. Yarın eve geçeceğim ya, Gülizar evi temizlemiş, Nuri Abi de alışveriş yapmış. Onların ve Ayşe'nin hakkını nasıl ödeyeceğimi bilmiyorum. Abimle aramda kalın bir duvar ördüler; artık bana ulaşamıyor.

Niyazi'yi ilk getirdiklerinde kıçını ve topuklarını ısırmak geldi içimden. Isırdım da... Hemşire biraz garipsedi ama olsun...

Benim bir oğlum var. Memelerim kocaman oldu."

Defteri kapattım. Öyle kaldım.

Hiçbir şey yapmak istemiyorum şimdi. Ne okumak, ne uzanıp dinlenmek, ne ağlamak, ne de düşünmek...

Sevdiğiniz birinden mektup almışsınız. Ama mektup çok ge-

cikmiş; otuz yıl sonra almışsınız. Diyor ki; yaşıyor bildiğin kişi ben değildim; o benim çok uzak bir benzerimdi. Diyor ki; kimse kimseyi tanımıyor aslında, kimse kimseyi görmüyor.

"Oğlumun elleri kuzuların kulakları gibi yumuşacık, sıcak... İşaretparmağımı şiddetle sıkıyor... Beni başka kim böyle tutabilir ki? Ondan başka kim, kendimi çok mühim bir kadın sanmamı sağlar? Daha nasıl alçalabilirim ki? Ben artık ben değilim. Bir bebeğin anasıyım...

Korkmanın ilk defa güzel bir şey olduğunu düşündüm. Kendimden vazgeçmek gibi..."

Benim Niyazi doğduğunda, ben bunları hissetmedim. Tek düşündüğüm, o büyüyene kadar ne yapacağımızdı... O zamanlar, her mahallede çocuk yuvası yoktu... Çocuk yuvasına verecek paramız da yoktu. Belki paramız olmadığı için çocuk yuvası yoktu... Öğleye kadar Ahmet, öğleden sonra ben kalıyordum evde. Çocuk mutsuz oluyordu, işlerimiz aksıyordu... Korkuyorduk ve korkmak hiç güzel değildi...

Her şey bir yana, evlenmediğim bir adamdan çocuk doğurmaya cesaret edemezdim. Bunu anneme nasıl anlatırdım ben? Arkadaş çevreme nasıl açıklardım? O çevrede beni sevecek, yanımda olacak birini bulabilir miydim?

"Korkmanın ilk defa güzel bir şey olduğunu düşündüm..."

Kendimi, korkularıma bağlanacak kadar sevebilir miydim?

Halam kadar güçlü bir kadın olmadığımı anlamak biraz içimi acıtıyor. Ama çok değil; biraz... Çünkü aynı zamanda onunla gurur duyuyorum. Yüzünü, gülümseyişini hatırlıyorum ve bunun beni daima iyilik için kışkırtmış bir resim olduğunu düşünüyorum. Dediği gibi; "daha nasıl alçalabilirim ki?"

Fotoğraf albümünü açtım.

Halam hastane odasında, yatağında uzanmış. Göğsünde kapkara bir bebek... Annem yatağın ucuna ilişmiş; gülümsemiş. Cahit Bey ayakta; bebeğe ve halama bakıyor.

Sayfalar ilerledikçe Niyazi büyüyor. İki aylık, altı aylık, bir yaşında... Sayfaları hızla çeviriyorum; Niyazi hızla büyüyor. İlkokulda, ortaokulda, lisede... Burnu Cahit Bey'in burnuna benziyor, kaşı gözü, gülümseyişi, benim Niyazi'ye ve biraz da dedeme... Bazı fotoğraflarda annem de var... Demek bu kadın beni ve babamı Ankara'da bırakıp Mino'suna bunun için koşuyormuş...

Onu bulmalıyım... Bir an önce benim Niyazi'ye gidip, "Senin bir kuzenin var," demeliyim.

Buluyorum da... Albümün son sayfasında küçük bir vesikalık var. Bizim zamanımızdaki cenazelerde, yakamıza iğnelemek için dağıtılanlardan... Fotokopi...

"Niyazi Ayral... 1962-....."

Ben kendi Niyazi'me ne diyeceğim şimdi?

4 Nisan 1992

"...O öldüğü gün, gökyüzü beyaz bir cam gibiydi; dokunsam kırılacaktı. İzmir'in bir gürültüsü olduğunu, ilk o gün fark ettim. Birileri hayata yeni başlıyor olmalıydı. Yuvarlak, dev bir merdivenin içinde koşuşturan küçük farelerin hep yeniden başlaması gibi... Halbuki benim oğlumu öldürmüşlerdi. İnanılır şey mi bu? Oğlum öldüyse kimsenin yaşamaya hakkı yok!

Buna kalpten inanıyorum ama kendimden başlamaya cesaret edemiyorum."

Mino'n

32. Bölüm
16 Eylül 2007, Hastane

Halan, yaptığı bir resmi göndermişti bana. Hasan'la Niyazi yan yana...

Bu çocuklar hiç tanışmadılar, hiç karşılaşmadılar biliyor musun? Sen de tanışmadın; kuzeninle tanışmadın...

Yaşadığımız zaman bize nasıl tesir ediyor, öyle değil mi? Nasıl bir güç bu? Kuzeninle arkadaşlığını, zamanın elinden kurtaramıyoruz. Zamanın adı ne, biliyor musun? Baban!

Halanla bir kitap okumuştuk; Gülün Adı... Ben öylesine, vakit geçirmek için, tavsiye ettiği için okumuştum. Halansa, kendi hikâyesini bulmuştu sanki. Kitapta anlatılan olaylar Ortaçağ'da

geçiyordu; bizimle bir ilişkisi yoktu. Bir kahraman vardı; Peder William... Allah'ın bile unuttuğu bir yerde, Hıristiyan rahiplerin yaşadığı bir kalede, o zamanların muktedir insanlarına karşı, tek başına savaşıyordu. Savaş dediysem, öyle kılıçla filan değil; fikirleriyle... Ama hiçbir şey yapamıyordu. Kalenin kitaplığı yanıp kül olduğunda, oradan sadece birkaç kitap kurtarabilmişti. Halan, bu hikâyeden çok etkilendi. Kendi ortaçağından sevgisini kurtarmıştı; oğluna ve Cahit Bey'e duyduğu sevgisini... Bu, küçücük ama çok kıymetli bir şeydi.

Bu dünyaya şöyle bir bakıp geçiyoruz, kızım. Boyun eğiyoruz, gizliyoruz, gizleniyoruz; ayağa kalkıp diklenmeye bir türlü cesaret edemiyoruz. Oysa insan dediğin, birkaç kitap kurtarmak uğruna yok olmayı göze alabilmeli. Yaşadığımız zaman, korkunç bir düşman... Şimdi düşünüyorum da, onun elinden ben neyi kurtardım acaba? Ben... Bunu ilk kez ağız dolusu söylüyorum. Ben... Yani babanın hizmetçisi, seni doğuran kadın; hiçin biri... Seni kurtarabildim mi? Kadınlar, şu Peder William'dan daha şanssız...

Niyazi öldürüldüğünde hemen İzmir'e, halanın yanına gitmiştim. Senin, babanın, ne Niyazi'den ne de onun öldüğünden haberiniz vardı. Zaten babanın haberi olsaydı Niyazi'yi de, halanı da kendi elleriyle öldürürdü... Mübalağa ediyorum tabii...

Gizleme işini senelerce çok iyi yaptım ben. Mino'ma zarar gelmesin diye; o, öyle istiyor diye...

Sonra beni kovdu. Cahit Bey'i de kovdu. Yalnız kalmak istediğini söyledi.

Ben Ankara'ya döndükten iki ay sonra, bir mektup yazdı.

"Yengecim,

Bu mektubu Niyazi'nin masasında yazıyorum.

Ben bununla nasıl baş edeceğim? Doğurmayı becerdim, büyütmeyi de becerdim ama cenazesini içimden kaldıramıyorum.

Sen İzmir'den ayrıldıktan sonra, Cahit Bey bir daha geldi. Teslim oldum. Üç gün dışarı çıkmadan birbirimize sarılıp ağladık.

Bana, İzmir'e taşınabileceğini söyledi. Ben de, 'Artık İzmir'de kalmayacağım, kasabaya yerleşeceğim; benim için hiçbir şey yapma,' dedim. Öyle ya, bugüne kadar şikâyetçi olmadığım, üstelik alıştığım, böyle sürdürmem lazım geldiğine inandığım bir hayatı niye değiştireyim? Aynı evde mi yaşayacağız? Niyazim gitti, babası geldi... Böyle mi olsun? Bunu istemiyorum... Hiç kimsenin yerine, hiç kimseyi koyamam...

Odasına giremiyordum, biliyorsun. İlk defa seninleyken girdim. Şimdi çıkmak istemiyorum. Kitapları masasında duruyor, kemanı yatağın üstünde, şövalesi pencere kenarında... Lila bir fon atmıştı. 'Ne yapacaksın?' demiştim. 'At kıçı,' demişti. At kıçının resmi yapılır mı? Ben bile yapmam. Gitmeden bir hafta önce odasına girmiş, o çıplak bir halde uyurken eskizlerini yapmıştım. Sonra yağlıboyasına başladım. 'Anne manyak mısın sen, uyurken beni mi gözetliyorsun?' dedi. Sonra o tuvali beraber boyadık. Daha ışığı bile öğrenmemişti. Nereye gitti? Işığı öğrenmeden...

Ben, hayatım boyunca yalnızca bir tek şey yaptım, yengecim; bu çocuğu yaptım. Hem de gizlice yaptım; Meryem gibi, dert ağacına yaslanarak... Eşi benzeri olmayan bir çiçek gibi büyüttüm onu. Senden başka kimsenin haberi olmadı.

Bu gece çok şarap içtim, yengecim; yarın böyle olmayacağım, inan!

Kasabaya dönmekte kararlıyım. Belki resim yaparım, belki yalnızca çiçek yetiştiririm, bilmiyorum. Beni merak etme artık. Gözlerinden öpüyorum."

Mino'n

Çocukluğumu özlüyorum; Kula'daki evimizi...
Bir de, Münevver'le bağlarda geçirdiğimiz zamanı özlüyo-

rum. Gidip ahududu toplayalım, dut toplayalım, kitap okuyup radyo dinleyelim. Köpek peşimizden koşsun. Sen, Hasan, Halime bağırıp çağırın.

Hadi!

12 Mayıs 2007

"...Dün sabah Avukat İbrahim Bey'e gittim; vasiyetimi yazdık... Merak etme, sıhhatim gayet iyi. Haftanın üç günü yürüyüşe çıkıyorum. Sigarayı da enikonu bıraktım; günde bir, bilemedin iki tane...

Fakat bu sevimsiz işi de yapmam icap ediyordu..."

Halan Münevver

33. Bölüm
17 Eylül 2007, Bağ Evi

"Her şey güzel bir nisan sabahında başladı. On üç yaşındaydım.

Resim öğretmenimiz Atiye Hanım başımda dikiliyordu. Pencereden görünen kayısı ağacının resmini yapmamızı istemişti. Ağaca baktım, hiçbir şey görmedim. Aslında çok şey gördüm ama hiçbir şey görmedim. Ağaç yaşıyodu, bizim gibiydi; güzeldi ama anlamsızdı. Onu taklit edemezdim, bir kopyasını çıkaramazdım. Yanımda Firdevs oturuyordu. Çalakalem ağacı çizmeye başlamıştı. Gövde, dallar ve tek tek yapraklar... Böyle olmamalı dedim kendi kendime. Bu ağaç bir şey istiyor. Olduğunun dışında bir şey istiyor. Bu ağaç, benim düşünmemi istiyor...

Atiye Hanım yanımdan ayrılmıyordu. O gün, gülkurusu bir etek giymişti. Parmaklarıyla, oturduğum sıraya dokunuyordu. Parmakları inceydi, ağacın dal uçları gibiydi. Ve ben avucumu

kâğıda koydum; kalemimle elimin çevresinde gezindim. Sonra onu yapraklandırdım. Ama tek tek değil... Çizgilerle, kapkara yapraklandırdım. Sonra bir pencereyle çerçevelendirdim. Yalnızca bir dakika sürdü. Al sana ağaç!

Atiye Hanım yaptığım resme baktı.

'Bu ne?' dedi.

'Ellerim,' dedim.

O resmi benden aldı; bir daha da vermedi. Ama alırken öyle güzel güldü ki, ben onu hep o gülüşüyle hatırladım."

"Karataş'ta, deniz kıyısındaydık. Üç küçük kız çocuğu... Ceyda, Ayşen ve ben... Konuşmadan denize bakıyoruz. Mayıs olmalı. Boş ders... Ceyda denize atlamaktan filan bahsediyor. Yapacağından değil; öylesine... Ona, denize nasıl atlanacağını göstermem gerekiyor. İşte böyle! İskarpinlerini çıkaracaksın, çoraplarını çıkaracaksın, eteğini çıkaracaksın. İşte böyle!"

"Beni olduğumdan farklı bir yerde görüyor... Sadece on yedi yaş küçük bir yerde... Bense ondan kendim için bir adam yaratmaya çalışıyorum.

Bu ilgimi büyük bir ihtimalle, karşımda her gün bir düşman olarak bulacağım; her gün yeni bir düşman olarak! Nasıl mücadele edeceğimi hep yeniden öğreneceğim...

Hep bir şeyler istediğimi sanıyor; çok yanlış... Kendisinden istediğimi sanıyor ki, bu daha da yanlış. İki ay öncesine kadar yalnızca ellerine dokunmak istemiştim; hepsi buydu. Şimdi her yerine dokunmak istiyorum... Hepsi bu...

Dünyayı hiç garipsemiyor sanki? Yani biz niye buradayız, niye böyleyiz? Bu soruları sormuyor. Bana durmadan durumu-

muzun garipliğini anlatıyor; farkında olduğu tek gariplik bu...

Bunu görmezden gelemez miyiz? Belki, kendi kendini inkâr etmeye benzeyecektir ama yapabilir. Köpek olsun biraz! Kendini başkalarının diliyle tarif etmeye çalışmaktan vazgeçsin; sahibini tanısın! Köpekler iyidir.

Yanıldığını bilemeden ölüp gidecek. Elindekilerle neden mutlu olamadığını ona anlatmak istiyorum ama cesaret edemiyorum. O ise beni cesur sanıyor. Kendisi için bir dalga yaratmamı, sonra da kayığıma almamı bekliyor. Bilmiyor ki, ben sadece kendi dalgama bakarım...

Bir yerde okudum, hoşuma gitti; 'mutsuzluğa da var mısın?'

Bugün bir yığın aptal adam ve bir yığın aptal kadın gördüm. Çok mutluydular. İnsan hizaya gelince başkalarını da aynı hizaya bekliyor..."

Bazen onu öldürmek istiyorum. Kafasında 'düzgün bir şey' diye tarif ettiği hayatının içine etmek istiyorum. Niye düzgün bir şey? Niye istikrar, niye ahenk?

Öldüremediğim için üstüne kusuyorum. Böyle öldürüyorum; üzerek, canını sıkarak, ruhunu tekmeleyerek... Acı veren sözleri benden iyi kim sarf edebilir?

Sonra da pişman olur..."

"Bu defteri yıllardır açmamıştım. Ne kadar çok şey değişti!

O zamanlar Cahit'e öfke dolu mektuplar yazardım. Arada bir, hoş şeyler yazdığım da olurdu tabii... Hangisi daha samimiydi, bilmiyorum. İnsan mektup yazarken farkında olmadan hakikatte olan biteni değiştiriyor. Belki en iyisi, onun yaptığını yapmaktı; az yazmak, bazen telgraf çekmek...

Aradan yedi yıl geçmiş. Niyazi yarın okula başlayacak... Cahit'i o kadar iyi terbiye etmişim ki, 'oğlumuz' demeye bile çekiniyor. Ankara'dan iki gün önce geldi. Dün, birlikte okul alışverişi yaptık. Yarın gidecek. Bu kadarı kâfi..."

"Balkondaki çiçekleri kapıcıya verdim, dolapta küflenen peynirleri attım. Bugün temizlik günü... Akşama kadar yengecimle oturup sustuk. Sonra Cahit geldi. Artık ona tahammül edemeyeceğim; fazlasıyla ölümlüymüş gibi geliyor bana. Akrilik bir şeyler denemiştim, Ayşe çok güzel olduğunu söyledi ama ben beğenmedim. 'Sen artık Ankara'ya git,' dedim ona da. Zehra'yı yalnız bırakıp geldi. Gitmeli! Ölümlü şey istemiyorum."

Sabaha kadar halamın defterlerini okudum. Ne zaman uyuduğumu hatırlamıyorum.

Kalkınca aynaya baktığımda kendimi tanıyamadım. O kadar çok ağlamışım ki, gözlerim kan çanağı, torbalarım balon gibi... Alacağın olsun Nuri Amca! Bana bunu ilk karşılaştığımızda anlatmalıydın!

Aşağıya indim.

Masaya kahvaltılıklar konmuş ama ortalıkta kimse yok.

"Nuri Amca, Gülizar Teyze!" diye bağırdım.

Ses veren olmadı.

Müştemilatın sundurmasına yürüyüp bir kez daha bağırdım. Yine ses yok.

Kapıyı açtım.

Karanlık bir hol... İki yanda iki oda kapısı... Kapılardan biri açık... İçerde iki kişilik bir karyola, duvarda bir çifte, yerde bir pösteki... Pencerenin perdeleri kapalı...

Diğer kapıyı açtım.

Bu odada pencere yok; zifirî karanlık... El yordamıyla elektrik

düğmesini bulup çevirdim. Donakaldım!

Her yer Hasan'dı.

Duvarlarda yüzlerce Hasan vardı. Fotoğraflar, gazete küpürleri, afişler, otobüs biletleri, sinema biletleri... Fotoğraflara baktım... Birinde beraberiz. Birbirimize sarılmışız, yanak yanağayız... Ne zaman çektirdik bunu? Bir başkasında, bir mitingte yan yanayız... Sol kollarımız havada. Gülmüyoruz. Bizi gören korkar...

İki ilkokul önlüğü... Bir zamanlar Hasan giymiş. Kocaman iki resim; biri Mahir Çayan, biri Deniz Gezmiş...

Tuğlayla kapatılmış pencerenin önünde, Hasan'ın tek kişilik yatağı duruyor. Üstünde pijamaları... Yerde terlikleri... Katlanmış bir seccade... Burası tahammül tapınağı...

İnsanlar nasıl dayanıyor sanıyorsun, dedim kendi kendime. İşte böyle dayanıyorlar; sen nasıl dayandıysan...

Dışarı çıkıp, avludaki masaya oturdum.

Az sonra, ağaçların arasından, Üzgün'le birlikte çıkageldiler.

"Uyanmışsın," dedi Nuri Amca. "Biz de mısır saplarını traktöre yükledik."

Gülizar Teyze, çay koymaya gitti. Nuri Amca karşıma oturdu; bana baktı.

"Sen ağladın mı?" dedi.

Gülümsemeye çalıştım.

"Niyazi'nin mezarı nerede?" dedim.

Başını eğdi. Bir süre cevap vermedi; sustu. Sustukça gözleri yaşardı; soruyu sorduğuma pişman oldum.

Üzgün, onun yanına gitti; inlemeye başladı.

"Annesinin yanında," dedi, sonunda.

"Babamın, dedemin gömüldüğü yerde?"

"Hayır... Münevver Hanım onun için başka bir yer almıştı. Üç kişilik... Hasan'ın yanında... Sana anlatmak lazımdı, biliyorum.

Defalarca niyet ettim ama... Belki Münevver Hanım'ın mezarını ziyaret ettiğimizde anlarsın, o zaman söylerim diye düşündüm..."

Haklıydı. Halamın mezarına gitmek aklımın köşesinden geçmemişti.

Ben buraya niye geldim ki? Bir şey öğrenmeye gelmedim. Yas tutmaya, mezarlara çiçek bırakmaya ya da dua okumaya da gelmedim. Halamın vasiyetini açmaya geldim.

"Ne zaman öldü?" dedim.

Gülizar Teyze de geldi. Konuştuklarımızı duymuştu. Gözyaşlarını elinin tersiyle silip derin bir soluk aldı.

"Hasan'dan bir buçuk yıl önce," dedi. "Şubat ayıydı..."

Suçlu gibi duruyorlardı karşımda. Sanki Niyazi'nin ölümünden onlar sorumluydu.

"Mezarlığa gitmek istiyorum; oradan da kasabaya geçeriz," dedim.

Nuri Amca hemen kalktı.

"Rıdvan'ı çağırayım ben," dedi.

Şimdi mezarlıktayız.

Gülizar Teyze gelmedi.

"Siz gidin, benim işlerim var," dedi.

Hasan'la Niyazi yan yana yatıyorlar. Üstlerinde hercailer açmış, güller açmış. Başucu mermerlerine ikisinin de ölüm tarihi yazılmamış. Halamın toprağı henüz taze... Taşı da dikilmemiş.

Nuri Amca'yla Rıdvan, içlerinden Fatiha okumaya başladılar.

"Dosdoğru giden yola ulaştır bizi... Kendilerine nimet verdiklerinin, üzerlerine gazap dökülmemişlerin, karanlık ve şaşkınlığa saplanmamışların yoluna..."

Şimdi her şeyin kitaptaki gibi gerçekleşmediğini çok iyi bili-

yorum. Karanlıktan haberi olmayanlar, yoldan çıkmayanlar gazaba uğradı. Tanrı'nın gazabına değil tabii; insanların gazabına... Ama Tanrı da buna göz yumdu.

Babam, Dil-Tarih'teki ikinci yılımda, Kur'an dilini öğrenmeye heves ettiğimde kaşlarını çatmış, "İmam mı olacaksın?" demişti. Bu lafına çok gülmüştüm; artık babamı ciddiye almıyordum.

Nuri Amca'yla Rıdvan mırıldanırlarken başımı kaldırıp servilere, çam ağaçlarına baktım. Az ötemizde bir köpek var. Mezarlık bekçisi, elinde bir testiyle yanımızda bekliyor.

Nuri Amca, "Babana da uğrayalım mı?" dedi.

"Geç kalmayalım; daha avukata gideceğim," dedim.

Bekçiye bahşiş verdim. Testisindeki suyu mezarlara boşalttı.

"Diğer mezar Cahit Bey için mi?" diye sordum Nuri Amca'ya.

"Evet," dedi.

Mezarlığın kapısına doğru yürürken yaşlı bir adamla karşılaştık. Nuri Amca, yanına gidip koluna girdi. Eliyle beni işaret etti.

"Ayşe Hanım'ın kızı, Zehra," dedi.

Sonra bana döndü; adamı tanıttı:

"Cahit Bey..."

Bastonuna dayanmıştı, güçlükle yürüyordu. Gülümseyerek yüzüme baktı.

"Hayal meyal hatırlıyorum, çok küçüktünüz," dedi.

Hiçbir şey söyleyemedim. Demek halamın sevdiği adam buydu! Hâlâ dimdik durmaya çalışan, hâlâ ince ve hâlâ gülümseyebilen... Hâlâ seven...

"İsterseniz sizi kasabaya bırakalım," dedi Nuri Amca.

Kapıda taksisi bekliyormuş.

"Ben biraz kalacağım," dedi.

Ayrıldık.

Avukat İbrahim'e vekâlet verip yeniden bağ evine döndüm. Eşyalarımı topladım.

Niyazi'ye telefon ettim; 1500 metrede dördüncü olmuş...

"Aferin, gelince kutlarız," dedim. "Hem şu kızı da getir de tanışalım artık..."

Bunu söylemem çok zor oldu.

Kapıdan çıkarken telefonum çaldı. Ahmet arıyor.

"Rüstem Efendi, hastaneden aradı şimdi," dedi ve sustu.

Anladım.

Annem öldü.

17 Ağustos 1993

"...Yıllar sonra bile, uyandığımda fırçam yokmuş gibi oluyor... Bunu sık sık rüyamda da görüyorum; fırçam yok! Kâğıtların, tuvallerin üstünden koyu kırmızı, koyu mavi, koyu yeşil sular akıyor. Dere gibi... İçinde boğulmak için çok uzaktan bakmak bile yetiyor...

Bugün, Cahit Adamı'yla bir saat kadar gümüşleri parlattık. Sonra gece yarısına kadar balkonda oturduk. O, yokmuş gibi davrandı. Fırça gibi. Kendi kendime güldüm. Sonra da ağladım. Bu niye oldu, açıklayamıyorum, yengecim... Niye gitti? İncecik bir sızıyla bıraktı beni.

Resim yapsam iyi gelir mi?"

Mino'n

34. Bölüm
18 Eylül 2007, Hastane

Ben bir rüya gördüm.

Beyaz bir gün... Ya da gece; emin değilim. Ama her şey beyazdı...

Ciğerlerimdeki hava birden boşaldı, beyaz bir sıvıyı solumaya başladım. Hiç sıvı solunur mu diyeceksin; solunuyor...

Daha önce görmediğim bir yerdeydim. Bulutlar, üstümdeki tek parça beyaz elbiseyi dalgalandırarak etrafımdan akıp geçi-

yorlardı; yanaklarımda serinliklerini hissediyordum. Vücudum hiç olmadığı kadar hafif.

Bulutlar hızla dağılıp uzaklaştılar. Mavinin içinde, boşlukta duran çok büyük bir masanın çevresinde oturanları gördüm. İçlerinden biri ayağa kalkıp kollarını bana açtı; bahar güneşi gibi gülümsedi. Yeryüzünün bütün çiçekleri açmış gibi... Pamuksu bir dilde konuştu; kelimelerinin havada uçuştuğunu gördüm. Tertemiz bir ses...

"Hoş geldin!"

Mino'ydu bu!

Diğerleri ayağa kalkıp tekrarladılar:

"Hoş geldin!

Babam, annem, Niyazi...

Sonra hepsi kayboldu; karanlıkta kaldım.

"Hasan nerede?" diye bağırdım.

Sonra uyandım.

Hasan senin sevgilindi, değil mi? Doğru söyle!

İşte tekrar uykuya daldım. Aynı bulutlar, aynı mavilik... Ama o masada, babana benzeyen bir adam oturuyor şimdi.

"İki yıldır bu odada bekliyorum; artık dışarı çıkmak istiyorum," diyorum ona.

Komik bir şey söylemişim gibi gülüyor.

"Burada dışarısı diye bir yer yok, hanımefendi," diyor.

"Ama bana hiçbir şey açıklamadınız... Kızım nerede? Kızımı istiyorum."

"Artık kızınızı göremezsiniz. Sizi çağırmamızın nedeni, ziyaretçilerinizin olması..."

"Ziyaretçilerim mi?"

"Evet... Münevver Hanım ve oğlu sizi görmek istiyor..."

"Mino mu? Hakikaten mi? Nerede?"

"Az sonra içeri girecekler; sizi yalnız bırakacağım..."

Boşlukta beyaz bir kapı açılıyor. Mino binlerce çocuğun elinden tutmuş, bana gülerek bakıyor. Çocuklar aralarında konuşup gülüşüyorlar. On sekiz yaşındalar, yirmi yaşındalar, yirmi bir yaşındalar.

Mino, binlerce elinden birini bana uzatıyor.

"Gelsene!" diyor.

Gidiyorum.

Hüsnü Arkan

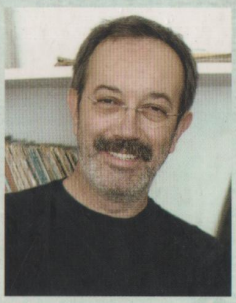
Hüsnü Arkan 1958 yılında İzmir'in Kınık ilçesinde doğdu. 1975 yılında, Bergama Lisesi'ni bitirdi. Ankara Devlet Mühendislik ve Mimarlık Yüksekokulu'nda üç yıl mimarlık okuduktan sonra, 9 Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu.

1985'te, kesinleşen cezası nedeniyle yurtdışına çıktı. Bir yıl Atina'da, beş yıl Hollanda'da, iki yıl Köln'de yaşadı. 1987 yılında, Amsterdam'da, arkadaşlarıyla *Hezarfen* adlı müzik grubunu kurup, Avrupa'nın birçok kentinde kendi şarkılarını seslendirdi. 1990'da, Şanar Yurdatapan'ın düzenlemeleriyle ilk solo albümü *Bir Yalnızlık Ezgisi*'ni çıkardı. Kendi şarkılarından oluşan bu albümde, şarkı sözlerinin yanı sıra, Nazım Hikmet, Can Yücel, Ülkü Tamer, Muzaffer Erdost ve Louis Aragon'un dizelerine de yer verdi.

1993'te Türkiye'ye döndü ve *Ezginin Günlüğü*'ne katıldı. Grubun on bir albümüne şarkılarıyla ve sesiyle katkıda bulundu. 2005 yılında Destur adlı projeyle *Deli Bu Dünya* albümünü çıkardı. 2010 yılına kadar yüze yakın şarkısı yayımlandı. Aynı yıl *Ezginin Günlüğü*'nden ayrıldı ve *Solo* adlı albümünü hazırladı.

Müzik yanında edebiyat çalışmalarını da sürdüren Hüsnü Arkan'ın ilk romanı *Ölü Kelebeklerin Dansı*, 1998 yılında yayımlandı. Bu kitabı *Menekşeler Atlar Oburlar* (2001), *Uzun Bir Yolculuğun Bittiği Yer* (2005), *Hiçe Doğru* (Şiir, 2005), *Uyku* (2008), izledi. *Mino'nun Siyah Gülü* Hüsnü Arkan'ın son romanıdır.

KIRMIZIKEDI

Tayin emrim üç ay sonra çıktı. Emri aldığım günün sabahında Hasan'ı astılar.

İnfaz gecesi uyumamıştık. Babam, Nuri Amca, annem ve ben, salondaki masanın çevresinde oturuyorduk. Pencerenin önündeki çıplak akasyaya konmuş suskun, korunmasız kış serçeleri gibi... Radyoyu açmıştık; bir haber bekliyorduk... Annem sık sık mutfağa gidip ağlıyordu. Nuri Amca, kımıldamaksızın önüne bakıyordu. Elleri dizlerinin üstündeydi. Omuzları çökmüştü... Konuşmuyorduk. Birbirimizin yüzüne bakamıyorduk.

İnsan, sonuna kadar umutlu olabiliyor. Umut bir çare değil ama galiba çareden daha büyük bir şey.

1960'lı yıllarda bir Ege kasabasında başlayan yasak bir aşkla 12 Eylül'ün hemen öncesinde gelişip darbenin ardından pek çok kişiyle paylaşılan bir kaderle son bulan kırık bir aşk: iki katmanlı bu romanın iç içe geçen iki farklı hikâyesi. Mücadeleleriyle, inançlarıyla, haklılıkları ve yenilgileriyle bütün bir kuşak ve darbelerden, idamlardan geçen, yarım kalan hikâyelerle 2000'li yıllara uzanan yakın tarihimiz. Siyasi bir ortamın içinde filiz veren aşklar, yeşeren duygular, yarım kalan umutlar.

Hüsnü Arkan, 60'lı yıllardan başlayarak, özellikle 12 Eylül döneminin acıtan sayfalarına bir ailenin kadınlarının gözünden bakıyor.

ISBN 978-9944-756-94-5

17.5 TL